

σχοδιαστής



ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΩΝ

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΙΕΡΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ — ΚΑΜΠΕΣ ΤΟΥ 1983 — ΚΑΖΑΜΙΑΣ ΤΗΣ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗΣ



N

ά υποδέχεται κανείς τό 1984 μέ αισιοδοξία αποτελεί πρόκληση. Μπροστά στη θερμοπυρηνική απειλή και την κλιμάκωση των έξοπλισμών στην Εύρώπη με τούς Τούρκους στην Κύπρο και τόν 'Αραφάτ σέ κλοιό θανάτου στην Τρίπολη' ενώ ή καθημερινότητα τρελαίνει και τό κράτος αναγορεύεται σέ προαιώνια άξία, ό Σχολιαστής έπιχειρεί μιάν

έξοδο άπελπισίας: Τολμά νά γιορτάσει τό γεγονός ότι γινόμαστε ένα χρόνο μεγαλύτεροι, ότι ποτέ πιά δέ δά ζήσουμε τά δεκάχρονα του Πολυτεχνείου, ότι, άς είναι και δίσεκτο, τό 1984 δά φέρει, θέλει δέ θέλει, κάτι καινούριο. Έστω και μόνο τούς 'Ολυμπιακούς του Λός 'Αντζελες.



Συγχωρήστε του λοιπόν τόν έορταστικό χαρακτήρα και προβληματιστείτε μαζί του γιά τόν κίνδυνο πολέμου στην Εύρώπη, αλλά και γιά τό πώς πάνε στό Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ. Εύχηθείτε του ιδιοκαρυστικά ή διαφωνήστε μαζί του μέ έμπάθεια, αναλογιστείτε ώστόσο πόσο κοντά βρισκόμαστε όλοι στό έτος 'Οργουελ. Συγκρίνετε τότε τή σημερινή φάση των κινημάτων ειρήνης μέ τή θυμοσοφική παρατήρηση του Βαγγέλη στό έξώφυλο αυτού του τεύχους. Σέ μερικούς έρχεται ό Χλέμπουργας αντί γιά τόν 'Αη Βασίλη...

Κι όπως μακραίνουν οι χειμωνιάτικες νύχτες, άλλοι προτιμούν τήν τηλεόραση πού εξακολουθεί ν' άδιαφορεί έπιδεικτικά γιά τούς «πολιτιστικά μή προνομιούχους» - κι άλλοι άνεξήγητα όνειροπολούν μπροστά στη φωτιά. Ψυχανάλυση τής φωτιάς λοιπόν και Μπασελάρ και σύμπλεγμα του Έμπεδοκλή και του Προμηθέα γιά πρώτη φορά -άποσπασματικά, είναι άλήθεια- στά έλληνικά.

Χειμώνας λοιπόν. Κρύο, κυβερνητική πλειοψηφία στίς συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι κρεοπώλες απειλούν νά κλείσουν. Έσείς, πόσο άνησυχείτε γιά τόν προϋπολογισμό; 'Αν τό θέμα σας καίει κάτι δά βρείτε στη σελίδα 24. 'Αν όχι, οι έναλλακτικές άπελευθερωτικές κινήσεις σας περιμένουν στη σελίδα 28 κι ό Καζαμίας τής άμφισβήτησης στη σελίδα 4.

Κι άν τίποτα πιά δέ σας συναρπάζει, γυρίστε στη σελίδα 34 και θυμηθείτε τίς... κρίσιμες καμπές τής χρονιάς πού πέρασε.

Ο Σχολιαστής σας εύχεται -ούτως ή άλλως- καλή χρονιά.

ΑΝΗΚΟΥΜΕ ΣΤΗ ΔΥΣΗ

●Τό «άνηκομεν εἰς τήν Δύσιν» ἐπανερχεται στό προσκήνιο καί υἱοθετεῖται πρακτικά πλέον ἀπό τήν κυβέρνηση Παπανδρέου. Πράγματι σήμερα πού τό Κυπριακό βρίσκεται στήν πύο κρίσιμη φάση, ἡ λύση του ἐξαρτᾶται ἀπό τή Δύση καί μόνο. Τουλάχιστον μέχρι τώρα δέν φαίνεται στόν ὁρίζοντα ἄλλη προοπτική. Ἐκεῖνο ὅμως πού σαφέστατα φαίνεται εἶναι ἡ ἐγκατάλειψη τῶν διακηρύξεων «περί ὑπερήφανης καί πολυδιάστατης ἐξωτερικῆς πολιτι-

κῆς» ὅταν τά προβλήματα εἶναι συγκεκριμένα καί μάλιστα ὄχι καί τόσο ρόδινα. Καί τότε φαίνεται ἡ πραγματική σημασία καί ἡ ἀξία τῶν διακηρύξεων αὐτῶν.

●Ἐχει καί ἓνα καλό αὐτή ἡ ἱστορία. Ἀφοῦ οἱ Ἀμερικάνοι καταδίκασαν τόν Ντεκτάς, ἀφοῦ στήν ὑπερατλαντική αὐτή χώρα πνέει πλέον, ἐν ὄψει καί τῶν ἐκεῖ ἐκλογῶν, ἄνεμος φιλελληνικός, ἄς δεῖξει καί ἡ Ἑλληνική κυβέρνηση τήν καλή της πίστη. Ἄς καταδικάσει γιά παράδειγμα τή δικτατορία Γιαρουζέλσκι. Ἔτσι γιά ν' ἀσκήσουμε ἐπὶ τέλους πολιτική ἀρχῶν. Τουλάχιστον...

Γ.Π.

ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΥΦΟΣ

Καινούργια ἀναδόμηση ἐξαγγέλεται ἀπό τίς συνήθως καλά πληροφορημένες ἐφημερίδες γιά μετὰ τίς γιορτές. Τό περιεργό εἶναι ὅτι πολλά ἀπό τά ὑπουργεῖα καί ὑφυπουργεῖα τῆς προηγούμενης ἀναδόμησης, φέρονται νά ἀναδομοῦνται ἐκ νέου ἢ νά ὑποβιβάζονται σέ «ειδικές γραμματείες». Συνήθως ἡ δομή τῆς κυβερνήσεως συνδέεται μέ τό ὕψος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Μιά

πολιτική ἐξουσία αὐταρχική καί συγκεντρωτική πράγματι ἐξυπηρετεῖται καλύτερα ἀπό μιά ὀλιγομελή κυβέρνηση πού ἀποτελεῖται ἀπό ὑπερυπουργούς. Δέν εἶναι ὅμως ἡ δομή πού θά καθορίσει τό ὕψος. Ἔτσι ἡ τὸση συζήτηση περί ἀναδόμησης λειτουργεῖ κάπως ἀποπροσανατολιστικά. Δίνει τήν ἐντύπωση μιᾶς ἀλλαγῆς καί ἀμβλύνει τήν ἀνυπομονησία τοῦ ἐκλογικοῦ σώματος ἀνάμεσα σέ δύο ἐκλογές. Ἀχ, αὐτή ἡ ἔρημη «συμμετοχική» μας δημοκρατία...

Κ.Β.

ΤΟ ΩΡΟΣΚΟΠΙΟ ΤΟΥ 1984

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ: Τά ἀστρα δείχνουν ὅτι τό πύο σημαντικό γεγονός τοῦ 1984 θά εἶναι ἡ Μόνικα. Μιά δεύτερη γυναῖκα πού μπαίνει, ἔτσι, ξαφνικά, στή ζωή τοῦ Ἀρατζαφέρη.

ΛΙΣΘΗΜΑΤΑ: Σᾶς περιμένουν καταστάσεις ὅλο πάθος, μέσα σ' ἓνα κλίμα ἐντασης, νέφους καί ἐρωτισμοῦ. Τό μόνο πού μένει, εἶναι νά διαλέξετε τό κλίμα πού σᾶς ταιριάζει.

ΥΓΕΙΑ: Εἴσατε τυχεροί. Ἐτος υγείας ἦταν τό 1983.

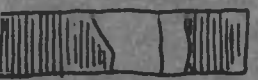
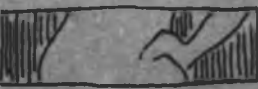
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ: Ἐκμεταλλεῦτε τίς καταστάσεις καί ἀξιοποιεῖτε εὐκαιρίες πού σᾶς δίνονται χωρίς τύψεις καί ἄρδρα. Ἀφήστε τίς φαντασιώσεις γιά ἄλλους καί κάνετε πολιτική. Προσοχή ὅμως, μὴν δεσμεύεστε πολύ...

ΑΠΟΦΥΓΕΤΕ: Νά διαβάσετε τόν ἀνακριβή Καζαμία τοῦ Ὁργουελ γιά τό 1984.

ΑΝΑΠΑΛΛΙΩΣΗ: Θά εἶναι ἡ λέξη τοῦ 1984.

Η ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΜΟΥ: Ὅταν τό κακό ἔχει συμβεῖ, οὔτε ὁ θρῆνος οὔτε ὁ φόθος μποροῦν νά τό ἀλλάξουν.

Παν. Παν.



ΟΙ ΑΣΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ

Μέ τό τέλος τοῦ '83 ὁλοκληρώναται καί ἡ «ἀλλαγὴ» στό συνδικαλιστικό κίνημα. Φαίνεται πιά πῶς εἶναι ἀδύνατο, μιά κυβέρνηση νά ἀντιμετωπίζει ἀντιπολιτευτικές συνδικαλιστικές ἡγεσίες. Μετὰ τίς, διά διορισμῶν, ἐξυγιάνσεις, τό συνέδριο τῆς ΓΣΕΕ ἐπικύρωσε τοὺς «γνήσιους» συσχετισμούς καί τοὺς «ἀληθινούς» προσανατολισμούς τῆς ἐργατικῆς τάξεως.

550 ἄνθρωποι συνευρέθησαν ἐπὶ 3ήμερο, στόν ΑΣΤΕΡΑ παρακαλῶ, ἐκπροσωπώντας τοὺς ἐργαζόμενους. Σημασία φάνηκε ὅτι εἶχε ἡ μαθηματική ταξινόμησή τους καί ὄχι ἡ συζήτηση πάνω στά «καυτά» προβλήματα, ὄχι ὅτι δέν ἔγινε, ἀλλά τί ψάχνουμε τώρα πόσα ἐγώ, πόσα ἐσύ, πόσα τά κοινά;

Τό ΠΑΣΟΚ ἐφτιαξε ἀπόλυτη πλειοψηφία, δανείστηκε καί ἀπό τά δεξιά, τό ΚΚΕ, φύσει μαθηματικό κόμμα, κάνοντάς λάθος μερικούς ὑπολογισμούς ἔμεινε πίσω. Κατήγ-

γεῖλε, γιά ΝΟΘΕΙΑ σέ περισσότερες τῶν 100 περιπτώσεων ἀντιπροσώπων, γιά σωματεῖα-φαντάσματα, γιά παραγκωνισμούς. Τό μικρό «ἐσωτερικό» περαιτέρω συρρικνωθέν τά βάζει μέ τόν «ἡγεμονισμό» καί τήν «πόλωση».

Ἡ κάθε παράταξη φέρνει τόν ΔΙΚΟ ΤΗΣ στή Βουλιαγμένη καί ἐκεῖ τελικά γίνεται τό παιχνίδι: ΜΟΡΑΛΗΣ-ΑΜΠΑΤΙΕΛΟΣ ΚΥΡΚΟΣ καί λίγο πρίν: ΑΡΣΕΝΗΣ-ΜΠΕΗΣ.

Φυσικά καί ὑπῆρξαν οἱ ἐλάχιστοι «γραφικοί» μεμονωμένοι - ποιός ὅμως πλέον τοὺς ὑπολογίζει.

Ἡ Δεξιά, μέ τό ἓνα πόδι μέσα στό συνέδριο καί τό ἄλλο στό ΣΠΟΡΤΙΓΚ, καταγγέλλει τήν κυβέρνηση, τό ψευδοσυνέδριο, τά πάντα. Ζητᾶ ἀκηδευμένευτο καί κυρίως ἀκομμάτιστο συνδικαλισμό... Διαβάστηκε μήνυμα τοῦ ΑΒΕΡΩΦ ἀπ' τόν Λάσκαρη, παρεβρέθησαν οἱ Μητσotάκης-Στεφανόπουλος καί ἄλλοι ΑΧΡΩΟΙ Βουλευτές καί μίλησαν οἱ «ἀνεξάρτητοι» Καρακίτσος-Παπακώστας.

Ποτέ δέν ὑπῆρξε τόσο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ συνδικαλισμός.

Δ.Τ.

ΤΟ ΤΖΑΜΠΟ ΚΑΙ Η ΥΣΤΕΡΙΑ

Μέ ἀφοπλιστική εἰλικρίνεια ὁ πρωθυπουργός δήλωσε στίς 2 Δεκεμβρίου. «Ὅπως εἶναι σήμερα τά πράγματα εἶναι σαφές ὅτι ἡ Σοβιετική Ἐνωση δέ γνώριζε ὅτι ἐπρόκειτο γιά πολιτικό ἀεροπλάνο. Οἱ Ρῶσοι δέν μποροῦν νά τό ποῦν, γιὰτί αὐτό θά ἀποτελοῦσε ἐνδειξη πῶς τό σύστημα ἀναγνώρισής τους εἶναι πολύ ἀσθενικό».

Καί ἡ συνειδητή, προμελετημένη, κατασκοπευτική ἐνέργεια μέ ὁμηρους τοὺς ἐπιβάτες;

Καί τό κυρίαρχο δικαίωμα τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. νά ὑπερασπίζει τά σύνορά της ἀπό κάθε πρόκληση;

Καί ἡ ἐγκληματική μέθοδος πού χρησιμοποίησαν οἱ Ἀμερικάνοι ἰ-

μπεριαλιστές γιά νά διενεργήσουν κατασκοπεῖα σέ βάρος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης;

Καί ἡ ἀσφάλεια τῆς σοσιαλιστικῆς πατρίδας ἀπό τίς ἀντιαεροπορικές δυνάμεις πού ἐκπλήρωσαν τό καθήκον τους ἔχοντας ἐξαντλήσει ὅλα τά περιθώρια ἐπὶ 2 1/2 ὥρες;

Καί τά 250 πτώματα στήν Καμτσάκα;

Ὅλα ὅσα περιέχονται στό σοβιετικό ἀνακοινωθέν καί μέ τά ὅποια οὐσιαστικά ταυτίστηκε ἡ ἑλληνική κυβέρνηση, προβάλλοντας βέτο στήν καταδίκη;

Ἡ ἀπάντηση σ' αὐτά τά ἐρωτήματα βρίσκεται στή φράση «μᾶς εἶχε ἀνησυχήσει ἡ γενική ὕστερία».

Καί βέβαια ἡ ὕστερία καί μάλιστα ἡ γενική εἶναι ἀνησυχητικό φαινόμενο. Τί νά πεῖ ὅμως κανείς γιά τόν ἀρειμάνιο κυνισμό;

Α.Λ

ΤΑ ΕΞΑΜΗΝΑ ΔΕ ΘΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ;

Μετά από μία περίοδο νηνεμίας φαίνεται πώς στα Πανεπιστήμια μπαίνουμε πιά σε μία καινούρια φάση. Μία σειρά από πολύ μαζικές συνελεύσεις άρνούνται να δεχτούν τα εξάμηνα σαν βασική μορφή οργάνωσης των σπουδών, άμφισβητώντας έτσι στην ουσία την προώθηση και εφαρμογή του Νόμου-Πλαίσιο. Οι έντονες συζητήσεις, ακόμα και οι δυναμικές συγκρούσεις εμφανίζονται ξανά στο προσκήνιο ανατρέποντας το προηγούμενο κλίμα και δημιουργώντας μία νέα κατάσταση στο φοιτητικό κίνημα.

Αυτή η μάχη που δίνεται εναντίον των εξαμήνων είναι η πρώτη που ξεπερνά τον χαρακτήρα ιδεολογικής κριτικής του Νόμου-Πλαίσιο και θέτει πολιτικά στοιχεία αντίπαράθεσης απέναντί του, τα οποία ανταποκρίνονται στις μέχρι σήμερα αυθόρμητες και μεμονωμένες αντιτάσεις που συνόδευαν την υλοποίηση του Νόμου. Η πολιτική έμβελη αυτής της αναμέτρησης είναι πολύ σημαντική γιατί βάσει

ζήτημα άνατροπής των συσχετισμών που υπάρχουν σήμερα στο Πανεπιστήμιο. Τα κέντρα λήψης αποφάσεων μεταφέρονται, στα πλαίσια αυτής της αναμέτρησης, από τις παγιωμένες αναλογίες του τμήματος στις ίδιες τις γενικές συνελεύσεις, όπου άμφισβητείται η ήγεμονία του ΠΑΣΟΚ και του ΚΚΕ και επανέρχονται στο προσκήνιο οι άριστερές δυνάμεις.

Παρά όμως τον έντυπιακό χαρακτήρα του γεγονότος και τον ένθουσιασμό που δημιουργήσε, η προοπτική δεν είναι καθόλου αυτόνομη. Δεν έχει ακόμα ξεπεραστεί ο αυθόρμητος χαρακτήρας της αντίστασης στο Νόμο-Πλαίσιο που σήμερα μάλιστα εμφανίζεται από ιδεολογικά ετερόκλητες άφελιες. Οι δυνατότητες συντονισμού και πολιτικής σύγκλισης αυτών των αντιστάσεων φαίνονται σήμερα περιορισμένες. Η πολιτική πρόταση που να συνδυάζει αυτήν που υπάρχει σήμερα με την προοπτική συνέχισης του αγώνα στην επόμενη φάση, παραμένει ζητούμενη. Άλλως, τα παλιά αδιέξοδα δε θ' αργήσουν να εμφανιστούν.

Τ.Υ.

«ΣΕ ΜΑΥΡΟ ΦΟΝΤΟ»

Είναι ο τίτλος του βιβλίου που κυκλοφορεί αυτές τις μέρες και φέρει την υπογραφή του Γιώργου Βότση. Συλλογή εξήντα άρθρων δημοσιευμένων όλων στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ την περίοδο 78-83. Πρόκειται για κείμενα που στο σύνολό τους καταδείχνουν το πρόβλημα της «έννομης βίας» και του «καθημερινού ολοκληρωτισμού» που δεσπόζει στις σύγχρονες «δημοκρατικές» κοινωνίες. Και έχουν το προσόν, βγαλμένα μέσα από τα καθημερινά γεγονότα, να μὴν είναι «δημοσιογραφικά», «θεωρητικά» ή «άνθρωπιστικά» αλλά άκραία πολιτικά. Μία άκρότητα και εμπάθεια που νιώθουμε περισσότερο την ανάγκη της, όσο μάς λείπει...

Και κάτι τέτοιο αισθανθήκαμε, όταν είδαμε ότι το βιβλίο του Γιώργου Βότση προλογίζουν ο Τάκης Λαμπρίας, ο Ρόλφ Πόλε και ο Μιχάλης Ράπτης. Ένα πολιτικό στέλεχος της δεξιάς και δύο αγωνιστές της Άριστερας. Ιστορικός Συμβιβασμός και ειρηνική συνύπαρξη «σε μαύρο φόντο» ενός στελέχους, μιας κυβέρνησης, που δεν διστάσε να τον στείλει, με την έκδοσή του, κατευθείαν στις φυλακές Σταμχάιμ και ενός άριστερου επαναστάτη που γενήθηκε για τα καλά τις φυλακές και την απομόνωση...

Φαίνεται ότι η άριστερά και οι άριστεροί της, είτε σαν κόμματα είτε σαν πρόσωπα, δεν μπορούν εύκολα να ξεπεράσουν την «ανάγκη» της εθνικής αναγνώρισης (από τη δεξιά και τους δεξιούς) του ρόλου τους, πολιτικού ή ακόμα και επαγγελματικού.

Δεν θα αντισταθώ στον πειρασμό και θα προσφύγω σε μία εύστοχη παρατήρηση του προλογικού κειμένου του Ρόλφ Πόλε: «Η μοντέρνα μορφή της ιμπεριαλιστικής κυριαρχίας (στη Δύση, όπως και στην Ανατολή) είναι όλο και περισσότερο μία κυριαρχία μέσα στα κεφάλια - ακόμα και όσων προσπαθούμε να της αντισταθούμε».

Π. Παν.

● Παρακολουθείται η Ρηγίλλης! Πρωτοσέλιδοι τίτλοι δεξιών έφημερίδων. Μά αν πράγματι υπάρχει «πράσινο» Γουώτεργέιτ γιατί εξαφανίστηκε το θέμα την επομένη ημέρα; Τόσους εμπειρους πρώην Υπουργούς Έπικοινωνιών έχει η ΝΔ, δεν μπόρεσε να εντοπίσει κάτι παραπάνω; Ή μήπως πρόκειται απλώς για πυροτέχνημα και η συνεχιζόμενη παρακολούθηση έχει αποκλειστικά άλλους στόχους;

● Διαβάσαμε στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ της Κυριακής 11 Δεκεμβρίου ότι κυκλοφορεί έκθεση - κατάλογος της ΚΥΠ με ομοφυλόφιλους διπλωμάτες, γιατί κρίνονται επικίνδυνοι για τη διαροή απορρητών εθνικών θεμάτων. Ίδιαίτερα σήμερα που η διένεξη με την Τουρκία είναι σε κρίσιμη καμπή. Έπισημαίνεται στη σχετική έκθεση ότι το ποσοστό ομοφυλοφίλων στο διπλωματικό σώμα είναι μεγαλύτερο από άλλες κοινωνικές ομάδες πράγμα που αποδίδεται στην κοινωνική τους προέλευση και την έλλειψη σκληραγωγίας... Φαίνεται ότι ο φασισμός και ο ρατσισμός τούς απέτρεψε από μία άλλη εξέξοδος φασιστική και ρατσιστική σκέψη. Η διαροή εθνικών μυστικών να γίνεται σε ώριμες Τουρκάλες από τους «αρσενικούς» διπλωμάτες. Ουδέν κακόν άμιγές καλού. Εκτός βέβαια από το φακέλωμα όλων...

● Αν υπήρχε κάτι ανατριχιαστικό στα φετινά Δεκεμβριανά της ΝΔ δεν ήταν ούτε η ανάμνηση εμφύλιων σφαγών ούτε οι φαιδρές σχεδόν σοσιαλ-ρεαλιστικές φασιστικές άφισσες. Ανατριχιαστική ήταν η ηλικία των νεαρών φασιστών του μπλόκ της ΕΝΕΚ: Σχεδόν όλοι μαθητές. Ή η Άριστερά εξακολουθήσει να άδιαφορεί για την άμφισβήτηση των νέων παιδιών, αν αρκεστεί να την εντάσσει σε περιθωριακά ύφυπουργεία, κινδυνεύουμε να ζήσουμε ξανά, πολύ σκληρές στιγμές σ' αυτό τον τόπο.

● Ώραία! Πίσω από την όξυνση των σχέσεων Παπανδρέου Κυπριανού και την άνευρεση των ευθυνών για την «γκάφα» της χρονιάς, έμεινε ασχολίαστο ένα πολύ σημαντικό γεγονός που η κρίση ανέδειξε. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας επένεβη δραστικά και εξομάλυνε τις σχέσεις των δύο άτακτων παιδιών. Η «πυροσβεστική» του παρέμβαση μπορεί να ήταν θετική για τον Έλληναισμό, απέδειξε όμως ότι όταν αυτός θεωρεί τις εξελίξεις για την χώρα επικίνδυνες και κρίσιμες μπορεί και πρέπει να επεμβαίνει. Και το δικαίωμα αυτό του αναγνωρίζεται από παντού πλέον χωρίς καμιά επιφύλαξη.

● Έτσι, με την τελευταία του πολιτικότητα μεσολάβηση ο κ. Καραμανλής ξεπέρασε τον ήγέτη που απλά ενσάρκωνε την εθνική ένότητα του «λαού του» και άνεδειχθη σε ήγέτη όλου του ανά τον κόσμο Έλληνομοίου.

ΤΡΩΚΤΙΚΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Στό 7ο τεύχος του «Σχολιαστή» δημοσιεύσαμε μία πληροφορία (που είχαμε από έγκυρη πηγή) ότι στη διάρκεια του καλοκαιριού το Ποντίκι εξασφάλισε δάνειο 13 εκατομμυρίων και ζητούσαμε κάποιες διευκρινίσεις απ' αυτό.

Ένα δάνειο προς μία έφημερίδα μπορεί να μὴν υποδηλώνει τίποτα σχετικά με την πολιτική της στάση ή την πολιτική της ταυτότητα. Μπορεί επίσης, να σημαίνει εξαγορά πολιτικής στάσης ή και εξαγοράσιμη πολιτική στάση. Έτσι, το έρωτημα που τίθεται σ' ένα «άδέσμευτο» πολιτικά έντυπο σχετικά με τη δανειοδότησή του, πιστεύουμε πως μπορεί να πάρει είτε καταφατική είτε άρνητική απάντηση (έφ' όσον

υπήρχε) αλλά σίγουρα απάντηση συγκεκριμένη και πολιτική.

Δέ θα είχαμε κανένα πρόβλημα να δεχτούμε τη διάψευση της πληροφορίας μας (όπως και οποιαδήποτε άλλη διάψευση) αν υπήρχε απάντηση σαφής και συγκεκριμένη. Αντί αυτού το Ποντίκι διάλεξε το αόριστο και άνωθυμο ύβρεολόγιο, «κάπου γράφτηκε», «κάποια τσογλάνια», «να περάσουν να πάρουν τα τρία»... φτάνοντας στην κορωνίδα να ταυτίσει αυτούς τους άνωθυμους «κάποιους» με την επώνυμη «Ελεύθερη ώρα».

Η στάση αυτή με τα δεδομένα της οποίας δεοντολογίας χαρακτηρίζει τον Τύπο δεν μπορεί παρά να θεωρείται μεθοδολογία... τρωκτικών... Δέ θα μπορούμε (και τόν έχουμε ήδη αποφύγει) σε ένα διάλογο αυτού του τύπου με οποιοδήποτε έντυπο.

Αυτά για τελευταία (ίσως) φορά. Γ.Π.



ΕΝΚΑΖΑΜΙΑΣ

ΤΗΣ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Ο 'Αρατζαφέρης είδε διά πρώτην φοράν τή Μόνικα. Ο Κρόνος κάτω από τήν επίδρασιν τής 'Αφροδίτης τό 'φερεν ἔτσι, καί συναντήθηκαν μέσα εἰς ἕνα ταξί. 'Εκείνη ἦτο Ταῦρος. 'Εκείνος Παρθένος. Ταίριαζαν. Τῆς ἔδωσεν τό τηλέφωνόν του.

Ο γνωστός κοινωνιολόγος Κώστας Ζουράρις κείρεται μοναχός. Κατά τήν 'Αγίαν τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίαν, γέρων Γαβριήλ, καί ἀναχωρεῖ διά τό 'Άγιον 'Όρος. 'Όμως παρ' ὅλα αὐτά ὁ Καζαμίας τοῦ «Σχολιαστή» βάλλεται ὡς ὑποπτον προϊόν τοῦ Δυτικοῦ 'Ορθολογισμοῦ. 'Εναντι αὐτοῦ προβάλλεται ὁ ὀρθόδοξος ἀνατολικός 'Άλμανάκ.

Επιρροές γεμάτες ὑποσχέσεις καί μία περίοδος πλήρης αἰσθηματικῆς δράσεως θά ἀκολουθήσῃ εἰς ἀπάντησιν μιᾶς περιόδου ἣ ὁποία δέν σᾶς ἐγέμιζεν καθόλου. 'Αλλά προσέξτε, διότι πρέπει νά λάβετε ὑπόψιν σας τοὺς κινδύνους οἱ ὅποιοι ἔλλοχεύουν. 'Η σημερινή κατάστασις, σᾶς ἔχει κουράσει καί γεμίσει μελαγχολία.

Ἡ κυβέρνησις ἀνακηρύσσει τό 1984 ἔτος σοσιαλισμοῦ καί κοινωνικοποιήσεων. Γενικῶς μὴν ἐκπτώσεων καί μετεωροταστικῆς διαίτης διά ὅλους, πλὴν τῶν μυῶν.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Λόγω τῆς βαρυτάτης κακοκαιρίας ἡ ὁποία πλήττει ὁλόκληρον τήν χώραν παρατηρεῖται μία καθυστέρησις εἰς τόν σοσιαλισμόν, πάντως συνεχίζονται οἱ χιονοεκπτώσεις. Ἡ Κυβέρνησις ἐσπευσμένα ἐξαγγέλλει ὅτι προτίθεται νά βελτιώσῃ τὰς λαϊκάς παροχάς. 'Ανησυχία εἰς τοὺς ἐργαζομένους. Διά τήν πραγματοποίησιν τῶν φιλεργατικῶν μέτρων αὐξάνονται καί τὰ εἰσιτήρια, τὰ δημόσια τέλη, ἡ ΔΕΗ, τὰ τηλέφωνα καί τό νερόν. Περéχεται ὁμως ὡς κοινωνικός μισθός δωρεάν χρήσις τῶν ἀνωτέρω ὑπηρεσιῶν, ἀπό τίς τρεῖς ἕως τίς πέντε τό πρωί!!!

Συνεχίζονται αἱ ἀνασκαφαί εἰς τήν 'Ακρόπολιν διά τήν ἀνεύρεσιν τῆς Γερμανικῆς σημαίας, τήν ὁποίαν ὑπέσθηλεν εἰς τήν κατοχήν ὁ Μανώλης Γλέζος. 'Όλαι αἱ ἐνδείξεις εἶναι θετικά. 'Επικρατεῖ κλίμα ἐθνικῆς υπερηφάνειας.

Ο 'Αρατζαφέρης παρ' ὅ,τι ὁ Ποσειδῶνας ἐπιρεάζει τοὺς 'Ιχθεῖς ζεῖ μέ τήν σκέψιν τῆς Μόνικας. «Διατί ἄραγε ἀργεῖ νά μοῦ τηλεφωνήσῃ;»

'Αρχίζουν αἱ Ἑλληνο-Ἀμερικανικά διαπραγματεύσεις διά τήν Κύπρον. Τήν 'Ελληνικήν πλευράν ἐκπροσωπεῖ ὁ ἔμπειρος 'Ιωάννης Καψῆς.

Τό μεγάλο κεφάλαιον ἀντιδρᾷ εἰς τὰς κοινωνικοποιήσεις. Ο ΣΕΒ δέν δέχεται νά κοινωνικοποιηθεῖ ἡ φωνή τοῦ Στέλιου Καζαντζίδη διότι δέν εἶναι προβληματική. Ο ἴδιος ζητά νά διορισθεῖ ἐποπτικόν συμβούλιον ἀποτελούμενον ἀπό τοὺς κυρίους Β. Βασιλικό, Γ. Λιάνη, Κ. Χαρδαβέλλα, Π. Γεραμάνη καί Τάσον Φαληρέαν. 'Ανοιχτή κρίσις εἰς τὰς σχέσεις Βιομηχάνων καί Κυβερνήσεως.

ΜΑΡΤΙΟΣ

Παρατηροῦνται μαῦροι κύκλοι πέριξ τῶν ἐρυθρῶν καί ἐξογκωμένων ὀφθαλμῶν τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ. Συνέρχεται ἐκτάκτως ὁ 'Ιατρικὸς

Σύλλογος 'Αθηνῶν. Πτώσις τῆς παραγωγικότητος. Ἡ κυβέρνησις πιστεύει ὅτι τό φαινόμενον ὀφείλεται εἰς τὰς καταχρήσεις τῶν ἐργαζομένων.

Ο Κριὸς βρίσκεται εἰς τήν ἐπιρροήν τοῦ 'Αρη. 'Ετσι εὐνοοῦνται οἱ ἀνένταχοι καί οἱ ἀδέσμευτοι. Συγκροτεῖται ἐπιτροπή πρωτοβουλίας διά τήν σωτηρίαν τοῦ ΚΚΕ ἔσωτ.

Ο 'Αμερικανὸς διαπραγματευτής διά τό Κυπριακόν ἀποκαλεῖ, διά πρώτην φοράν, φίλικά τόν 'Ελληνα συνομιλήτην τοῦ «Τζῶν». Ο Καψῆς ἀνταποδίδει τήν φιλοφρόνησιν προσφωνώντας τον «'Αγαπητέ Ρότζερ». Αἰσιοδοξία.

Ἡ 'Αγγλική Βουλὴ δέχεται νά ἀνταλλάξῃ τὰ 'Ελγίνεια μόνο μέ τήν Μελίνα. Ἡ ἀτμόσφαιρα τεταμένη. Ο 'Αγγλικὸς στόλος εἰς ἐπιφυλακὴν!!

Παρατηρεῖται μεγάλη κίνησις εἰς τὰ λιμάνια τῆς Βρετανίας. Ο Λεωνίδας Κύρκος συνιστᾷ αὐτοσυγκράτησι. «Νά ἀποφύγωμεν τὰ τεχνητὰ ἀδιέξοδα, τὰ διλήμματα καί τήν πώλωσιν, ἡ ὁποία δηλητηριάζει τὰς διεθνείς μας σχέσεις. Ο δρόμος διά τὰ 'Ελγίνεια εἶναι ἕνας. Ἐνότητα Σοσιαλιστῶν καί Κομμουνιστῶν τῆς 'Ανανέωσης». Λόγω τῆς 'Εθνικῆς κρίσεως ἐπέρχεται συμφωνία μεταξύ βιομηχάνων καί Κυβερνήσεως. Ἡ φωνή τοῦ Καζαντζίδη γίνεται ἴδρυμα. 'Αναμένεται μεγάλη βλάβη τῆς ΔΕΗ.

Ναί... 'Επιτέλους!!! εἰς τό τηλέφωνον ἦτο ἡ Μόνικα!! Ἡ φωνή τῆς τόν ἀνεστάτωσε. 'Εκλείσαν ραντεβού...

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Ο καιρὸς βελτιώνεται, ἐξακολουθεῖ ὁμως τό μυστήριον τῶν μαῦρων κύκλων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἐργαζομένων. 'Εγκυροὶ ἱατρικοὶ κύκλοι δήλωσαν ὅτι οἱ ἔρεινες τοῦ 'Ιατρικοῦ Συλλόγου 'Αθηνῶν στρέφονται εἰς τήν κατεῦθινσιν ἀνακαλύψεως ἐνός νέου καί ἐπικίνδυνου διά τήν ὑγείαν τῶν ἐργαζομένων 'Αρσενι-κοῦ 'Ιοῦ.

«Ποτέ τό ΠΑΣΟΚ δέν ἰσχυρίσθηκε ὅτι διά τό Κυπριακόν καί τήν ἐπιθετικότητα τῶν Τούρκων εὐθύνεται ἡ 'Αμερικὴ. 'Ισως, ἂν ὑπάρχει εὐθύνη, νά πρέπει νά ἀποδοθεῖ εἰς κάποιας ὑπερησίας τοῦ Πενταγώνου» ἐδήλωσεν ὁ κυβερνητικὸς ἐκπρόσωπος.

Συνεχίζονται αἱ συναντήσεις Τζῶν καί Ρότζερ. Ο 'Ανδρέας, εἰς αὐστηράν προειδοποίησιν τοῦ πρὸς τήν 'Αγγλική Βουλὴν ἐπισημαίνει: «Δέν θά ὑποκύψωμεν εἰς τὰς ὀρέξεις τοῦ 'Αγγλικοῦ στόλου. Ἡ Μελίνα θά μείνῃ εἰς τήν 'Ελλάδα. Πιστεύωμεν εἰς τήν ἱκανότητα τοῦ 'Ελληνικοῦ στόλου. 'Εξ ἄλλου τό Σύνταγμα τῆς χώρας μας ἀπαγορεύει ρητὰ τίς ἀνταλλαγὰς ἀρχαίων». Ο Λεωνίδας Κύρκος, μέ δηλώσεις του, χαρακτηρίζει τήν θέσιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ, δογματικὴν καί ἀκραίαν. Ζητᾷ νά πάρῃ θέσιν ἡ ΕΟΚ καί καταθέτῃ σχετικὴν ἐρώτησιν εἰς τό Εὐρωπαϊκόν Κοινοβούλιον.

'Από τὰς Βρυξέλλας μεταδίδεται ὅτι ἐπιτέλους εὐρέθη τό παλτόν τό ὁποῖον εἶχεν ἀπωλέσῃ ὁ κ. Χαράλαμπος τοῦ 1981. Διαπιστοῦται ὁμως, πῶς εἶναι πλέον στενόν.

'Εκεῖνο τό βράδυ ὁ 'Αρατζαφέρης ἐνωθε ταραχή!! Ἦτο τό πρῶτον ραντεβού μέ τήν Μόνικα. Ἡ ὥρα ἐπλησίαζεν τὰς δέκα. Καί τότε ἔγινε ἡ μεγάλη βλάβη τῆς ΔΕΗ. Ἡ Μόνικα τόν ἔχασε μέσα

εἰς τό σκοτάδι εἰς τό ὁποῖον ἐβυθίσθη ἡ 'Ελλάς. Τί τῆς συνέβη αὐτὰς τὰς δέκας ὥρας οὐδεὶς γνωρίζει...

ΜΑΪΟΣ

Τό πόρισμα τοῦ 'Ιατρικοῦ Συλλόγου ἀποκαλύπτει ὅτι τό μυστήριον τῶν μαῦρων κύκλων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἐργαζομένων ὀφείλεται τελικῶς εἰς τόν 'Αρσενι-κόν ἰόν ὁ ὁποῖος προσβάλλει ἰδιαίτερος τοὺς ἐξασθενημένους ἀπό τίς κοινωνικὰς παροχὰς ὁργανισμοῦς.

Κατόπιν αὐτοῦ ἡ Κυβέρνησις καταργεῖ τοὺς κοινωνικοὺς μισθοὺς οἱ ὅποιοι ὀδήγησαν τοὺς ἐργαζομένους εἰς παρατεταμένην αὐπνίαν, μέ ἀκατανομάστους καταχρήσεις καί ἐπέφερον πτώσιν τῆς παραγωγικότητος. 'Αναζητοῦνται νέα κίνητρα.

Δραστηριοποιοῦνται οἱ ἀνένταχοι πέριξ τῆς ἐπιτροπῆς πρωτοβουλίας διά τήν σωτηρίαν τοῦ ΚΚΕ ἔσωτ. Διακόπτονται αἱ συνομιλίας διά τό Κυπριακόν. Ο Ρότζερ ἐπιστρέφει εἰς τήν 'Αμερικὴν. Ο Τζῶν πάλι μόνος... Ο 'Αντρέας δηλώνει «'Αν θέλουν πόλεμο θά τόν ἔχουν!!» Κλίμα ἐθνικῆς ὑπερηφάνειας. Ἡ Εὐρώπη εἰς τό πλευρόν τῆς 'Ελλάδος.

Ο «Σχολιαστής», ἀνακαλύπτει νέον σκάνδαλον. «Δεξιὸι εἰς τήν ὑπηρεσίαν τῆς 'Αλλαγῆς». 'Απειλοῦνται δημοσιεύσεις ὀνομάτων. Εἰς τό Κυριακάτικον «Βῆμα» καί εἰς ἀπάντησιν δημοσιεύεται ἔρευνα μέ τίτλον «'Ανένταχοι δεξιὸι» καί μεγάλος κατάλογος ὀνομάτων. Διά πρώτην φοράν συνειδητοποιεῖται πόσον πολλοὶ ἔχουν γίνῃ οἱ δεξιὸι ἀνένταχοι. Ο 'Αρατζαφέρης συναντᾷ τήν Μόνικα. Ἡ ἔντασις εἶναι μεγάλη. Τό ΚΚΕ ἔσωτ. προτείνει «τρία σημεῖα» διά τήν διέξοδον ἀπό τήν κρίσιν.

ΙΟΥΝΙΟΣ

Ἡ 'Εθνικὴ Κρίσις εἰς τό ἀποκορύφωμά της. Ο ὑψηλὸς καύσων παραλύει τήν χώρα. 'Ός ἐκ τούτου ἀναβάλλονται προσωρινῶς αἱ κοινωνικοποιήσεις. Εὐτυχῶς ὁμως, διότι, ὁ Κρόνος ἐπιρεάζει θετικῶς τόν Ταῦρον. 'Ετσι εἰς τὰς Εὐρωεκλογὰς ὅλοι ψηφίζουν ΠΑΣΟΚ, πρῶτον διατί ἡ ἐξοδος ἀπὸ τήν ΕΟΚ στοιχίζει περισσότερον ἀπ' ὅ,τι ἡ εἰσοδος καί δεύτερον διατί ἡ Εὐρώπη μᾶς ὑποστηρίζει εἰς τό ἐθνικόν θέμα τῆς Κύπρου.

Χάρις εἰς τήν μεσολάβησιν τοῦ 'Ιακώβου ἐπαναρχίζουν αἱ συνομιλίας Τζῶν καί Ρότζερ. Τό 'Αμερικανικόν Κογκρέσσον καταδικάζει τήν Τουρκίαν. Ἡ ἔντασις ὑποχωρεῖ. Κλίμα αἰσιοδοξίας. Ο 'Ανδρέας χορεύει χασάπικον εἰς τό «Περίβόλι τ' Οὐρανοῦ».

Διαλύεται ἡ ἐπιτροπὴ πρωτοβουλίας διά τήν σωτηρίαν τοῦ ΚΚΕ ἔσωτ. Νέες προσλήψεις εἰς τό 'Υπουργεῖον Νέας Γενιάς. 'Εξαγγέλλεται ὁ ἐβδομαδιαῖος Πολίτης.

Τό μόνον ἀσχημον τοῦ μηνὸς αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀπόφασις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου ὅτι ἡ διαφορά τοῦ 'Αγγλικοῦ στόλου μέ τόν 'Ελληνικόν δέν εἶναι τὰ 'Ελγίνεια, ἀλλὰ ἡ Μελίνα. Πάντως ὁ Λεωνίδας Κύρκος ἐσχολίασεν τήν

απόφασιν μονολεκτικώς: «'Αρχαιοκαπηλία».
Ο δράκος της παραλίας δέν ενεφανίσθη εισέτι.

Ο 'Αρατσαφέρης νιώθει τύψεις διά αυτό τό
όποιον συνέβη μέ την Μόνικαν. Ίσως θά πρέπει
νά τό πεί εις την Λάουραν...

ΙΟΥΛΙΟΣ

Ένώ οί μαύροι κύκλοι περίξ των όφθαλμών των
έργαζόμενων ήρχισαν νά υποχωρούν, συμπτώμα-
τα περιέργου ζάλης καταλαμβάνουν όμαδικώς
τούς 'Αθηναίους. Ούδεις γνωρίζει την αίτιαν
παρ' ό,τι ό εις έκ των δύο λιποθυμά. Τά ξένα
είδησεογραφικά πρακτορεία μεταδίδουν: «Πανι-
κός εις τας 'Αθήνας». Τό ΥΧΟΠ εις συνεργασίαν
μέ τό περιοδικόν ΝΤΕΦΙ διοργανώνει σύγχρονον
λαϊκήν λιτανείαν εις τόν Λυκαβηττόν διά την
καταπολέμησιν της άνομβρίας. Συμμετέχουν έκ-
κλησιαστικάί χορωδείαι καί ψάλλται από όλην την
χώραν. Έκτακτος εμφάνισις Γ. Στελαμπάσης. Η
κυβέρνησις συνιστά αυτοσυγκράτησιν.

Νέα διακοπή εις τας συνομιλίας Τζών καί
Ρότζερ. Ο άντιμερικανισμός εις έξαρσιν. «Δια-
κόπτομεν όριστικώς τας διαπραγματεύσεις διά
την Κύπρον, αν ή συμφωνία δέν υπογραφεί
έντός των έπομένων δύο μηνών», έδήλωσεν ύπε-
ρήφανα καί σκληρά ό 'Ανδρέας.

Συνεχίζονται εις την 'Ακρόπολιν αι άνασκαφαί
διά την άνεύρεσιν της Γερμανικής σημαίας. Οί
αρχαιολόγοι αισιοδοξούν. Καταλήψεις μονών εις
τό 'Αγιον Όρος. 'Επικεφαλής της έξεγέρσεως
φέρεται ό γέρον Γαβριήλ. Άγνωστα παραμένουν
τά αίτια. Καί ενώ αι τιμαί των τροφίμων καί των
ένδυμάτων διπλασιάζονται ή Κυβέρνησις έξαγ-
γέλλει νέα θεσμικά μέτρα διά την 'Εθνικήν
'Αντίστασιν. Ο Τύπος άνησιχεί διότι δέν ενεφα-
νίσθη εισέτι ό δράκος της παραλίας.

Η «Αύριανή» όμως εις παγκόσμιον άποκλει-
στικότητα θέτει τό περιεργον έρώτημα «Τί κάνα-
τε χθές βράδυ εις την Βουκουρεστίου, κύριε
'Αρσένη;»

Όταν τό ήκουσεν ή Λάουρα δέν έπίστευεν εις
τά ότα της... Ο 'Αρατσαφέρης έκαμψεν μέ αιδώ
την κεφαλήν του. Όστε μία άλλη γυνή ειχεν
εισέλθει μεταξύ των...

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ένώ ό 'Ερμής εύρίσκεται εις την Παρθένον,
συλλαμβάνεται υπό της άστυνομίας ό Λεωνίδας
Κύρκος εις παράνομον νυκτερινήν συνάντησιν
μέ ΚΝΙΤΕΣ. Ο Χαρίλαος θέτει ζήτημα. «Ποιάς
επιτέλους καθοδηγεί την ΚΝΕ;» καί ζητά νά
λάβη θέσιν ή Κυβέρνησις. Ο Κυβερνητικός έκ-
πρόσωπος δηλώνει: «Τό ΠΑΣΟΚ εις αύτας τας
δυσκόλους ώρας, είναι έναντίον πάσης ένερ-
γείας, ή όποία ύπονομεύει τό κλίμα της έθνικής
όμοψυχίας καί οδηγεί εις πολώσεις καί τυφλά
αδιέξοδα». Έπαναλαμβάνονται αι διακοπείσαι
συνομιλαιο Τζών καί Ρότζερ. Ο 'Ανδρέας δηλώ-
νει «Η θέσις μας είναι χρυσταλλίνη καί μη
διαπραγματεύσιμος. Τό ψευδοκράτος του Ντεν-
κτάς θά τερματισθί εις μίαν πενταετίαν».

Πρός άντιμετώπισιν της συνεχιζόμενης άνομ-
βρίας, τό 'Υφυπουργείον Νέας Γενιάς εις συνερ-
γασίαν μέ τόν κύριον Κηληδόνην διοργανώνουν
πάρτυ εις την παραλίαν Βαρκίχης. Ο γνωστός
καί συγκρατημένος κοινωνιολόγος κ. Γιώργος
Βέλτοος γράφει την περίφημον φράσιν «Δύο
Βαρκίχαι μέσα εις σαράντα χρόνια πάει πολύ!!»
'Εκφράζονται φόβοι ό,τι θα θρηνησωμεν θύμα-
τα.

Ο Τύπος ζητά εύθύνες από την άστυνομίαν
διότι έξηφανίσθη ό δράκος της παραλίας. 'Απαι-
τείται άντικατάστασις του. Πάντως ή «Αύριανή»
έπιμένει. «'Επήγεν, ναι ή όχι, εκείνο τό βράδυ ό
'Αρσένης εις την Βουκουρεστίου;»

Εις την άρχήν ή Λάουρα έξήλειπεν. «Ποία ήτο
αυτή ή Μόνικα;» Ίσως έλπεπε νά την γνωρίσει...
Όμως, ήτο σίγουρη, ό Γιώργος αυτήν αγαπού-
σε!!

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Ήρχισαν αι βροχοπτώσεις. Καί ενώ αι ζάλαι καί
αι λιποθυμίοι των 'Αθηναίων υποχωρούν, νέον
ιατρικόν πρόβλημα πλήττει την χώραν. Παρατη-
ρείται διαστολή εις την κοιλιακήν χώραν του μη
έργαζόμενου πληθυσμού. Η κυβέρνησις έπιμέ-
νει ό,τι ό ιός αυτός είναι διεθνής καί εισαγόμενος.

Οί ιχθείς καί αι άκτίνας λήξερ έπηρεάζουν τά
Φεστιβάλ. Καθένα πλέον έχει καί τό ιδικόν του
αερόστατον. Πάντως την παράστασιν διά μίαν
εισέτι χρονιάν υποκλέπτει τό φεστιβάλ του «Ο-
δηγητή» μέ τό πολύ πρωτότυπον περιύπερον της
«'Αγαμης ΚΝΙΤΙΣΑΣ μητέρας».

Τό 'Υφυπουργείον Νέας Γενιάς έξαγγέλλει τόν
δεκαεπταήμερον έορτασμόν της έξεγερσης της
Χάλκης. Εις τό 'Ολυμπιακόν στάδιον έορτάζουν
τά γενέθλια τους μέ την σειράν: 'Ο Μανώλης
'Αγγελόπουλος, ό Μητροπάνος, ή 'Οπισθοδρο-
μική Κομπανία καί ή Πίτσα Παπαδοπούλου.

Σκοτεινόν μυστήριον περιβάλλει την έξαφάνι-
σιν της καμπαρντίνας του Μένιου. Συνεχίζονται
αι άνασκαφαί εις την 'Ακρόπολιν. 'Ο Μανώλης
Γλέζος έπιμένει «Πού θά πάει; Θά εύρεθί...»

'Αρχίζουν αι βραδιναι συναντήσεις Τζών καί
Ρότζερ. Η 'Αμερικανική πλευρά ζητά τά τούς
'Ελληνοκύπριους καθεστώς έτεροδικίας.

Η Λάουρα νιώθει νά έχει τράκ καθώς σχημα-
τίζει τόν αριθμό τηλεφώνου της Μόνικας. Όταν
όμως ήκουσε την βαθιάν αισθησιακήν φωνήν της
την έκυρίευσεν ή επιθυμία νά την συναντήσιν...
'Εκλείσαν ραντεβού!!

Το πονηρόν Ποντίκι δημοσιεύει εις παγκό-
σμιον άποκλειστικότητα την συμφωνίαν μεταξύ
'Ελλάδος-Τουρκίας καί 'Αμερικής. Τό καθεστώς
Ντενκτάς TERMINABLE εις μίαν πενταετίαν!!!

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Συνεχίζεται ή διαστολή της κοιλιακής χώρας του
μη έργαζόμενου πληθυσμού. Συγκαλείται διε-
θνές ιατρικόν συνέδριον εις 'Αθήνας. 'Αναγγέ-
λεται ή ύπογραφείσα συμφωνία. «Τό πρόβλημα
της Κύπρου είναι θέμα πολιτικής βούλησης της
Κυβερνήσεως. Μέσα εις μίαν πενταετίαν ό Ντεν-
κτάς φεύγει όριστικώς από την Κύπρον» έδήλω-
σεν καθηγορηματικώς ό 'Ανδρέας. Τό πρακτο-
ρείον Τάξς συγκαίρει την κυβερνήσιν διά την
άντίστασιν της εις τόν 'Αμερικανικόν 'Ιμπεριαλι-
σμόν καί τό ΚΚΕ ζητά δημοψήφισμα. Ο Τζών
συναντάει τόν Ρότζερ διά τελευταίαν φοράν εις
τόν 'Αστέραν της Βουλιαγμένης. Πίνουν εύτιχι-
σμένοι ούϊσκα, νιώθοντας τρυφερά ό ένας διά
τόν άλλον. Τό ΚΚΕ έσωτ. μέ δήλωσιν της Κεντρι-
κής του 'Επιτροπής θεωρεί την συμφωνίαν θετι-
κήν. Σημειώνει όμως, ό,τι τό πρόβλημα είναι τί
συσχετισμοί θά έχουν διαμορφωθεί μετά πάρο-
δον πέντε ετών!!

Ο 'Υπουργός Δημοσίας Τάξεως μέ αύστηράν
δήλωσιν του θέτει όριστικόν τέρμα εις τας ύπό-
πτους φημολογίας. «Διά νά τελειώνωμεν, εις την
Βουκουρεστίου συχνάζουν μόνον τραβεστί...!!»

Τήν τελευταίαν Κυριακή γύρω εις τας δώδεκα
τό πρωί έμπλεος θαιμασμού όλόκληρος ή 'Ελλάς
άκούει εις τό ραδιόφωνον τόν κ. Χαρίλαον Φλω-
ράκην νά παίξει μέ την φυσασμόνικάν του την
ένάτη συμφωνία του Μπετόβεν καί την κυρία
Δαμονάκη νά τραγουδά άρια. Η κυρία Ρεζάν εις
τό τέλος δέν άντεξε καί τό ειπε «Τι θά λέγατε νά
φωνάξωμεν καί τόν κύριον Κύρκον νά μάς αφυρ-
ξει κάτι... Ξέρετε, αφυρίζει πολύ ώραία...»

Η Λάουρα συναντά την Μόνικα. Τήν βρίσκει
γοητευτική. Η Μόνικα την προσκαλεί εις τό
διαμέρισμά της. Περνούν όλη την νύχτα μαζί...
«Τι άναπάντεχο καί αυτό θεέ μου!!»

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

'Αστατος καιρός μέ βροχάς καί καταιγίδας. Ο
διάσημος καρκινολόγος κ. Τζών Γκαλμπραϊνθ ως

έκπρόσωπος του 'Αιθινοϋ Ιατρικού Συνεδρίου
έκφράζει την αποψιν ότι ή ασθένεια ή όποια
πλήττει την χώραν υπό την μορφήν επιδημίας
όφείλεται εις την προβληματικότητα της κοιλια-
κής χώρας του μη έργαζόμενου πληθυσμού. Διά
την έξάλειψιν όθεν της ασθένειας προτείνει νά
χρησιμοποιηθοϋν έποπτικά ζώνα καί δια την
κοιλιακήν χώραν του έργαζόμενου πληθυσμού
ώστε νά άποφειχθί η χαλαρότης καί νά απο-
κτήσουν οί μϋς κάθε έργαζόμενου την δέουσαν
σφριγλότητα. Η Κυβέρνησις προς τόν σκοπόν
αυτόν μελετά νέα κίνητρα.

Κατατίθεται εις την Βουλήν νομοσχέδιον διά
την συνταξιοδότησιν των άγωνιστών του Πολυτε-
χνείου. Καί ενώ έχομεν φθάσει εις την 91ην
αυτοκτονία φαντάρου, έορτάζεται μέ μεγαλο-
πρέπεια, ή δεκάτη επέτειος από την οικουμει-
στικήν έξεγερσιν της Χάλκης, μέ δεξίωσιν εις τό
ξενοδοχείον της Μεγάλης Βρετανίας. Η τηλεό-
ρασις διά δεκαεπτά ήμέρας προβάλλει δεκάλε-
πτα άποσπασματα από την καθημερινήν ζωήν
του ήρωα έκφωνητή του παράνομου ραδιοφωνι-
κού σταθμού της Χάλκης. Έντύπωσιν καί βα-
θείαν συγκίνησιν προκαλεί ή απλότης, ή σεμνό-
της καί ή ανυστερόβουλη διακριτικότητα του.
Θαυμάζεται επίσης ή επαγγελματική φυσικότης
του ήρωα. Εμπροσθεν του φακού της τηλεοράσε-
ως.

Ο Χαράλαμπούπουλος ξαναχάνει τό παλτόν
του εις τας Βρυξέλλας. Νέφη εις τόν όρίζοντα.

Ο 'Αρης καί ό Πλούτωνας έπηρεάζουν τόν
Σκορπιό καί ή Λάουρα αισθάνεται παράφορα
έρωτευμένη μέ την Μόνικα, κάθε βράδυ είναι
μαζί. Ο 'Αρατσαφέρης νιώθει μόνος διά πρώτην
φοράν εις την ζωήν του. Σκέπτεται ό,τι τελικώς
αγαπάει την Λάουρα!!

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Παρά τις διαβεβαιώσεις των 'Ιατρών ότι ή ασθέ-
νεια ή όποια πλήττει την χώραν έλέγχεται, μια
περιεργή φημη διαδίδεται όλο καί περισσότερον
εις τόν έργαζόμενον καί μη πληθυσμόν της
χώρας. Η διόγκωσις της κοιλίας όφείλεται εις
μετάστασιν του 'Αρσενη-κού 'Ιού, καί ως έκ
τούτου ήρχισαν αι πρώται άναρχικά διαδηλώ-
σεις.

Αποσηματίζεται ό γέρον Γαβριήλ καί προ-
σχωρεί εις τό άδογματίστον ΚΚΕ έσωτ. όπου
δημιουργείται Κομματική 'Οργάνωση Βάσης γε-
ρόντων, καί εκλέγεται εις την Κεντρικήν 'Επι-
τροπήν του. Εις άποκλειστικήν συνέντευξιν εις
τό «ΒΗΜΑ» δηλώνει ό,τι είναι μαρξιστής-λενιν-
στής μέ μόνιμον αγαπητικήν σχέσηιν:

«-Πότε τό καταλάβετε διά πρώτην φο-
ράν;

-Περίπου πρίν δέκα χρόνια όταν ήρχισα
νά διαβάζω Θουκυδίδην εις την μονήν του
Παρισιού.

-Έξακολουθείται νά πιστεύετε εις τόν
Θεόν;

-Βεβαίως!! Νιώθω βαθειά ό,τι είμαι Χρι-
στιανός μαρξιστής-λενινιστής 'Ορθόδοξος.
'Απορρίπτω τις τριτοδιεθνιστικές διαστρε-
βλώσεις του Χριστιανισμού παραμένοντας
πιστός εις τά πατερικά κείμενα της 'Ανα-
τολικής 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας. Δηλαδή
εις τόν ανανεωμένον καί δημιουργικόν
χριστιανισμόν της 'Ανατολής»

Λόγω των βροχών διακόπτονται αι άνασκαφαί
εις την 'Ακρόπολιν διά την άνεύρεσιν της Γερμα-
νικής σημαίας. Θά συνεχισθοϋν όμως τό 1985.
Η μυστηριωδώς έξαφανισθείσα καμπαρντίνα
του Μένιου είναι τό μυστικόν της χρονιάς όσο
διά τό παλτόν του Χαράλαμπούπουλου ό εύρών
άμειφθήσεται. Η Μόνικα υποκύπτει τελικώς εις
τό πάθος της καί απαγάγει την Λάουρα. Ο
'Αρατσαφέρης τό παίρνει απόφασιν. Κείρεται
μοναχός καί φεύγει διά τό 'Αγιον Όρος.

Χρόνια Πολλά καί του χρόνου
Πάν-Πάν



0%

0% θά είναι σύμφωνα με τις τελευταίες προβλέψεις (και στην καλύτερη περίπτωση) η αύξηση στην Έλλάδα του 'Ακαθάριστου Έγχωριου Προϊόντος. 'Ο τελευταίος χρησμός του 'Αρσένη ήταν 0,4%, αλλά ποιός τόν πιστεύει πιά: τό μόνο εκπληκτικό είναι ή αξιοθαύμαστη αυτοπεποίθησή του όταν κάνει προβλέψεις πού είναι αδύνατο νά θεωρεί σοβαρές.

1% μειώθηκε ή αγοραστική δύναμη των εργατικών εισοδημάτων στις χώρες της ΕΟΚ τό 1983, σύμφωνα μέ την έτησια έκθεση της Εύρωπαϊκής Έπιτροπής γιά την πορεία της Κοινωνικής οικονομίας, και αναμένεται νά μειωθεί ακόμα περισσότερο τό 1983. Τά σχετικά περιοριστικά μέτρα επιβλήθηκαν στό όνομα της ανάκαμψης των επενδύσεων, πού όπως σημειώνει ή ίδια έκθεση δέν επιτεύχθηκε, διότι ή αύξηση των κερδών δέν είναι τελικά τό θαυματουργό φάρμακο γιά την καταπολέμηση της πτώσης των παραγωγικών επενδύσεων.

27.464 δραχμές τό μήνα είναι ό μέσος μισθός (τό 2. τρίμηνο του 1983) των γυναικών υπαλλήλων του λιανικού έμπορίου, της πιο κακοπληρωμένης κατηγορίας μισθωτών. 'Η μέση άμοιβή των γυναικών στη βιομηχανία δέν είναι πολύ υψηλότερη: 28.600 (1.144 x 25) δρχ. Οι άμοιβές των άντρών είναι αντίστοιχα κατά 29% και 37% άνωτερες.

9.730 νέα Ι.Χ. αγοράστηκαν τόν 'Ιούλιο του 1983, όταν ό μέσος όρος γιά τό 1982 ήταν 7.660 τό μήνα. 'Η κρίση δέν είναι προφανώς γιά όλους. Αναμένεται και σχόλιο του Πολίτη γιά τόν «καταναλωτισμό των νεοελλήνων».

18% έχει φθάσει ή ανεργία στην 'Ισπανία, και τό ποσοστό αυτό είναι φυσικά πολύ μεγαλύτερο στους νέους. Τό γεγονός αυτό, μαζί μέ τό μεσογειακό ταμπεραμέντο, και ένα σύστημα επιδομάτων άνεργίας καλύτερο από τό δικό μας έχουν κάνει τή Μαδρίτη την πιο SPEED εύρωπαϊκή πρωτεύουσα.

9 εκατομμύρια τόννοι τρόφιμα θά λείψουν φέτος από την 'Αφρική, της οποίας ή παραγωγή αναμένεται νά φθάσει μόνο τά 11 εκατομμύρια τόννους. Στην Αιθιοπία γύρω στό ένα εκατομμύριο άτομα έχουν εγκαταλείψει τά χωριά τους καταφεύγοντας σέ κέντρα βοήθειας. Τό Τσάντ χρειάζεται 190.000 τόννους δημητριακών πού δέν έχει την οικονομική δυνατότητα νά αγοράσει. 'Ακόμα και στην «πλούσια» Νιγηρία ή συντησιακή κατανάλωση πρωτεϊνών υπολογίζεται ότι βρίσκεται στό ένα έβδομο των ελάχιστων φυσιολογικών απαιτήσεων.

Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΕΞΑΘΛΙΩΣΗΣ

Γιά τή φιλοσοφία γύρω άπ' τόν έλληνο-τουρκικό οικονομικό ανταγωνισμό

Οσοι παρακολουθούν την οικονομική επικαιρότητα θά θυμούνται ότι εδώ και μερικά χρόνια ή εθνική ευαισθησία απέναντι στην «Τουρκική άπειλή» απέκτησε ένα νέο λόγο εγρήγορσης: τήν επέκταση των τουρκικών εξαγωγών στις αγορές «μας» της Μέσης 'Ανατολής. Στη συνέχεια βέβαια, όταν από τά νούμερα φάνηκε ότι ή «άπειλή» ήταν πολύ σχετική και τό μέλλον της άβέβαιο, ό «εξαγωγικός σωβινισμός» κατέπεσε αρκετά γιά νά παραμείνει μόνο σαν γενικό φόνο στο γράπτά των οικονομικών συντακτών μέ ιδεολογικές φιλοδοξίες και μέ ύψηλό αίσθημα εθνικής ευθύνης.

Γιά την άριστερά εντός και εκτός κράτους όμως, αυτός ό επιπόλαιος πραγματισμός, δέν μπορούσε νά είναι αντίξιος μιας πραγματικά εθνικής στάσεως. 'Αριστεροί (και άκροαριστεροί) στοχαστές έπρεπε νά εμφανιστούν μέ μία θεωρία πού θά κάνει την ανάκαλυψη αυτή μόνιμη, συγκροτημένη, θεμελιωμένη, πού θά την παραλάβει από τά ευθραυστα μονόστηλα των δημοσιογράφων γιά νά την αναθέσει στά στιβαρά γράπτά των μαρξιστών διανοούμενων: ό τουρκικός έπεκτατισμός -τελικά- δέν είναι ένα κατάλοιπο των εθνικών συγκρούσεων του παρελθόντος σέ πρόσκαιρη άναζωπύρωση, αλλά κάτι πολύ βαθύτερο, αντικειμενικό, άδυσώπητο, είναι τό αποτέλεσμα του «ιμπεριαλιστικού χαρακτήρα του τουρκικού καπιταλισμού». Αυτά τά φανελλάκια και κιοττάκια πού πουλιούνται στις 'Αραβικές χώρες αντί γιά τά «δικά μας» φανελλάκια και κιοττάκια, δείχνουν πεντακάθαρα

επιμέλεια
Πάνος Γεωργίου

ότι ό τουρκικός καπιταλισμός χρειάζεται «ζωτικό χώρο», και ότι άν τόν αφήσουμε θά απλώσει τους 'Αττίλες του γιά νά τόν πάρει. 'Η εισβολή στην Κύπρο τό άποδεικνύει! Και όσοι πηγαιναν γιά διακοπές στη Σάμο χώνησαν την παραμικρή εθνική ανησυχία αρχίζουν νά άμφιβάλλουν: μά κι άν τό θέλει ή συνάρθρωση των τρόπων παραγωγής;

'Η εθνική χρησιμότητα αυτής της πρόσφατης θεωρητικής ανακάλυψης είναι πολλαπλή. 'Εκεί όμως πού είναι έντελώς ασυναγώνιστη -και γιά την «άκροαριστερή» παραλλαγή: τουρκικός ιμπεριαλισμός έναντι ελληνικού ιμπεριαλισμού- είναι στό ότι εξαφανίζει πλήρως τό ζήτημα της τουρκικής εθνικής μειονότητας στην Κύπρο, τό πρόβλημα των τουρκοκυπρίων, τό όποιο βρίσκεται στό επίκεντρο της έλληνο-τουρκικής εθνικής σύγκρουσης. 'Η ύπαρξη του τουρκικού ιμπεριαλισμού είναι ό πιο μαρξιστικά καθώς πρέπει τρόπος γιά νά μίν τοποθετηθούν ρεφορμιστές και έπαναστάτες σχετικά μέ τό ειδικό και καίριο ζήτημα της ύπαρξης και των δικαιωμάτων -στό παρελθόν και στό μέλλον- της τουρκικής μειονότητας στην Κύπρο. 'Η φαινομενική ριζοσπαστικότητα της «ιμπεριαλιστικής» θεωρησης μπορεί νά φθάσει και στην επαγγελία του σοσιαλισμού και της συναδέλφωσης των λαών, αλλά είναι άνικανη νά δώσει έναν πρακτικό προσανατολισμό γιά τή συμμαχία τουρκοκύπριων και έλληνοκύπριων εργαζομένων πού δέν μπορεί νά επιτευχθεί παρά μέ τό σεβασμό της ταυτότητας και της πολιτικής ισοτιμίας των πρώτων.

Βέβαια, τά περί ειδικής τουρκικής άπειλής στον τομέα των εξαγωγών «μας» είναι άπ' αυτούς τους άστήρικτους «οικονομικούς» ισχυρισμούς

πού μόνο γιά ιδεολογική χρήση προορίζονται: σύμφωνα μέ μία μελέτη του Κέντρου Έξαγωγικών Έρευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ) πού ιδρύθηκε από τόν Πανελλήνιο Σύνδεσμο Έξαγωγέων, ή Τουρκία είναι πράγματι μία από τις κύριες ανταγωνίστριες χώρες της Έλλάδας αλλά έρχεται έβδομη στη σειρά, μετά την 'Ιταλία, τή Δ. Γερμανία, την 'Ισπανία, τή Γαλλία, τις ΗΠΑ, και την 'Ιαπωνία. Σ' ό,τι άφορά τά άγροτικά προϊόντα είναι τέταρτη, αλλά γιά τά βιομηχανικά όγδοη.

'Υπάρχει όμως γενικότερα στή θεωρία του εξαγωγικού τουρκικού έπεκτατισμού μία πλήρης άγνοια των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών στις όποιες πραγματοποιήθηκαν οι πρόσφατες (και πρόσκαιρες) εξαγωγικές επιδόσεις της Τουρκίας: άναγνωρίζουμε και εδώ τους χαρακτηριστικούς έλληνες άριστερούς διανοούμενους πού δέν έχουν άλλο γεωγραφικό, ιστορικό και έννοιολογικό όρίζοντα άπ' αυτόν των «εθνικών μας προβλημάτων».

'Αν κάθε χώρα πού επιβάλλει μία πολιτική λιτότητας, υποτιμάει τό νόμιμα της δραστηριότητα, και καταφέρνει νά τονώσει τις εξαγωγές της, είχε βρει τό μυστικό της άένανης ανάπτυξης και είχε γίνει επιπλέον ιμπεριαλιστική, ό κόσμος θά είχε πρό πολλού γυρίσει μέ τό Νότο πρós τά πάνω. Σύμφωνα μέ ένα σενάριο πού έχει έπαναληφθεί μέ τραγική συχνότητα και δραματικές κοινωνικές συνέπειες στη Λατινική 'Αμερική και στην 'Αφρική, ή εφαρμογή της συνταγής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου γιά τις υπερχρεωμένες χώρες είναι άπόδειξη άδυναμίας μιας εθνικής οικονομίας και δέν εξασφαλίζει παρά την έξοφληση του έξωτερικού χρέους μέ τόν περιορισμό της επέκτασής του.

Τό κύριο χαρακτηριστικό της οικονομικής πολιτικής πού εφαρμόζουν οι τουρκικές κυβερνήσεις κατά την πρόσφατη περίοδο δέν είναι ή δυναμική ανάπτυξη, αλλά ή επιβίωση μέσα από την τρομακτική επιδείνωση της ανεργίας και των συνθηκών ζωής των εργαζομένων. Κι άν υπάρχει ένα «δυναμικό» στοιχείο στον τουρκικό καπιταλισμό αυτό δέν είναι ό ιμπεριαλισμός του, αλλά μία εξαθλίωση της εργατικής τάξης, χλιανού τύπου.

Οι προοπτικές της εισοδηματικής πολιτικής

γήσει, τό Δ.Ν.Τ. ζητάει ύποτίμηση του νομίσματος, σκληρή εισοδηματική πολιτική, και μείωση των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα. Και γιά νά μή φθάσει ή κυβερνηση στό σημείο νά δεχθεί τέτοιες πιέσεις, ό 'Αρσένης εφαρμόζει εκ των προτέρων τά μέτρα του Δ.Ν.Τ., τό όποιο έτσι δέν έπεμβαίνει, ή καλύτερα δέ χρειάζεται νά επέμβει.

Κυκλοφορεί εύρύτατα ότι ό ύ-

πουργός Έθνικής Οικονομίας έξήγησε πρό ήμερών στην αντιπροσωπεία του διεθνούς οργανισμού πού επισκέφτηκε την Έλλάδα ότι ή πολιτική την όποία θά εφαρμόσει θά είναι τόσο θάτασερική πού μπροστά της ή θάτασερ θά μοιάζει μέ μαθητριούλα.

'Η διαφορά όμως άνάμεσα στην πολιτική λιτότητας πού εφαρμόζει ή κυβέρνηση μέ την εισοδηματική

πολιτική και τις δημόσιες δαπάνες, και στην πολιτική που θα επέβαλε το Δ.Ν.Τ. αν θεωρούσε αναγκαίο να επέμβει, αφορά απλώς το είδος του άστικου έπιτελείου που την επιβάλλει: στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για ένα έθνικό κράτος και στη δεύτερη για ένα διεθνή οργανισμό της άστικής τάξης που φροντίζει την ισορροπία του διεθνούς καπιταλισμού, αλλά για τους εργαζόμενους ή διαφορά είναι ανύπαρκτη.

Και στις δύο περιπτώσεις, η πολιτική που εφαρμόζεται φιλοδοξεί να βγάλει έναν έθνικό καπιταλισμό από το αδιέξοδο που δημιουργείται (και που ο δανεισμός μπορεί να αναβάλει για μερικά χρόνια) με την αδυναμία της άστικής τάξης να επωμισθεί την οικονομική μεγέθυνση ή όπου θα ικανοποιούσε τις λαϊκές διεκδικήσεις για βελτίωση των συνθηκών ζωής: δεν πρόκειται για οικονομική πολιτική αλλά για ταξική στρατηγική με την πιο καθα-

ρή έννοια, δεδομένου ότι η μόνη κατευθυντήρια γραμμή είναι η διατήρηση των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής πάση θυσία - κυριολεκτικά.

Γι' αυτό και οι κρίσιμες αποφάσεις δευτερευόντως αφορούν τα οικονομικά μέτρα, και στρέφονται με σχολαστικότητα γύρω από τα ζητήματα πολιτικών συσχετισμών, δηλαδή κατά κύριο λόγο ταξικών πολιτικών συσχετισμών: τα συγκεκριμένα μεγέθη της εισοδηματικής πολιτικής θα μπορούσαν να υιοθετηθούν ανάμεσα σε διάφορες περιοριστικές παραλλαγές, αλλά το συνέδριο της ΓΣΕΕ, που επισφράγισε την ανάδειξη μιας νέας συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, στην οποία εντάχθηκαν τόσο οι δεξιοί εργοδοτοπατέρες όσο και η ΕΣΑΚ, και που συνεργάζεται ενεργά με το κράτος στη διαχείριση μιας άνοργάνωτης και κατακερματισμένης εργατικής τάξης, ήταν μία λεπτή επιχείρηση που δέχθηκε διαφορετικά σενάρια.

Τη στιγμή που γράφεται αυτό το σχόλιο η κυβέρνηση δεν έχει ακόμα αναγγείλει τα μέτρα της εισοδηματικής πολιτικής για το 1984. Το έρωτημα που όπως φαίνεται θα διαλευκάνει η σχετική ανακοίνωση θα αφορά το επίπεδο αμοιβής κάτω από το οποίο δίνεται ολόκληρη ή τμαριθμική προσαρμογή και πάνω από το οποίο δίνεται το μισό ποσοστό (και ακόμα πιο πάνω το ένα τέταρτο). Αν το κρίσιμο όριο παραμείνει στις 35.000 δρχ. μηνιαίως ή πλήρης αύξηση θα αφορά, όπως εκτιμάται, γύρω στο 1/3 των μισθωτών, κι αν «αναπροσαρμοστεί» στις 50.000 δρχ. θα αφορά περίπου τους μισούς. Η ΑΤΑ δεν είναι παρά η οργανωμένη μείωση του συνολικού εισοδήματος των μισθωτών: αναγνωρίζεται ότι υπάρχει ένα επίπεδο φτώχειας κάτω από το οποίο δεν επιτρέπεται επιδείνωση, αλλά πάνω απ' αυτό επιτρέπεται η σταδιακή άμβισβήτηση μισθολογικών κατακτήσεων.



ΠΡΟΞΕΛΡΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΙΜΟ

Μετά τη συνάντηση των 'Αθηνών

Η ένθουσιώδης πολλές φορές δραστηριοποίηση της ελληνικής κυβέρνησης για την εξασφάλιση της προεδρίας της ΕΟΚ, δεν έχει πείσει πολλούς πολιτικούς παρατηρητές και μέλη της 'Αθηναϊκής πολιτικής «τάξης» για την πρόθεση του 'Ανδρέα Παπανδρέου να διατηρήσει τις καλές σχέσεις του με την κοινότητα. Η παραμονή στην ΕΟΚ είναι ένα πράγμα και το έθνικό φιλότιμο ένα άλλο.

Τά λεγόμενα όμως του έλληνα πρωθυπουργού κατά την όμιλία του στο Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών των Βρυξελλών, στις 24 Νοεμβρίου, μόλις πριν τη συνάντηση των 'Αθηνών, όπως και το γεγονός ότι αυτό τό

κείμενο δεν μοιράστηκε στα ελληνικά στους έλληνες δημοσιογράφους, φαίνεται να αποκαλύπτουν έναν πεισμένο ευρωπαϊστή με στρατηγική θεώρηση των πραγμάτων:

«Η μεγαλύτερη ίσως έπιτυχία της ΕΟΚ, είτε ο κ. Παπανδρέου, είναι η δημιουργία ενός θεσμικού και οργανωτικού πλαισίου που προσφέρει τη δυνατότητα στους εκπροσώπους των Κρατών-μελών να συναντώνται, να ανταλλάσσουν τις απόψεις τους και να παίρνουν αποφάσεις. Έξαιτίας του βαθμού αλληλεξάρτησης που χαρακτηρίζει τις διάφορες οικονομίες και της ανάγκης για μία μεγαλύτερη συνεργασία και συντονισμό της οικονομικής πολι-

τικής, ή σημασία των θεσμών αυτών που μάς επιτρέπουν να αποφασίζουμε την εφαρμογή κοινών μέτρων για την αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων, αυξάνεται με το χρόνο. Γιατά Κράτη της Εύρώπης το πρόβλημα δεν είναι κατά πόσο πρέπει ή όχι να συνεργάζονται, αλλά είναι ποιές κοινές αποφάσεις πρέπει να εφαρμόσουν. Κατά τη γνώμη μας, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, το σημαντικότερο πρόβλημα για την Εύρωπη θα έπρεπε να είναι η χρησιμοποίηση των συλλογικών πόρων σε προγράμματα ικανά να εξασφαλίσουν την οικονομική ανάπτυξη, και περισσότερες θέσεις απασχόλησης και ετήμερία για τους λαούς μας» (υπογραμμισείς δικές μας Σ.Σ.).

Σ' ό,τι αφορά το περιφημο μνημόνιο για μία «είδικη» μεταχείριση της Ελλάδας, είχε ήδη περιοριστεί σύμφωνα με δήλωση του ίδιου του Α. Παπανδρέου σε άναμονη των μεσογειακών προγραμμάτων της κοινότητας. 'Αλλά ένα από τα συμπεράσμα-

τα της συνάντησης των 'Αθηνών είναι ότι οι τρεις μεγάλοι της ΕΟΚ - 'Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία- θέλουν να τελειώνει αυτή η ιστορία με την έξισωση Βορρά και Νότου. 'Εξάλλου οι διαπραγματεύσεις που γίνονται για την ένταξη της 'Ισπανίας και της Πορτογαλίας, κάνουν τη διαπραγμάτευση της ελληνικής ένταξης να φαίνεται ειδυλλιακή.

Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι θα επιδιώξει η ελληνική κυβέρνηση μία σύγκρουση. Κάποια μεσογειακά προγράμματα θα υπάρξουν και μπορεί να τα παρουσιάσει σαν έπιτυχία της ταχτικής του «μνημόνιου». Αυτή τη στιγμή οι οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας με την κοινότητα είναι πολύ στενές και ζωτικές. Ο ανταγωνισμός από την 'Ισπανία και Πορτογαλία είναι ήδη έντονος πριν τη διεύρυνση. Και για τους έλληνες έμπειρογνώμονες ή προοπτική της ένταξης αυτών των χωρών και της έξόδου της Ελλάδας, είναι κάτι σαν εφιάλτης.

Ειπώθηκε από τον ύπουργό Οικονομικών Γιάννη Ποτάκη ότι ο προϋπολογισμός για το 1984 είναι «κοινωνικά δίκαιος». 'Οτι είναι «κοινωνικά δικαιότερος» θα πρέπει να έννοούσε, αλλά ούτε αυτό συμβαίνει. Πράγματι, παρά τη διαφήμιση κάποιων φορολογικών ελαφρύνσεων για τους μισθωτούς, οι πίνακες με τις προβλέψεις για τα έσοδα δείχνουν μία αύξηση της άμεσης φορολογίας των μισθωτών γύρω στο 50% ενώ τα συνολικά έσοδα άναμένεται να αυξηθούν κατά 25,6%. 'Αλλά υπάρχει και κάποιος άλλος λόγος για τον οποίο η «κοινωνική δικαιοσύνη» είναι στην προκειμένη περίπτωση μία έννοια κάπως τραβηγμένη: η αύξηση της άμεσης φορολογίας των μισθωτών θα είναι 36,5 δισ. δρχ., στα οποία πρέπει να προστεθούν γύρω στα 50 δισ. από την αύξηση των έμμεσων φόρων, δηλαδή σύνολο 86,5 δισ., που είναι ένα κοντίλι κατά πολύ ύψηλότερο από τις αυξήσεις των κοινωνι-

κών δαπανών που φαίνεται να θεμελιώνουν τον «κοινωνικό» χαρακτήρα του προϋπολογισμού. Οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού άναμένεται να αυξηθούν κατά 12,5 δισ. για την ύγεια και πρόνοια, και κατά 24,8 δισ. για την παιδεία. Επίσης οι δαπάνες του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων για τις δύο αυτές κατηγορίες θα αυξηθούν αντίστοιχα κατά 4,3 και 6,4 δισ. Σύνολο: 48 δισ. δρχ., τά μισά σχεδόν από την αύξηση της επιβάρυνσης των μισθωτών.

Ειπώθηκε επίσης ότι ο προϋπολογισμός είναι αναπτυξιακός. 'Ο προϋπολογισμός για το 1983, με αύξηση των συνολικών δαπανών κατά 30%, δηλαδή 10 ποσοστιαίες μονάδες πάνω από τον πληθωρισμό, ήταν πράγματι αναπτυξιακός και συνέβαλε (σύμφωνα και με τους ύπολογισμούς του ύπουργείου 'Εθνικής Οικονομίας) στη σταθεροποίηση του 'Εγχώριου προϊόντος. Για το 1984 όμως προβλέπεται αύξηση των συνολικών δαπανών κατά 19,8%, με ένα πληθω-

ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Οι καταστάσεις του προϋπολογισμού του 1984

ρισμό που αυτή τη στιγμή τρέχει με 20% και δεν προβλέπεται να γνωρίσει κάθετη πτώση. Στην πραγματικότητα η κυβέρνηση αποφασίζει να μη στηριχθεί πιά στις δημόσιες δαπάνες για την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας.

Αυτό που κάνει επίσης η κυβέρνηση είναι μία προσπάθεια δραστηκής μείωσης του έλλειμματος, τό οποίο προβλέπεται να αυξηθεί τό 1984 μόνο κατά 6,9%, και θά αντιπροσωπεύει 9,7% του ΑΕΠ, ενώ ήταν 10,9% τό 1983, 9,1% τό 1982, και 12,4% τό 1981. Οι έλληνες μισοί άριστοί οικονομολόγοι που θεωρούσαν άπόλυτη προτεραιότητα τη «μείωση του δημόσιου έλλειμματος» πρέπει

να μάς πουν αν είναι ικανοποιημένοι και με την πολιτική λιτότητας που την συνοδεύει.

Αυτοί που σίγουρα ικανοποιήθηκαν από την κατάθεση του προϋπολογισμού για τό 1984, είναι οι βιομήχανοι που βλέπουν να υιοθετείται από την κυβέρνηση ένα «πάγιο» αίτημά τους. Σύμφωνα με την προβληματική τους, η μείωση του δημόσιου έλλειμματος θά μειώσει και την απορρόφηση τραπεζικών πιστώσεων για τη χρηματοδότηση του, και άρα θά ασήησει τη χρηματοδότηση της βιομηχανίας. Και μετά λένε ότι η κυβέρνηση ύπονομεύει την ιδιωτική πρωτοβουλία...



Κεραυνόν ἐν αἰθρία θύμιζε ἡ ξαφνικὴ διάσπαση Ἀθηνῶν-Λευκωσίας (γιά τὴν ἀκρίβεια Βόννης-Νέου Δελχί) τοῦ περασμένου μήνα. «Ρωγμὴ στό ἐθνικὸ μέτωπο;» ἔσπευσαν ν' ἀναρωτηθοῦν πολλοί. Κι ὅμως, ὅπως μετὰ μιά ξαφνικὴ καλοκαιριάτικη μπόρα ζεστός καὶ λαμπερός ξεπροβάλλει ὁ ἥλιος, ἔτσι καὶ ἡ πατρικὴ παρέμβαση τοῦ Ἑλλήνου Προέδρου ζέστανε τὶς καρδιές καὶ ἔλιωσε τοὺς πάγους. Ὅχι λοιπόν, διαφεύστηκαν οἱ Κασσάνδρες. Τό ἐθνικὸ μέτωπο παραμένει ἀρραγές.

Θά ἔπρεπε ὥστόσο ἡ τόσο σημαντικὴ δημόσια διάσπαση Παπανδρέου-Κυπριανοῦ, παρὰ τὸν πρόσκαιρο χαρακτήρα της καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἀναμενόμενες ἐξελίξεις, νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενο μιάς κάποιας ἀνάλυσης πού νὰ ξεπερνᾷ τὶς γκάφες, τὶς ὑπεκφυγές καὶ τὴν ἐνδεχόμενη ἀποπομπή τοῦ ὑφυπουργοῦ Ἐξωτερικῶν.

Θά ἔπρεπε κάπως νὰ εἰπωθεῖ πὼς πίσω ἀπὸ τὴν ἀποδοχή ἢ μὴ τῆς τριμεροῦς διαπραγμάτευσης ὑπῆρξε ἓνα πολὺ πιὸ σκληρὸ καὶ καθοριστικὸ δῆλημα: Ἡ ἐμπλοκὴ ἢ ὄχι τῆς Ἑλλάδας στὴν Κύπρο.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ ἀνακήρυξη Ντενκτάς ἀποτέλεσε συνταγματικὸ πραξικόπημα πού σύμψας ὁ ἑλληνικὸς τύπος δὲν ταιγουνεύτηκε λόγια γιὰ νὰ καταδικάσει. Μόνο πού ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Κυπριακοῦ συντάγματος δέν ἐναπόκειται (δυστυχῶς) στὸν «πατριωτισμὸ τῶν Κυπρίων» ἀλλὰ σὲ τρεῖς ἐγγυήτριες δυνάμεις. Θά εἶχε λοιπόν ἡ Ἑλλάδα τό δικαίωμα (γιὰ μιά ἀκόμη φορὰ μετὰ τό 1974) νὰ ἐπέμβει στρατιωτικὰ στὴν Κύπρο καὶ νὰ ἀποκαταστήσει τὴ διασφαλισθεῖσα συνταγματικὴ τάξη. Ἡ κυβέρνησις τοῦ ΠΑΣΟΚ ἐπέλεξε νὰ μὴν ἐπέμβει καὶ νὰ ἐντείνει ἀντ' αὐτοῦ τὴ διπλωματικὴ τῆς ἐπίθεση. Δέ νομίζω ὅτι μπορεῖ νὰ κατακριθεῖ γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τῆς αὐτῆς. Καί, βέβαια, κανεὶς δέν εἶναι σὲ θέση νὰ ἀποτιμήσει στρατιωτικὰ

αὐτὴ τὴν ἐπιχείρησις. Τό θέμα εἶναι ὅτι ἐπελέγη ἡ εἰρηνικὴ ὁδός, κι αὐτό (ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἀνακούφιση πού προκάλεσε στὴ μεγάλη πλειοψηφία τοῦ λαοῦ) σίγουρα καταγράφηκε σάν ἀποκλειστικὴ καὶ ἱστορικὴ εὐθύνη τῆς κυβέρνησις τοῦ κ. Παπανδρέου. Μιάς κυβέρνησις πού ἴσως ἀκόμα θυμᾶται τό σκοπὸ τοῦ «βυθίσατε τό Χόρα».

Πόσο πιθανὸ εἶναι αὐτὴ ἡ πρώτη ἱστορικὴ εὐθύνη νὰ πέφτει βαριά στὶς πλάτες τοῦ ΠΑΣΟΚ; Πόσο συμβαδίζει, γιὰ παράδειγμα, ἡ πρωτοφανὴς ἀποφασιστικὴ πού δήλωνε τό ταξίδι τοῦ πρωθυπουργοῦ στὴν Κύπρο (καὶ τότε ὁ Ντενκτάς ἀπελοῦσε μὲ ἀνακήρυξη κράτους) μὲ τὴ σημερινὴ διπλωματικὴ ἑλληνικὴ στάσις;

Δέ θέλω νὰ κρίνω μ' αὐτό τό σημεῖωμα τὴ συνολικὴ ἢ τὴν πρόσφατη ἑλληνικὴ πολιτικὴ ἀπέναντι στό Κυπριακό. Νομίζω ὅμως ὅτι ἡ νευρικότητά, μὲ τὴν ὁποία ἔγινε (στὴν οὐσία) δεκτὴ ἡ ἔμμεση διαπραγμάτευση Ἑλλάδας-Τουρκίας, καθὼς καὶ ἡ ἀπόπειρα νὰ μετατεθεῖ ἡ εὐθύνη γι' αὐτὴν στὴ Λευκωσία, φανερώνει κάτι: Ὅτι ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀντιμετωπίζει τό Κυπριακό μὲ κάποιο αἰσθημα ἐνοχῆς. Τῆς ἐνοχῆς πού προκαλεῖ ἡ ἀναντιστοιχία ἀνάμεσα στὴ διακηρυγμένη ἀποφασιστικὴ τὰ καὶ τὸν ἀναγκαστικὸ ρεαλισμὸ. Καὶ δέν εἶναι τυχαῖο πού αὐτό τὸν κρίσιμο καιρὸ ἀπὸ πολλὰς πλευρὲς -κυρίως ἀπὸ Κυπρίους- ἐπισημαίνεται ὅτι οἱ ἑλληνικὲς ἐνοχές γιὰ τὴν Κύπρο ἔχουν μιά ἐπίδραση στὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ τόπου πολὺ πιὸ βαθιὰ ἀπ' ὅ,τι συνήθως πιστεύεται.

Ὅμως τό ξανατονίζω. Ἡ ἐνοχὴ πού προανέφερα ἐξηγεῖ ἴσως τὴ

νευρικότητα τῶν χειρισμῶν καὶ τὴν προσπάθεια ἀπόσεισης τῶν εὐθυνῶν καὶ μεταφορᾶς τους στὸν ἐκπληκτο Πρόεδρο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας. Δέν καθορίζει ὅμως τὶς ἐπιλογές τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησις αὐτές καθεαυτές. Γιατί οἱ τελευταῖες -μὲ δεδομένη τὴν πρώτη καὶ κρίσιμη, αὐτὴν τῆς εἰρηνικῆς ὁδοῦ- εἶναι πλέον λίγο ἢ πολὺ ὑποχρεωτικές. Ὁ κυβερνητικὸς ἐκπρόσωπος ἀπαντώντας τόσο στὸν κ. Ἀβέρωφ ὅσο καὶ στό ΚΚΕ ὑπῆρξε πιὸ ἀποκαλυπτικὸς παρὰ ὅταν δήλωνε (στὶς 9-12-83) ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνηση ἀπορρίπτει τὴν τριμερή. Γιατί ὅταν διευκρινίζεται ὅτι πρωτοβουλία τοῦ ΟΗΕ δέν μπορεῖ νὰ ἐκδηλωθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάκληση τοῦ ἀπαράδεκτου πραξικοπήματος Ντενκτάς, ὅταν δηλώνεται πὼς διάλογος τῶρα μεταξύ τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Ντενκτάς δά σήμαινε ἀναγνώριση τετελεσμένου γεγονότος τί ἀπομένει; Μὲ κλειστὸ λοιπόν τό δρόμο τῶν διακοινοτικῶν καὶ μὲ δεδομένη τὴν ἀδυναμία τοῦ Ο.Η.Ε. νὰ πάρει πρωτοβουλία ἐξω ἀπὸ αὐτές ἡ διαπραγμάτευση μὲ τὴν Τουρκία ἄμεση ἢ ἔμμεση, παραμένει ἡ μόνη προοπτικὴ. Μ' ἄλλα λόγια ἡ ἑλληνικὴ ἐπιλογὴ περιορίζεται ἀνάμεσα στὴν πρόταση Θάτσερ καὶ στό... «πακέτο» Σουλτς.

Κι ἔτσι ἓνα μόνο δῆλημα παραμένει. Ἄν δηλαδὴ εἶναι προτιμότερη ἡ συνολικὴ διαπραγμάτευση ὁλῶν τῶν ἐκκρεμοτήτων μὲ κέρδος ἓνα νέο σύμφωνο φιλίας τύπου Βενιζέλου-Ἀττατούρκ. Ἡ, ἡ ἐπανεργοποίηση τῆς συμφωνίας ἐγγυήσεως μὲ κέρδος τὴν αὐτόματη -κατὰ κάποιο τρόπο- ἀνάκληση τῆς ἀνακήρυξης τουρκοκυπριακοῦ κράτους. Κι ὅμως τὰ δύο δυτικά

σχέδια ἔχουν καὶ ἀνάποδη ὄψη. Γιατί ἀποδοχὴ τῆς συνολικῆς διαπραγμάτευσης πού φαίνεται πὼς προωθοῦν οἱ ΗΠΑ σημαίνει ὅτι ἡ Ἑλλάδα ἀναγνωρίζει τὴν ὑπαρξὴ ἐκκρεμοτήτων μὲ τὴν Τουρκία στό Αἰγαῖο καὶ μιά ἀκόμα ἀνυποχώρητη ἑλληνικὴ θέση (ὅτι δέ διαπραγματευόμαστε τὰ μὲ διεθνεῖς συνθήκες κατοχυρωμένα κυριαρχικά μας δικαιώματα στό Αἰγαῖο) κινδυνεύει νὰ ἐγκαταλειφθεῖ. Ἀλλὰ καὶ μιά τριμερὴς συνάντηση τῶν ἐγγυητριῶν δυνάμεων πού προωθεῖ γιὰ δικούς της λόγους ἡ Μ. Βρετανία, δέ θίγει ἄμεσα τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τό ἀδέσμευτο τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας.

Ἀναμφίβολα ἡ ἑλληνικὴ διπλωματία, μὲ ἢ χωρὶς τὸν κ. Καψῆ, ἔχοντας ἤδη συνέλθει ἀπὸ τό πρῶτο σόκ, θά κινηθεῖ εὐέλκτα ἀνάμεσα στὶς ἀμερικανοβρετανικὲς συμπεληγάδες ἐπιδιώκοντας τό καλύτερο. Ἄλλο τόσο σίγουρο εἶναι ὅμως ὅτι ἄξονας αὐτῶν τῶν προσπαθειῶν θά εἶναι τό -κάποτε καταδικασμένο- «ἐφικτόν». Καὶ ἂν παρελπίδα προκύψει ποτὲ θέμα εὐθυνῶν, αὐτές θά ἐπιμεριστοῦν ἀπὸ τὴ σημερινὴν κυβέρνησις ὅπου δεῖ: Στὶς συμφωνίες τοῦ 60, στὴ μὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Συντάγματος ἐκείνου γιὰ τόσα χρόνια καί, βέβαια, στὴν προδοσία τῆς Κύπρου ἀπὸ τὴν ἀμερικανόδοιλη χούντα.

11.12.83
Κ. Βουρνᾶς

* Θυμίζουμε ἐδῶ καὶ τὴ δισφορία πού ἐκδηλώθηκε στὴ Λευκωσία γιὰ τό πρῶτο μετὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας ἔγγραφο τοῦ Γ.Γ. τοῦ ΟΗΕ, τό ὁποῖο χαρακτηρίστηκε ἀπὸ κυβερνητικὸ ἐκπρόσωπο «ὑπερβολικὰ διπλωματικόν».

Ἡ διακηρυγμένη ἀποφασιστικὴ τῆς κυβέρνησις συγκρούεται ἀναπόφευκτα μὲ τὸν ἐπιδεικνυόμενον ρεαλισμὸ.



Είναι παλιά δημοσιογραφική συνήθεια, στο τέλος κάθε χρόνου να ζητούν τα περιοδικά κι οι εφημερίδες -μέ κάποια αφορμή- δηλώσεις και εκτιμήσεις επώνυμων και μη για τόν επόμενο χρόνο. Στις περισσότερες περιπτώσεις όλα καταλήγουν σ' ένα κατάλογο ευχών ή έστω έναν ... συλλογικό Καζαμία.

Ο Σχολιαστής, με την έρευνα του αυτή, δοκιμάζει κάτι διαφορετικό.

Είναι δεδομένο ότι τό πρόσβλημα που δέσποσε τό 1983, όχι μόνο στην ελληνική αλλά και σ' όλη την ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή, είναι τό πρόσβλημα του πολέμου. Κύριο μέλημα των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων οι έξοπλισμοί (οί δικοί τους και των αντιπάλων τους) κεντρικός στόχος των λαϊκών κινημάτων ή αντιπολεμική πάλη.

Όσο όμως κι αν βρίσκεται πίσω από κάθε σκέψη και στάση, επειδή ή ίδια ή αναφορά στο θέμα του πολέμου μπορεί να έχει κάποιες άμεσες πολιτικές συνέπειες όλοι προτιμούν να μιλούν με ύπονοούμενα και ύπαινιγμούς.

Πώς αντιμετωπίζουν απερίφραστα τό ζήτημα του πολέμου οι «κατά τεκμήριον» πλέον αρμόδιοι;

Υποβάλλαμε σέ ιστορικούς, δημοσιογράφους και πολιτικούς τό ίδιο έρώτημα:

«Στήν έκπνοή του 1983, ό πόλεμος συνεχίζεται στόν Λίβανο και στά σύνορα Ιράν-Ιράκ, ενώ οι συνομιλίες για τόν άφοπλισμό καταργούνται, δίνοντας τή θέση τους σέ νέα κλιμάκωση των πυρηνικών έξοπλισμών. Παράλληλα τό Κυπριακό μπαίνει σέ νέα κρίσιμη φάση. Τά γεγονότα αυτά ξανακάνουν επίκαιρο τό έρώτημα:

Είναι πιθανός σήμερα, τό 1984, ένας πόλεμος στην Εύρώπη;»

Δέν δελήσαμε να περιορίσουμε (μέ ένα πιά συγκεκριμένο έρώτημα) τήν ιδιαίτερη όπτική του καθενός. Για τόν ίδιο λόγο, συμπεριλαμβανόμε τόσο τό ιδιαίτερο ελληνικό πρόσβλημα (Κυπριακό) όσο και τό ευρύτερο, ώστε καθένας να έχει τήν ευχέρεια να αναφερθεί σ' ό,τι εκείνος θεωρεί πιά άμεσο.

Νίκος Ψυρούκης

(ιστορικός)

Ο διεθνής άποικιοκρατικός καπιταλιστικός καταμερισμός τής εργασίας, ή παγκόσμια τάξη πραγμάτων, στό σύγχρονο στάδιο εξέλιξης του παγκόσμιου μονοπωλιακού-κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού, σέ συνδυασμό με τή λειτουργία του νόμου τής άνισόμερης ανάπτυξης των χωρών του κόσμου, άπαιτούν, για τήν ανανέωση του παγκόσμιου συστήματος, τήν όλο και συχνότερη καταστροφή των παραγωγικών δυνάμεων. Η άναγκαιότητα αυτή εκφράζεται, άνάμεσα στα άλλα, και με τά παρακάτω φαινόμενα:

α) με τή μαζικοποίηση τής φτώχιας και τής πείνας (πάνω από τά δυό τρίτα του κόσμου ζούν μέσα στη φτώχια, πάνω από 500 εκατομμύρια άνθρωποι πέθαναν από πείνα από τό 1945 και δώθε).

β) με τήν όλο και μεγαλύτερη στρατιωτικοποίηση τής εθνικής οικονομίας όλων των χωρών (αδιάκοπη άνοδος του παρασιτισμού - περίπου ένα εκατομμύριο δολάρια ξοδεύονται κάθε λεπτό για έξοπλισμούς).

γ) με τήν άσταμάτητη πάλη για τό σχεδόν αδιάκοπο ξαναμοίρασμα του κόσμου από τίς μεγάλες δυνάμεις, πάλι που εκφράζεται και με τούς συνεχείς τοπικούς-περιφερειακούς πολέμους (από τό 1945 και δώθε έγιναν πάνω από 100 τέτοιοι πόλεμοι με δεκαπέντε εκατομμύρια νεκρούς).

δ) με τήν όλο και μεγαλύτερη προτίμηση που δείχνουν οι κυβερνήσεις προς τόν πόλεμο και τίς πολεμικές συρράξεις (συμπέρασμα τής διεθνούς συνδιάσκεψης κοινής ασφάλειας που συνήλθε στη Στοκχόλμη άνάμεσα στις 2 και 4 Σεπτεμβρίου 1983).

Μέσα, λοιπόν, σ' έναν τέτοιο κόσμο κανείς δέν μπορεί να αισθάνεται ασφάλεια. Κανένας δέν μπορεί ν' αποτελέσει εξαίρεση. Έτσι, όλα είναι πιθανά. Είναι πιθανός κι ένας πόλεμος στην Εύρωπη, ακόμα και μέσα στο 1984. Η μοναδική έλπίδα είναι ή ανάπτυξη των δυνάμεων εκείνων που παλεύουν για τήν κατάργηση τής σύγχρονης παγκόσμιας τάξης πραγμάτων. Τά εύχολόγια, τά τραγοΐδια και οι μεγαλόστομες διακηρύξεις των πασιφιστών σέ τίποτα δέν χρησιμεύουν. Ειρήνη, ασφαλής ειρήνη, θά ύπάρξει στόν κόσμο όταν εξαφανιστούν τά αίτια που προκαλούν τούς πολέμους.

Τάσος Βουρνάς

(ιστορικός)

Ο πόλεμος, στην καπιταλιστική διάρθρωση τής κοινωνίας, ήταν κατά τό παρελθόν μιά τόσο συνηθισμένη ύπόθεση, ώστε και ό ίδιος ό όρισμός τής ειρήνης στα παγκόσμια λεξικά ήταν χρωματισμένος από ένα είδος μαύρου χιούμορ: «ειρήνη καλείται τό μεταξύ δυό πολέμων διάστημα».

Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος μετατόπισε τίς αντιλήψεις περί συρράξεων σέ κάποια διαφορετικά επίπεδα. Και από τή σύγκρουση εκείνη μέσα από τό στρατόπεδο των νικητών βγήκαν οι δυό

πάνοπλες υπερδυνάμεις που κραδαίνουν πιά όχι τά κλασικά όπλα, αλλά τά όπλα πυρηνικού άφανισμού.

Μιά σειρά μικρών τοπικών πολέμων τά τελευταία χρόνια μοιάζουν με τό διάστημα εκείνο πρό τής συναυλίας που κουρδίζονται τά όργανα τής όρχηστρας. Ός τώρα είχαμε τήν ισορροπία του τρόμου στόν Κόσμο και τήν Εύρωπη και κοιμόμαστε... ήσυχoi (!) κάτω από τή σκιά του παλιού πυρηνικού έξοπλισμού. Οι νέες συνθήκες που δημιουργούνται με τούς Πέρσινγκ, Κρούζ και SS 20 ανατρέπουν τήν παλιά κατάσταση. Οι έστίες άνάφλεξης στο Ιράν-Ιράκ, Λίβανο, τό Κυπριακό μπορούν να επηρεάσουν τούς ηλεκτρονικούς έγκεφάλους στους οποίους έχουν μεταβιβάσει τήν τήχη τής ανθρωπότητας οι άνεγκέφαλοι γέροντες που κυβερνούν τόν κόσμο. Και φοβάμαι, φοβάμαι άφάνταστα για τό μέλλον του και για τούς νέους...

Άνδρέας Χριστοδουλίδης

(διευθυντής του Άθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων)

Βρισκόμαστε μπροστά στην άποθέωση του παραλογισμού! Η «ισορροπία του τρόμου» -ή θεωρητική κάλυψη όλων των πολεμοκαπηλών- έπιδιώκεται σέ όσο τό δυνατό ψηλότερο επίπεδο. Άπέναντι στους SS-20 στήνονται τώρα οι Πέρσινγκ και Κρούζ. Ένα εκατομμύριο δολάρια ξοδεύονται κάθε λεπτό για τήν ενίσχυση του πολεμικού όπλοστασίου.

Τό αίσθημα ασφάλειας έχει σημαντικά κλονιστεί. Η πιθανότητα ενός πυρηνικού όλοκαυτώματος είναι πιά μπροστά μας. Είναι γι' αυτό ίσως που τά κινήματα ειρήνης μήκαν δυναμικά στην πολιτική ζωή των Ευρωπαϊκών χωρών και έπαψαν να είναι απλώς έξαρτήματα σκοπιμοτήτων (τά πιά πολλά τουλάχιστον).

Η άπόφαση για τό ξεκίνημα τής καταστροφής δέν άνήκει πιά στόν ανθρώπινο νοΐ και τήν πολιτική βούληση αλλά στα «σήματα» που λαμβάνει ή αυτοματοποιημένη πολεμική μηχανή. Οι πιθανότητες ενός άπύχματος γίνονται ολοένα μεγαλύτερες - μόνο τό 1979-80 στις ΗΠΑ έγιναν 147 συναγερμοί από λάθος. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνουν έπιστήμονες ή πιθανότητα για άπύχημα σ' έναν πυρηνικό αντίδραστήρα είναι 1 προς 1.000.000 κι όμως έγινε. Τί αποκλείει κάτι παρόμοιο στην πολεμική μηχανή;

Η Εύρωπη είναι σήμερα τό βασικό κέντρο άντιπαράταξης Άνατολής-Δύσης. Ο Πρόεδρος Ρήγκαν δέν δίστασε πρίν λίγο καιρό να μιλήσει για «πιθανότητες ενός περιορισμένου πυρηνικού πολέμου στην Εύρωπη!». Η άνάμιξη τής Εύρώπης σέ τοπικές συγκρούσεις έχει τελευταία αύξηθεί (Λίβανος, Ιράν-Ιράκ, Τσάντ κ.ά.). Τό έδαφος της είναι ό δέχτης των πυρηνικών έξοπλισμών. Άν αυτή ή κλιμάκωση όδηγήσει στην επικράτηση των «γερακιών» και στη Μόσχα, τί θά ακολουθήσει;

Μιά τέτοια πολεμική σύγκρουση δέν πρέπει να αποκλείεται, εκείνο που αποκλείεται είναι αυτή ή σύγκρουση να είναι τοπική. Όλόκληρη ή ανθρωπότητα -κι αν ακόμα οι πυρηνικές κεφαλές κτυπήσουν μέσα στόν προκαθορισμένο γεωγραφικό χώρο- θά ύποσσει τίς συνέπειες τής άκτινο-

Πόλεμος

βολίας -άρα και της καταστροφής. Τό πρόβλημα, λοιπόν, δεν είναι αν σήμερα είναι πιθανός ένας πόλεμος στην Ευρώπη, αλλά αν είναι πιθανή μία παγκόσμια καταστροφή. Έστιά μπορεί να είναι ή Ευρώπη, θύμα όμως θα είναι ολόκληρη η ανθρωπότητα.

Αλλά κι αν ακόμα αποφευχθεί μία πολεμική σύγκρουση, ή συνέχιση του ανταγωνισμού στους εξοπλισμούς οδηγεί σίγουρα στην οικονομική καταστροφή.

Είναι γι' αυτό που τό μανιφέστο των Αϊνστάιν-Ράσελ του 1955 αποκτά σήμερα ιδιαίτερη σημασία.

«Έχουμε μπροστά μας τή δυνατότητα να διαλέξουμε τή συνεχή πρόοδο, τή ευτυχία, τή γνώση και τή σοφία. Θα μπορούσαμε, αντί γι' αυτά, να διαλέξουμε τό θάνατο, επειδή δεν μπορούμε να λησμονήσουμε τίς διαφορές μας; Κάνουμε έκκληση, σάν άνθρωποι πρὸς ανθρώπους. Θυμηθείτε τόν ανθρωπισμό σας και ξεχάστε τὰ ὑπόλοιπα. Αν κάνουμε αυτό ο παράδεισος είναι μπροστά μας. Αν όχι, μπροστά μας βρίσκεται ο κίνδυνος τής καταστροφής του σύμπαντος...»

Αυτός ο κίνδυνος είναι υπαρκτός και πρέπει να αποφευχθεί.

Σωτήρης Κωστόπουλος

(Γενικός Γραμματέας
Τύπου και Πληροφοριών)

«Όπως γνωρίζετε και ο Α' και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, που τόσα δεινά και τόσες καταστροφές επέφεραν, τόσο στην Ήπειρό μας, όσο και σε παγκόσμια κλίμακα ξεκίνησαν από την Ευρώπη.

Από τό γεγονός αυτό αλλά και από τή σημερινή κατάσταση που δημιουργήσε μία ψυχροπολεμική ένταση στην Ευρώπη, μπορεί κανείς να ισχυριστεί, ότι ειδικότερα αυτή ή Ήπειρος ήταν και παραμένει χώρος ανταγωνισμού και σύγκρουσης των μεγάλων δυνάμεων στο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Η Ευρώπη δηλαδή, είναι ή σκακιέρα, που παίζονται τὰ συμφέροντα των δυο μεγάλων πολιτικοστρατιωτικών συνασπισμών, με πρωταγωνιστές τή Σοβιετική Ένωση και τίς Ήνωμένες Πολιτείες.

Τό σημαντικό, αλλά και αρκετά θλιβερό στην ιστορία και τή ζωή τής Ευρώπης είναι, ότι αυτή πάντοτε γίνεται ολόκαπτωμα, παρόλο που οι λαοί της δεν έπαψαν ποτέ να παλεύουν για ειρηνική διαβίωση και συνεργασία μεταξύ τους.

Σήμερα έχει διαμορφωθεί ένα επικίνδυνο ψυχροπολεμικό κλίμα στην Ευρώπη, που μπορεί κανείς να ισχυριστεί, ότι οδηγεί σ' έναν πυρηνικό όλεθρο.

Όμως, είναι αὐταπάτη να μιλάμε για περιορισμένο τοπικό πόλεμο στα πλαίσια μιάς Ήπειρου, όπως ή δική μας.

Αντίθετα, από τήν Ευρώπη, είναι πιθανό, να ξεκινήσει ένας ακόμα παγκόσμιος πόλεμος, όπως είχε συμβεί και τίς δυο προηγούμενες φορές. Η ουσιαστική μας διαφορά είναι ότι σ' αυτό τόν πόλεμο, δέ θα υπάρξουν ούτε νικητές, ούτε νικημένοι. Θα υπάρξει ολόκληρωτική καταστρο-

φή τής ανθρωπότητας.

Αυτή λοιπόν ή βεβαιότητα του ολοκληρωτικού αφανισμού, που ασφαλώς τήν γνωρίζουν οι δυο υπερδυνάμεις, μειώνει τίς πιθανότητες ενός παγκόσμιου πυρηνικού πολέμου, αλλά δεν τόν αποκλείει.

Δέν έχει λοιπόν έννοια να μιλάμε για πόλεμο μόνο στην Ευρώπη, αφού σ' αυτή τήν Ήπειρο, ανταγωνίζονται ψυχροπολεμικά, ή Σοβιετική Ένωση και οι Ήνωμένες Πολιτείες.

Είναι μάλιστα γνωστές και επικροτούνται απ' όλους τούς λαούς τής γής οι άγυνες και οι προσπάθειες τής ελληνικής Κυβέρνησης και του Πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου για ειρήνη στην Ευρώπη και στόν κόσμο γενικότερα.

Ιωάννης Ζίγδης

(πρόεδρος τής ΕΔΗΚ)

Βέβαια, ή διεθνής κατάσταση είναι πολύ τεταμένη σήμερα. Αλλά ένας πόλεμος στην Ευρώπη θα σημάνει τήν καταστροφή όχι μόνο τής ήπειρου μας, αλλά πιθανότατα ολόκληρης τής οικουμένης. Γι' αυτό είμαι βέβαιος, ότι τό 1984 θα είναι πολύ δύσκολος χρόνος για τήν ανθρωπότητα, όχι όμως και μοιραίος.

Μπροστά στόν κίνδυνο τής γενικής καταστροφής, ο άνθρωπος θα βρει τόν τρόπο να συνεννοηθεί με τόν συνάνθρωπό του, ανεξάρτητα κοινωνικών συστημάτων και πολιτικών πεποιθήσεων.

Είμαι βέβαιος, επίσης, ότι οι πεσιμιστικές προφητείες του Όργουελ για τό 1984 δεν θα επαληθεύσουν στόν τομέα τής κοινωνικής οργάνωσης, γιατί ή τεχνολογική πρόοδος είναι μία άμφιστομη μάχαιρα και πιστεύω ότι ο άνθρωπος θα τήν χρησιμοποιήσει για τόν θρίαμβο τής ελευθερίας και όχι των συστημάτων τής κτηνώδους τυραννίας.

Ηλίας Ήλιου

(πρόεδρος τής Ε.Δ.Α.)

Η ισορροπία του τρόμου που υπάρχει και που διατηρείται, γιατί κάθε μέτρο τής μιάς πλευράς εξισορροπείται από αντίστοιχο τής άλλης, καθιστά κατά τή γνώμη μου άπιθανο έναν πόλεμο γενικευμένο στην Ευρώπη, εκτός από τήν περίπτωση λάθους ή άπροσεξίας - που όμως, με τή διάδοση που έχουν πάρει τὰ τακτικά και τὰ πυρηνικά όπλα σε χέρια ανειθύνων, δυστυχώς δεν μπορεί ν' αποκλεισθεί, όταν μάλιστα «γεράκια», όπως οι ΗΠΑ, τό Ισραήλ, ή Δυτ. Γερμανία τὰ χειρίζονται.

Έτσι, τό ὑπ' αριθ. 1 πρόβλημα του καιρού μας, ή διαφύλαξη και διάσωση τής ειρήνης αίωρείται πάνω από τὰ κεφάλια όλων μας και θά μπορούσε να οδηγήσει στόν άτομικό όλεθρο. Είμαι παρά ταῦτα αισιόδοξος και φρονώ ότι τελικά κανείς δέ θα θελήσει να αυτοκτονήσει, σάν τόν Σαμφών τής Παλαιάς Διαθήκης που είπε τό «αποθάνετω ή ψυχή μου μετά των άλλωφύλων».

Γιώργος Βότσης

(Δημοσιογράφος)

Η «Βαβυλώνεια πόρνη που γεννάει πολέμους» (κατά πώς λέει ο Γκίνσμπουργκ) ούτε στέρφα είναι και άκόρεστη παραμένει.

Αλλά πότε, τάχα, «ο πόλεμος τέλειωσε» - ώστε ν' αναρωτιόμαστε αν είναι πιθανός ένας νέος;

Πρίν από έφτά χρόνια, στις 18-6-76, ο Ρόλφ Πόλε στη δήλωσή του που κατέθεσε, αντί απολογίας, στο Πενταμελές Έφετείο, άρχιζε κάπως έτσι:

«Ζούμε στόν Τρίτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Είναι ο πόλεμος του ιμπεριαλισμού ενάντια στην ανθρωπότητα».

Δέν μιλάμε μόνο για τό συνεχιζόμενο αίματοκύλισμα σε τριάντα σημεία του πλανήτη. Κάποιοι ὑπολογισμοί του FAO δίνουν ένα μέτρο του άσίστατου, του πιο φρικτού πολέμου, που επιμένουμε να άγνοούμε:

Κάπου 50 εκατομμύρια άνθρωποι πεθαίνουν κάθε χρόνο από πείνα. Δηλαδή περίπου 140.000 τήν ήμέρα - περισσότεροι από τὰ θύματα τής πιο αίματηρης μέρας του δεύτερου παγκόσμιου πολέμου...

Αλλά τό έρώτημά σας έντοπιζει τό πρόβλημα στην Ευρώπη - είναι, δηλαδή, μέσα στην «καυτή επικαιρότητα» τών «Πέρσινγκ», τών «Κρούζ» και τών «SS-20».

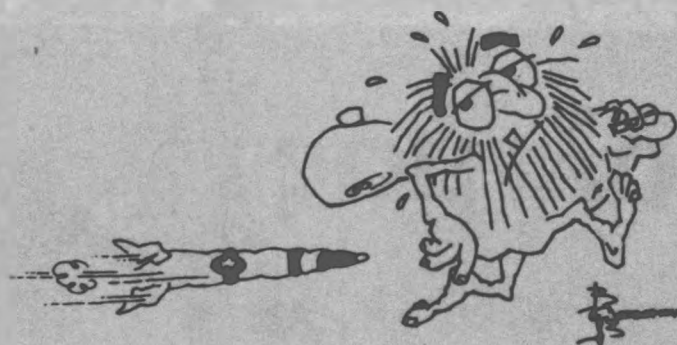
Είναι ένα έρώτημα «Ευρωκεντρικό» - θάλεγα αποκαλυπτικό για τό παραμορφωτικό πρίσμα υπό τό οποίο βλέπουμε έμεις οι Ευρωπαίοι τήν ανθρωπότητα (πώς όχι - αν σκεφτούμε ότι τὰ σκυλιά και οι γάτες τής Γαλλίας καταναλώνουν τήν ίδια ποσότητα θερμίδων με τόν συνολικό πληθυσμό τής Αιθιοπίας...)

Αυτός, λοιπόν, ο παραλογισμός των πυρηνικών εξοπλισμών, που μάς κάνει πιο άγχωτική τήν καθημερινότητα και πιο άβέβαιο τό μέλλον είναι άπιθανο να οδηγήσει σε νέο παγκόσμιο πόλεμο - με πεδίο διεξαγωγής του πάλι τήν Ευρώπη, όπως και οι δυο προηγούμενοι. Είναι άπιθανος αυτός ο πόλεμος ακριβώς γιατί θά είναι ο τελευταίος. Αυτό δεν σημαίνει ότι ή άπειλή δεν είναι πραγματική, έτσι που ή Ευρώπη έχει μετατραπεί σε πυρηνική άποθήκη και ή αύριανή μας μέρα εξαρτάται άκόμη και από ένα «άτιχημα».

Ως πρὸς τή νέα κρίση στην Κύπρο, ή πιο λογική εκτίμηση είναι ότι όχι μόνο δεν κάνει πιο πιθανή μία ελληνοτουρκική σύγκρουση, αλλά ότι «έκβιάζει» εξέλιξεις για συνολικές ρυθμίσεις σε όλο τό πλέγμα των προβλημάτων περί τήν Κύπρο και τό Αιγαίο.

Πόλεμος στην περιοχή μας θά καταστεί άναπόφευκτος αν τεθούν υπό άναδιάταξη γενικότερα οι σχετικά πρόσφατες (μέσα στόν αιώνα μας) συνοριακές ρυθμίσεις στα Βαλκάνια. Και με τίς γνωστές «έθνικές» διεκδικήσεις και τίς παρασκηνακές ὑποδαυλίσεις τους είναι κάτι που δεν μπορεί λογικά ν' αποκλείσει κανείς για τό μέλλον.

καί ειρήνη



Σεραφεΐμ Φυντανίδης

(διευθυντής
της «Έλευθεροτυπίας»)

Πόλεμος στην Εύρωπη, σημαίνει παγκόσμιος πόλεμος. Καί μάλιστα πυρηνικός. Γι' αυτό, το ερώτημα θα έπρεπε να είναι: «Είναι πιθανός σήμερα ένας παγκόσμιος πυρηνικός πόλεμος;»

Η απάντησή μου: Λογικά όχι. Δεν πιστεύω ότι οι δύο υπερδυνάμεις θα διακινδύνευαν ένα ολοκαύτωμα, όπου δεν θα υπήρχαν νικητές και ηττημένοι, παρά μόνο εξαφάνιση της ζωής στον πλανήτη.

Τότε γιατί αυτή η ξέφρενη κούρσα των εξοπλισμών, όταν είναι γνωστό ότι ο καθένας από τους δύο αντιπάλους μπορεί να κατατρέψει τον άλλο όχι μία αλλά 100 και 1000 φορές - και μαζί όλους έμάς τους... μη πυρηνικούς προνομιούχους;

Πιστεύω, ότι οφείλεται σε δύο λόγους:

1. Στην άμοιβαία δυσπιστία, που κάνει τότε τον ένα και τότε τον άλλο υπεραντιπαλο να κατασκευάζει νέα όπλα μόλις θεωρήσει ότι ο άλλος έχει διαταράξει την ισορροπία του τρόμου.

2. Στην, από την αρχή της δεκαετίας του '60 (έπι Κέννεντυ!) επικρατούσα στις ΗΠΑ τακτική της οικονομικής εξάντλησης της ΕΣΣΔ με τη μέθοδο των ανέμων εξοπλισμών.

Είναι γεγονός ότι «χάρι στην «ισορροπία του τρόμου», παγκόσμιος πόλεμος δεν έγινε εδώ και 4 δεκαετίες. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να έφησυχάζουμε. Γιατί δίπλα στην «λογική» της ισορροπίας, καρδοκεϊ το απρόβλεπτο, το λάθος, η προκατάληψη, η παραφροσύνη.

Γιάννης Μαρίνος

(Διευθυντής
του «Οικονομικού Ταχυδρόμου»)

Στην ερώτησή σας υποθέτω ότι δεν θα μπορούσαν να απαντήσουν ούτε οι πρωθυπουργοί των χωρών της Εύρωπης. Ούτε ακόμα οι ηγέτες των υπερδυνάμεων. Ίσως μόνο ο κ. Ανθρώπων, αν ήθελε να κοινολογήσει κατά πόσο στους μακρόπνοους ηγεμονικούς στόχους της χώρας του περιλαμβάνεται και η κατάκτηση ολοκληρωτικής της γηραιάς ηπείρου. Ο 'Οργουελ στο «1984», στο οποίο αίσιας μπαίνομε σε λίγες μέρες, απαντά καταφατικά. Εγώ αισιοδοξώ πως όχι. Για έναν απλό λόγο. Οι μόνες περιοχές που πέρασαν και περνούν αδιατάρακτη περίοδο ειρήνης είναι εκείνες που καλύπτονται από τις δύο μεγάλες άμυντικές συμμαχίες: το ΝΑΤΟ και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Από τη λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου μέχρι σήμερα έχουν γίνει περί τους 250 πόλεμοι σ' όλη τη γη και έχουν σκοτωθεί σ' αυτούς 15 εκατομμύρια άνθρωποι. Όμως κανένας δεν έγινε στην Εύρωπη που καλύπτεται προστατευτικά από τις δύο συμμαχίες. Όλοι έγιναν από τις υπερδυνάμεις (εδώ προσθέτω και την Κίνα) ή για λογαριασμό τους και αποκλειστικά σε βάρος αδέσμευτων χωρών. Έτσι που να βγαίνει το συμπέρασμα ότι η πλήρης ανεξαρτησία και το αδέσμευτο είναι απαραίτητα χαρακτηριστικά των υποψήφιων θυμάτων των κάθε χω-

ματος και ιδεολογίας ιμπεριαλισμών. Έξ' άλλου, πόλεμος που να έντοπιζεται στην Εύρωπη θα μπορούσε να γίνει μόνο με συμβατικά όπλα. Όμως η εγκατάσταση των Πέρσινγκ και Κρούζ απέναντι στους SS-20 προφανώς σημαίνει πυρηνική ανάμετρηση. Συνεπώς πόλεμο των δύο υπερδυνάμεων. Συνεπώς παγκόσμιος πόλεμος. Επιτρέψτε μου όμως να θεωρήσω την ερώτησή σας λίγο ομφαλοσκοπική και έγωκεντρική. Δεν μετρούν σαν πόλεμοι τα μακελιά που γίνονται σ' όλα τα άλλα πλάτη και μήκη της γης;

Κώστας Φιλίνης

(μέλος του Ε.Γ. του ΚΚΕ έσωτερικού)

Ένας παγκόσμιος πόλεμος, και μάλιστα πυρηνικός, δεν έχει πάψει όλα τα τελευταία χρόνια να είναι πιθανός. Καί αυτό ισχύει πολύ περισσότερο σήμερα με την γνωστή επικίνδυνη οξυνση της διεθνούς κατάστασης. Η εφιαλτική αυτή πιθανότητα θα υπάρχει πάντοτε, άλλοτε μεγαλύτερη και άλλοτε μικρότερη, όσο εξακολουθεί να κυριαρχεί στις διεθνείς σχέσεις η αντίληψη του διπολισμού των δύο υπερδυνάμεων και των αντίστοιχων στρατιωτικών μπλόκ, που βρίσκεται στο υπόβαθρο της άνοδικής πορείας και κλιμάκωσης των πυρηνικών εξοπλισμών, σε συνδυασμό με τις συνεχιζόμενες ένοπλες επέμβασεις των «Μεγάλων» στα έσωτερικά των Λαών και Κρατών που αγωνίζονται για την ανεξαρτησία τους.

Βέβαια το ερώτημά σας αναφέρεται σ' έναν «πόλεμο στην Εύρωπη».

Όλα δείχνουν όμως ότι ένας «πόλεμος στην Εύρωπη», ή μάλλον με «Θέατρο» την Εύρωπη, είναι αδύνατο να μην εξελιχτεί σε παγκόσμιο πυρηνικό όλεθρο. Καί οι 'Αμερικανοί που καλλιεργούσαν την απατηλή ιδέα για τη δυνατότητα ενός «περιορισμένου» πολέμου στο έδαφος της Εύρωπης αποσκοπούσαν κυρίως να καθησυχάσουν τους φόβους των αμερικανών πολιτών.

Πέρα απ' αυτό, δεν μπορεί να αποκλειστεί και το ένδεχομένο μιας τοπικής επιθετικής ενέργειας της Τουρκίας για δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων σε βάρος της άκραιότητας της 'Ελλάδας, κατά το πρότυπο όσων εκτυλίσσονται τα τελευταία χρόνια σε βάρος της Κύπρου από μέρος του τουρκικού σφινξισμού και επεκτατισμού της αντιδραστικής Τουρκίας με την ενθάρρυνση των 'Αμερικανών αλλά και με την πρακτική άνοχη ή την αδιαφορία άλλων δυνάμεων.

Όπως και να έχει το πράγμα, ο βασικότερος παράγοντας για τη μείωση μέχρι και την εξάλειψη των πιθανοτήτων ενός πυρηνικού όλεθρου είναι το αναπτυσσόμενο κυρίως στην Εύρωπη αλλά και άλλοι μαζικό και αδέσμευτο κίνημα Ειρήνης, αδέσμευτο με την έννοια ότι θα είναι ένα γνήσιο κίνημα Ειρήνης και όχι κινητοποιήσεις για τη μονόπλευρη υποστήριξη της εξωτερικής πολιτικής μιας υπερδύναμης.

Ένα τέτοιο μαζικό κίνημα Ειρήνης όχι μόνο μπορεί και πρέπει να ανατρέψει την κατολισθισή προς την πυρηνική καταστροφή, αλλά επιπλέον να καταπολεμήσει αποτελεσματικά την στρατιωτικοποίηση της κοινωνικής και πολιτικής ζωής στις διάφορες χώρες, στρατιωτικοποίηση που

αυξάνει και την πιθανότητα ενός «τυχαίου» πολέμου, αλλά ταυτόχρονα παρεμποδίζει τον αγώνα των εργαζομένων για μία καινούργια ποιότητα ζωής και για αυθεντικές κοινωνικές επαναστατικές αλλαγές με κατεύθυνση το σοσιαλισμό.

Τάκης Λαμπριάς

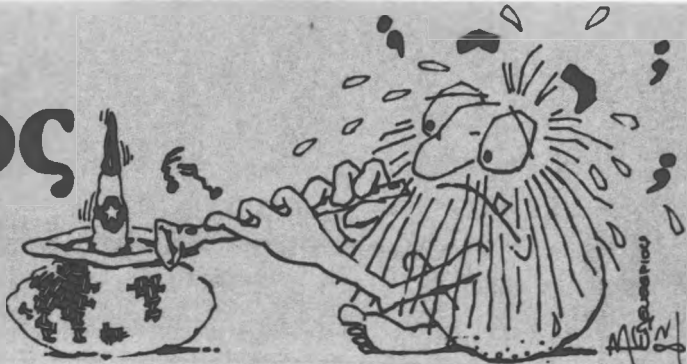
(δημοσιογράφος)

Όλοι οφείλουν ν' ανησυχούν -και νά εκφράζουν τις ανησυχίες τους- για όσα απειλητικά διαδραματίζονται στον κόσμο. Πράγματι, τα γεγονότα που απειθαυμεί (όχι εξαντλητικά) ή ερώτηση, φορτίζουν σε έκρηκτικό βαθμό τη διεθνή ατμόσφαιρα. Μάλιστα, κοντά στην περιοχή μας και

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

- 1945-54:** 'Ο Χό Τσι Μίνχ ανακηρύσσει τη Βιετναμική δημοκρατία. Πόλεμος για την απελευθέρωση έναντι της Γαλλίας.
- 1945-54:** Πόλεμος για την απελευθέρωση του Λάος κατά της Γαλλίας.
- 1945-47:** ΕΣΣΔ και Πολωνία στέλνουν στρατεύματα στην Τσεχοσλοβακία.
- 1946-49:** 'Εμφύλιος πόλεμος στην 'Ελλάδα. 'Επέμβαση των 'Αγγλοαμερικανών.
- 1946-49:** 'Εμφύλιος πόλεμος στην Κίνα μεταξύ των εθνικιστών του Τσάνγκ και του λαϊκού στρατού του Μάο.
- 1947-49:** 'Απελευθερωτικός πόλεμος στην 'Ινδονησία κατά της ολλανδικής παρουσίας.
- 1947-48:** Πόλεμος μεταξύ 'Ινδών και Μουσουλμάνων στην 'Ινδία. Γέννηση του Πακιστάν.
- 1950 :** Πόλεμος μεταξύ Βόρειας και Νότιας Κορέας, με την επέμβαση της 'Αμερικής και της Κίνας.
- 1953 :** 'Εξέγερση στο 'Ανατ. Βερολίνο, την κατέστειλαν τα σοβιετικά στρατεύματα.
- 1954-62:** 'Απελευθερωτικός πόλεμος στην 'Αλγερία έναντι της Γαλλίας.
- 1954 :** 'Επέμβαση των ΗΠΑ στην Γουατεμάλα.
- 1955 :** Συγκρούσεις μεταξύ του στρατού της Νικαράγουας και της Κοσταρίκας.
- 1956 :** 'Αποστολή στρατευμάτων έναντι της Αιγύπτου από 'Αγγλία - Γαλλία - 'Ισραήλ.
- 1956 :** 'Εξέγερση στην Ουγγαρία, την κατέστειλαν σοβιετικά τάνκς.
- 1957-60:** Πόλεμος 'Ονδούρα - Νικαράγουα.
- 1958 :** 'Αμερικανικά στρατεύματα αποβιβάζονται στον Λίβανο.
- 1957-75:** 'Εθνικός απελευθερωτικός πόλεμος στο Βιετνάμ έναντι της αμερικανικής παρουσίας.
- 1960 :** Πόλεμος Παραγουάης - 'Αργεντινής.
- 1961-75:** 'Απελευθερωτικός πόλεμος στο Λάος έναντι στην 'Αμερικανική παρουσία.
- 1960 :** Πόλεμος Παραγουάης - 'Αργεντινής.
- 1961-75:** 'Απελευθερωτικός πόλεμος στο Λάος έναντι στην 'Αμερικανική παρουσία.
- 1961-75:** 'Απελευθερωτικός πόλεμος στην 'Αγγόλα έναντι της Πορτογαλίας.
- 1962 :** Πόλεμος 'Ινδίας - Κίνας.
- 1962 :** Συγκρούσεις Πακιστάν - Κίνας.
- 1963-83:** 'Εθνικός - απελευθερωτικός πόλεμος στην 'Ερυθραία της Αιθιοπίας.
- 1962-70:** 'Εμφύλιος πόλεμος στην Ν. 'Υεμένη.
- 1962-79:** 'Επανάσταση των Σαντινίστας.
- 1962-63:** Πόλεμος 'Αιτή - Δημοκρατία του 'Αγίου Δομίνκου.
- 1963-74:** 'Απελευθερωτικός πόλεμος στην Γουινέα έναντι της Πορτογαλίας.

Πόλεμος



μέσα στην Κύπρο. Δεν νομίζω ωστόσο ότι ο κίνδυνος ενός πολέμου είναι επικείμενος στην Ευρώπη, για το άμεσα τουλάχιστον προβλεπτό μέλλον. Ταυτόχρονα όμως δεν θεωρώ καθήκον πολιτική αυτή την εκτίμηση. Γιατί η Ευρώπη κάποτε θα κινδυνεύσει, ακόμη και από πολέμους που θα διεξάγονται και έξω από την περιφέρειά της. Εκτός εάν, με την πολιτική της ένωση, αποτελέσει τον πιο ουσιαστικό και πιο αποτελεσματικό φραγμό στον ανταγωνισμό των Υπερδυνάμεων και τη διεθνή καχυποψία που κυφορεί τη δυναμική των συρράξεων.

Η ανθρωπότητα έχει βέβαια διανύσει ως σήμερα ένα μακρότατο διάστημα χωρίς σύρραξη. Το επίτευγμα δεν είναι μικρό. Αλλά και το τίμημα δεν ήταν μικρό. Γιατί η αγχώδης ειρήνη στηρίχθηκε στην ισορροπία του τρόμου -στη

ανασφάλεια δηλαδή απολυτών όπλων, υπεραρκετών για τον αφανισμό νικητών και ηττημένων σε οποιαδήποτε αναμέτρηση- αλλά και στις βαλβίδες διαφυγής των τοπικών πολέμων με συμβατικά όπλα. Στους αλληπαλλήλους αυτούς πολέμους, που συνεχίζονται, δοκιμάζεται όχι μόνο η διαρκώς αναπτυσσόμενη τεχνολογία της καταστροφής, αλλά και η αποφασιστικότητα των δυνάμεων που τους πατρώνουν. Το χειρότερο είναι ότι το βαρύ τίμημα το πληρώνουν εκείνοι που λιγότερο ή και καθόλου ευθύνονται, παρέχοντας με το αίμα τους το άλλοθι στους πραγματικούς ανταγωνιστές.

Όμως παρατηρεί ένας βαθύς μελετητής της συλλογικής παραφροσύνης -ό «πολεμολόγος» Γκαστόν Μπουτουλ- «αν ελπίζουμε ότι μπορούμε να λύσουμε το πρόβλημα του πολέμου με την αποστροφή και την αποκήρυξη του, είναι ωσάν να θέλουμε να καταπολεμήσουμε τις επιδημίες, καταφρονώντας τα ερκατήρια εμβολίων και ψέλνοντας ύμνους στην καλή υγεία». «Αν η Ευρώπη θέλει να αποτρέψει τον πόλεμο, έστω και περιορισμένης έκτασης, που μπορεί μία μέρα να διακινδυνεύσει τη ζωή ολόκληρου τόν πλανήτη, ούτε τα ευχολόγια ούτε τα αναθέματα είναι αρκετά. Χρειάζεται η οργάνωσή της σε θεσμους ισχυρούς και ικανούς όχι μόνο να εκφράζουν αλλά και να επιβάλλουν το πανανθρώπινο αίτημα της ειρήνης».

Κώστας Χατζηαργύρης

(Δημοσιογράφος)

Σ' έναν κόσμο όπου κανόνας είναι το απρόβλεπτο των εξελίξεων, όσο αναπάντεχο κι αν φαίνεται συχνά, η νομοτελική τάση είναι προς τον πολλαπλασιασμό και την επέκταση των σημείων σύγκρουσης, των πολέμων, κι αι το κύρια επειδή είναι άσταματητο το βάθος της γενικής κρίσης του συστήματος, των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών ιδεολογικών και άλλων δυσκολιών. Νομοτελική ή τάση προς τον πόλεμο κι είναι σ' αυτές τις συνθήκες αναπόφευκτοι οι τοπικοί κι έπειτα ενδεχόμενα επίσης περιφερειακοί πολέμοι, που αργά μπορούμε να τους ζήσουμε και σ' όρισμένες γωνίες της Ευρώπης, ιδιαίτερα τη Νοτιοανατολική Ευρώπη σαν κομμάτι του κρίσιμου επίκεντρου Ανατολικής Μεσογείου-Μέσης Ανατολής.

Πού απολήγουν αυτά; Εφόσον δε συγκρατηθούν οι δυνάμεις του πολέμου, θα οδηγηθούμε, γλιστρώντας από σύγκριση κι αναμέτρηση σε σύγκρουση κι αναμέτρηση, στον πυρηνικό πόλεμο, στην ολική καταστροφή. Ας μην έχουμε αυταπάτες, πάνω σε τούτο. Η ισορροπία του τρόμου είναι ένας τρόπος να αποφύγουμε προσωρινά τον πόλεμο, αλλά δε φέρνει την ειρήνη, τελικά ανοίγει το δρόμο στις πυρηνικές βόμβες.

Όμως εγώ προσωπικά, επειδή είμαι φυσικά αισιόδοξος, αλλά κύρια σαν μαφιστής, πιστεύω ότι δε θα έχουμε πυρηνικό ολοκαύτωμα, ότι οι τοπικοί κι ενδεχόμενα περιφερειακοί πολέμοι σε κάποιο σημείο θ' αναχαιτιστούν και θ' αρχίσει η

αντίστροφη μέτρηση -πρός την ειρήνη, που δεν μπορούμε τελικά να την ξεχωρίσουμε σαν έννοια από το σοσιαλισμό. Αυτό, από τη μία, επειδή η ανθρωπότητα θέλει να ζήσει. Αλλά επίσης - κι έχουμε να κάνουμε εδώ με συνεχόμενες κοινωνικές διαδικασίες, επειδή τάσεις, που με βάση τους νόμους λειτουργίας του καπιταλισμού πρέπει και σήμερα να τις χαρακτηρίσουμε σαν νομοτελικές, δεν είναι πια αναποφευκτές στις μέρες μας. Διότι, σε όλο πιο μεγάλη κλίμακα (γι' αυτό ακριβώς λυσσομανούν τ' αμερικανικά γεράκια), σήμερα την υπεροχή έχουν, σε συνδυασμό οι εξωσυστημικές κι ενδοσυστημικές εκείνες δυνάμεις που προκειμένου για κοινωνικούς νόμους είναι σε θέση να εμποδίσουν την υλοποίηση της νομοτελικής τάσης προς τον πόλεμο. Με άλλα λόγια οι δυνάμεις της ειρήνης έχουν την υπεροχή - κι αυτό βέβαια σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στο ότι η πυρηνική καταστροφή είναι κάτι το «τελικό».

Αισιόδοξια, λοιπόν, δίχως να αποκλείουμε τ' απρόοπτα, και δίχως να παραβλέπουμε την εξαλλοσύνη της απελτίωσης που νιώθει ο ιμπεριαλισμός.

Αισιόδοξια που δεν πρέπει να μας κάνει να ξεχάσουμε ότι η χώρα μας, ειδικά, κινδυνεύει. Αισιόδοξια, που δεν πρέπει να μας κάνει να σταθροάσουμε τα χέρια και να περιμένουμε μακαρίως τις εξελίξεις. Διότι η αποφασιστική δύναμη της ιστορίας είναι ο άνθρωπος, και μόνο οι άνθρωποι μπορούν να φέρουν και να κατοχυρώσουν την ειρήνη, οι άνθρωποι σε μιά αγωνιστική ανάταση που ξεκινώντας οπωσδήποτε από πιο στενά ταξικά πλαίσια και ξεπερνώντας τα, ενώνονται πάνω στη βάση της κατανόησης ότι καπιταλισμός ίσων πολέμος και πόλεμος στις μέρες μας είναι θάνατος των πάντων.

ΕΝΟΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

- 1963-67:** Απελευθερωτικός πόλεμος στην Ν. Υεμένη κατά της Μ. Βρετανίας.
- 1964 :** Επέμβαση των ΗΠΑ στον Άγιο Δομνίκο.
- 1965-74:** Απελευθερωτικός πόλεμος στη Μοζαμβίκη έναντι της Πορτογαλίας.
- 1965 :** Πόλεμος Πακιστάν - Ινδία για τον έλεγχο του Κασμίρ.
- 1965-83:** Πόλεμος στο Τσάιντ.
- 1966-83:** Πόλεμος στην Ναμίμπια έναντι της Ν. Αφρικής.
- 1967 :** Πόλεμος τών έξι ημερών Αράβων - Ισραήλ.
- 1967-70:** Πόλεμος για την απόσχιση της Μπιάφρα από τη Νιγηρία.
- 1968 :** 21 Αυγούστου τα στρατεύματα της ΕΣΣΔ εισβάλλουν στην Τσεχοσλοβακία.
- 1969 :** Σινο-Σοβιετικά επεισόδια στον ποταμό Ούσσουρι.
- 1969 :** Πόλεμος Ονδούρα - Σαλβατόρ.
- 1969 :** Πόλεμος Ούρουγουάη - Αργεντινή.
- 1970 :** Εισβολή των ΗΠΑ στην Νότια Καμπότζη.
- 1970 :** Πόλεμος Ιράκ - Κούρδων.
- 1971 :** Απόσχιση του Μπαγκλαντές από το Πακιστάν και πόλεμος Ινδίας - Πακιστάν.
- 1971 :** Μαύρος Σεπτέμβρης. Σφαγή των Παλαιστινίων στην Ιορδανία.
- 1973 :** Πόλεμος της Αιγύπτου - Συρίας με το Ισραήλ.
- 1973-83:** Πόλεμος ανεξαρτησίας του Μετώπου Πολυάφριο.
- 1974 :** Συγκρούσεις μεταξύ των στρατευμάτων του Πακιστάν και Αφγανιστάν.
- 1974 :** Εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο.
- 1974 :** Συγκρούσεις μεταξύ Τανζανίας και Μαλάουι.
- 1975-76:** Εμφύλιος πόλεμος στην Αγγόλα με την επέμβαση του Ζάιρ, της Ν. Αφρικής και Κούβας.
- 1976-83:** Εμφύλιος πόλεμος στον Λίβανο.
- 1977 :** Πόλεμος στο Όγκαντέν μεταξύ Σομαλίας - Αιθιοπίας.
- 1978 :** Επέμβαση του Βιετνάμ στην Καμπότζη έναντι των κόκκινων Χμέρ.
- 1979 :** Εισβολή στην Ουγκάντα από την Τανζανία, πτώση του Άμιν.
- 1979-83:** Εισβολή της ΕΣΣΔ στο Αφγανιστάν.
- 1979 :** Εισβολή της Ν. Αφρικής στην Αγγόλα.
- 1980 :** Συγκρούσεις στα σύνορα ΕΣΣΔ - Κίνας.
- 1980-83:** Πόλεμος Ιράν - Ιράκ.
- 1981 :** Εισβολή στη Μοζαμβίκη της Ν. Αφρικής.
- 1982-83:** Συγκρούσεις στα σύνορα Ονδούρας - Νικαράγουας.
- 1982 :** Πόλεμος Αργεντινής - Μ. Βρετανίας για τα νησιά Φάλκλαντ - Μαλβίνες.
- 1982 :** Εισβολή του Ισραήλ στον Λίβανο.
- 1983 :** Σύγκρουση Συρίας Παλαιστινίων στην Κοιλάδα Μπεκάα.
- 1983 :** Εισβολή των ΗΠΑ στη Γρενάδα.

ειρήνη





ΙΤΑΛΙΑ

‘Η άκτινογραφία ένός κινήματος

Τι είναι πρώτ' απ' όλα αυτό τό κίνημα;

200 έπιτροπές σ' όλη τή χώρα, πού γεννήθηκαν μέ διάφορους τρόπους στά δύο χρόνια πού πέρασαν από τή μεγάλη πορεία των 500 χιλιάδων ατόμων, στις 24 Δεκεμβρίου του 1981. 'Αντιμιλιταριστικές ομάδες και ομάδες ένάντια στη βία, τμήματα της νέας άριστερας, μέλη του ΚΚΙ και της νεολαίας του, συνδικαλιστικά στελέχη, φράξιες της «Αυτόνομίας», αντιρρησίες για λόγους συνείδησης, φοιτητές, κάποια ομάδα χριστιανών: είναι αυτοί πού ανάλογα μέ τόν κοινωνικό τους χώρο δημιούργησαν έπιτροπές, όργανωσαν έκδηλώσεις και διαδηλώσεις και, τέλος, συγκέντρωσαν τις 500

Αυτές οι δυνάμεις έπρεπε μέ πολυπλοκούς συμβιβασμούς νά συμφωνήσουν για τις ένέργειες και τις πρωτοβουλίες (π.χ. πόσες μέρες θά 'πρεπε νά αποκλειστεί ή βάση του Comiso), ή για πλατφόρμες του κινήματος (άφοπλισμός μονομερής ή διμερής; έξω απ' τό NATO ή όχι.)

Παρ' όλα αυτά τά προβλήματα ή σύμπτωση τόσων δυνάμεων στό κίνημα ειρήνης τροφοδότησε μία νέα πολιτική «κουλτούρα»: ή άρνηση στη βία έγινε πολύ γρήγορα κοινή φιλοσοφία για όλο τό κίνημα, ακόμα και γι' αυτούς πού παραδοσιακά βρίσκονται μακριά από τέτοιου είδους θέσεις. 'Ο άκτιβισμός στάθηκε ή κύρια μορφή πάλις και άπο-

ση, ειδικά στην 'Ιταλία, μέ μία πολιτική αντίθεση στον άνταγωνισμό των έξοπλισμών (πού για τήν 'Ιταλία άντιπροσωπεύεται μέ τήν εγκατάσταση 112 Κρούς στό Comiso στα τέλη του 1983).

Γι' αυτό τό λόγο τό ιταλικό κίνημα ειρήνης πήρε άρνητική θέση για τους συμβατικούς έξοπλισμούς και για τήν αύξηση γενικά των άμυντικών δαπανών και τή στρατιωτική έμπλοκή της 'Ιταλίας στό Λίβανο. Οι ειρηνιστές γενικότερα άμφισβήτησαν τή λογική των συνασπισμών, πού βρίσκεται στη βάση του άνταγωνισμού των έξοπλισμών και της καταπίεσης των λαών, και συνέδεσαν τό θέμα της ειρήνης μέ τήν αυτοδιάθεση και τήν έλευθερία. Αυτές οι έπιλογές άνάγκασαν τή φιλοσοβιετική ομάδα «'Αγώνας για τήν Ειρήνη», νά βρεθεί εκτός κινήματος. 'Όλα αυτά έκφράστηκαν συγκεκριμένα τόσο στις σχέσεις μέ αντίστοιχες ανεξάρτητες κινήσεις στην 'Ανατολική Εύρώπη, όσο και μέ τό κίνημα Freeze πού μάχεται για τό πάγωμα των ατομικών έξοπλισμών στις ΗΠΑ. Σέ άλλα όμως θέματα (τό πραξικόπημα στην Πολωνία, ή Κεντρική 'Αμερική, ή κατάληψη του νοτιοκορεατικού τζάμπο) ή αντίδραση του κινήματος ήταν

πολιτικής προοπτικής του κινήματος. 'Ετσι ό πρωταγωνιστικός ρόλος ανήκει στις όργανωμένες πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις και στην κυβέρνηση. Τό κενό της πολιτικής προοπτικής κάλυψαν ακόμα μια φορά τά κόμματα της άριστερας πού συμμετέχουν στό κίνημα (PCI, PDUP, DP), απ' τά όποια δέ λείπουν βέβαια ή στρατηγική, τά μέσα και ή όργάνωση.

Εκτός κινήματος, και μάλλον έχθρικοί, μένουν οι καθολικοί και οι διανοούμενοι, πράγμα πού αποτελεί ιδιαίτερότητα της 'Ιταλίας, μία και στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες τόσο οι καθολικοί όσο και οι διανοούμενοι είναι έντονα στρατευμένοι στα κινήματα ειρήνης.

Πέρα όμως απ' τις άπουσίες, τό εύρος του μετώπου των δυνάμεων πού έχουν όργανωθεί στό κίνημα άποτελεί ένα άσυνήθιστο φαινόμενο, πού έχει τις ρίζες του στην άμεσότητα και στη ριζοσπαστικότητα του ζητήματος της ειρήνης. Σ' αυτό συνυπάρχουν τόσο τό ατομικό πεπρωμένο όσο και τό μέλλον της άνθρωπότητας. 'Η πολιτική των έξοπλισμών της κυβέρνησης και του NATO και ή λογική των συνασπισμών άμφισβητήθηκαν όχι μόνο απ' τις πολιτικές αναλύσεις,

Τά ευρωπαϊκά κινήματα ειρήνης διερευνούν μία νέα στρατηγική

Μετά τήν εγκατάσταση

χιλιάδες ύπογραφές («αυτοδιαχειριζόμενο δημοψήφισμα») ένάντια στην εγκατάσταση των πυρηνικών πυραύλων στην 'Ιταλία.

Πρόκειται για ένα μαζικό κίνημα πού άπαρτίζεται από διαφορετικές μεταξύ τους δυνάμεις και πού έξησε αυτά τά χρόνια μία δύσκολη και περίεργη, συχνά άντιφατική και άνταγωνιστική (κυρίως μέ τους Ριζοσπάστες) ένότητα. Αυτά σέ ένα χώρο όπου ό καθένας πρόβαλε τή δική του πολιτική ταυτότητα, συχνά σ' άντιπαράθεση μέ αυτή των άλλων (π.χ. κομμουνιστές και ειρηνιστές).

καταστάθηκαν οι σχέσεις πολιτικής άντιπαράθεσης ανάμεσα σέ δυνάμεις πού είχαν χάσει κάθε έπαφή στη διάρκεια των χρόνων πού ή τρομοκρατία κυριαρχούσε στην πολιτική ζωή της χώρας.

Μ' αυτά τά στοιχεία τό κίνημα όργάνωσε όλες τις έκδηλώσεις, από τις συνηθισμένες συνελεύσεις, διαδηλώσεις, ψηφίσματα, ως τις πιο άσυνήθιστες, όπως ό αποκλεισμός της Βάσης του Comiso ή οι άπεργίες πείνας «για τή ζωή». Διαφάνηκε μία έπιστροφή στην πολιτική στρατέυση, πού δέν έρμηνεύεται μόνο μέ τό «φόβο της βόμβας», αλλά έχει σχέ-

έμεση και χλιαρή.

Αυτά τά προβλήματα παραπέμπουν στό άλλο μεγάλο ζήτημα του κινήματος για τήν ειρήνη: Πώς και από ποιους παίρνονται οι αποφάσεις; Ποιές μορφές έσωτερικής δημοκρατίας ύλοποιεί; Μέχρι στιγμής ή μόνη μορφή κεντρικού όργάνου είναι τό συντονιστικό των άντιπροσώπων απ' όλες τις όργανώσεις και ομάδες πού συμμετέχουν στό κίνημα. Τό όργανο αυτό μέχρι στιγμής έχει περιοριστεί σέ όργανωτικές συζητήσεις και στις πλατφόρμες των έκδηλώσεων, αφήνοντας, όπως είναι έπόμενο, άνοιχτό τό θέμα της

άλλά και από τους προσωπικούς φόβους. Οι ειρηνιστές ξανάφεραν στό προσκήνιο τό σύνθημα «νά ξαναπαράρουμε στα χέρια μας τόν έλεγχο του μέλλοντός μας». Σ' αυτό τό αίτημα τό προσωπικό συμφέρον για τήν επιβίωση συνυπάρχει μέ τό κοινό συμφέρον για τόν τερματισμό των έξοπλισμών. 'Ετσι τό κίνημα ειρήνης μπόρεσε νά ξεπεράσει τά όρια προηγούμενων μαζικών κινημάτων, πού είχαν στηριχτεί σέ πολιτικές και ιδεολογικές έπιλογές, συχνά ξένες μέ τις πραγματικές-ύλικές συνθήκες των πρωταγωνιστών τους. Κι αυτό είναι ίσως σημάδι ότι



τό κίνημα για την ειρήνη είναι ικανό να συνδυάσει το «προσωπικό» με το «πολιτικό».

Συγχρόνως όμως διαπιστώνεται και η αδυναμία του ιταλικού κινήματος, που μέχρι στιγμής έχει συσπειρωθεί μάλλον γύρω απ' τον έαυτό του, παραβλέποντας την κοινή γνώμη και την πολιτική. Δεν έχει δηλαδή απευθυνθεί σε όλους όσους θα μπορούσε, δεν έχει εκμεταλλευτεί τα επιχειρήματά του, ώστε να γίνει εκφραστής του γενικού συμφέροντος κι όχι εκφραστής των συμφερόντων των ομάδων που το αποτελούν. Ίσως σ' αυτό το σημείο γίνεται έντονα καθοριστική η απουσία των διανοούμενων.

Η διεύθυνση του κινήματος είναι όμως απαραίτητη για να μπορέσει να εκφράσει και να ερμηνεύσει πολιτικά τη μαζική αντίθεση στην εγκατάσταση των πυραύλων.

(II Manifesto 18.10.83)

Mario Pianta

Υ.Γ.: Δεκέμβριος 83, σχεδόν τελευταία ώρα.

Είναι γνωστό πως η 'Ιταλική κυβέρνηση δεσμεύτηκε, πρώτα η ίδια, και στη συνέχεια δεσμεύσε και την 'Ιταλική Βουλή, η εγκατάσταση των πυραύλων Κρουζ να γίνει στις αρχές 'Απριλίου του 1984 στην αμερικανική βάση του Comiso στη Σικελία. Τι έδωσε αυτή η δεσμευση; Η βάση του Comiso δεν είναι έτοιμη να δεχθεί πυραύλους για την ώρα και ο 'Απρίλιος 84 είναι πολύ αισιόδοξη προοπτική για τα αναγκαία έργα υποδομής.

Τό 'Αμερικανικό Πεντάγωνο όμως τό σκέφτηκε καλύτερα: δεν υπάρχει μόνο το Comiso στη Σικελία, υπάρχει κι η βάση της Sigonella ήδη από τό 1982 είναι τά πάντα έτοιμα για να εγκατασταθούν, όχι βέβαια 112 Κρουζ που προβλέπει τό ΝΑΤΟ για την 'Ιταλία, αλλά κάπως λιγότεροι.

Ός έδω καλά, η αλλαγή θα μπορούσε να είναι «άσημαντη», αν η 'Ιταλική κυβέρνηση δεν έδηλανε διά του πρωθυπουργού της Μπετίνο Κράζι πλήρη άγνοια.

Κατά τά άλλα, κάποιος Κρουζ φθάνουν στην 'Ιταλία πριν τελειώσει ο χρόνος.

ΑΓΓΛΙΑ

Οι πύραυλοι δεν είναι παρά ένα σύμβολο

Συνέντευξη του Ε.Τ. Τόμσον

Άγωνίζεστε εδώ και είκοσι χρόνια για την «ενεργητική ουδετερότητα» κατά της Μεγάλης Βρετανίας. Κατά τά τέσσερα τελευταία χρόνια είσατε ένας απ' τους ηγέτες του βρετανικού ειρηνιστικού κινήματος ενάντια στην εγκατάσταση των νέων νατοϊκών πυραύλων. Αυτοί οι πύραυλοι άρχισαν να καταφθάνουν. Δεν αισθάνεσθε μία σκληρή αποτυχία;

Πρέπει πρώτ' απ' όλα να ρυθμίσουμε ένα θεμελιώδες ζήτημα μετάφρασης. Στά αγγλικά, η λέξη «ειρηνισμός» σημαίνει την αποκήρυξη όλων των πολεμικών όπλων. Μ' αυτή την έννοια, τό βρετανικό «peace movement» δεν είναι ένα ειρηνιστικό κίνημα, έστω κι αν βρίσκουμε στους κόλπους του ορισμένους ειρηνιστές. Αυτή η άσυνενοησία απαγορεύει στους Γάλλους να δούν ότι αυτό τό κίνημα είναι πολύ διαφορετικό πολιτικά και ενδιαφέρεται για τό σύνολο των παγκόσμιων προβλημάτων, ιδιαίτερα για τά προβλήματα της Εύρώπης, σέ μία στιγμή που αυτή διαφείται κατάκαρδα απ' τη σύγκρουση των συνασπισμών. Όταν δεν καταλαβαίνει κανείς αυτό τό γεγονός δεν μπορεί να καταλάβει ούτε ότι μία απ' τίς προοπτικές του κινήματος είναι ο αγώνας για μία μεγαλύτερη αυτόνομη της Εύρώπης. Δεν καταλαβαίνει ότι δεν άρκει να αντικρούμε μερικούς πυραύλους, η όρισμένα συστήματα πυραύλων.

Οι πύραυλοι δεν είναι παρά τά σύμβολα μιας κατάστασης σύγκρουσης που όπωσδήποτε πρόκειται να καταστρέψει την Εύρώπη και ίσως και τόν κόσμο. Έγιναν λοιπόν τά σύμβολα της αντίστασης, όπως είναι και τά σύμβολα της κυριαρχίας. Είναι τά σύμβολα που χρησιμοποιούν οι δύο μεγάλες δυνάμεις για να εξασφαλίσουν την ήγemonία τους πάνω στά κράτη-πελάτες τους.

Αυτά τά σύμβολα κατευθύνονται απ' τίς κυβερνήσεις τόσο ενάντια στις έσωτερικές αντιπολιτεύσεις τους όσο και ενάντια στους έξωτερικούς τους αντιπάλους. Θέλει ο πρόεδρος Ρήγκαν να επιβληθεί στους υπέρμαχους ενός παγώματος των εξοπλισμών; Οι πύραυλοι ΜΧ στρέφονται πάνω στό κίνημα για τό πάγωμα των εξοπλισμών. Θέλει η κ. Θάσερ να νικήσει τό «peace movement»; Οι πύραυλοι Κρουζ στρέφονται πάνω στό «peace movement». Θέλει η Σο-

βιετική Ένωση να αποκαταστήσει τόν κυρίαρχο ρόλο του κόμματος σ' όλη την Ανατολική Εύρώπη και, ιδιαίτερα, να θέσει την Αλληλεγγύη κάτω απ' τόν έλεγχο της; Οι πύραυλοι SS-20 στρέφονται κατά της αντιπολίτευσης στό έσωτερικό της Ανατολικής Εύρώπης.

Πράγματι, είναι μία σοβαρή ήττα ο εκσυγχρονισμός του ΝΑΤΟ. Τό άλλο στρατόπεδο θα άντιταχθεί κανονικά σ' αυτή τη νέα αναδιάρθρωση με άντιστοιχούς πυραύλους. Και τούτο μάς πλησιάζει στό τελικό σημείο του πολιτισμού. Κατά κανένα όμως τρόπο η θεμελιώδης προοπτική του «peace movement» και ιδιαίτερα της πτέρυγας του με την όποια συνδέομαι στενά (της Ε.Ν.Δ. - European nuclear disarmament), δεν τροποποιείται. Φαίνεται ότι στη Γαλλία δεν γίνεται κατανοητό ότι ο σκοπός της Ε.Ν.Δ. είναι να γιατρέψει αυτή την τσακισμένη ήπειρο, να συνδέσει και να ένώσει την υπόθεση των δικαιωμάτων του άνθρώπου με την ειρήνη, άντί να τίς αντιπαραθέτει.

Ποίο ρόλο αποδίδετε στους διανοούμενους στις μελλοντικές προοπτικές του «peace movement»;

Από μία όρισμένη σκοπιά, οι διανοούμενοι είναι πολίτες σαν τους άλλους, έχουν τά ίδια καθήκοντα και προσφέρουν τίς ίδιες υπηρεσίες μέσα στά πολιτικά κινήματα. Άλλά οι διανοούμενοι έχουν μία αποφασιστική σημασία ως φορείς της επικοινωνίας. Διότι η κυριαρχία στις κοινωνίες μας άσκειται κατά πρώτο λόγο διά μέσου της παραχαράξης που διαδίδουν οι έπίσημες περιγραφές της πραγματικότητας, όπου οι άντιθέσεις καλύπτονται. Οι διανοούμενοι μπορούν να άναλάβουν την ευθύνη να προσφέρουν μία έναλλακτική περιγραφή.

Όταν μιλάτε για την Εύρώπη, έννοείτε και την Ανατολική;

Είναι ένα πρόβλημα γενιών. Η δική μου γενιά πάντα σκεφτόταν την Εύρώπη μ' αυτό τόν τρόπο. Και ξαφνικά, άνακαλύψαμε ότι οι νεότεροι, όταν μιλούν για την Εύρώπη, έννοούν την Ε.Ο.Κ. Έμεις ποτέ δεν σκεφτήκαμε έτσι. Και, έξάλλου, ποτέ δεν ήταν έτσι ιστορικά. Η Εύρώπη ήταν η χριστιανούνη, ήταν η ήπειρος...

Όφείλω όμως να ξεκαθαρίσω ότι

δέν προσβλέπω σέ έναν ενοποιημένο πολιτικό σχηματισμό... Δεν έπιθυμώ τη δημιουργία μιας καινούριας μεγάλης δύναμης. Δεν μου άρέσουν οι μεγάλες δυνάμεις. Σκέφτομαι πιο πολύ τη δημιουργία ενός χώρου μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων και μιας ποικιλίας έθνών μέσα σ' αυτόν τό χώρο με σύνδεση οικονομικές και πολιτιστικές συμφωνίες.

Έχουν καταλογίσει πολλά στους άγγλους διανοούμενους για τη σιωπή τους στό θέμα της Πολωνίας.

Δέχομαι την κριτική ότι η άπάντησή του δυτικού «peace movement» στην κήρυξη του στρατιωτικού νόμου στη Βαρσοβία υπήρξε άνεπαρκής. Δεν είναι όμως αλήθεια ότι οι διανοούμενοι του «peace movement» παρέμειναν σιωπηλοί. Την ώρα της κήρυξης του στρατιωτικού νόμου πήρα τό λόγο στη διαδήλωση της Τραφαλγκαρ Σκουαφ. Μερικοί Πολωνοί θα προτιμούσαν να μην είμαστε εκεί.

Θα προσθέσω ότι οι ηγέτες της Αλληλεγγύης δεν τόλμησαν να μπουν στό πεδίο της διεθνούς πολιτικής. Τό «peace movement» έκανε προσπάθειες να αποκτήσει έπαφή μαζί τους, με σκοπό να υποστηρίξει, για παράδειγμα, ένα κοινό πρόγραμμα που θα πρόβλεπε την άποστρατιωτικοποίηση των δύο Γερμανιών, της Πολωνίας, της Τσεχοσλοβακίας, και την άποχώρηση των άμερικανικών και σοβιετικών δυνάμεων. Δεν έδωσαν καμία άπάντηση. Σήμερα έχουν άρχισι αυτές οι συζητήσεις άνάμεσα στά μέλη της Αλληλεγγύης. Έτσι ξεκινά ο διάλογος. Άλλά, φυσικά, είναι πολύ άργα.

Τοποθετείτε πάντοτε τίς προοπτικές σας στά πλαίσια μιας κριτικής της Γιάτας.

Όφείλουμε όπωσδήποτε να έχουμε σαν πρώτη προοπτική μία ριζική πολιτική κριτική της Γιάτας. Είναι όμως μία καθαρή ψυχροπολεμική ούτοπια να υποθέσει κανείς ότι μπορεί να εξαλειφεί τη σοβιετική παρουσία απ' την Ανατολική Εύρώπη δίχως μία μείζονα παραχώρηση της Δύσης. Η λογική που ακολουθώ, η πιθανή λογική για τό έτος 2000, είναι μία λογική όπου όλες οι άμερικανικές δυνάμεις και βάσεις θα άποσύρονταν απ' τη Δυτική Εύρώπη. Και όλες οι σοβιετικές δυνάμεις και βάσεις απ' την Ανατολική Εύρώπη. Για να διαφύγουμε έτσι τη λογική της έξολόθρευσης.

Le Monde, 27.11.83

(Ο ιστορικός Edward Thompson γεννήθηκε τό 1924. Μέλος του βρετανικού Κ.Κ. από τά δεκαεπτά του χρόνια, τό εγκατέλειψε τό 1956, μετά τη σοβιετική επέμβαση στην Ούγγαρια. Λίγα χρόνια άργότερα συμμετείχε στη δημιουργία της New Left Review).



Λίγους μήνες μετά τη θεαματική τους είσοδο στη γερμανική Βουλή

Τί θά απογίνουν οί Πράσινοι;



Η ήττα της σοσιαλδημοκρατίας δεν αποτέλεσε το μοναδικό χαρακτηριστικό στοιχείο των τελευταίων γερμανικών εκλογών. Την πολιτική ζωή της δυτικογερμανικής κοινωνίας σημάδεψε αποφασιστικά η έντυπωσιακή εμφάνιση του οικολογικού κινήματος. Οι πράσινοι, υπερβαίνοντας την γκετοποίηση μιας κίνησης διαμαρτυρίας, κατόρθωσαν να αναδιατάξουν ολόκληρο το πολιτικό σκηνικό.

Από τις εκλογές του 1953 που το K.P.D. (κομμουνιστικό κόμμα) εξαφανίστηκε απ' την γερμανική Βουλή, απουσίαζε μία άριστη κριτική στο έλιτεντο της κεντρικής πολιτικής σκηνής, ή οποία θα μπορούσε να αποτελεί τον αντίποδα του παραδοσιακού φορέα του μεταρρυθμισμού, του S.P.D. Υπήρξε βέβαια, και έν πολλοίς υπάρχει και σήμερα, μία πλατιά εξωκοινοβουλευτική κίνηση, της οποίας όμως ο αυθορμητισμός, ή πολύφωνη αντιθετικότητα και τό αποσπασματικό της παρέμβασής της, δεν κατόρθωσαν να δημιουργήσουν ένα μακροπρόθεσμο ανταγωνισμό. Νά διατηρήσει κεντρικά ανοικτό τό μέτωπο στις επιλογές των σοσιαλδημοκρατών. Η «πράσινη» επιτυχία βρίσκεται στην κάλυψη αυτού ακριβώς του άριστερου κενού. Πρόκειται για την «άλλη» λύση, που επιχειρεί να συγκροτείται στα πλαίσια της γερμανικής ιδιομορφίας.

Τά προβλήματα ενός «Αντικομματικού Κόμματος»¹

Η διαμόρφωση αυτής της εναλλακτικής πολιτικής δεν κρίθηκε με την εκλογική νίκη και την παρουσία των Πράσινων στην Bundestag. Τό οικολογικό κίνημα, απ' τόν Μάρτη του '83 μέχρι σήμερα, βρίσκεται στην ανάγκη να ένοποιεί τις πιο ετερόκλητες θέσεις και στάσεις που έμπεριέχει. Ένας χώρος που σαν παρέμβαση γνώριζε μόνο την εξωκοινοβουλευτική του πρακτική, προσπαθεί να συμφιλιωθεί με τά νέα του κοινοβουλευτικά καθήκοντα.

Οί Πράσινοι, πριν τις εκλογές, αντιμετώπιζαν την κοινοβουλευτική συμμετοχή, μόνο σαν ένισχυτικό παράγοντα της εξωκοινοβουλευτικής τους παρέμβασης. Οί νέοι δρόμοι που ή πραγματικότητα τους υποχρεώνει να βαδίζουν, δημιουργούν διαστάσεις και αντιθέσεις. Οί ρήτρες έλέγχου των οικολόγων αντιπροσώπων απ' τη βάση, δεν φαίνονται ικανές να αποτρέπουν την κρίση έμπιστοσύνης της δεύτερης προς τους πρώτους. Δημιουργήθηκαν έτσι δύο διακριτοί πολιτικοί πόλοι, οί οποίοι όσο κι αν ορίζονται στό έδαφος αυτής της διάστασης, παραπέμπουν με την ύπαρξή τους, στό δισεπίλυτο πρόβλημα της μεταλλαγής ενός κινήματος διαμαρτυ-

ρίας, μ' όσα συνεπάγεται αυτό, σέ κόμμα που φιλοδοξεί να επηρεάζει τις κεντρικές πολιτικές εξελίξεις.

«Συγκατοίκηση ναι - γάμος όχι»²

Τό προεκλογικό πρόγραμμα των Πράσινων αναφέρει, ότι προέκυψαν «απ' την ένωση ποικίλων εναλλακτικών πολιτικών προτάσεων και κομμάτων». Ομάδων μέ διαφορετικές πολιτικές καταβολές και καταγωγές, μεθοδεύσεις και όπτικές, τις οποίες αν κάποια στοιχεία τις ένοποιούν, έξ ίσου άλλα τόσα τις χωρίζουν. Τό έσωτερικό του κινήματος είναι ένα πολιτικό άμάλγαμα. Ένας χώρος υποδοχής συντηρητικών, μαρξιστικών και άμφισβητησιακών άπόψεων, τις οποίες μπορεί να ένοποιεί ή αντιπαλότητα μέ την χριστιανοδημοκρατία και την σοσιαλδημοκρατία χωρίς όμως να τους παρέχει τη συνοχή της ένότητας θέσεων και στόχων.

Είναι ένδεικτικές, για παράδειγμα, οί περιπτώσεις των «Alternative Listen» (ένλλακτικών άριστερών κινήσεων), οί οποίες συμμετέχουν στους Πράσινους, διατηρώντας άκόμη και την οργανωτική τους αυτόνομία.

Στις εκλογές για τό τοπικό κοινοβούλιο του Άμβούργου, αν και ή εκλογική κάθοδος ήταν κοινή, έν τούτοις δεν μπόρεσε να όμογενοποιήσει τους «ένλλακτικούς» μέ τους ύπόλοιπους οικολόγους, παρά σέ επί μέρους μόνο ζητήματα. Στις τοπικές εκλογές πάλι του Βερολίνου, κάτω απ' τη σημαία του σκαντζόχοιρου κατέβηκε μόνο ή Alternative, άποσπώντας τό 7% των συνολικών ψήφων. Οί άλλοι πράσινοι διαχωρίστηκαν απ' την όργάνωση που είχε καλύψει τις βίαιες άνταμερικάνικες διαδηλώσεις του '82, άρνούμενοι να παρακολουθήσουν «τόν άριστερό κατήφορο που επέλεξε ή Alternative, προσκολλημένη στην παλιά λογική, που αντιμετώπιζει μόνιμα την έργατική τάξη ως φυσικό σύμμαχο»³.

Τό συνέδριο του Duisburg

Τό S.P.D., όντας πλέον στην αντί-

πολίτευση, μπορεί να επιχειρεί άριστερά ανοίγματα. Έχει τη δυνατότητα να έπεμβαίνει στους προνομιακούς μέχρι τώρα χώρους συγκρότησης των Πράσινων, δηλαδή στα κινήματα της ειρήνης, της πυρηνικής ένέργειας, της προστασίας του περιβάλλοντος. Η γερμανική σοσιαλδημοκρατία, ιδιοποιούμενη την αίτηματολογία και πολλές φορές την πρακτική των Πράσινων, επιχειρεί να προβάλει ένα άριστερό πρόσωπο, που είχε καλύψει στό πρόσφατο παρελθόν ή φθορά της διακυβέρνησης και ό τρόπος που άσκησε την πολιτική έξουσία.

«Κάτι που πριν λίγο καιρό θά φαινόταν Fotomontage παίρνει σάρκα και όστά»⁴. Τόν περασμένο Σεπτέμβριο, μετά τις εκλογές για τό τοπικό κοινοβούλιο του Hessen, οί Πράσινοι άρχίζουν συνομιλίες μέ τό S.P.D. για τη δημιουργία συνασπισμού πλειοψηφίας. Μετά από όκτώ γύρους συνολιών, τό ένδεχόμενο συνδιακυβέρνησης οικολόγων-σοσιαλδημοκρατών βρίσκεται πολύ κοντά.

Η ύπόθεση του Hessen δεν μένει στά όρια κάποιων τοπικών διακανονισμών. Αποτέλεσε σταθμό για τους Πράσινους, πυροδοτώντας ένα πλήθος τοποθετήσεων σέ σχέση με τό ζήτημα της πορείας τους και των συμμαχιών, που μπορούν να όργανώνουν. Μία πλευρά, που αναφέρεται στην αυτόνομη ύπαρξη ενός πολιτικού φορέα ή στην πιθανότητα της ένσωμάτωσης του.

Δέν υπάρχει άμφιβολία, ότι: τό Νοέμβριο στό Duisburg ή πλειοψηφία ήθελε να έπωφεληθεί τό κόμμα, από τις συναντήσεις του Hessen για μία συμπόρευση μέ τό S.P.D. Όπως επίσης και ότι ή άντιτιθέμενη μειοψηφία ήταν τόσο μεγάλη, ώστε να άναγκάσει τόν σημερινό πρόεδρο των Πράσινων Rainer Trappert να διατυπώσει ένα αποφασιστικό τόσο-όσο: Τόσο βραχυπρόθεσμα συνεργασία μέ τό S.P.D. στό Hessen, όσο και άπόκρουση ενός μονιμότερου συνασπισμού. Η πορεία πάντως των συνεδριακών διαδικασιών έδειξε, αφήνοντας τό ζή-

τημα άνοικτό, ότι οί Πράσινοι θ' ακολουθήσουν ένα δρόμο σύγκλισης μέ τό S.P.D., χωρίς να γνωρίζουν μέχρι που πρέπει να φτάσουν, τόσο στό Hessen, όσο και στ' άλλα τοπικά κοινοβούλια όπου άναμένουν παρόμοιες πλειοψηφικές σχέσεις. Τό ζήτημα αυτό, μαζί με την ύπόθεση των Alternative Listen και τό ρήγμα κοινοβουλευτικής όμάδας-βάσης, αποτέλεσε τόν κύριο άξονα όπου έπικεντρώθηκαν οί διαφωνίες. Πάντως οί περισσότερες εισηγήσεις-τοποθετήσεις άποκάλυψαν ότι τό κόμμα βρίσκεται σ' ένα σημείο καμπής. Τό έρώτημα του ποιόν δρόμο θά ακολουθήσει παρέμεινε άναπάντητο.

Οί Πράσινοι κατόρθωσαν, μπαίνοντας στό κοινοβούλιο, να διατηρήσουν παράλληλα την έπαφή τους με τά πιο ζωντανά μαζικά κινήματα σήμερα στην Όμοσπονδιακή Γερμανία, τις κινήσεις δηλαδή της ειρήνης και της προστασίας του περιβάλλοντος. Δέν κατάφεραν όμως άκόμα να συμπυκνώσουν τόν άντιθετικό ριζοσπαστικό λόγο τους σ' ένα στρατηγικό πρόγραμμα και σέ μία πειστική παράθεση των στόχων τους για τη διαμόρφωση της κοινωνίας.

Είναι ή άναγκαία προϋπόθεση, ή έκβαση της οποίας θά διαφενδεί ή θά έπιβεβαιώνει την πρόβλεψη του Willy Brandt:

«...οί Πράσινοι δέν θά 'χουν τη δυνατότητα να ύπάρχουν μετά από έντε χρόνια».

Κώστας Άλεξάνδρου
Χρήστος Δημόπουλος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. «...τό κοινοβούλιο δέν είναι ό σκοπός μας, αλλά μέρος της στρατηγικής μας. Είμαστε ένα άντικομματικό κόμμα». Από συνέντευξη της P. Kelly στό Spiegel.
2. Μ' αυτόν τόν τίτλο ή «Tageszeitung» τοποθετήθηκε στό πρόβλημα της ένότητας Πράσινων-Alternative.
3. Ernst Hopfischek, εκπρόσωπος των Πράσινων Βερολίνου.
4. Από την «Tageszeitung».

Η κοινοβουλευτική συμμετοχή φαίνεται ότι δέν είναι πιά μόνο δευτερεύουσα λειτουργία για τό «άντικομματικό κόμμα».

‘Ανένταχτες κινήσεις...

‘Η πολιτική συγκυρία που συνοδεύτηκε και σηματοδεύτηκε από την άνοδο του ΠΑ.ΣΟ.Κ στην εξουσία, δέν εξάντλησε τη σημασία και τα αποτελέσματά της στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό. Δέν πριμοδότησε μόνο ή περιθωριοποίησε πολιτικούς φορείς, αλλά επηρέασε και αναδιέταξε την ένδοχώρα του κομματικά αποδεσμευμένου τμήματος, που είχε καταγραφεί σάν ανένταχτος άριστερός χώρος.

‘Η απόπειρα προσέγγισης της σημερινής κινητικότητας που αναπτύσσεται στό χώρο των ανένταχτων μέ διεργασίες συγκλίσεων ή αποκλίσεων, συζητήσεις, τοποθετήσεις, ανατοποθετήσεις, περιοδικά, συνιστά γιά όποιον την αναλαμβάνει ένα διαφορετικού τύπου έγχειρημα. Θέτει όποιοδήποτε την επιχειρεί μπροστά σέ μία νέα κατάσταση. Στη διαδικασία διαμόρφωσης ενός διαφορετικού ούσιαστικά φαινομένου, διευρυνμένου και μεταλλαγμένου.

‘Η διάχνηση του όρου είναι προφανής. ‘Η ανένταχτη ιδιότητα επεκτείνεται καλύπτοντας ένα σύνολο κινήσεων, πρωτοβουλιών και όπτικών, διαφορετικού πολιτικού στίγματος, άφετηρίας και προοπτικών. Στάσεων, στίς όποιες δέν μπορεί νά αποσπασηθεί, ότι τό ένοποιητικό τους, πολλές φορές, αναγνωρίζεται άπλά και μόνο στην αποδέσμευση ή την μή ένταξη. Δέν πρόκειται γιά τη διεκδίκηση κάποιας πατρότητας, μά γιά τόν αναγκαίο όρο αντιμετώ-

πισης μίας συζήτησης που έχει πάλι άνοιξει.

‘Η ανένταχτη ‘Αριστερά

‘Εκείνο που «συγκρότησε» τίς στάσεις των ανένταχτων μεταπολιτευτικά ήταν ή τομή του ‘68. ‘Η διάσπαση του Κ.Κ.Ε. αποτέλεσε τόν κοινό τόπο, στό έδαφος του όποιου αναφέρονταν αποδεσμεύσεις, κριτικές, συγκλίσεις. Ένας χώρος όρίστηκε στην Αριστερά και στόν επαναπροσδιορισμό της, επιχειρώντας νά ανακαλύψει τούς τρόπους εξόδου από την κρίση της και την ανανέωση του κομμουνιστικού και άριστερου κινήματος. ‘Η ανανεωτική αυτή όπτική καθόρισε και τίς σχέσεις του χώρου μέ τούς σημαντικότερους φορείς της κομμουνιστικής Αριστεράς. Απαγορευτικά ως προς τό Κ.Κ.Ε., παραπληρωματικά και συμπληρωματικά προς τό Κ.Κ.Ε (έσωτερικού) μέ τό όποιο διαμόρφωσε μία άμφιδρομη σχέση, όχι μόνο ανταλλαγής συμφωνιών και αντιθέσεων, αλλά και άλληλοτροφοδότησης.

Μέχρι τίς έκλογές του ‘81, μέσα στό πλαίσιο των ανένταχτων, διαμορφώθηκαν δύο κύριες κατευθύνσεις. ‘Η μία αντιμετώπιζε τό Κ.Κ.Ε (έσωτερικού) σάν προνομιακό πεδίο συγκρότησής της, προτείνοντας την κριτική ύποστήριξή του. ‘Η άλλη προσέβλεπε στην αυτόνομη παρουσία της και στη δημιουργία ενός νέου πολιτικού κέντρου. Και οι δύο πολιτικές προτάσεις, μέ την «Αλλαγή» και την άνοδο του ΠΑ.ΣΟ.Κ στην εξουσία, αποδείχθηκαν αναποτελεσματικές και άνικανες νά συγκροτήσουν τό χώρο τους. ‘Η πρώτη, ύποστηρίζοντας τόν επίσημο ά-

νανεωτικό φορέα, χρεώθηκε κι αυτή τή συντριβή και τήν περιθωριοποίησή του. ‘Η δεύτερη άποτυγχάνοντας νά επέμβει έκλογικά, κατακερματίστηκε σ’ ένα σύνολο πολιτικών και προσωπικών επιλογών.

«Νέοι» ανένταχτοι στό προσκήνιο

‘Αν κάτι μεταβάλλεται ως προς τούς ανένταχτους, αυτό δέν είναι αίγουρα ή ανακάλυψη της τρίτης πολιτικής πρότασης που επιχειρεί νά άρθρωθεί. Τό αντίθετο μάλιστα! ‘Εκείνο που διαταράσσει την άκίνησία του πολιτικού αυτού τοπίου, είναι ή είσοδος και ή εμφάνιση στό πλαίσιά του, ενός διαφοροποιημένου έξωκομματικού ρεύματος. Μιάς κίνησης μέ διακριτές διαφορές από τό παρελθόν και χαρακτηριστικά που δημιουργεί ή νέα συγκυρία.

‘Υπάρχει ένα στοιχείο που συνιστά την είδοποιό διαφορά όλης αυτής της διαδικασίας. Πρόκειται γιά χαρακτηριστικό που μπορεί νά αναφέρεται τόσο στόν «πασσοκογενή» χώρο, όσο και στίς συνεχιζόμενες αποδεσμεύσεις από την παραδοσιακή Αριστερά. ‘Αν γιά την μεταπολιτευτική ανένταχτη κίνηση τό σημείο αναφοράς όρίστηκε σέ μία ιστορική συγκυρία του άριστερου κινήματος, τό καθοριστικό γιά τούς «νέους» ανένταχτους αποτελεί ό πολιτικός τους προσανατολισμός στό κόμματα από τά όποια αποχωρούν. Είναι τό διαφοροποιητικό της καινούργιας κατάστασης μέ την παλιά. Στοιχείο που έχει τή δυνατότητα νά παραπέμπει στίς κατευθύνσεις αλλά και στό πιθανά όρια των νέων διεργασιών.

Στόν «πασσοκογενή χώρο» οι όμαδοποιήσεις και οι κινήσεις που δημιουργήθηκαν, παρά τή διαφορετικότητα τους, συγκροτούνται σέ κοινές βάσεις: α) Θεωρούν κλειστό τό ζήτημα της κρίσης της Αριστεράς. «Ο αντίπασσοκισμός της «πιστεύουν», που είναι άνίκανος νά διαχωρίσει την κριτική του κυρίαρχου λόγου του ΠΑ.ΣΟ.Κ άπ’ την πολύμορφη πολεμική άπέναντι στό ίδιο τό ριζοσπαστικό κίνημα του ΠΑ.ΣΟ.Κ. αναπαράγει την κρίση»¹. Σέ πολλές περιπτώσεις (ένδεικτική έδω ή «κίνηση Καργόπουλου» ή οι «Σοσιαλιστικοί Σύνδεσμοι» του Παναγούλη) ή κρίση της Αριστεράς ανάγεται σ’ ένα όργανωτικό ζήτημα κρίσης του ΠΑ.ΣΟ.Κ.

β) Κύρια είναι ή αντίληψη που θεωρεί την πολιτική της πρώην ήγεσίας τους σάν ύπεύθυνη γιά τά αδιέξοδα του σοσιαλισμού. Γιατί «στό παρελθόν τά λάθη και οι άδυναμίες ήταν ένταγμένα σέ μία γενικά σωστή γραμμή»². Γιατί δηλώνε-



κριτικές υποστηρίξεις;

ται εύθως και δέν υποκρύπτεται, ότι «καθοριστικός παράγοντας της πορείας για την αλλαγή είναι η πάλη των μελών του ΠΑ.ΣΟ.Κ. για την ανάπτυξη του. Μία πάλη μέσα κι έξω απ' την οργάνωση στη βάση της στρατηγικής και των αρχών του ΠΑ.ΣΟ.Κ.»¹. Μία κριτική που στέκεται στην άρχηγική παρέκκλιση και στην απομάκρυνση από τις αρχές της 3ης Σεπτεμβρίου. Μία κριτική που έμμενει στις βασικές θεωρητικές και στρατηγικές επεξεργασίες του «Κινήματος», αδύναμη να τοποθετηθεί εκ νέου στη συζήτηση για τη θεωρία και την πολιτική των κομμάτων της 'Αριστεράς, τη σχέση τους με τα μαζικά κινήματα, την ίδια την εμπειρία του λαϊκού κινήματος. Θεωρώντας συνεπώς βασικά ζητήματα κλεισμένα, είναι αδύνατον να συγκλίνουν πολιτικά με άλλες δυνάμεις και μάλιστα με αυτούς που προέρχονται από χώρους διαφοροτικούς.

Ο χώρος που προέρχεται από την παραδοσιακή 'Αριστερά και συγκροτείται από μέλη και στελέχη που αποδεσμεύθηκαν μετά τις εκλογές, αφήνει αντίθετα ανοικτό το ζήτημα της κρίσης. Και τό αφήνει, γιατί η αυτόνομη απ' τόν κομματικό κορμό των δύο Κ.Κ.Ε. παραπέμπει σ' αυτήν. 'Η έλλειψη όμως του εναλλακτικού πόλου προσανατολίζει τις κινήσεις αυτές σε μία κριτική από τ' αριστερά των μηχανισμών από όπου αποχώρησαν (Βλέπε τις περιπτώσεις των ανένταχτων που συμμετείχαν στην «Πρόκληση» ως προς το Κ.Κ.Ε. (εσ.) ή τις περιπτώσεις των Τρανταλίδη, Γιαλγέτος ως προς το Κ.Κ.Ε.).

Τέλος, ένα σημαντικό στοιχείο που εμπλουτίζει τη νέα συγκυρία, αποτελεί η *ανάδειξη και η άνθιση διαφόρων κοινωνικών κινήσεων*. Κινήσεων, που ένα πλούσιο δυναμικό, τροφοδοτημένο άλλωστε από τη διάλυση των εξωκοινοβουλευτικών οργανώσεων, ευαισθητοποιούν μεγάλα τμήματα της νεολαίας. 'Η υπόθεση του στρατού, τα πολιτιστικά στέκια και περιοδικά της επαρχίας, τα κινήματα αμφισβήτησης και εναλλακτικών τρόπων ζωής, αποτελούν μερικές από τις πιο ζωντανές κινήσεις σήμερα στην ελληνική κοινωνία. Πρόκειται για μία άλλη «άνένταχτη» κίνηση μακριά από νέα καταστατικά, μά πολύ πιο κοντά στην πραγματικότητα.

Υπάρχει σήμερα κρίση πολιτικής εκπροσώπησης;

'Η αναζήτηση φόρμουλας για σύγκλιση των αριστερών ανένταχτων δυνάμεων σε μία εναλλακτική πρόταση στην πολιτική σκηνή, φαίνεται πως χαρακτηρίζει το σύνολο σχεδόν των ομαδοποιήσεων. Αυτό που

μπορεί σε πρώτη φάση να παρατηρήσει κανείς είναι, ότι αυτή η αγωγή για σύγκλιση δέν μπορεί να περιγραφεί με όρους πολιτικούς. 'Αφήνεται να διαχέεται η εκτίμηση, ότι ικανή και αναγκαία συνθήκη για τη σύγκλιση, είναι αυτή καθ' εαυτή η ύπαρξη των ανένταχτων.

Στήν πραγματικότητα, όμως, η αδυναμία, που ξεπερνάει τόν οποιο υποκειμενισμό, εμφανίζεται σε δύο κυρίως επίπεδα. Το πρώτο έχει να κάνει με την αδυναμία της «εκτός κομμάτων» 'Αριστεράς να καταθέσει μία εναλλακτική ολοκληρωμένη πολιτική απέναντι στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. 'Απέναντι στο χαρακτήρα της εξουσίας που προέκυψε μετά τις εκλογές του '81. Οι τοποθετήσεις της είτε κινούνται στη σφαίρα της θεωρίας, στην καλύτερη περίπτωση, είτε άρθρώνονται γύρω από οργανωτικά και μεθοδολογικά ζητήματα. Και στις δύο περιπτώσεις απουσιάζει η πολιτική πρόταση, που θ' ανοίγει τη διαδικασία σύγκλισης. Το δεύτερο επίπεδο αφορά την ίδια την πολιτική σκηνή που, στη σημερινή της διάταξη, αποκλείει τη βιώσιμη εμφάνιση ενός άλλου αριστερού σχήματος. 'Ο κύριος λόγος γι' αυτό είναι, ότι η κινητικότητα των λαϊκών μαζών στο κοινωνικό πεδίο, δέν δημιουργεί αυτόματα και κρίση πολιτικής εκπροσώπησης και συνεπώς την ανάγκη συμπίκνωσης των κοινωνικών αντιθέσεων. 'Από την άλλη μεριά η θέση των κομμάτων της κυρίαρχης 'Αριστεράς φαίνεται σταθεροποιημένη. Οι ρόλοι έχουν μοιραστεί, ο παραδοσιακός αριστερός λόγος εκφέρεται από τό κράτος, τό λαϊκό κίνημα βαλτώνει στην κρίση και την αποσύνθεση. Με δύο λόγια: δέν μπορούμε στη σημερινή κατάσταση να μιλάμε και τόσο άνετα για πολιτικό κενό. Κενό που υποτίθεται ότι δημιουργεί η επικείμενη πτώση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., όπως αφήνουν να έννοηθεί εκτιμήσεις απ' τόν «πασοκογενή» χώρο και από μερίδες ανένταχτων της ανανεωτικής 'Αριστεράς.

Και πάλι η κρίση της 'Αριστεράς

Υπάρχει βέβαια ένα ζήτημα: 'Αν οι αποχωρήσεις, οι διαγραφές και οι παρατήσεις από τά κόμματα της 'Αριστεράς, δέν αποδεικνύουν την ανάγκη μίας νέας πολιτικής εκπροσώπησης, τότε τί σημαίνει αυτή η κινητικότητα;

Τά φαινόμενα των αποχωρήσεων δέν είναι τωρινά. Καταγράφουν και

περιγράφουν αυτό που ονομάστηκε «κρίση της 'Αριστεράς», με τη διαφορά ότι οι μορφές με τις οποίες εμφανίζεται δέν είναι πάντα οι ίδιες. 'Ετσι, αν μέχρι τό '81 πήρε ανοικτές μορφές εμφάνισης και έθεσε επί τάπητος τά σημαντικότερα ζητήματα θεωρίας, στρατηγικής, πολιτικής και οργάνωσης του αριστερού χώρου, στη σημερινή κατάσταση εμφανίζεται με σαφώς πιο ήπιες μορφές. «Πρόκειται για μία κρίση που αναδεικνύεται με αργές, αποσπασματικές, αντιφατικές και πολλές φορές υπόγειες κοινωνικές και πολιτικές διεργασίες»². 'Αλλωστε είναι η 'Αριστερά τελικά που παρά την κρίση και τις αδυναμίες της κερδίζει τις εκλογές αναδιοργανώνοντας από νέες θέσεις την παρουσία της στην πολιτική σκηνή. Είναι η 'Αριστερά(;) που εμφανίζεται σαν η νέα εξουσία.

'Η *ανάδιαταξη λοιπόν μετεκλογικά των πολιτικών συσχετισμών, αλλάζει και τόν χαρακτήρα της κρίσης και τις μορφές που εμφανίζεται.*

'Η επανεμφάνιση μιάς παλιάς πρότασης

Στή συνέντευξη του Λεωνίδα Κύρκου στο 3ο τεύχος της «'Αριστεράς σήμερα» αναφέρεται ότι: «...εμείς μιλάμε τη γλώσσα της εποχής μας, που απαιτεί να τεματιστεί τό ιστορικό σχίσμα και κομμουνιστές και σοσιαλιστές να βρουν τόν κοινό δρόμο, την κοινή φόρμα με την οποία μπορούν να προχωρήσουν για να ανταποκριθούν στις έλπιδες του λαού... Και κατά τούτο η 'Ελλάδα μπορεί να προηγηθεί: να άρουμε τό σχίσμα κομμουνιστών-σοσιαλιστών, να δώσουμε μία νέα φόρμα που θα οδηγήσει στη συνένωση των δυνάμεων...»

Η πρόταση αυτή δέν εμφανίζεται σήμερα για πρώτη φορά. 'Οπως σημειώνει ο Α. Μανωλάκος στην «'Ελευθεροτυπία» της 27/11, η πρόταση αυτή για ένα νέο κόμμα προβλήθηκε από τη μεταδικτατορική Ε.Δ.Α. τούς εξόριστους της Λέγκου τό 1968 και από την κίνηση των 77 μετά την μεταπολίτευση.

Τι όμως μπορεί να σημαίνει σήμερα μία τέτοια πρόταση; Καί πόση πραγματικά απήχηση μπορεί να βρει στους κύκλους των ανένταχτων αριστερών μία τέτοια πρωτοβουλία, που ένας παραδοσιακός ανένταχτος σαν τόν Α. Μανωλάκο αποδέχεται πλήρως;

Είναι νωρίς ν' απαντήσουμε με

ακρίβεια. 'Αξίζει όμως νά επισημανθούν μερικά σημεία:

α) μία τέτοια παλιά πρόταση, που όμως σήμερα εκφέρεται από ήγετικό στέλεχος του ΚΚΕ (έσωτ.) για πρώτη φορά, ύπονοει τη διάλυση του κόμματος ή στην καλύτερη περίπτωση τη διάχυσή του σ' ένα πλατύ φορέα. Γιατί τί άλλο μπορεί νά ύπονοείται με τη «νέα φόρμα που θα οδηγήσει στη συνένωση των δυνάμεων...». 'Αναγνωρίζεται επίσημα έτσι τό κλείσιμο της διάσπασης. 'Η διάσπαση του '68 έκλεισε πολιτικά με νικητή τό ΚΚΕ. Δέν μένει άλλος δρόμος λοιπόν, ύπαινίσσεται η πρόταση, παρά η συνάντηση σ' έναν άλλο φορέα σοσιαλιστών, ανανεωτικών και ανένταχτων αριστερών.

β) 'Εγκαταλείποντας στο ΚΚΕ την πολιτική εκπροσώπηση των κομμουνιστών, ανοίγει τό έδαφος για την πλήρη σταθεροποίησή του στην 'Αριστερά βραχυπρόθεσμα, αλλά και σ' «ανοίγματα» πολιτικά και ιδεολογικά μακροπρόθεσμα.

γ) Πολιτικά προσανατολίζεται σ' ένα οργανισμό «κριτικής ύποστηρίξης» στο ΠΑ.ΣΟ.Κ. Γιατί τί άλλο, παρά ΠΑ.ΣΟ.Κ., σημαίνει μία τέτοια πρόταση που θα συνέχει αυτό τό φάσμα;

Μά κι αν ακόμα η προοπτική αυτή δέν υλοποιηθεί άμεσα, ο Α. Μανωλάκος έχει έτοιμη την πρόταση για τούς ανένταχτους: «...ένα συνασπισμό, άς πούμε, Κ.Κ.Ε. (έσωτερικό) - Συνεργαζόμενοι», όχι μόνο για την επικείμενη εκλογική ανάμετρησή αλλά και για την καθημερινή πολιτική δράση». Μία νέα κριτική ύποστηρίξη λοιπόν, όχι άπλά στο Κ.Κ.Ε. (εσ), αλλά και στην τάση που προωθεί την πρόταση του έναιου φορέα.

Η 'Αριστερά, ένταγμένη και ανένταχτη, έχει αποδείξει την κακή σχέση που διατηρεί με την ιστορία της. Προτάσεις που επιχειρούν νά διαμορφώσουν τό παρόν, ξεχνώντας την τύχη που είχαν στο παρελθόν, θ' αναμετρηθούν με τά ίδια διλήμματα και αδιέξοδα που τις περιθωριοποίησαν. 'Η αποκατάσταση της «άνένταχτης» μνήμης στα κύρια καθήκοντα.

Κατά τ' άλλα, ο δρόμος της σύγκλισης για μία νέα πολιτική ποιότητα βρίσκεται ακόμα στην αρχή.

Χριστόφορος Βερναρδάκης
Χρήστος Μαχαιράς

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Από τη συνέντευξη του Α. Τζουβάνου στην «ΚΡΙΤΙΚΗ» Νο 4 (αφιέρωμα στο ύφυπουργείο νέας γενιάς, σελ. 55).
2. Από την αντι-εισήγηση του Ν. Καργόπουλου, Σχολιαστής Νο 6, σελ. 6.
3. «ΦΥΛΛΑΔΙΟ» Νο 2. Για τό εκλογικό συμβόλαιο και τό ΠΑ.ΣΟ.Κ., του Α. Τζουβάνου, σελ. 11.
4. Σχολιαστής Νο 9, από τό άρθρο για τούς ανένταχτους του Π. Παναγιώτου, σελ. 8.

Οι σημερινοί «άνένταχτοι» λίγη σχέση έχουν μ' εκείνους της πρώτης μεταπολιτευτικής περιόδου.

Στις 14-18 Δεκεμβρίου έγινε το 3ο συνέδριο της ΚΝΕ. Ή επίσηυση της έκδοσης του τευχούς του Σχολιαστή δέ μας επιτρέπει να το σχολιάσουμε. Ασφαλής πρόβλεψη: ούδέν νεώτερον. Με την ευκαιρία όμως του Συνεδρίου δημοσιεύουμε ένα κείμενο που έφτασε στα χέρια μας μέσα απ' τον ίδιο το χώρο της σπουδάζουσας του ΚΚΕ και δίνει με δραματικό τρόπο τις διαδικασίες και τη μεθοδολογία της έσωκομματικής λειτουργίας. Πρόκειται για το κείμενο αποχώρησης απ' την ΚΝΕ και το ΚΚΕ του Δημήτρη Χατζόπουλου, μέλους του Συμβουλίου Σπουδάζουσας και παλιότερα προέδρου του Δ.Σ. του Νομικού. Το κείμενο αυτό συζητήθηκε σε μικρή κλίμακα στις σπουδαστικές οργανώσεις τον περασμένο μήνα και πιστεύουμε ότι έχει χαρακτήρα πραγματικού ντοκουμέντου. Δυστυχώς, ο Δ.Χ., αν και του ζητήθηκε, δέ δέλησε να κάνει κανένα σχόλιο πάνω στα θέματα που δίνει το κείμενό του.

Με το σημείωμα αυτό δεν μπορώ να αναπληρώσω όλα εκείνα που ό ζωντανός λόγος μπορεί εξαιτίας α-κριβώς αυτής της φύσης του. Δέ μου μένει όμως άλλος τρόπος να επικοινωνήσω μαζί σας, και να αποσαφηνίσω τη στάση μου απέναντί σας. Ή παρουσία μου στη διαδικασία σας θα ήταν υποκριτική ενέργεια μιάς και από το Φλεβάρη είμαι ουσιαστικά εκτός Κόμματος.

Έκ προοιμίου σας λέω πως ή απόφασή μου από τον Ιούνιο που μάς πέρασε παραμένει ή ίδια, είναι όριστική και πιστεύω πως ή καθημερινή πράξη από τότε την επιβεβαίωσε και αποτέλεσε σταθμιστή ουσιαστικό της όρθότητάς της. Ή απόφασή μου αυτή είναι να αποχωρήσω από τις γραμμές του ΚΚΕ.

Μέσα στο Δεκέμβρη και ειδικότερα μετά το 11ο Συνέδριο, σέ συνάρτηση με τη διαλυτική κατάσταση που επικρατούσε στην Τ.Ο. της ΚΝΕ Νομικής, άρχισαν μέσα μου ν' αναπτύσσονται σοβαρές ανησυχίες για το μέλλον του Κόμματος αλλά και της Όργάνωσης Νεολαίας.

Πιστεύω ακράδαντα πως μιά σειρά ζητήματα που περιστράφηκαν μέ άξονα τό 11ο Συνέδριο, αποτέλεσαν τό επίκεντρο του προσυνεδριακού διαλόγου και -αν θέλετε- τά πλώ σημαντικά στοιχεία των αποφάσεων του αποδείξανε πως τό Κόμμα απέχει από τή συνειδητοποίηση της πολιτικής πραγματικότητας στη χώρα μας σήμερα, διακρίνεται από μιά νεφελώδη και λίαν αντιφατική γραμμή πλεύσης. Και τό σημαντικότερο, αυτό γίνεται συνειδητά, μιάς και διάφοροι παράγοντες έσωγενείς αλλά και έξωγενείς επιδρούν στη διαμόρφωση αυτής της κατάστασης. Τί πλώ τρανταχτό παράδειγμα από τήν περιφέρη θέση για τήν κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ που παρα-

μονές του Συνεδρίου ανακλήθηκε (μέ τό επιχείρημα ότι δέν έκφραζε τήν πραγματικότητα) για να γίνει όμως μετά απόφασή του συνεδρίου μέ κάποιες φραστικές μεταβολές, χωρίς να είπωθεϊ κουβέντα για τούς λόγους ανάκλησης και τούς λόγους επαναφοράς. Βέβαια θά πείτε, Συνέδριο είναι (τό άνωτατο όργανο-σώμα), ό,τι θέλει κάνει. Σύμφωνοι. Πώς όμως εξηγείται, μέλη της Κ.Ε. προσυνεδριακά να προδικάζουν τήν απόφασή του Συνεδρίου αναπτύσσοντας μέ πρόδηλο κόπο επιχειρήματα για να πείσουν για τό όρθό της ανάκλησης της θέσης λέγονται πως «από τότε που γράφτηκε ή θέση, τό ΠΑΣΟΚ άλλαξε για α,β λόγους και έγινε δήθεν χειρότερο κι ότι τό Συνέδριο καλείται ν' αποφασίσει πάνω σέ μιά νέα πραγματικότητα». Και γιατί μ' άρέσουν τά τιμα πράγματα θ' αναφέρω τό σ. Σ., που στη συνεδρίαση του Τ.Σ.

ή απαράδεκτη κατάσταση που επικράτησε στην Τ.Ο. της Νομικής της ΚΝΕ μέσα και μετά από τό 11ο Συνέδριο. Τά χαρακτηριστικά της επισημαίνονται σέ πολλούς τομείς κι όχι μόνο στον τομέα της δράσης της που αποκλειστικά εκεί συνήθως αναφερόμαστε. Ή άνυπαρξία δράσης όμως αυτή τή φορά είχε σάν άφετηρία τις πολλές και σωρευμένες αδυναμίες που δέν πηγαιναν πιά άλλο πλώ πέρα. Ή κατάσταση δέν προχωρούσε ακόμα και μέσα σ' αυτές τις δημοτικές εκλογές μ' ένα μικρό ποσοστό συμμετοχής. Τήν περίοδο εκείνη εξαιτίας μιάς σειράς γεγονότων σημειώθηκαν τά πρώτα ρήγματα στις σχέσεις μου μέ τήν ΚΝΕ. Προτού όμως ν' αναφερθώ σέ συγκεκριμένα γεγονότα και περιστατικά θ' αναφερθώ σέ κάποια στοιχεία που άφορούσαν και εξακολουθούν ν' άφορούν τή φυσιολογία της Όργάνω-

αν λέγεται ακόμα) Δ-πτυχίο νομικό. Μένω μόνο στο Δ, πάω λιγάκι πίσω και θυμάμαι εκείνο τό Α, εκείνο τό Β Νομικό, τό Γ και τό Δ τό άφήνω να τό θυμηθούν κάποιοι άλλοι. Άλλωστε ή ίδια ή ΟΒ στην περιφέρη συνέλευση του Φλεβάρη είτε τή γνώμη της μειοψηφούντων -αν θυμάμαι καλά- δύο σ. Δέ λέω πως έγω ήμουν τό Α τό Β Νομικό -και δέν τό λέω όχι γιατί δέν είμαι έγωιστής ή γιατί παριστάνω τό σεμνό- αλλά γιατί πράγματι δέν ήμουν έγω. Γιατί τό Α και τό Β Νομικό είχε μιά δυναμική που -δυστυχώς αυτοί που προέρχονται από αυτό κι είναι σήμερα μεταξύ σας (μέ μιά εξαίρεση) μόλις τότε άρχισαν να παίρνουν (συγγνώμη για τή λέξη) χαμπάρι και δέν μπορούν τώρα να σας τήν μεταφέρουν. Αυτή ή δυναμική χρειάστηκε ένας χρόνος για να μεταβληθεί σέ παθητική ώτοβλεπτική τακτική. Μή μου πείτε όμως πως αυτό δέν

Τό κείμενο αποχώρησης ενός στελέχους της ΚΝΕ

Πρίν τό Συνέδριο...

της Νομικής σ' αυτό τό φόντο είχε τοποθετηθεί. Βέβαια έγω δέ σας αναπτύσσω τώρα τήν άποψη μου επί της ουσίας του θέματος αυτού που σάν παράδειγμα έθιξα (γιατί είναι θέμα μακρύ και αντικείμενο άλλης συζήτησης) αλλά καταγράφω τό γεγονός σάν παράδειγμα που αποτέλεσε άφετηρία για τήν κατοπινή πολιτική του Κόμματος, όταν χτυπούσε μιά στο καρφί και μιά στο πέταλο: τότε ζητώντας έκλογές, τότε παρουσιαζόμενο Πασοκικό του ΠΑΣΟΚ, τότε ξεμεροβραδιαζόμενο έξω από τή Βουλή για τό άρθρο 4 και τότε κάνοντας πικετοφορίες στις συνοικίες όπως πρόσφατα που υπογράφτηκε αυτή ή τόσο... κατάρπυση συμφωνία για τις βάσεις, που δέν άξιζε ούτε μιά πορεία στο κέντρο (άφου ήταν τόσο πλέον κατάπτυστη κ.λπ, κ.λπ.), κι όμως πριν ένα μήνα όταν απλώς ανακοινώθηκε (κι ούτε τις διατάξεις της δέν ξέραμε) άξιζε δύο πορείες στο κέντρο και ποικίλα ψηφίσματα και διαμαρτυρίες και παραστάσεις και άρθρα επί άρθρων και πάει λέγοντας. Δέν είναι λοιπόν αυτή πολιτική μέ έναίο κριτήριο, ζημιώνει τήν υπόθεση της αλλαγής κι επιβεβαιώνει τή θλιβερή αλήθεια ότι τό 11ο Συνέδριο δέν έδωσε ενιαία και ειλικρινή κατεύθυνση. Και βέβαια μένει πάντα στο σκοτάδι τό γιατί γίνονται όλα αυτά, τό γιατί τό ΚΚΕ αντίφασκει κι ό καθένας -καλόπιστος ή κακόπιστος- άφήνεται στον ύποκειμενισμό του να κρίνει. Όμως έτσι τό τραίνο μπορεί να χαθεί και κάποτε κάποιες δειλές αυτοκριτικές να θυμίζουν τή σημερινή απαράδεκτη για τό Κόμμα κατάσταση.

Τό δεύτερο σκέλος, τό όποιο άρχικά άνάφερα μέ τρόπο επιγραμματικό που άρχισε να έμβάλλει τις σοβαρές ανησυχίες μέσα μου ήταν

της Νομικής. Μέσα σέ γενικότερα πλαίσια μετριότητας και έλλειψης ουσιαστικής ευθύνης αναπτύχθηκε ή Τ.Ο. τά 4 χρόνια που τήν ξέρω. Συνεκτικό στοιχείο άνάμεσα στα στελέχη της μιά γενική πίστη στο Κόμμα. Δέν άρκει όμως αυτό, αντίθετα, αν δέ συνοδεύεται από σκέψη, κριτικό πνεύμα και ουσιαστική πολιτική δράση παρενεργεί και βλάπτει. Αυτά μιά πολύ για κάποιες βαρείες κουβέντες που θα χρειαστεί να πω και άφορούν πρόσωπα αλλά μετριάζεται ή λύπη μου αυτή απ' τό γεγονός πως δέ θα ιδρώσει τ' αυτή τους. Άλλωστε αυτά, στον ένα ή στον άλλο βαθμό τάχω πεί επανειλημμένα και γι' αυτό δέν τους ήμουν άρεστός.

Δυστυχώς τό ψάρι άρχισε να χαλάει από τό Τ.Γ. και μιά συνολικά άρνητική νοοτροπία να τό διακατέχει σάν όργανο. Τά μέλη του, μ' έλάχιστες μοναδιαίες τά 4 χρόνια αυτά εξαφάνισες, λειτουργούσαν πάνω στο έξης τρίπτυχο:

-πιστεύω στο Κόμμα σημαίνει δέ σκέφτομαι.

-Δουλεύω για τό Κόμμα σημαίνει μόνο πως τρέχω (κι άς μήν ξέρω που πάω)

-Έκτιμώ τό σ. που τρέχει (άσχετα για που), εκείνον που μιλάει πολύ (δηλ. άνοίγει τό στόμα του έστω και σέ παλμικές κινήσεις) τόν ύποπτεύομαι για άντικομματική δράση.

Τρία χρόνια πάλεψα ενάντια σ' αυτή τήν πρακτική. Και πάλεψα περισσότερο μέ τήν μικρή καθημερινή καθοδηγητική μου δράση παρά μέ τά λόγια. Θά μπορούσα να επικαλεστώ πολλά γεγονότα. Δέ θά τό κάνω γιατί σέβομαι τήν ώρα σας και γιατί ποτέ δέ μ' άρεσε να περιαυτολογώ. Μόνο ένα θά σας πώ: κοιτάχτε αυτή τήν Όργάνωση Βάσω που λέγεται σήμερα (δέν ξέρω

είναι θέμα καθοδηγητικής (πρός Θεού, όχι ικανότητας) αλλά όπτικής γωνίας και νοοτροπίας. Δυστυχώς είναι θέμα καθοδηγητικής νοοτροπίας. Κι όμως τό «σκάσε και δούλευε» ό σ. Π. Μ. τότε άναδείξει σέ δόγμα και τά μέλη του Τ.Γ. έρχονταν άγριες ματιές σέ όσους τό άμφισβητούσαν. Κάποιοι άλλοι επί τό επιστημονικότερο τό είπαν «μασημένη τροφή». Έγω τό λέω ένδειξη άμάσθητης και μασημένης ιδεολογικής σύγκρουσης. Τό λέω έλλειψη πολιτικής σκέψης. Και τόλεγα έτσι: τό είπα στην προσυνεδριακή συζήτηση στην ΟΒ Δ-Πτυχίου, τό είπα πέρσι τό καλοκαίρι στη συνδιάσκεψη αναφερόμενος στα μαζικά, τό έλεγα μέ τή στάση μου στο Τ.Γ. σέ κάθε συνεδρίαση.

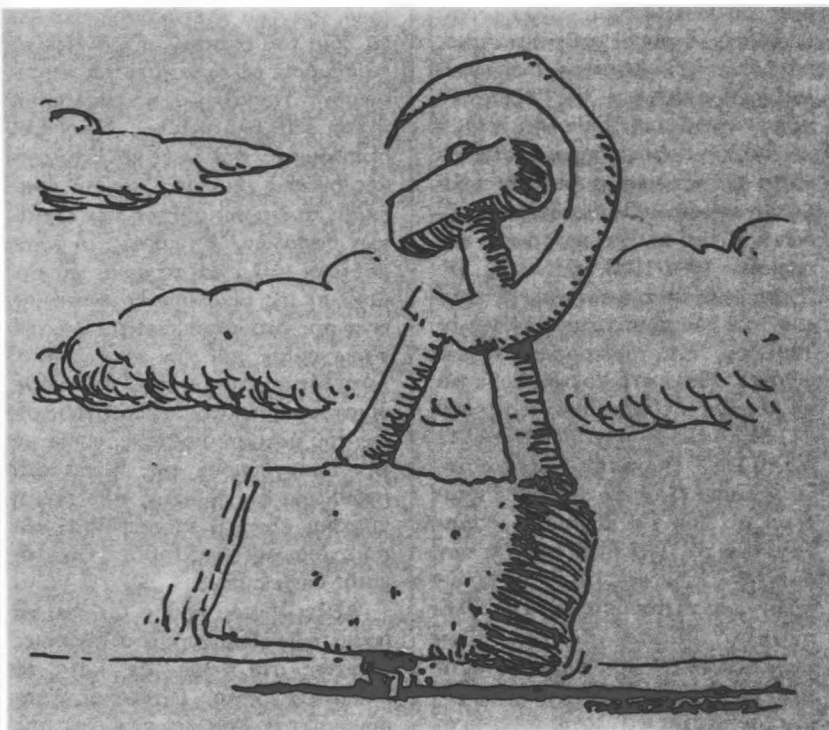
Και τά τονίζω αυτά για να προλάβω κάποιον άγανακτισμένο που θα πει (όχι για πρώτη φορά): τόσο καρό που ήσουν;

Τέλος, ή εφαρμογή της επιζήμιας αυτής νοοτροπίας πρακτικά έκδηλώθηκε στην ΟΒ μέ τις μαζικές διαγραφές που γίνανε κατά καιρούς και ειδικά τό τελευταίο διάστημα. Θά μου πούν: δέν είναι μαζικές. Σύντροφοι, μετρήστε πόσοι και ποιοί από τό Α.Β.Γ νύν Δ Νομικό μέινανε. Έκτός αν είστε ικανοποιημένοι που διαγράψατε μέ 12-10 (12 πτυχίο - 10 Δ) σ. του Δ και στην έπομένη τόν 1 ή τήν 1 από τούς 12. Όχι, αυτό δέ λέγεται κομματικότητα, δέ λέγεται τήρηση του καταστατικού. Λέγεται καταστρατήγηση. Γιατί τό Καταστατικό δέ λέει πως τό Α ή τό Β στέλεχος έχει τό αποκλειστικό δικαίωμα να χρησιμοποιεί τό καταστατικό όπως θέλει, ενώ τό μέλος (τό όποιο μέλος) έχει πάντα άδικο. Άλήθεια, ποιός είναι ό έγγυητής της εφαρμογής του καταστατικού; Από που άντλεί τήν έξουσία αυτή;

«Ήμουν πάντοτε κατηγορηματικά αντίθετος στη λογική αυτή που έχριζε αυτόκλητα τό οποιοδήποτε στέλεχος θεματοφύλακα (δήθεν) του καταστατικού και της νομιμότητας ενώ τό μέλος (τό οποιοδήποτε) τό καθήλωνε στό έδωλο του άτακτου παιδιού που δέν ήξερε νά εφαρμόζει τό καταστατικό. Στη Γ.Σ της ΟΒ Δ-πτυχίου τό Φλεβάρη ή ίδια αυτή αυταρχική λογική έγινε σάρκα και όστά. Άρνήθηκα νά συμμετάσχω στην προετοιμασία της. Είχα σαφή αντίληψη πώς κάποιιο άπ' τήν καθοδήγηση της ΚΝΕ ποντάροντας στόν παιδιαμό και τήν άνυπαρξία και στοιχειώδους πολιτικού κριτηρίου κάποιων μελών του γρ. ΟΒ τό «πήγαιναν» γιά κάθαρση. Κάθαρση στην όρολογία τους ήταν νά ξεφορτωθούν σ. πού στέκονταν κριτικά άπέναντι στη λογική της αυταρχικής καθοδήγησης, του διοικητισμού και της αυθαιρεσίας. Τά μέλη αυτά του γρ. ΟΒ, μέσ στη γενικότερη άγνοια των καταστατικών άρχων, προσπάθησαν νά στηρίξουν κατηγορίες σέ βάρος σ. πάνω σέ άστυνομικά σενάρια, ποιότητας ενός Βίπερ 35 δρχ. Στη Γ.Σ. δέν άποδείχθηκε τίποτα. Αντίθετα άποδείχθηκε τό χάσμα ανάμεσα σέ μία ΟΒ πού της είχε άπομείνει πλέον μόνο ή νοσταλγία του παρελθόντος και κάποιων «στελεχών» ξένων πρós αυτό τό παρελθόν πού δέθηκαν μέ τίς άποφράδες μέρες του παροπλισμού της ΟΒ στό Γ' έτος. Θυμάσθε τήν ψηφοφορία. Ό ίδιος ό γραμματέας της Σπουδάζουσας ύποστήριξε τήν πρότασή μου γιά ριζική τροποποίηση της εισηγησης και εξαίρεση των φθηνών κατηγοριών. Μειοψήφισαν 2-3.

Οι κατήγοροι άποδείχθηκαν κουτσομπολίδες, ούτε μία λέξη αυτοκριτικής δέν ψιθύρισαν τότε. Οι διαγραφές πού άκολούθησαν σέ μία ΟΒ, πού πλέον δέν της είχε άπομείνει τίποτα, μέ τους συσχετισμούς πού προανέφερα, άπόδειξαν ότι οι άπομεινάντες σ. του παλιού Α.Β Νομικού δέν ήταν φραξιονιστές αλλά είχαν μορφοποιηθεί γνώνη γιά τίς καθοδηγητικές ικανότητες, μάλλον άνικανότητες, κάποιων νεοφωτιστων στελεχών, πώς είχαν μορφοποιήσει άποψη ποιά καθοδηγητικό στυλ βοηθάει τήν Όργάνωση, μιάς κι αυτό τό είχαν ζήσει στό Α και Β έτος. Δέν είναι φραξιονιστής σ. όποιος κάνει κριτική στην καθοδήγηση, όποιος διατυπώνει μία πολιτική άποψη διαφορετική άκόμα και άπό αυτή τήν επίσημη πολιτική του Κόμματος. Τό Τ.Γ. της ΚΝΕ Νομικής, τό γραφ. της ΚΟΒ φέρουν τεράστια διαχρονική ευθύνη γιά τό ότι τό παλιό Α' Νομικό αντιπροσωπεύεται σήμερα άπό κάποιους ελάχιστους, πού ίσως οι πιό πολλοί δέν τό έζησαν κιόλας. Φέρουν τεράστια ευθύνη γιά τήν άπογοήτευση πού στάλαξαν στις συνειδήσεις άγνων σ. Κι είμαι βέβαιος πώς κάποτε τά πρόσωπα εκείνα πού καθοδήγησαν τήν άστυνομική αυτή έπιχείρηση θά δώσουν λόγο όχι μόνο στό παιδιά της Όργάνωσης πού τά όδήγησαν στην άποχώρηση ή σέ μία παθητική παραμονή αλλά και στό ίδιο τό

Κόμμα. Σύντροφοι. ποιός έκανε κουτσομπολιό, ποιός παραβίαζε τό καταστατικό; Ποιός ήταν εκείνος πού άπ' τούς διαδρόμους της Φερρών έστελνε μαθήματα κομματικής πίστης και τήρησης των άρχων του Κόμματος σέ μέλος της Ε.Π. της ΚΟΑ μέσω του γιου του τελευταίου; Ποιός ήταν εκείνος πού είπε τό περίφημο «νά χαιρεσαι τόν πατέρα σου» στό σ. Μ. γιά τόν πατέρα του, έπειδή ή όμιλία του σ. μέλους της Ε.Π της ΚΟΑ στό συνέδριο δέν είχε ήχήσει καλά στό κρυφακουστά ώτα του; Κι όμως ή καθοδήγηση της ΚΟΒ αλλά και της ΚΝΕ έποίησε τήν νήσσα. Θά μπορούσα νά γεμίσω κόλλες γιά πρόσωπα και πράγματα πού διαμόρφωσαν τό παρασκήνιο της διάλυσης ΟΒ Δ'. Προσοχή: όχι μέ προσωπικές μου άπόψεις αλλά μέ άπόψεις του Τ.Γ., μελών του γρ. της ΚΟΒ γιά τό τί αντιπροσωπεύουν μία σειρά στελέχη της ΟΒ



Δ' και γιά τό πόσο μεγάλη σύγχυση έχουν κάνει ανάμεσα στό «έγώ» και στό «έμεις». Δέν επέκτεινoμαι. Κάποτε οι κατεργαρείοι θά πάνε στόν πάγκο τους. Έλπίζω όμως τό Κόμμα νά μήν έχει ταυτιστεί μέ τούς πάγκους αϊτούς...

Λυπάμαι, γιατί οι άνθρωποι αυτοί δέ δρāsανε μόνοι τους. Έκμεταλλεύτηκαν τή στενότητα των μελών του γρ. ΚΟΒ και κάποιων νεοφερμένων νταήδων στό πράγματα της ΚΝΕ Νομικής. Θυμίζω γιά τήν ιστορία:

Παραμονές της Γ.Σ. του Φλεβάρη ή τμηματάρχισσα του τμήματος του Νομικού της ΚΟΒ έφερε τήν εισηγηση στη Γ.Σ. της ΚΝΕ (δηλ. τήν εισηγηση του γρ. ΟΒ της ΟΒ Δ-Πτυχ. Νομικού) γιά νά τήν ψηφίσει τό κομματικό τμήμα (!!!). Βάζω τρία θαυμαστικά δίπλα άπ' αυτό τό πρωτάκουστο. Μέ τί μούτρα λουπόν ή σ. αυτή και κάποιιο μοναδικό (σημερινοί καπετάνιοι του βυθισμένου σκάφους) μιλούν γιά τήρηση

καταστατικού; Άν θέλανε νά δεσμεύσουν τά κομματικά μέλη γιά τό τί θά πούν στην ΟΒ υπήρχε κι ό καταστατικός δρόμος πού άν μή τί άλλο (κι αυτό τό ξέρει και κάποιος πού μπήκε χθές στην ΚΝΕ - όχι στό Κόμμα) πώς σέ μία διαδικασία του Κόμματος δέν ψηφίζεται ντοκουμέντο της ΚΝΕ και πώς πάνω άπ' όλα αυτό δέν μπορεί νά γίνει στό κομματικό τμήμα. Είναι σάν κάποια κυβέρνηση νά έφερε τό Σύνταγμα στό τμήμα διακοπών της Βουλής γιά νά τό εγκρίνει. Ό σ.Ν., τότε γραμματέας της άχτιάς, κάλυψε μέ λόγια μασημένα τήν ενέργεια αυτή. Λυπάμαι γι' αυτόν. Ίσως κι ό Γκιέρεκ όταν περνούσε τό δικό του στην Κ.Ε. του ΠΕΕΚ μέ κάθε μέσο αισθανόταν ίκανοποίηση. Φοβάμαι πώς σήμερα ή ικανοποίηση αυτή θά

έχει μετριασθεί κάπως. Κι όσο γιά μένα, άπό τόν όποιον άποπεψάθηκα τότε νά προστατεύσουν τήν κομματική νομιμότητα, μέ στείλανε μέ σύνδεση στη συνoικια, μία σύνδεση πού οι σ. της συνoικίας επέστρεψαν ως άπαραδέκτη (έξαιτίας των έσωτερικών της αντιφάσεων), μία σύνδεση πού δέ θάφτανε ποτέ άν έγώ μόνος μου μετά άπό ένα εξάμηνο δέν έπιστράτευα κάποια στελέχη της Όργάνωσης του χώρου μου νά ψάξουν νά τήν βρουν. Σύντροφοι, αυτοί πού σήμερα θά έπικαλεστούν κάποιο άρθρο του Καταστατικού γιά νά ψηφίσете τη διαγραφή μου, 8 μήνες, ναι 8 ολόκληρους μήνες (δηλ. μέχρι νά φθάσει ή σύνδεση κάπου) μέ ξεγραψαν άπό μέλος του Κόμματος, δέ μέ κάλεσαν ούτε σέ μία διαδικασία της ΚΟΒ Νομικής της όποιας παρέμενα μέλος μέχρι νά συνδεθώ. Ποιά άρθρο του Καταστατικού λέει ότι όποιος είναι υπό σύνδεση μέχρι νά συνδεθεί στέλνεται γιά ξεκούραση και

διακοπές; Μέ ποιά δικαίωμα ή κάθε Ε. ό κάθε Ν. προσθέτουν και βγάζουν άρθρα άπό τό Καταστατικό του ΚΚΕ. Κι όλα αυτά άπέναντι σέ ένα μέλος του Σ.Σ., φανταστείτε πώς αντιμετωπίζουν κάποια μέλη πού έπιχε κάπου κάποτε νά τούς κάνουν κριτική. Μέχρι κάποια κομματική έπιτροπή έλέγχου νά κρίνει τέτοιες ενέργειες κάποιιο άνθρωποι τίμιοι θάχουν άσκήσει τό δικό τους έλεγχο.

Λυπάμαι, ή κατάσταση αυτή είναι μικρογραφία μιάς γενικότερης. Δέν μπορεί κάποιο μέλος της καθοδήγησης του Κόμματος ή της ΚΝΕ νά μήν έχει κάποιες πλάτες όταν βαφτίζει τόν έαυτό του Συνέδριο και τροποποιεί κι άλλαζει και φτιάχνει ένα καταστατικό κάθε μέρα ανάλογα μέ τό πώς τόν βολεύει. Οι πλάτες αυτές γνωστές πιά άπό χρόνια στην ιστορία του Κομμουνιστικού Κινήματος έχουν ονόματα πολλά, κρύβουν ουσία μία: κάποιιο προτιμούν τή Σιωπή άπo τόν Πολιτικό Λόγο, τήν ήθελιμμένη άκίνησία άπό τή Διαλεκτική. Τό κάνουν γιατί νομίζουν πώς οι ιδέες μας -άληθινά πρωτοπόρες- έχουν ανάγκη άπό μικροπρέπειες γιά νά υπερισχύσουν. Γιατί νομίζουν πώς αυτοί είναι θεματοφύλακες και οι άλλοι φιλελεύθεροι. Γιατί νομίζουν πώς αυτοί είναι άγωνιστές και οι άλλοι έρμαια των άδιέξοδων του καπιταλισμού. Στην πραγματικότητα αυτοί άγνοούν τό βασικότερο: πώς οι ιδέες μας μέ τή δυναμική τους άληθινά θά συντριψουν τό παλιό, τό φθαρμένο. Άγνοούν ότι ό άριστερός κι ό δεξιός «όπορτοινισμός» αποτελούν όψεις του ίδιου νομισματος. Δικαίωμα τους.

Μία τέτοια καθοδήγηση δέν έχει νά προσφέρει ύπηρεσία καλή στην υπόθεση της Έπαναστατικής Άλλαγής. Υπονομεύει αυτό τόν ίδιο τόν άγώνα.

Έγώ δέ συναινώ. Κρατήθηκα όρθιος (άν κάποιος έχει ένα αντικαταστατικό ψεγάδι νά μου προσάψει - άς τό πει). Θά παραμείνω όρθιος. Κρατώ σφιχτά στό χέρι τούς άγώνες πού καθοδήγησε τό ΚΚΕ (κρατώ τή δυναμική τους, τό νόημά τους). Σας άφήνω στό κατωφλι της Φερρών τή σημερινή έλλειψη πολιτικής βούλησης πού τό διακρίνει, τήν καταστρατήγηση του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, του καταστατικού του ίδιου.

Είμαι μέ τό Διάλογο μέ τή Διαλεκτική, μέ τό Καινούργιο και τό Αύριο.

Τό ΚΚΕ αίμοδότησε τήν Άριστερά (κι όχι μόνο αυτή). Η Άριστερά θά περιμένει -πιστεύω- άπό τό ΚΚΕ.

Δημήτρης Χατζόπουλος

«Ποιός είναι ό έγγυητής της έφαρμογής του καταστατικού του ΚΚΕ; Άπό πού άντλεί τήν έξουσία αυτή;»

1. 'Η πολιτική αντιπαράθεση για τόν προϋπολογισμό καί τίς δημόσιες δαπάνες

«'Ο προϋπολογισμός είναι άναπτυξιακός άφού στόχος του είναι ή επέκταση του κράτους καί ό σοσιαλιστικός μετασχηματισμός, πράγμα πού σημαίνει άκόμα μεγαλύτερη πτώση τής παραγωγής καί τής παραγωγικότητας τής ελληνικής οικονομίας». Στ. Δήμας, βουλευτής Κορινθίας Ν.Δ. ('Ελ. Τύπος 1-12-83).

«'Όσο τό κράτος αυξάνει τίς δαπάνες του... τόσο μειώνονται οι επενδύσεις» Κ. Κόλμερ, (Μεσημβρινή 1-12-83).

Μέ την κατάθεση από την κυβέρνηση του κρατικού προϋπολογισμού για τό 1984 ή πολιτική αντιπαράθεση στη Βουλή καί από τίς στήλες του Τύπου μοιάζει σάν ή επανάληψη ενός σεναρίου πού έχει παιχθεί πολλές φορές: 'Από τή μεταπολίτευση μέχρι σήμερα, ή εκάστοτε κυβέρνηση, καταθέτοντας τόν κρατικό προϋπολογισμό, τόν χαρακτηρίζει «άναπτυξιακό, αντιπληθωριστικό καί κοινωνικά δίκαιο». 'Η εκάστοτε αντιπολίτευση αντιστρέφει στίς δηλώσεις της αυτή την εικόνα καί δηλώνει πώς ό προϋπολογισμός είναι «άντιαναπτυξιακός, πληθωριστικός, πού διευρύνει την κοινωνική ανισότητα». 'Η αντιπαράθεση πού ακολουθεί από τίς στήλες του Τύπου περιστρέφεται κυρίως γύρω από τίς φορολογικές ρυθμίσεις πού κάθε φορά θεσπίζει ό προϋπολογισμός, γιατί «αυτά ενδιαφέρουν την τάξη του μέσου Έλληνα».

'Η πολιτική αντιπαράθεση γύρω από τόν φετινό προϋπολογισμό δέν ξέφυγε από αυτό τόν κανόνα. 'Εντούτοις, τό δείγμα γραφής πού έχει δώσει τό ΠΑΣΟΚ τά δύο χρόνια πού διαχειρίζεται την οικονομική πολιτική του κράτους, άκόμα, ή κυβερνητική έμμοηή στη θέση ότι «ό δρόμος για την έξοδο από την κρίση καί ό δρόμος για τό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό τής κοινωνίας ταυτίζονται»¹ καί από την άλλη, ή δεξιά φιλολογία πού ισχυρίζεται ότι ή οικονομική ανάκαμψη άναστέλλεται από τίς αυξανόμενες δαπάνες του «κρατικού βροντόσαυρου», όλοι αυτοί οι παράγοντες έκαναν νά αποκτήσει ιδιαίτερο βάρος ή συζήτηση για τίς δημόσιες δαπάνες πού προβλέπει ό νέος προϋπολογισμός. 'Ετσι στόν ισχυρισμό τής κυβέρνησης ότι «περιστέλλοντας τίς καταναλωτικές δαπάνες αϊ αυξάνοντας τίς επενδυτικές»¹ σταμάτησε τόν «κατήφορο τής οικονομίας», ή δεξιά καί οι συνδοιοόροι της θά άπαντήσουν επαναλαμβάνοντας τόν ισχυρισμό ότι «ό προϋπολο-

Οικονομική κρίση καί κρατικές δαπάνες

γισμός παίρνει όλο καί περισσότερους πόρους από την οικονομία για νά τούς χρησιμοποιήσει τό κράτος για δικούς του σκοπούς... αφαιρώντας τους έτσι από την κατανάλωση καί τίς ένδεχόμενες επενδύσεις»².

Όμως τά πράγματα δέν είναι ούτε τόσο απλά ούτε τόσο μονοσήμαντα όσο διατείνονται οι καθισχυραστικές δηλώσεις τής κυβέρνησης ή οι οϊβυλικές «προβλέψεις» τής δεξιάς. Τό πόσο άνεδαφική είναι μάλιστα ή κριτική τής δεξιάς μπορούμε εύκολα νά τό διαπιστώσουμε από την εξέλιξη των δημοσίων δαπανών, των εσόδων καί του έλλειμματος κατά την περίοδο 1981-1983, (Πίνακας Ι)³. 'Ετσι, μέ βάση την οικονομική πολιτική καί τόν προϋπολογισμό για τό 1981, τής Ν.Δ., τό δημόσιο έλλειμμα φθάνει (1981) στά 252 δις δρχ., για νά μειωθεί (σέ τρέχουσες τιμές) στά 247 δις τό 1982 καί νά φθάσει τά 342 δις τό 1983. Παρά την αύξηση αυτή, τό δημόσιο έλλειμμα του 1983 άποτελεί τό 29% των δημοσίων δαπανών, ενώ τό 1981 ήταν τό 37% των δαπανών. Σύμφωνα μέ τό νέο προϋπολογισμό τό ποσοστό αυτό προβλέπεται νά μειωθεί στό 26%. (Τήν περίοδο 78-80 τό ποσοστό αυτό ήταν 23-24%). 'Αντίθετα μέ ό,τι ισχυρίζεται ή δεξιά φιλολογία λοιπόν, τό ΠΑΣΟΚ φαίνεται ότι μπορεί νά διαχειριστεί μέ περισσότερη επιτυχία τά δημόσια έλλειμματα.

2. 'Η εξέλιξη των δημοσίων δαπανών κατά την τελευταία έπταετία

Χρειάζεται λοιπόν πρώτα άπ' όλα νά ξεφύγουμε από την κυρίαρχη σήμερα αντιπαράθεση, δηλαδή νά ξεφύγουμε τόσο από την ιδεολογία πού επαγγέλλεται τίς «άναπτυξιακές δαπάνες», όσο καί από την ιδεολογία πού ισχυρίζεται ότι τρομάζει μπροστά στόν «κρατικό βροντόσαυρο».

Είναι γνωστό ότι τό πρόβλημα των δημοσίων δαπανών καί των έλλειμμάτων προέκυψε καί τέθηκε μέ τή σημερινή του μορφή σάν άποτέλεσμα τής κρίσης τής καπιταλιστικής παραγωγής έδώ καί δέκα περίπου χρόνια. Τό ζητούμενο για τό οικονομικά του κράτους είναι τό κλείσιμο

τής ψαλίδας ανάμεσα στίς κρατικές δαπάνες καί τά κρατικά έσοδα. Τό ζητούμενο δέν είναι όμως καί επικτό. 'Η, για νά τό διατυπώσουμε καλύτερα, άκριβώς επειδή ή κρίση πηγάζει καί έδράζεται στην καπιταλιστική παραγωγή, στην «οικονομία», γρήγορα γίνεται άντιληπτό ότι τά όρια του έφικτου, σ' ό,τι άφορά τά δημόσια έλλείμματα, είναι περιορισμένα. Παράλληλα, ή κεφαλαιακή σχέση στην όλότητά της, δηλαδή οι οικονομικές, πολιτικές καί ιδεολογικές σχέσεις έξουσίας, κάνουν άναγκαία τή διαρκή αύξηση των κρατικών δαπανών. 'Επομένως, οι βασικοί όροι (άλλά καί τά όρια) για την άσκηση τής οικονομικής πολιτικής είναι προ-δεδομένοι από την ίδια την «οικονομία» καί την «κοινωνία»⁴. Αυτό δέν σημαίνει φυσικά ότι ή κάθε οικονομική πολιτική είναι, στά πλαίσια του άστικού κράτους, όμοια μέ την προηγούμενή της. Μέσα στά περιθώρια παρέμβασης πού έχει ή κρατική έξουσία εγγράφονται κάποιες διαφορετικές έκδοχές οικονομικής διαχείρισης.

'Αξίζει λοιπόν πρώτα άπ' όλα νά δούμε πώς εξέλιχθηκαν οι δημόσιες δαπάνες στη χώρα μας κατά τά τελευταία χρόνια. 'Ο πίνακας 2 παρουσιάζει τίς ετήσιες μεταβολές στίς δαπάνες τόσο του τακτικού προϋπολογισμού (Τ.Π.), όσο καί του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων (Π.Δ.Ε.), από τό 1977 μέχρι σήμερα. Παρουσιάζονται τόσο οι μεταβολές στίς συνολικές δαπάνες, όσο καί οι μεταβολές στίς δαπάνες όρισμένων ύπουργείων (για τίς δαπάνες Τ.Π.) καί όρισμένων τομέων (για τίς δαπάνες Π.Δ.Ε.). Στην τελευταία στήλη δίδεται ή ετήσια μέση αύξηση του πληθωρισμού.

Πρέπει έδώ νά σημειώσουμε ότι οι περισσότερες κατηγορίες δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού είναι άνελαστικές, δέν μπορούν νά συμπεισθούν παρά σέ πολύ μικρό βαθμό. Τό μισό από τίς δαπάνες Τ.Π. προορίζεται για τούς μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων καί τίς επιτροφές φόρων, τό 10% άφορά την έξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους, ένα μεγάλο μέρος από αυτό πού άπονέμει καλύπτει τά έλλείμματα δημοσίων φορέων. 'Αντίθετα ό προϋπολογισμός δημοσίων επενδύ-

σεων είναι περισσότερο έλαστικός καί γιαυτό περισσότερο δηλωτικός για τίς επιλογές τής εκάστοτε κυβέρνησης καί τό χαρακτήρα τής οικονομικής πολιτικής. 'Από τίς δαπάνες Π.Δ.Ε. εξαρτάται σέ μεγάλο βαθμό ή αύξηση (μεσοπρόθεσμα) τής «παραγωγικότητας του δημόσιου τομέα».

'Ας δούμε τί συνάγεται από τίς μεταβολές των δημοσίων δαπανών πού παρουσιάζονται στόν πίνακα 2.

Α. Σ' ό,τι άφορά τίς συνολικές δαπάνες.

1) Οι δαπάνες Τ.Π., άλλά καί οι δαπάνες Π.Δ.Ε. αυξάνουν μέχρι καί τό 1979 μ' ένα ρυθμό πού είναι μεγαλύτερος από τόν πληθωρισμό. 'Ο ρυθμός αύξησης των δαπανών Τ.Π. είναι μεγαλύτερος από τό ρυθμό αύξησης των δαπανών Π.Δ.Ε.

2) Μέ την έξυνηση τής οικονομικής κρίσης τό 1979, πού ανάμεσα στά άλλα εκφράζεται μέ την άλματώδη αύξηση του πληθωρισμού στό 19% υιοθετείται μία έντονα περιοριστική πολιτική για τό 1980, μέ μηδενική(!) αύξηση των δαπανών Π.Δ.Ε. καί αύξηση των δαπανών Τ.Π. μικρότερη από τόν πληθωρισμό. 'Η κρίση όξύνεται άκόμα περισσότερο, ό πληθωρισμός φθάνει στό 25%.

3) Για την προεκλογική χρονιά 1981 προγραμματίζεται καί πραγματοποιείται μία πρωτοφανής αύξηση των δαπανών τόσο του Τ.Π. όσο καί του Π.Δ.Ε.

4) 'Από τό 1982, μέ την άνάληψη τής διακυβέρνησης από τό ΠΑΣΟΚ, τό βάρος δίνεται στίς αυξήσεις των δαπανών Π.Δ.Ε., πού ξεπερνούν αισθητά τό επίπεδο του πληθωρισμού. 'Αντίθετα, οι αυξήσεις στίς δαπάνες Τ.Π. κυμαίνονται περίπου στό ίδιο επίπεδο μέ τόν πληθωρισμό.

Β. Σ' ό,τι άφορά τίς δαπάνες κατά τομείς:

1) 'Η Ν.Δ. ύποβάθμιζε συνεχώς καί περιόριζε όρισμένες κατηγορίες δαπανών πού άναφέρονται κυρίως στόν Π.Δ.Ε. Πρόκειται για τίς δαπάνες Π.Δ.Ε. για τίς συγκοινωνίες, τούς σιδηροδρόμους, την ύδρευση-άποχέτευση καί σέ μικρότερο βαθμό την εκπαίδευση καί τή δημόσια διοίκηση. 'Η πολιτική αυτή είναι αισθητή καί στίς δαπάνες Τ.Π. του ύπουργείου δημοσίων έργων.

2) 'Η ιδιαίτερα περιοριστική πολιτική του 1980 είναι αισθητή σ' όλους τούς τομείς.

«'Η συναίνεση κι ή κοινωνική γαλήνη είναι πιο πολύτιμες για την καπιταλιστική άνάπτυξη από τή συμπίεση των μισθών».

3) Οι αυξήσεις στις δαπάνες το 1981 αφορούσαν μόνο κάποιους τομείς (δημόσια έργα, υγεία-πρόνοια) όπου-κατά παράδοση-μπορούν να «φραγούν» και να αξιοποιηθούν για προεκλογικούς σκοπούς οι κρατικές παροχές.

4) Από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ αυξάνονται με γρήγορους ρυθμούς οι δαπάνες στους τομείς που είχαν υποβαθμισθεί από την οικονομική πολιτική της Ν.Δ.

3. Οικονομική κρίση, κρίση αναπαραγωγής και αναπαραγωγικές δαπάνες

«Όσα προηγήθηκαν μās επιτρέπουν να διατυπώσουμε την ακόλουθη θέση: Το αίτημα της δεξιάς για περιορισμό των δαπανών του δημοσίου τομέα σημαίνει κατά κύριο λόγο δύο πράγματα:

α) συμπίεση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων,

β) περιορισμό των δημοσίων επενδύσεων.

Έχει δείχθει με πολύ πειστικό τρόπο στο παρελθόν, ότι το ΠΑΣΟΚ ακολουθεί μία πολιτική «λελογισμένης» συμπίεσης των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων». Αντίθετα όμως με τις κυβερνήσεις της δεξιάς, το ΠΑΣΟΚ επέλεξε μία πολιτική δημοσίων επενδύσεων.

Για να ερμηνεύσουμε αυτή την εξέλιξη πρέπει να πάρουμε σοβαρά υπόψη μας το γεγονός πως το αίτημα που προωθεί η δεξιά για περιορισμό των δημοσίων δαπανών αναδεικνύεται από την ίδια την πραγματικότητα της οικονομικής κρίσης.

Πρόκειται για το γεγονός ότι η καπιταλιστική οικονομική κρίση εκφάνεται και σαν κρίση αναπαραγωγής της συνολικής (καπιταλιστικής) κοινωνίας⁴. Δηλαδή καθώς μειώνονται μέσα στην κρίση το ποσοστό κέρδους, η παραγωγικότητα της εργασίας και οι επενδύσεις της βιομηχανίας, καθώς έτσι επιβραδύνεται τελικά ή και συρρικνώνεται ο αναπαραγωγικός τομέας της κοινωνίας, ή (αναπόφευκτη) αύξηση του όγκου

Πίνακας 1				
	1981	1982	1983	1984
	Εκτιμήσεις πραγματοποιήσεων (δισ. δρχ.)			Προβλέψεις
1. Έσοδα	432	648	823	1080
2. Δαπάνες	884	895	1165	1396
3. Έλλειμμα	252	247	342	366
4. 3/2 %	37%	27%	29%	26%

των μη αναπαραγωγικών δαπανών δεν μπορεί να συνοδευτεί από την απαιτούμενη αύξηση των αναπαραγωγικών δαπανών. Το αποτέλεσμα είναι να υπονομεύεται η αναπαραγωγή του συνολικού συστήματος, γιατί ακριβώς αυτή η αναπαραγωγή στηρίζεται και προϋποθέτει τη διεύρυνση του αναπαραγωγικού τομέα και των αναπαραγωγικών δαπανών.

Οι αναπαραγωγικές δαπάνες είναι εκείνες οι δαπάνες που παράγουν αποτελέσματα τα οποία εισέρχονται εκ νέου στην άμεση παραγωγική διαδικασία. Είναι οι (παραγωγικές) δαπάνες που αφορούν τους βασικούς βιομηχανικούς κλάδους, οι οποίοι παράγουν μέσα παραγωγής και μέσα κατανάλωσης. (Τα τελευταία είναι αναγκαία για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης). Αναπαραγωγικές είναι ακόμα οι (μη παραγωγικές) κρατικές δαπάνες που συμβάλλουν στην αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης (εκπαίδευση, υγεία, πρόνοια κλπ), αλλά και οι κρατικές δαπάνες στην ενέργεια, τα δημόσια έργα, τις συγκοινωνίες κλπ. Τις κρατικές δαπάνες που έχουν αναπαραγωγικό χαρακτήρα προωθεί, κατά κύριο λόγο, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

Οι μη αναπαραγωγικές δαπάνες, δηλαδή οι δαπάνες που τα αποτελέσματά τους δεν εισέρχονται εκ νέου στην παραγωγική διαδικασία, αναφέρονται σ' ορισμένους μόνο παραγωγικούς-βιομηχανικούς κλάδους, όπως είναι π.χ. η πολεμική βιομηχανία, αλλά και σ' ένα πολύ μεγάλο τμήμα των κρατικών δαπανών, που αφορούν κυρίως την πολιτική και ιδεολογική οργάνωση της καπιτα-

στικής εξουσίας: Δαπάνες για την κρατική γραφειοκρατία, τη δημόσια διοίκηση, την αστυνομία, το στρατό, τα μέσα ενημέρωσης κλπ.

Η οικονομική κρίση των βιομηχανικών κλάδων κεφαλαιουχικών αγαθών και καταναλωτικών αγαθών δεν επιτρέπει στους κλάδους αυτούς, δηλαδή τελικά στους αναπαραγωγικούς τομείς της κοινωνίας, να διεκταθούν τόσο, όσο το απαιτεί η συνεχής διεύρυνση (σαν αποτέλεσμα της συνολικής πάλης των τάξεων) των μη αναπαραγωγικών τομέων, που κατά το μεγαλύτερο μέρος τους ελέγχονται από το κράτος. Η συνολική κοινωνική αναπαραγωγή μπαίνει σε κρίση. Οι άστοι αρχίζουν τώρα να μιλάνε για τον «κρατικό βροντό-σαυρο».

4. Η οικονομική πολιτική του ΠΑΣΟΚ

Η οικονομική κρίση και η κρίση αναπαραγωγής ωθούν το κεφάλαιο να απαιτήσει από τη μία τη συμπίεση των μισθών και από την άλλη την περιστολή των μη βιομηχανικών κερδών και των κρατικών δαπανών. Πρόκειται για μία πολιτική που πηγάζει από τα άμεσα, τα κοντοπρόθεσμα συμφέροντα του κεφαλαίου. Περιστεύεται η οποιαδήποτε δαπάνη δεν αξιοποιεί άμεσα κεφάλαιο, δεν παράγει άμεσα υπεραξία. Επιχειρείται το άμεσο χτύπημα του εργατικού κινήματος.

Παράλληλα όμως διαμορφώνεται και μία άλλη άστική οικονομική στρατηγική, που μάλιστα προμοδοτείται από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και αναδεικνύεται σήμερα σαν

κυρίαρχη.

Είναι εκείνη η πολιτική που ξέρει ότι η συμπίεση των μισθών δεν πρέπει να ξεπεράσει κάποια όρια, γιατί ακριβώς η συναίνεση και η κοινωνική γαλήνη είναι πιο πολύτιμες για την καπιταλιστική ανάπτυξη από τη συμπίεση των μισθών. Ότι ακόμα ορισμένες κρατικές δαπάνες -και αυτές είναι οι αναπαραγωγικές δαπάνες για δημόσια έργα, συγκοινωνίες, εκπαίδευση, περίθαλψη κλπ.- πιάνουν περισσότερο τόπο απ' τη χωρίς διάκριση περιστολή των δαπανών. Οι δαπάνες αυτές, ακόμα κι αν αυξάνουν τα έλλειμματα, μακροπρόθεσμα δημιουργούν τους όρους για να ανακάμψει η παραγωγικότητα όχι (μόνο) του δημόσιου τομέα, αλλά (κυρίως) του ιδιωτικού. Κι αυτό γιατί τα αποτελέσματα των αναπαραγωγικών δαπανών αφορούν και βελτιώνουν τις συνθήκες της (καπιταλιστικής) παραγωγής.

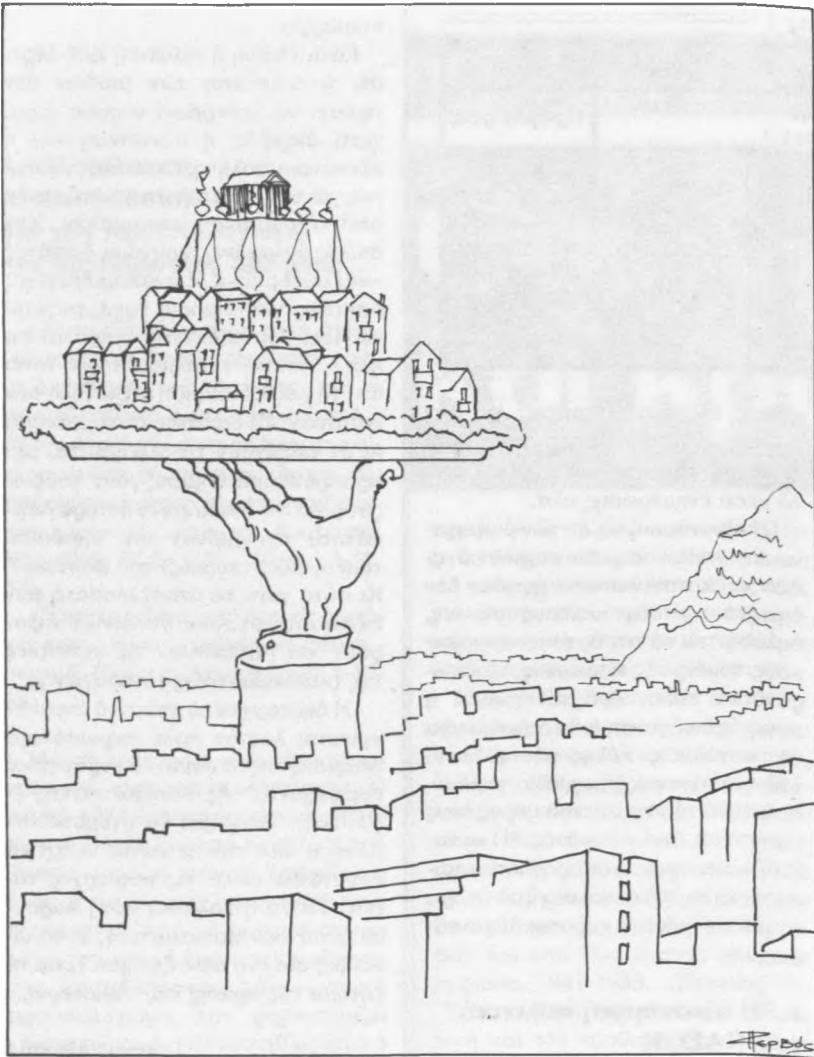
Η δεύτερη αυτή πολιτική ανταποκρίνεται λοιπόν πολύ περισσότερο στα μακροπρόθεσμα, τα στρατηγικά συμφέροντα της καπιταλιστικής εξουσίας. Επιχειρεί να ήγemonεύσει πάνω σ' όλη την κοινωνία κι όχι να οργανώσει απλά τις κυρίαρχες τάξεις. Το ότι η πολιτική αυτή παρουσιάζεται σαν σοσιαλιστική, αυτό είναι βέβαια ένα άλλο ζήτημα. Είναι το ζήτημα της κρίσης της Αριστεράς.

Γιάννης Μηλιός

1. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 1984.
2. Μ. Παπαγιαννάκης, *Πολίτης* 49, σελ. 16.
3. Εισηγητικές Έκθεσεις Προϋπολογισμών 1982, 1983, 1984.
4. βλ. Kai G. Stamatis, *Unreproduktive Arbeiten, Staatsausgaben, gesellschaftliche Reproduktion und Profitabilität des Kapitals* στο PROKLA 28, 1977. Το κείμενο αυτό θα δημοσιευθεί στο 6ο τεύχος των *Θέσεων* (Ιανουάριος-Μάρτιος 1984) με τον τίτλο: «Μη αναπαραγωγικές δαπάνες, κρατικές δαπάνες, κοινωνική αναπαραγωγή και κερδοφορία του κεφαλαίου». Δες επίσης και Τ. Κυπριανίδη, «Μονεταρισμός και αριστερός νεοφιλελευθερισμός», στις *Θέσεις* τ.5 (Οκτώβριος-Δεκεμβριος '83).
5. Τ. Μαστραντωνή και Δ. Ψαφρά, «Η ενότητα μās «αντιφασκική» πολιτική, στον Σχολιαστή τ.4. Επίσης Τ. Μαστραντωνή, Για την πολιτική συγκυρία και τις «κοινωνικοποιήσεις», στις *Θέσεις* τ.4.

Πίνακας 2

	Μεταβολές δαπανών Τ.Π. %				Μεταβολές δαπανών Π.Δ.Ε. %							Πληθω- ρισμός %	
	Σύνολο	Υπ. Δημ. Έργων	Υπ. Κοιν. Υπηρεσ.	Υπ. Παιδείας	Σύνολο	Συγκοι- νωνίες	Σιδηρό- δρομοί	Δημοσ. Διοίκηση	Εκπαι- δευση	Υγεία Πρόνοια	Υδρευση Αποχέτ.		
1978/1977	18,6	0,0	25,1	30,6	14,8	-25,1	-8,5	20,4	27,5	35,4	31,7	12,6	
1979/1978	27,1	30,9	14,7	22,1	24,0	10,5	-36,5	-12,9	4,7	26,4	17,3	19,0	
1980/1979	17,7	10,0	30,1	21,7	0,4	-11,7	26,2	38,0	-20,9	5,8	-67,7	24,9	
1981/1980	40,5	76,0	52,2	32,1	53,9	12,5	-4,5	-7,2	24,3	148,2	-41,9	24,5	
1982/1981	20,9	8,8	42,3	20,8	26,3	28,6	52,5	56,9	32,3	-14,1	252,0	21,0	
1983/1982	26,9	19,2	Κ. Ασφ 41,1	Υγ.+Πρ 28,2	18,3	47,7	52,0	25,6	145,2	43,3	134,0	106,0	20,0
1984/1983 (προβλέψεις)	19,0	31,5	43,6	15,6	26,9	29,3	33,1	51,7	33,9	65,8	92,4	36,3	20,0



Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΣΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΖΕΙ...

Τρία συνέδρια εργαζομένων μέσα σ' ένα μήνα αποδεικνύουν του τίτλου τό αληθές.

● Στις 12, 13, 19 και 20 Νοέμβρη έγινε στο γήπεδο της Καλογρέζας τό 13ο συνέδριο του ΕΚΑ. «Ο Καρακίτσος πέθανε, τό ΕΚΑ ανήκει στους εργάτες, τό ΠΑΣΟΚ πρώτη δύναμη».

● Στις 2, 3 και 4 Δεκέμβρη έγινε στό ξενοδοχείο «Πάρκ» τό 25ο συνέδριο της ΑΔΕΔΥ. «Ο Παπακώστας πέθανε, ή ΑΔΕΔΥ ανήκει στους Δημόσιους Υπάλληλους, τό ΠΑΣΟΚ πρώτη δύναμη».

● Στις 9, 10 και 11 Δεκεμβρίου έγινε στό ξενοδοχείο «Αστέρας» Βουλιαγμένης τό 22ο συνέδριο της ΓΣΕΕ. «Ο Παπαγεωργίου πέθανε, ή ΓΣΕΕ ανήκει στους εργάτες, τό ΠΑΣΟΚ πρώτη δύναμη».

Οι εργαζόμενοι «νίκησαν», ή δημοκρατία «έλαμψε», ή εργατική τάξη έφτιαξε τούς δικούς της παραδείσους... Αυτές οι πανηγυρικές φιέστες, ας τό πούμε καθαρά, τίποτα δέν έχουν νά κάνουν μέ την πραγματικότητα του συνδικαλιστικού κινήματος και τά αίτήματα των εργαζομένων:

● γιά ανεξαρτησία του συνδικαλιστικού κινήματος. Οι παρατάξεις των κομμάτων στά γραφεία τους κανόνισαν από τά πριν τή διαδικασία, τό περιεχόμενο και τά

αποτελέσματα των «κατά τά άλλα», δημοκρατικών συνεδρίων. Οι αρμόδιοι ύπουργοί Γιαννόπουλος-Κουτσόγιωργας και Άρσένης κατά περίπτωση, άνοιξαν τίς εργασίες των συνεδρίων μέσα σέ θύελλα χειροκροτημάτων και ζωηρή συγκίνηση των συνέδρων.

● γιά δημοκρατία στά συνδικάτα. Μέ συνέδρους πού πολλοί είχαν εκλεγεί μέ τό πλειοψηφικό, μέ τή συμμετοχή σωματείων σφραγίδων πού προσχώρησαν στό νέο κρατικό συνδικαλισμό, μέ συνέδρους πού είχαν εκλεγεί μέ τίς γνωστές αντιδημοκρατικές διαδικασίες των κομματικών ψηφοδελτίων. Μέ τό πνίξιμο κάθε άλλης φωνής. Χαρακτηριστικά στό συνέδριο των ΕΚΑ τό προεδρείο (ΚΚΕ-ΠΑΣΟΚ), δέν επέτρεπε διαδικαστικές παρεμβάσεις και δέν έβαζε σέ ψηφοφορία, ψηφίσματα πού είχαν καταθέσει στο συνέδριο άλλοι «ένοχλητικοί» σύνεδροι άφού «προφανώς» θά απορρίπτονταν.

● γιά άγώνες και ταξική πάλη. Κανένα πρόγραμμα πάλης δέν ψηφίστηκε και από τά τρία συνέδρια. Ίσως δέν κρίθηκε αναγκαίο άφού ή κυβέρνηση διαβεβαίωσε ότι τό 1984 δέ θά ύπάρξει πάγωμα των μισθών, ίσως γιατί άφέθηκαν έλπίδες γιά τό ενιαίο μισθολόγιο, ίσως τελικά γιατί οι διοικητικός έλεγχος των όργάνων του συνδικαλιστικού κινήματος είναι τό κυριότερο...

Ή συνεδριακή φάση της ταξικής πάλης τέλειωσε. Οι θέσεις μοιράστηκαν, τό μορατόριουμ μεταξύ των δύο μεγάλων ύπογράφηκε. Ή συνδικαλιστική γραφειοκρατία έτοιμη «έπί τώ έργω». Άν μερικοί ρο-

μαντικοί περιμένουν πάλι θερμούς χειμώνες ίσως άπογοητευτούν... Ή «νέα ήγεςία» της εργατικής τάξης διαθέτει τή «σοφία», της νηφαλιότητας και της κατανόησης άπέναντι στην Κυβέρνηση. Οι εργατικοί άγώνες φαίνεται ότι θά παραμείνουν στά χέρια των «συντεχνιών» και των «ετερόκλητων μειοψηφιών». Ή δική τους στάση θά καθορίσει τίς εξελίξεις στό εργατικό κίνημα.

Τ. Χριστοδουλοπούλου

«ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ»

«Πολυδιάστατος, πολύβουος και πολυπρόσωπος, απτοαναφούμενος, άλληλοσυγκρουόμενος και αντιφατικός, διαμετρικά αντίθετος και τραγικά όμοιος, ό χώρος των γυναι-

ΟΥ ΓΑΡ ΕΡΧΕΤΑΙ ΜΟΝΟΝ....

Πότε επιτέλους θά σταματήσουν αυτές οι στενά κομματικές συζητήσεις των «τρίημερων γιά τήν εκπαίδευση», άπό ένα κόμμα, γιά τό ίδιο τό κόμμα; Πότε επιτέλους θά ξεφυγουν οι άνθρωποι του ΚΚΕ εσ. άπ' τόν βαθύ ή ρηχό προβληματισμό και τήν δήθεν αναζήτηση των προοπτικών και θά περάσουν στή δράση και τήν πειραματική διαδικασία; Γιατί σήμερα πιά, τό όποιο κίνημα ύπάρχει γύρω άπ' τήν εκπαίδευση, έχει ανάγκη από συγκεκριμένες προτάσεις πού θά βγαίνουν άπό μία συστηματική συλλογική προσπάθεια του ευρύτερου άναγνωτικού χώρου, προτάσεις πού θά άποτελούν άξονα άμεσης δράσης και όχι άπόπειρες διόρθωσης της έκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής.

οχολία...οχολία...οχολία...οχο

κών διαμορφώνεται και διαμορφώνεται. Ξεκίνησα νά καταγράψω τήν ιστορία του (...) Κατέληξα στό νά παραθέσω κάτι άπό όλα όσα κάνουν, γράφουν, ζητούν οι γυναίκες δέκα χρόνια τώρα, προσπαθώντας όχι μόνο νά μίν άλλοιωθεί ή ουσία τους, αλλά και νά φανούν οι διάφοροι και διαφορετικοί τρόποι άγωνιστικότητας και έκφρασης των γυναικών».

Άπόσπασμα άπό τήν εισαγωγή της Έλένης Παμπούκη στό ήμερολόγιο 1984 γιά τίς γυναίκες πού έπιμελήθηκε ή ίδια. Άφιερωμένο στό γυναικείο κίνημα της δεκαετίας 74-84, τό ήμερολόγιο περιέχει φωτογραφίες άπό τίς κινητοποιήσεις, τίς άφίσες, τά σκίτσα και τά έξωφύλλα του πρώτου τεύχους των γυναικών περιοδικών, προσωπικές μαρτυρίες και κείμενα άπό διακηρύξεις και καταγγελίες πού έκαναν συλλογικά οι γυναίκες όλα αυτά τά χρόνια. Περιέχει ακόμα τίς γυναικείες όργανώσεις, τά σπίτια, τά βιβλιοπωλεία, τά κέντρα έρευνας, σπουδών και πληροφόρησης, ύγείας και αντισύλληψης στην Έλλάδα και τό έξωτερικό, καθώς και τίς διατάξεις του νέου Οικογενειακού Δικαίου.

Α.Ψ.

Τό τρίημερο γιά τήν εκπαίδευση πού παρακολούθησαμε 9-10-11 Δεκέμβρη στό Πολυτεχνείο μās παρουσίασε, συχνά χλιοειπωμένα και παραδοσιακά πράγματα γύρω άπό τήν εκπαίδευση, άπό ανθρώπους πού είναι ή πρόσκεινται στό ΚΚΕ εσ, χωρίς φαντασία και νεύρα, χωρίς διάθεση βαθιάς κριτικής στις επιλογές του κυβερνώντος κόμματος, χωρίς ιδέες και προτάσεις γιά μία συνεπή και άποτελεσματική παρέμβαση, άπ' τά κάτω, μέσα στα σχολεία και τά Πανεπιστήμια. Οι αντιδράσεις του κοινού ήταν ύποτονικές, συχνά οι εισηγήσεις γίνονταν γρήγορα βαρετές, και άναρωτιόσουν, αν όλοι αυτοί οι άνθρωποι και οι ιδέες μπορούν νά βρουν άνταπόκριση στή νέα γενιά, αν δηλαδή μπορούν νά έμπνεύσουν ένα κίνημα σ' ένα χώρο πού καρκινοβατεί. Ή πολιτική και ιδεολογική κρίση του κόματος έχει πιά βάλει τή σφραγίδα της παντοϋ, και δυστυχώς παρασύρει και τίς αξιόλογες άτομικές παρουσίες. Φοβόμαστε ότι δέν μπορούμε νά περιμένουμε τίποτα πιά άπό άνάλογες εκδηλώσεις, πού ό χαρακτήρας τους τείνει νά γίνει κυρίως αυτοδιαφημιστικός.

Α. Καστάνας



«ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΤΕ ΤΗ ΖΩΗ ΣΑΣ»

Επισημαίνουμε πρόσφατα, σέ στήλη της «ΓΥΝΑΙΚΑΣ», προτάσεις αγοράς απολύτως απαραίτητων εργαλείων που θα απλουστεύσουν δραστηριότητες τη ζωή μας:

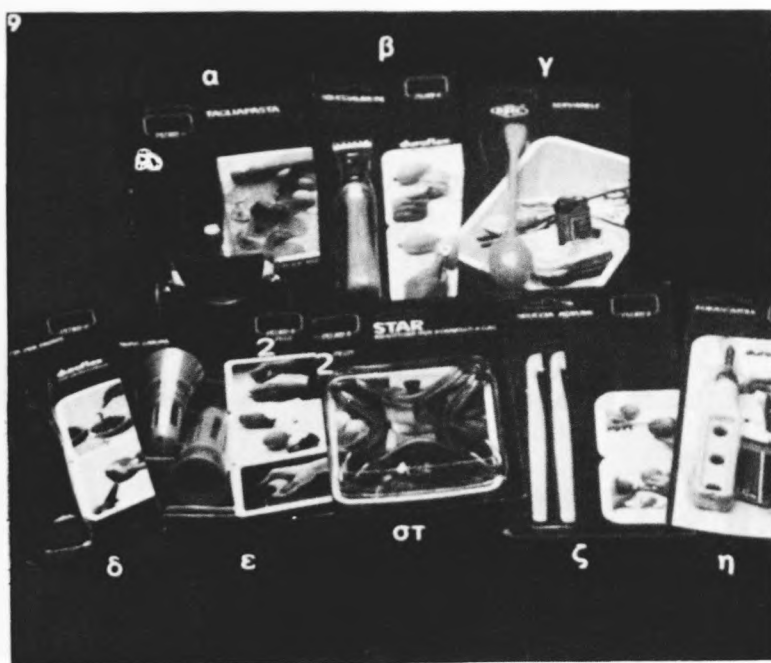
Βέβαια ή «ΓΥΝΑΙΚΑ», ως τοιαύτη, μάς προτείνει εδώ αποκλειστικά εργαλεία κουζίνας. Ο «ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ» όμως, περιοδικό που ως γνωστόν ασχολείται με την επανάσταση στην καθημερινή ζωή, σάς προτείνει για τις γιορτές μερικά έξισου απαραίτητα, αλλά τεχνολογικά πιό προχωρημένα εργαλεία, που απλουστεύουν τη ζωή μας γενικότερα:

1. Ανεμιστήρας μασχάλης: Τοποθετείται εύκολα ανά ζεύγη σέ κάθε σασάκι ή μπουφάν. Λειτουργεί με

9. Διάφορα μικροεργαλεία που απλουστεύουν τις δουλειές στην κουζίνα:

- α. Κόφτης ζύμης σε δίσκους για ραβιόλια και μπουρέκια 200 δρχ.
- β. Εργαλείο για την αφαίρεση της φλούδας του λεμονιού, 200 δρχ.
- γ. Εργαλείο για να βγάξετε το μέλι από το βάζο, 150 δρχ.
- δ. Πιρούνι για τουρσί, 160 δρχ.
- ε. Στίφτης-κάνουλα λεμονιού, δρχ. 100 δρχ.
- στ. Σχάρες για τα μάτια της κουζίνας αερίου, για να μην λερώνουν οι κατασρόλες στον πάτο, 120 δρχ.
- ζ. Καθαριστήρι πορτοκαλιού, 100 δρχ.
- η. Τρυπητήρι κονσερβών για κονσερβές με προβληματικό χείλος, 120 δρχ. *Ματθαίος Μ. Λεβής.*

ΓΥΝΑΙΚΑ, Δεκέμβριος 1983



Πια... οχοπια... οχοπια... οχοπια... οχοπια... οχοπια... οχοπια... οχοπιαστικής

ήλικιακή ενέργεια και διαθέτει 3 ταχυτήτες σάν στάνταρντ εξοπλισμό, ενώ ειδικό χεράκι ξυσίματος και ψεκασμός προσφέρονται σάν εξτρα. 4.500 Δρχ.

2. Οδοντογλυφίδα με λείζερ: άνιχνεύει μόνη της τά κενά των δοντιών σας και σάς απαλλάσσει άπ' τά ένοχλητικά ύπολειμματα τροφών. Σέ δύο τύπους, φορητή και έπιτραπέζια. Ειδικά μοντέλα για πολυμελείς οικογένειες (economy size) καθώς και για τεχνητές οδοντοστοιχίες. 8.600 Δρχ.

3. Μικροσεσουάρ για μουστάκι: του δίνει εύκολα όποιο σχήμα θέλετε. Τό κάνει ίσιο και στυλντό για νά μήν κρατάει σάλτσες και φαγητά. 2.700 Δρχ.

4. Άνιχνευτής όροφου για πρεσβύωπες: μπαίνοντας στό άσανσέρ φωνάξετε δυνατά τόν όροφο που πηγαίνετε και αυτός αναλαμβάνει νά πατήσει τό κατάλληλο κουμπί, που 'σείς δέ διακρίνετε. 12.780 Δρχ.

5. Ηλεκτρονικός έγγαστρίμυθος: έπιλέγει ηλεκτρονικά ένα άπ' τά πολλά του προγράμματα (φτέρνισμα, ρέψιμο, γουργούρισμα, ανακουφιστικά άέρια κλπ). Άμέσως μετά τό άπρόσπτο, επαναλαμβάνει αϊτόματα τόν άνάρμωστο ήχο, παρουσιάζοντας τό όλο ζήτημα σάν εύχάριστο άστεϊάκι. 9.900 Δρχ.

Άκης Άηδόνης

ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΡΑΤΣΙΣΜΟ

Είναι δυνατόν, 32 νεαροί, παιδιά μεταναστών, περπατώντας άπό τη Μασσαλία στό Παρίσι, χωρίς κόμμα, χωρίς έντυπωσιακές αναλύσεις νά τεθούν έπί έπτά έβδομάδες στη γαλλική επικαιρότητα, νά γεμίσουν ένοχές τήν κοινωνία και νά συμπαρασύρουν όλη τήν Άριστερά σέ

γίγαντιαία διαδήλωση στις 3 του Δεκέμβρη στό Παρίσι, κατά του Ρατσισμού;

Αυτό φαίνεται άπίθανο για μία Γαλλία που ή Δεξιά αντιπολίτευση, συχνά με τούς φασίστες του Λέ Πέν, κερδίζει πλειοψηφίες και ή δυσανεκία προς τήν κυβέρνηση είναι γεγονός. Τελικά συνέβη.

Χρειάστηκαν 1.200 χιλιόμετρα όδού για τήν καταγγελία των δεκάδων ρατσιστικών έγκλημάτων, για τό φασισμό του κράτους άπέναντι στους έμικρέδες, για τήν όλιγογία της άριστεράς νά καταπιαστεί έπί τέλους με τό ζήτημα. Ο φόνος του 26χρονου Άλγερινού Χαμίμπ Γκιζι άπό δυό της Λεγεώνας των ξένων στις 15 Νοεμβρίου έδωσε τό συναισθηματικό έρεθισμα στά γκέτο των μεταναστών γύρω άπ' τό Παρίσι.

Οί 700 ύπογραφές διανοομένων και καλλιτεχνών για τήν «Ισότητα ενάντια στό Ρατσισμό», έδωσαν έπί τέλους τήν άπαραίτητη «σοβαρότητα στό κατ' άρχήν γραφικό» έγχείρημα των νεαρών.

Τότε άκριβώς τά συνδικάτα και ή Άριστερά μπήκε στό παιχνίδι, τότε στελέχη της κυβέρνησης δήλωσαν συμμετοχή στη Διαμαρτυρία. Πρώτα ή Ντυφονά, μετά ό Λάνγκ και άλλοι.

Μεγάλη ή τελική διαδήλωση, χρόνια είχε τό Παρίσι νά ζήσει παρόμοια, ποτέ τό γκέτο δέν ξανακατέβηκε στό κεντρικό Παρίσι, τόσο μαζικά με τόσο ΔΙΚΟ του σύνθημα.

Πολύχρωμο πλήθος, δίπλα στις άφίσσες του «Έθνικού μετώπου»: «Η Γαλλία στους Γάλλους», «έχουμε 2 έκατομμύρια άνεργους νά διώξουμε 2 έκατομμύρια ξένους».

Διαφαίνεται ή σύγκρουση: Για μία κοινωνία συνηθισμένη νά έκστασιάζεται στόν όρθολογισμό των αριθμών, πώς συμβαδίζει ή οικονομική άνάκαμψη με τόν αντι-ρατσισμό;

Τό ΓΚΚ έπανελημμένα στό παρελθόν συγκρούστηκε με τά συμφέ-

ροντα των μεταναστών σέ θέματα κατοικίας και εργασίας, στους ίδιους δήμους τό ΓΚΚ ως κακός διαχειριστής αϊτών των αντίθεσεων παραχωρεί τή θέση του στους «άγωνιστές» δεξιο-φασίστες.

Οί νεαροί έγχρωμοι, τό βράδυ της 3ης Δεκεμβρίου έγιναν δεκτοί άπό τόν ίδιο τόν Πρόεδρο Μιτεράν που τούς ύποσχέθηκε αλλαγές και δεκάχρονη άδεια παραμονής αϊτομάτως για τούς ήδη εργαζόμενους ξένους.

Τό ρεύμα προς τίς μητροπόλεις μοιάζει νά μεγαλώνει όσο τό δικαίωμα στη ζωή και τήν άπόλαυση τό στερούνται τά έκατομμύρια του τρίτου κόσμου. Τώρα που ή κρίση διαπερνά τά αναπτυγμένα κέντρα στην Εύρώπη ποιός θα άναχαίσει τόν ρατσισμό τους;

Διότι όλοι για έναν κόσμο χωρίς σύνορα και διακρίσεις παλεύουμε, αλλά...

Α.Τ.

ΟΙ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Οί είκοσι όκτώ (28) καταδικές άπό 2,5 έως 4 χρόνια που επέβαλε τό Διαρκές Στρατοδικείο σέ άντιρρησίες συνείδησης για τό άδικημα της άνυπακοής (τιμωρείται μέχρι 6 μήνες σέ καιρό ειρήνης) δέν φαίνεται νά προβληματίσαν τήν έλληνική έπιτροπή της Διεθνούς Άμνηστίας παρά τό ότι ή 11η Δεκεμβρίου ήταν ή διεθνής ημέρα άνθρωπίνων δικαιωμάτων. Δέν φαίνεται νά προβληματίσε ούτε τήν πολιτική ήγεσία του Υπουργείου Έθνικής Άμυνας, παρά τό γεγονός ότι τό θέμα των άντιρρησιών για λόγους θρησκευτικής τουλάχιστον συνείδησης είχε ύποτίθεται ρυθμιστεί με νόμο μετά τη μεταπολίτευση (έπι ύπουργίας Άβέρωφ). Δέν άρκει νά καταγγείλουμε για μία άκόμα φορά τό παρατεινόμενο καθεστώς γενικής

έπιστρατεύσεως που ό τ. Έπίτροπος Μιχαήλ Ζούβελος έχει όνομασει «σπαθι του Δαμοκλή». Δέν άρκει νά υπενθυμίσουμε ότι ή καταπάτηση στην Ελλάδα του βασικού δικαιώματος άρνησης στράτευσης για λόγους συνείδησης έχει ήδη καταγγείλθει σέ διεθνείς όργανισμούς. Χρειάζεται άσφαλώς μία έρευνα που νά καταδείχνει τί γίνεται πραγματικά στην Ελλάδα, πόσο είναι στις φυλάκες και γιατί ό Νόμος που ρυθμίζει τό θέμα παραμένει άνεφαρμωστος. Ο Σχολιαστής έπιφυλάσσεται και θα επανέλθει τό συντομότερο δυνατόν...

Σ.



Εναλλακτικές Απελευθερωτικές Κινήσεις



Ο καπιταλισμός δεν είναι μόνο οι οικονομικές δυνάμεις και σχέσεις αλλά κυρίως ένα κατάλληλο ιδεολογικό περιβάλλον όπου εμπεδώνονται οι σημασίες του συστήματος και εξασφαλίζεται η αναπαραγωγή του.

Τό «προσωπικό» γίνεται ολόένα και περισσότερο αντικείμενο παρεμβάσης του κράτους με σκοπό να διατηρηθεί η ιδεολογική συνοχή ενώ συγχρόνως δέ γίνεται καμιά προσπάθεια να σταματήσει ο διαχωρισμός του «προσωπικού» από το «δημόσιο». Τά μέσα μαζικής ενημέρωσης προβάλλουν τις κυρίαρχες ιδέες για τή γυναίκα, τό παιδί, τόν όμοφυλόφιλο, τά ναρκωτικά κλπ., μέ μοναδικό σκοπό νά κατασκευασθεί ό υπάκουος εργαζόμενος, καταναλωτής και οικογενειάρχης. Τό κράτος σήμερα φιλοδοξεί νά παρακολουθήσει τόν πολίτη από τή γέννησή του και μέ τήν έπιβολή συγκεκριμένων μοντέλων νά τού προκαθορίσει όλη τή ζωή του.

Τά κινήματα κοινωνικής κριτικής έχουν τή άφετηρία τους στό βίωμα και τήν έπιθυμία πού έφ' όσον προβληθούν στό κοινωνικό και πολιτικό πεδίο άκυρώνουν τούς διαχωρισμούς του «προσωπικού» από τό «δημόσιο». Τό προσωπικό λοιπόν είναι πολιτικό.

Στήν Ελλάδα, τά κινήματα αυτά εμφανίστηκαν μετά τή μεταπολίτευση και συνιστούν μιάν απάντηση στην κρίση τής άριστερας, τήν όποία κατηγορούν ότι έχει τήν τάση νά υποτάσσει όλες τις αντιθέσεις στις οικονομικές ανισότητες. Η οικονομία μπορεί νά είναι κυρίαρχη για τήν αναπαραγωγή του συστήματος δεν αποτελεί όμως τό κύριο στοιχείο για τό άτομο. Τά νέα κινήματα παρουσιάζουν τήν ιδιομορφία ότι άφενός βρίσκουν αντιθέσεις εκεί όπου ή κυρίαρχη πολιτική σκέψη είναι τυφλή και άφετέρου ξεκινούν πάντα από τό άτομο τό όποιο έχει προσδιορισθεί μονοσήμαντα από τή μέχρι τώρα άριστερή σκέψη. Όμως για τό άτομο πρέπει νά έχουμε μιά θεώρηση πολλαπλή, όχι μόνο από τήν ταξική του θέση αλλά

και από τό φύλο του, τή σεξουαλική του ταυτότητα, τήν ήλικία, τή στάση του απέναντι στη ζωή κλπ.

Τά παραδοσιακά κόμματα προσπάθησαν νά οικειοποιηθούν τις νέες θέσεις μέ τή δημιουργία κινήσεων για τις γυναίκες, για τήν οικολογία, για τά ναρκωτικά και για τό στρατό. Σ' αυτές όμως τις κινήσεις λείπει τό αυθόρμητο και ή αυτονομία πού πρέπει νά αποτελούν τή βάση τους και ό αποκλειστικός σκοπός τους είναι νά ιδιοποιηθούν τούς νέους αγώνες για νά τούς απομειώσουν στην κεντρική στρατηγική του κόμματος.

Όμως τά νέα κινήματα δεν έχουν μόνο ποσοτικά αίτήματα αλλά και ποιοτικά, μέσα από μιά καινούρια προβληματική. Έτσι τό πρόβλημα των γυναικών δεν είναι μόνο ή διεκδίκηση ίσων δικαιωμάτων αλλά κυρίως ή φαλλοκρατική κοινωνία και ή έλλειψη του θηλυκού στοιχείου άπ' όλα τά κοινωνικά σημεία. Τό πρόβλημα πού θέτει ή επιτροπή για τό στρατό δεν είναι μόνο ή καλύτερη μεταχείριση του στρατιώτη και ή μείωση τής θητείας αλλά ό συγκεκριμένος ρόλος του στρατού μέσα στην κοινωνία. Μέ τόν ίδιο συλλογισμό, τό πρόβλημα των όμοφυλόφιλων δεν είναι μόνο νά σταματήσουν οι διακρίσεις και νά αλλάξει ή νοοτροπία του έτεροφυλόφιλου, αλλά νά απελευθερωθεί ή όμοφυλόφιλη έπιθυμία πού είναι άπωθημένη σ' όλο τό κοινωνικό σώμα. Έδώ μιά σημείωση: τά κόμματα δεν έφθασαν στό σημείο νά δημιουργήσουν ομάδες για τήν όμοφυλοφιλία. Οι οικολόγοι επίσης δέ θέτουν μόνο προβλήματα όπως ή μόλυνση του περιβάλλοντος, οι χημικές ουσίες πού κατακλύζουν τή ζωή μας, αλλά άσκούν κριτική στη λατρεία τής κατανάλωσης και στην ανεξέλεγκτη τεχνολογική ανάπτυξη.

Γίνεται φανερό ότι τά θέματα αυτά δεν είναι περιθωριακά, όπως ισχυρίζονται όρισμένοι, αλλά άφορούν τό σύνολο τής κοινωνίας, άφου άμφισβητούν πολλές από τις αξίες του υπαρκτού πολιτισμού ό οποίος στηρίζεται στην ιεραρχία,

στην πειθαρχία, στην τιμωρία και συμμόρφωση, στην πρόοδο, σε κάποια κυρίαρχη σεξουαλικότητα κλπ.

Κάπως έτσι φάνηκε νά τοποθετούν τήν προβληματική τους οι άπελευθερωτικές εναλλακτικές κινήσεις στό έπταήμερο των εκδηλώσεων πού έγινε στην Άνωτάτη Έμπορική από τήν 28 Νοέμβρη μέχρι τήν 5 Δεκέμβρη. Συγκεκριμένα πήραν μέρος ή οικολογική πρωτοβουλία, ή αυτόνομη κίνηση γυναικών, τό Άπελευθερωτικό κίνημα όμοφυλόφιλων Έλλάδας (ΑΚΟΕ), ή Έπιτροπή για τό στρατό, ή Έπιτροπή για μιά έλεύθερη ραδιοφωνία, ή Έπιτροπή για τή σωστή ενημέρωση και αντιμετώπιση των ναρκωτικών, ή ομάδα για μιάν εναλλακτική ιατρική και ή ομάδα για τούς ψυχασθενείς του περιοδικού *Τοίχος*. Υπήρξε σύγχρονη άναμετάδοση των συζητήσεων μέσω ραδιοσταθμού πού έθεσε σε λειτουργία ή επιτροπή τής Έλεύθερης ραδιοφωνίας.

Στις συζητήσεις πού ακολούθησαν τις εισηγήσεις διακρινόταν φανερά ή έπιθυμία νά δοθεί ένα νέο νόημα στη ζωή, αλλά δεν έλειψαν και οι παγιωμένοι τρόποι σκέψης.

Έτσι οι οικολόγοι μās κάλεσαν νά συσπειρωθούμε ενάντια στην τεχνοκρατία θέτοντας έτσι έναν «κύριο» στόχο πάλης.

Η ιεράρχηση όμως των στόχων δείχνει μιά νοοτροπία βαθιά ριζωμένη μέσα στό σύστημα. Τά νέα κινήματα πρέπει νά δείχνουν ότι όλοι οι στόχοι είναι εξίσου σημαντικοί. Τό γνωστό σύνθημα «εκτός από τόν ίμπεριαλισμό υπάρχει και ή μοναξιά» δηλώνει αυτό άκριβώς δηλ. ότι τά «μεγάλα» πολιτικά προβλήματα και τά «μικρά» προσωπικά έχουν τό ίδιο βάρος για τό άτομο.

Ένα άλλο είδος κριτικής πού ακούστηκε ήταν εκείνη πού εξέφρασε ένας άναρχικός ό όποιος μίλησε περιφρονητικά για τούς στόχους

των κινήματων θέτοντας μοναδικό σκοπό τόν αγώνα ενάντια στό κράτος πού «γεννά όλα τά προβλήματα».

Σ' αυτό τό σημείο παρατηρούμε έναν συλλογισμό πού ταυτίζει τήν έξουσία μέ τό κράτος ενώ τά νέα κινήματα προτείνουν μιά πολλαπλότητα από έξουσίες. Η έξουσία παράγεται μέσα από όποιαδήποτε σχέση και τό κράτος, αν και προσπαθεί νά διαχειριστεί όλες τις μικροεξουσίες, δεν είναι εκείνο πού τις δημιουργεί.

Απ' αυτή τή νέα αντίληψη για τήν έξουσία φαίνεται καθαρά ότι τά εναλλακτικά κινήματα δεν άποσκοπουν σε κάποια κατάληψη τής έξουσίας, αλλά αντίθετα στην «κατάλυση» των πολλαπλών έξουσιών. Σ' αυτό τό σημείο, βρίσκεται ή άπάντηση στό ερώτημα πού συζητήθηκε τήν τελευταία ήμέρα, δηλαδή κατά πόσο τά νέα κινήματα θά τά οικειοποιείται ή έξουσία. Για νά μñν άφομωθούν, θά πρέπει νά διατηρούν πάντα μιά κριτική στάση και νά άνοίγονται σε συνεχείς αγώνες. Δεν πρέπει νά επικροτήσουν κάποιους νέους ρόλους και μοντέλα πού «φύλελεύθερα» πού πιθανόν νά προβληθούν αύριο, αλλά αντίθετα νά δείξουν στην κοινωνία τή μεγάλη σημασία πού έχει τό συνεχές γίνεσθαι. Κάτι τέτοιο όμως προϋποθέτει ότι δέ θά χρησιμοποιήσουν θεωρίες κλειστές και συμπαιγείς όπου δεν υπεισέχεται τό αντίθετο και τό διαφορετικό. Οι θεωρίες πρέπει νά βρίσκονται σε μιά συνεχή μεταβολή και σκοπός τους θά είναι νά διαχέονται μέσα στον κοινωνικό χώρο όπου θά δοκιμάζεται ή άποτελεσματικότητά τους.

Δυστυχώς ό έξουσιαστικός λόγος και αντίλογος άκούστηκε πάλι και σ' αυτή τή συνάντηση. Τό θέμα αυτό τέθηκε σε συζήτηση και ένας όμιλητής πού έβρισκε άδυναμία νά εκφρασθεί μέ λόγια πήρε τό μικρόφωνο κι άρχισε νά τραγουδά. Η τέχνη και ό έρωτας είναι ή άρνηση τής έξουσίας.

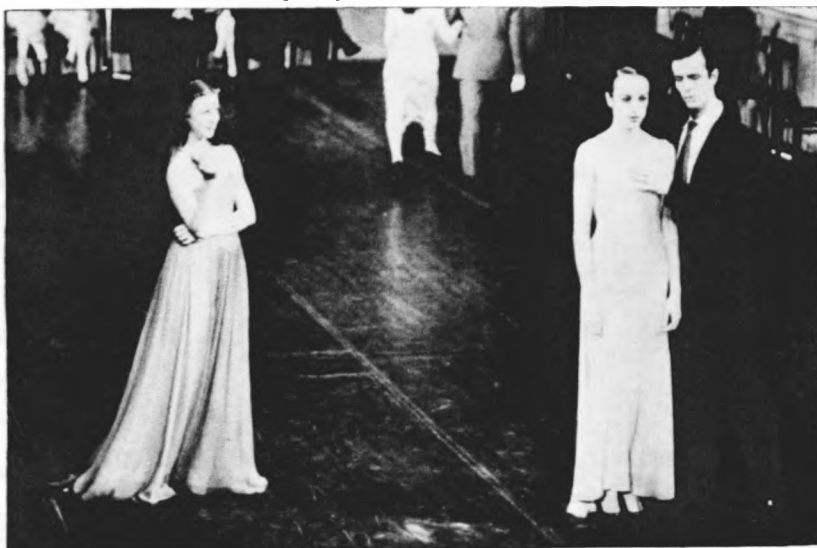
Τά νέα κινήματα πρέπει νά γίνουν έφευρέτης ενός άλλου λόγου. Άς έλπίσουμε ότι ή συνάντηση στην ΑΣΟΕΕ θά είναι ή άρχή μιάς τέτοιας προοπτικής.

Αντώνης Διακάκης

Όκτώ άπελευθερωτικές εναλλακτικές κινήσεις συναντήθηκαν κι αντάλλαξαν δημόσια άπόψεις για τά κινήματα κοινωνικής κριτικής στη χώρα μας.

‘Η καμπάνια της Αυτόνομης Κίνησης Γυναικῶν

Τά άποσπάσματα πού άκολουθούν προέρχονται από κείμενο μέ θέμα τήν έκτρωση, τήν αντισύλληψη καί τή σεξουαλικότητα πού παρουσιάστηκε από τήν Αυτόνομη Κίνηση Γυναικῶν σέ πρόσφατη συνέντευξη τύπου. Έκτός από τίς άλλες σχετικές επεξεργασίες της, ή Αυτόνομη Κίνηση Γυναικῶν έδωσε μέ τήν ίδια ευκαιρία στή δημοσιότητα 500 όνόματα γυναικῶν πού δηλώνουν ότι έχουν κάνει έκτρωση καί ζητούν τήν κατάργηση του νόμου πού ποινικοποιεί τίς έκτρώσεις.



Γιά τό δικαίωμα στην έκτρωση

Από τίς άρχές του 1983, ή Αυτόνομη Κίνηση Γυναικῶν ξεκίνησε τήν καμπάνια γιά τό δικαίωμα στην έκτρωση-αντισύλληψη-σεξουαλικότητα. Μέχρι σήμερα αρκετές γυναικείες ομάδες καί οργανώσεις έχουν άσχοληθεί μέ τά ζητήματα της νομιμοποίησης των έκτρώσεων, της αντισύλληψης καί της γυναικείας σεξουαλικότητας. Τά ζητήματα αυτά εξακολουθούν ν' άπασχολούν τίς γυναίκες στό μέτρο πού παραμένουν άκόμα άλυτα.

Πρόσφατα φημολογείται ότι έτοιμάζεται ένα νομοσχέδιο πού θά νομιμοποιεί τίς έκτρώσεις. Πρόσφατα πάλι ό ‘Ιατρικός Σύλλογος της χώρας ζητά τή νομιμοποίηση των έκτρώσεων καί καλεί όσους ενδιαφέρονται νά κινητοποιηθούν μαζί του.

Δέν ξέρουμε γιά τί είδους νομιμοποίηση πρόκειται, δέν ξέρουμε πότε θά κατατεθεί τό νομοσχέδιο πού έτοιμάζει ή κυβέρνηση καθώς επίσης καί άν θά κατατεθεί. Θεωρούμε όμως έκ πρώτης όψεως αρκετά θετικό ένα τέτοιο διάβημα, καθώς επίσης καί τό όψιμο ενδιαφέρον γιά τό ζήτημα των έκτρώσεων του ‘Ιατρικού συλλόγου (...)

‘Εμεις ξεκινήσαμε αυτή τήν καμπάνια γιατί πιστεύουμε ότι τό δικαίωμα στην έκτρωση, αντισύλληψη, σεξουαλικότητα αποτελεί θεμελιώδες μά καί στοιχειώδες άτομικό δικαίωμα γιά τόν άνθρωπο γυναίκα. Τό δικαίωμα αυτό σημαίνει νά έλέγχουμε έμεις οι γυναίκες τό σώμα μας καί τίς λειτουργίες του, έμεις τή μοίρα μας, έμεις τή ζωή μας, γιατί θεωρούμε ότι ή φυσική αναπαραγωγική ικανότητα της γυναίκας, τό σώμα δηλαδή πού γεννάει, έγινε ιστορικά ή αίτία, ή άφορμή καί ή δικαιολογία της καταπίεσης των γυναικῶν. Πάνω σ' αυτή τή μικρή διαφορά μας μέ τούς άνδρες στηρίχτη-

κε ό μύθος καί ή κοινωνική πραγματικότητα της δικής μας κατωτερότητας, καθώς καί ή μακριά ιστορία της γυναικείας καταπίεσης καί της άνδρικής κυριαρχίας.

Τό δικαίωμα στην έκτρωση, αντισύλληψη αποτελεί γιά μας τόν απαραίτητο υλικό όρο γιά μία πρώτη άναγνώριση της σεξουαλικής ύπόστασης της γυναίκας καί άνοίγει τό δρόμο στή διεκδίκηση της γυναικείας σεξουαλικότητας καί στόν επανακαθορισμό της ανθρωπίνης σεξουαλικότητας.

Πιστεύουμε επίσης ότι μόνο όταν κατακτηθεί τό δικαίωμα των γυναικῶν στην έκτρωση, αντισύλληψη, σεξουαλικότητα, θά πάψει ή μητρότητα νά είναι μία τυχαία, άναπόφευκτη καί συχνά καταναγκαστική λειτουργία, αλλά θά είναι άπόρροια μιας συνειδητής καί υπεύθυνης επιλογής των ενδιαφερομένων.

Τέλος είμαστε πεισμένες ότι όποιαδήποτε ίσονομία μεταξύ των δύο φύλων πού άγνοεί τήν ύπαρχουσα γυναικεία ιδιαιτερότητα καί τά γυναικεία προβλήματα είναι εϋθύς έξαρχής ύπονομευμένη, είναι μία ίσονομία πού έδράζεται στην άνισότητα των όρων καί συνθηκών ζωής καί διασφαλίζει τά κεκτημένα προνόμια του κυρίαρχου φύλου, ύποχρεώνοντας τίς γυναίκες νά καταβάλουν αυτές καί μόνο τό παρόν κόστος των νομοθετικών άνδροκεντρικών έκσυγχρονισμών.

Γι' αυτό καλούμε λοιπόν όλες τίς γυναίκες, όλες άνεξαρτέτως τίς γυναικείες κινήσεις, ομάδες καί οργανώσεις, ν' άγωνιστούμε ή κάθε μία άπό τό χώρο της καί όλες μαζί γιά νόμιμες, έλεύθερες καί δωρεάν έκτρώσεις, γιά έλεύθερη διάδοση της αντισύλληψης καί γιά τό δικαίωμά μας στή σεξουαλική ζωή. ‘Αν έμεις οι γυναίκες δέν πάρουμε

τό πρόβλημα στα χέρια μας, άν έμεις δέν παλαίψουμε γιά τή λύση του, κανένας άλλος δέν πρόκειται νά τό λύσει σωστά καί σύμφωνα μέ τίς άνάγκες μας.

Καλούμε τά πολιτικά κόμματα, τίς συνδικαλιστικές οργανώσεις καί τόν ιατρικό σύλλογο νά πάρουν θέση άπέναντι στό ζήτημα καί όσες καί όσους άπό τούς γυναικολόγους πιστεύουν ότι αυτή ή κατάσταση θίγει καί τούς ίδιους νά παλαίψουν μαζί μας.

ZHTAME:

-Νά καταργηθεί ό νόμος πού ποινικοποιεί τίς έκτρώσεις

-Οι έκτρώσεις νά είναι έλεύθερες καί νά πληρώνονται άπό τά ασφαλιστικά ταμεία -γιά όσες είναι άνασφάλστες νά γίνονται δωρεάν- χωρίς καμιά άλλη προϋπόθεση έκτός άπό τήν επιθυμία κάθε γυναίκας ν' άποφασίζει πότε καί άν θά κάνει παιδιά.

-Διάδοση της αντισύλληψης. ‘Ενημέρωση γιά αντισύλληψη στό σχολείο, στό Πανεπιστήμιο, στους τόπους δουλειάς άπό τό χρόνο του εργοδότη.

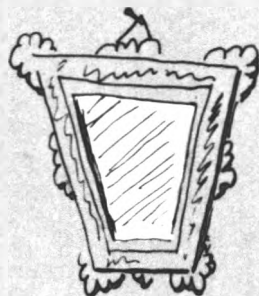
-Νά γίνει ή αντισύλληψη αντικείμενο πανεπιστημιακής έπιστημονικής έρευνας.

-‘Η άντρική αντισύλληψη νά γίνει γνωστή, νά διαδοθεί καί ν' άποτελέσει αντικείμενο μεγαλύτερης έρευνας.

-Δημιουργία κέντρων γυναικείας ύγείας στις γειτονίες, κάτω άπό τόν άμεσο έλεγχο των γυναικῶν.

-Δημιουργία κέντρων Έκτρωσης, ‘Αντισύλληψης, Σεξουαλικής πληροφοροφόρησης, κάτω άπό τόν έλεγχο των γυναικῶν μέσα στό δημόσιο νοσοκομείο.

ΚΑΙΡΟΣ ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΕΙ Η ΚΟΡΟ-ΙΔΙΑ...



● Τά «άρμόδια» χείλη προτείνουν τήν έκτρωση γιά αντισύλληψη μιλούν γιά κινδύνους αλλά θησαυρίζουν αποσυνδέουν τήν κοιλιά μας άπό μας καί τή συνδέουν μέ τά σύνορα της χώρας δίνουν μάχη (τό 1978) στή Βουλή γιά τό άν θά μας βλέπουν ένας ή δύο ψυχίατροι προτού μπουμε γιά έκτρωση στό χειρουργείο

συζητούν τό πρόβλημα μέ άφορμή τό νομοσχέδιο περί μεταμοσχεύσεων δίνουν τροφή σέ πρωτοσέλιδους τίτλους

καί μετά σιωπούν αφήνουν (τό 1983) νά διαρρεύσουν πληροφορίες γιά επικείμενη νομιμοποίηση των έκτρώσεων

καί μετά (έσωτερικές αντιδράσεις; πιέσεις άπό εκκλησιαστικούς παράγοντες; τό Κυπριακό;) σιωπούν καί πάλι.

● Στην ουσία φίλοι κι έχθροι μάς κλείνουν τό μάτι (Τί διαμαρτύρεστε; Μά γιά ποιά παρανομία μιλάτε; Μήπως σας έμπόδισε ποτέ κανείς νά κάνετε έκτρωση; Ένώ στό έξωτερικό, οι γυναίκες...)

● Καί δέν άπορούμε γιατί αυτή είναι ή «έλληνική ιδιομορφία» του ζητήματος αυτή ή ευκολία καί ή άνυμπόρια μας

αυτή καί ή νόμιμη παρανομία μας

● Μόνο πού ή διαπίστωση της κοινότητας των προβλημάτων άποενοχοποιεί καί οι συζητήσεις άποκαλύπτουν τό πόσο περίπλοκο είναι τό ζήτημα, τό πόσο βαθιά συνδέεται μέ μας τίς ίδιες.

‘Όποια κι άν είναι ή έλληνική του ιδιαιτερότητα, τό πρόβλημα των παράνομων έκτρώσεων πρέπει επιτέλους νά λυθεί. Κι αυτή ή διεκδίκηση είναι δικαίωμά μας, όσο κι άν πρόκειται γιά τό δλιβερότερο άπ' όλα μας τά δικαιώματα...

Δεκέμβρης 1983

Α.Ψ.



'Ατενίζοντας

τό «1984»

Σέ ποιά βαθμό ή φανταστική έφιαλτική έκδοχή του "Οργουελ γιά τό έτος αυτό, θυμίζει τήν καθημερινή μας πραγματικότητα;

Νομίζω ως πρός τό σημείο τής διάλυσης του συνεκτικού κοινωνικού ιστού και τής παρεπόμενης εξατομίκευσης και μοναξιάς των ανθρώπων. Τό φαινόμενο φυσικά έχει μία καθολικότητα και δέν άφορά τήν έλληνική μόνο πραγματικότητα. Ίσως στήν Ελλάδα συντελέστηκε μέ ταχύτερο και τραχύτερο τρόπο.

Αισθάνομαι δυσκολία νά πώ, πώς και γιατί φτάσαμε σ' αυτή τή διάλυση. Η περίφημη μοναξιά τής τσιμεντούπολης δέν μου λέει πολλά πράγματα, γιατί δέν μου φταίει τίποτε τό τσιμέντο ως υλικό, ενώ νιώθω άδυναμία νά έρμηνέψω τήν πορεία πού μās οδήγησε έδω.

Έννοώ τή μετανάστευση, τή διάλυση των χωριών, τή διάλυση των ανθρώπων πού κινήγησαν τήν υπερπόντια χίμαιρα τής ευημερίας, τήν παραγωγική διάλυση, τή δημιουργία τής χορείας των χαφιέδων, θυρωρών, κλητήρων, υπαλληλίσκων, πλασιέ, καταπατητών, αντιπαροχέων, αντιπαροχομένων κ.ο.κ.

Όλα αυτά συντελέστηκαν και ολοκληρώθηκαν έδω και πολλά χρόνια. Πλάι σ' αυτή τή διάλυση και ίσως γιατί αυτή πραγματοποιήθηκε μέ έξαιρετικά βίαιο πολιτικά τρόπο, υπήρχε και άνθιζε πάντα μία κατάσταση κοινωνικής συνοχής πού εκφράστηκε σ' όλη τή μεταπολεμική εποχή μέχρι και τήν πτώση τής δικτατορίας.

Η συγκίνηση πού άπλώνεται στό σιωπηλό πλήθος όταν γίνεται τό προσκλητήριο των νεκρών του Πολυτεχνείου, δέν άμβλύνει τή μνήμη του σημείου όπου έπεσε νεκρό στήν ασφάλτο τό σώμα του Σωτήρη Πέτρουλα, ενώ ό ίδιος ό σκοπός τής φυσιομόνικας παραπέμπει σέ μία άλλη εποχή όπου όλος ό λαός

μάχονταν μέ τό όραμα τής λαοκρατίας.

"Όταν ή ψυχή των διαδηλωτών μαυρίζει μπροστά στά ειδικά σώματα καταστολής, φτερουγίζει ή μνήμη τής διάλυσης τής άστυνομίας στό μνημόσυνο του Γ. Παπανδρέου μέσα στή δικτατορία, και ή άλλη εικόνα τής μάχης σώμα μέ σώμα άστυνομικών και οικόδομων σέ μία προγενέστερη εποχή.

Τί έγινε και αυτή ή κοινωνική συνοχή παραχώρησε τή θέση της σέ φαινόμενα σαν κι αυτά πού καθημερινά καταχωρούνται στά πρωτοσέλιδα και στά ψιλά των έφημερίδων;

Τό λυντσάρισμα μέ λουστούς και άλυσίδες του νεαρού πολιτικού πρόσφυγα από τήν Τασκένδη χωρίς ν' αντιδράσει κανείς, ό ξυλοδαρμός μέχρι άφασίας και ό θάνατος ενός παιδιού πού είρωναύτηκε τό άποτέλεσμα ενός ποδοσφαιρικού άγώνα από φιλάθλους πού ένας θεός ξέρει τί φαντασιώσεις έξουσίας έχουν επενδύσει στό άθλημα, ό φόβος πού συνέχιζε τά πλήθη μπροστά στήν ύποτιμηση (ή έλαφρά διολίσθηση αν προτιμάτε) τής δραχμής και ή δημιουργία κατοχικών ούρων μπροστά στά ταμεία των σουπερ-μάρκετ, τά κοπάδια σκύλων πού κατατρομοκρατούν τόν πληθυσμό τής πρωτεύουσας και οι σκέψεις γιά εύθανασία τους, ό «τρόμος και ή άθλιότητα» όχι του Γ' Ράιχ, αλλά τής σημερινής Ελλάδας.

Στό έδαφος αυτού του τρόμου και αυτής τής άθλιότητας, μπορεί δυνητικά ν' αναπτυχθεί ή καθολική παρουσία του κράτους, και αυτό είναι ένα δεύτερο στοιχείο πού θυμίζει τόν "Οργουελ.

Και βέβαια είμαστε πολύ μακριά από τόν βόμβο των ελικόπτρων πού πετούν ανάμεσα στις πολυκατοικίες και παρακολουθούν τις κινήσεις των ανθρώπων μέσα στά σπίτια τους, στό «1984», τήν Υπηρεσία Σκέψης και τό Υπουργείο Αλήθειας (Ασφάλειας).

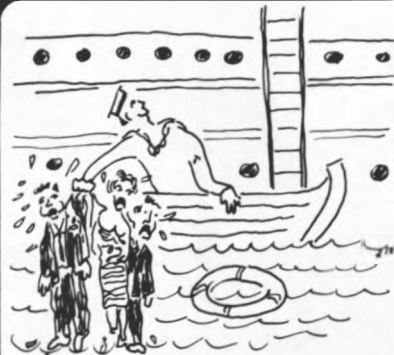
Πόσο μακριά όμως είμαστε στά 1984, από τό ματάκι τής όθόνης του «1984» πού παρακολουθεί σκέψεις, κινήσεις, μέχρι τις πιο έσωτερικές πτυχές ζωής; Γιατί τουλάχιστον ό ήρωας του "Οργουελ μπορούσε νά γυρίσει τήν πλάτη στό ματάκι και νά γράφει τό ημερολόγιό του στό πολυκαιρισμένο χαρτί, νά κάνει δηλαδή μία πράξη αντίστασης. Τό ματάκι τής δικής μας όθόνης όμως επιβάλλει σκέψεις, αισθήσεις, ή έστω τήν άνυπαρξία τους, καθιλώνει τήν κίνηση και τείνει νά διαμορφώσει τις έσωτερικές πτυχές τής ζωής μας μέσα από τό νυσταλέο κλίμα τής γενικής παραίτησης. "Όταν τά περισσότερα σπίτια είναι έφοδιασμένα μέ κλειδαριές άσφαλείας και κανείς δέν άνοίγει πιά τήν έξωπορτα αν δέν προηγηθεί έξονυχιστική άνάκριση γιά τόν φόβο των ληστών, είναι πολύ εύκολο πιά νά δεχθούμε τους πάνοπλους άστυνομικούς μέ τά όπλοπολυβόλα, χθές στις τράπεζες, σήμερα στό Γαλλικό Ίνστιτούτο, αύριο ποιός ξέρει πού.

Όταν ό εγκωμιασμός ακόμη και ή σκέψη γιά διάπραξη παρανόμου πράξεως συνιστούσε ποινικό άδίκημα, όταν οι άναρχοαυτόνομοι γλύτωσαν παρά τρία τήν τσιμπίδα του ποινικού νόμου γιά μία στάση ζωής έν πάση περιπτώσει πολιτική, όταν άναθέτουμε τήν περιφρούρηση τής ήθικης και τής αισθητικής μας σέ χωροφύλακες, όταν ό περιβόητος άστυνομικός σκύλος πού έρεθίζεται και μέ τή μυρουδιά τής νικοτίνης γίνεται ή μεταμύχωση τής θρυλικής Λάσσυ, όταν καγγάζουμε τις 31 εύαισθητες ψυχές πού έδωσαν τερμα στη ζωή τους δηλώνοντας ότι οι ένοπλες δυνάμεις χρειάζονται στιβαρά χέρια, όταν συμβαίνουν όλα αυτά και άλλα τόσα μέσα στό χαρμόσυνο κλίμα τής σοσιαλιστικής μας ευφορίας, μπορούμε νά τείνουμε τούς όφθαλμούς μέ αισιοδοξία προς τό μέλλον.

Αναστασία Λαζαρίδου

Στις παραμονές του 1984 πόσο πραγματικά μακριά θρυσκόμαστε άπ' τόν εφιάλτη του "Οργουελ;

▲ **ΑΠΟ ΠΟΥ ΠΑΝΕ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΤΩΠΙΟ:** Η «άσκη-
ση έτοιμότητας» τόν Φεβρουάριο έδειξε πρὸς πάσαν κατεύθυν-
σιν ὅτι τὰ κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς μποροῦν ἀμέσως νά ἀντιμετω-
πίσουν χουντικό πραξικόπημα, στό βαθμό καί στό μέτρο πού
κάτι τέτοιο δέν ἐκδηλώνεται. Ὁμάδες μελῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ καί
τῶν κομμουνιστικῶν κομμάτων ἀνέλαβαν νά περιφρουρήσουν
νευραλγικές θέσεις (ΟΤΕ, ΔΕΗ, ΕΛΤΑ, ΕΥΔΑΠ κλπ) ἐνῶ ἄλλες
κινητοποιήθηκαν γιά νά κρύψουν τὰ ἀρχεῖα τους. Τά ἀποτελέ-
σματα τῆς ἀσκήσεως ἀξιολογήθηκαν σάν συνολικά θετικά, ἐνῶ τὰ
λίγα ἀρνητικά σημεῖα ἔγιναν ἀφετηρία διαλόγου καί αὐτοκριτι-
κῆς: οἱ καινούργιες κομματικές ἀτζέντες πού κυκλοφοροῦν
ξανασχεδιάστηκαν ὥστε νά εἶναι τουλάχιστον πιά εὐπτερες.
Ὡστόσο, πέπλο πυκνοῦ μυστηρίου ἐξακολουθεῖ νά καλύπτει τήν
ὑπόθεση «ΛΕΒΗΤΑΣ».



▲ Ἡ πρώην βασιλική
θαλαμηγός «ΘΗΣΕΥΣ», τώρα στή
δύναμη τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ
προσάραξε ἕνα βραδάκι τοῦ φθινό-
πωρου στούς βράχους Τσιλιβίνια,
ἐξω ἀπό τόν Πόρο στό δρόμο γιά-
τήν Ὑδρα. Ναυάγησε μαζί της καί
τό πρωθυπουργικό ζεύγος Σοάρες
(Πορτογαλίας) μαζί μέ τόν ὑπ. ἐξω-
τερικῶν τῆς χώρας καί τή μικρή
κρουαζιέρα τους στόν Ἀργοσαρω-
νικό. Οἱ δύσκολοι αὐτοὶ βράχοι καί
ὑφαλοὶ πού καθημερινά τοὺς ἀπο-
φεύγουν κάθε λογῆς τράτες, ψαρο-
κάικα, ιστιοπλοϊκά, ἀτμόπλοια καί
δελφίνια τῆς γραμμῆς στάθηκαν
μοιραῖοι γιά τοὺς θαλασσόλυκους
πλοηγούς τοῦ Πολεμικοῦ μας Ναυ-
τικοῦ ἀλλά καί γιά τοὺς ὑψηλοὺς
μας φιλοξενούμενους.

Πάντως, οἱ βατραχάνθρωποι ἔσω-
σαν τόσο τὰ κοσμήματα τῆς κυρίας,
ὅσο καί τὰ ἀπόρρητα ἐγγράφα τῆς
Λουσιτανίας. Ἀκόμα φημολογεῖται
ὅτι τό πλήρωμα καλοπέρασε μετά
τῆ διάρρηξη τοῦ ψυγείου μέ τίς
ρωμαϊκές λιχουδιές («Ἐ! ῥέ παρά-
δοση πού χάνεται») μετά τή διάσω-
ση καί μετεπιβίβαση τῶν ἐπισήμων
σέ ἀσφαλέστερο σκάφος. Ἐτοί α-
δοξα χάθηκε ἡ πιθανότητα νά μπεῖ
σύντομα ἡ Πορτογαλία στήν ΕΟΚ.



▲ **ΤΗΛΕΒΙΣΜΑΤΑ:** Σταθμοὶ τῆς φετινῆς τηλεοπτι-
κῆς χρονιάς μποροῦν νά χαρακτηριστοῦν οἱ ἐξῆς ἐκπομπές:

1. Τό ἐμπεριστατωμένο ἀφιέρωμα στά ΚΑΜΑΚΙΑ πού παρου-
σιάστηκε στήν ἐκπομπή ΕΔΩ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ καί πού ἔσπειρε γιά
μιὰ ἀκόμη φορά στή χώρα μας τόν ἐθνικό διχασμό.
2. Ἡ ἐκπομπή τῶν ΡΕΠΟΡΤΕΡ γιά τό Πολυτεχνεῖο, στίς 17
Νοέμβρη, ὅπου οἱ συντελεστές τῆς ἐκπομπῆς ἀποκάλυψαν μέ
ἀδιάφυστα στοιχεῖα καί ἀτράνταχτα ἐπιχειρήματα τό βασικό
ἀξονα τῆς ἐξέγερσης: τό συγκρότημα Λαμπράκη.
3. Ἡ ἐπιστροφή τοῦ Μπάρκουλη. Ὁ ἐκλεκτός πρωταγωνιστής
τοῦ θεάτρου καί τοῦ κινηματογράφου κατακτᾷ καί τή μικρή
ὀθόνη ἀνανεωμένος καί μάλιστα σέ σημεῖο πού δύσκολα νά
μπορεῖ κανεὶς νά τόν ἀναγνωρίσει, γιατί ἄφησε μούσι.
4. Ἡ ἀποκάλυψη τῶν τηλεοπτικῶν ἀρετῶν τοῦ Α. Ἀμπατιέλου
στή συζήτηση γιά τίς κοινωνικοποιήσεις.

▲ **HERR SAITAS:** Στίς φετινές ἐκλογές στή Δυτική
Γερμανία οἱ πράσινοι κατάφεραν νά ἐκπροσωπηθοῦν στό ἀπόρ-
θητο κοινοβούλιο. Σέ μιὰ πρώτη φάση, οἱ τζέντλεμαν βουλευτές
τῶν ἄλλων κομμάτων φάνηκαν νά σοκάρονται ἀπό τὰ τζάκετ, τὰ
ἀθλητικά παπούτσια καί τήν ἐν γένει χαβαλέ-συμπεριφορά τῶν
πράσινων. Σύντομα ὅμως ὅλοι προσαρμόστηκαν στίς νέες συνθή-
κες, ἐπιδεικνύοντας μάλιστα τό φανατισμό τοῦ νεοφώτιστου. Ὁ
καθ' ὅλα ἀξιοπρεπής κ. Σμίτ πέταξε σάϊτα μέ τή λέξη ΠΕΡΣΙΓΚ
στόν κ. Μπράντ ἐνῶ αὐτός μιλοῦσε στή βουλή γιά τοὺς πυρηνι-
κοὺς πυραύλους. Στή συνέχεια δέ, ζήτησε ἀπό τό Σῶμα νά
ἐπικροτήσει αὐτή του τή χειρονομία ἀλλά δυστυχῶς ἀπέσπασε τό
χειροκρότημα ἔντεκα μόλις βουλευτῶν. Γενικός χαβαλὲς ἐπικρά-
τησε ἐξάλλου καί κατά τή συζήτηση τῶν σκανδάλων τοῦ κόμη
Λάμπσπορφ, ὑπουργοῦ οικονομικῶν, σέ σημεῖο πού καί ὁ ἴδιος
ὑπερψήφισε τήν πρόταση ἀρσης τῆς βουλευτικῆς του ἀσυλίας.



ΔΡΑΚΟΓΕΝΙΑ:
Πολυσυζητημέ-
νο φέτος τό
ὄνομα τοῦ Βλα-
ση Μπανάτσου
στούς καλλιτε-
χνικούς κύ-
κλους τῆς πρωτεύουσας. Ἡ ἔ-
ντονη δραστηριότητα τοῦ φέ-
ρελπι νέου, πλὴν ὥριμου καλ-
λιτέχνη, στό μουσικό,
θεατρικό, κινηματογραφικό
καί σεξουαλικό στερέωμα, φώ-
τισε μέ αἰσιοδοξία τό μέλλον
τοῦ ἀναξιοπαθούτος πολιτι-
στικοῦ μας γένεσθαι.



ΤΣΟΜΠΑΝΑΚΟΣ
ΗΜΟΥΝΑ ΠΡΟΒΑ-
ΤΑΚΙΑ ΕΒΟΣΚΑ:
Τό μεγάλο κενό πού
ἄφησαν οἱ Βοργίες
ἀναπληρώνεται τώ-
ρα πλούσια μέ τίς
Κλεοπάτρες. Ἀς μὴ ξεχνᾶμε τή διή-
λωση τοῦ κ. Ρωμαίου τόν Μάρτη:
«Θά προβάλλει τίς Κλεοπάτρες ὁ-
ποιος πρῶτος ἀγοράσει σουτιέν γιά
νά τίς ντύσει». Εἶναι γεγονός ὅτι
μόνο ἕνας ρωμαῖος, σύμφωνα μέ τήν
ιστορική παράδοση, μπορεῖ νά δια-
πραγματεῖται τὰ σουτιέν τῆς Κλεο-
πάτρας.



ΕΝΑ ΣΧΟΛΙΟ ΕΤΣΙ
ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΓΡΑΜ-
ΜΑ: Μαθήματα δη-
μοσιογραφίας ἔδω-
σε σ' ὅλη τή διάρ-
κεια τοῦ 1983 ἡ
Μαρία Ρεζάν μέ τήν

πολύ ἐνδιαφέρουσα κυριακάτικη ἐκ-
πομπή της. Πέρα ἀπό διαφωνίες ἢ
συμφωνίες πρέπει νά παραδεχτοῦμε
ὅτι οἱ πρωτότυπες ιδέες της ἀποτε-
λοῦν γεγονότα μέσα στήν ἐν γένει
σιωπὴ τοῦ ραδιοφώνου.



ΤΑ ΤΕΚΝΑ ΤΟΥ
ΠΛΟΙΑΡΧΟΥ ΓΚ-
ΡΑΝΤ: Μεγάλη ἐπι-
τυχία σημείωσε ἡ
παγκόσμια συνά-
ντηση εἰρήνης καί
φιλίας τῆς Χάλκης
στή Ρόδο τόν Ὀκτώβρη. Μεταξύ
ἄλλων παραβρέθηκαν οἱ κ.κ. Σαμ-
ψών, Σαββόπουλος καί Πλέσσας. Μέ
τὴν εὐκαιρία τοῦ γεγονότος αὐτοῦ
τό ὑφυπουργεῖο Νέας Γενιάς διανέ-
μει δωρεάν καντρίνέ μπλοκάκια μέ
τό σῆμα τῆς Χάλκης πού φιλοτέχνη-
σε ὁ Δ. Ταλαγάνης.

1

Αἰσθηση καί ἀνησυχία προκάλεσε ἡ
διακοπή τῶν διπλωματικῶν σχέσεων τῆς Ἑλλά-
δας μέ τό Μπαγκλαντές. Πολιτικοὶ παρατηρητές
ἐπισημαίνουν ὅτι αὐτή ἡ πρωτοβουλία τῆς Ἑλλη-
νικῆς Κυβέρνησεως ἐνδέχεται νά σημαίνει ἕνα
συνολικό ἀναπροσανατολισμό τῆς ἐξωτερικῆς
πολιτικῆς τῆς χώρας. Ἀραγε ὁδηγοῦμεθα σέ
λύση-πακέτο τῶν ζητημάτων τῆς ἰνδικῆς χερσο-
νήσου;

2

Μεγάλη ἐπιτυχία σημείωσε ἡ προε-
δρία τῆς Ἑλλάδας στήν ΕΟΚ. Ἡ γνώμη αὐτὴ
ἐπιβεβαιώνεται ἀπ' ὅλους τοὺς ἀρχηγούς τῶν
κρατῶν-μελῶν τῆς Κοινότητος, οἱ ὅποιοι συμφω-
νοῦν ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπουργοί, ἀλλά καί ὁ ἴδιος ὁ
πρωθυπουργὸς προσωπικά, ἐργάστηκαν μέ ζήλο
γιά τὴν εὐδόση τῶν στόχων τῆς ΕΟΚ. Καί ὅλα
τοῦτα, ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ἀκανθώδους προβλή-
ματος τῶν γαλακτοκομικῶν προϊόντων.

3

Ἡ οἰκογένεια τῶν ἀνένταχτων ἔχασε
μέσα στό 1983 δύο ἀκόμα ἐκλεκτὰ της μέλη. Ἡ
Λιάνα Κανέλλη προσχώρησε στίς δυνάμεις τοῦ
δημοκρατικοῦ σοσιαλισμοῦ (ΚΟΔΗΣΟ) καί ὁ
Σταῦρος Ξαρχάκος ἔγινε μέλος τοῦ ἐκτελεστικοῦ
γραφείου καί Πρόεδρος τῆς νεολαίας τοῦ κόμ-
ματος τῶν Φιλελευθέρων.



ΕΤΟΣ ΔΡΑΚΟΥ ΤΟ 1983: Αλματώδη αύξηση σημείωσε ο δείκτης δρακοποίησης στην Ελλάδα, με την εμφάνιση πλήθους δράκων μικρών και μεγάλων που παρέλασαν στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων. Σοβαρά μέτρα μελετά και θέτει σε εφαρμογή η κυβέρνηση στα πλαίσια της εκστρατείας της Αποδρακοποίησης. Η αποψύλωση του δάσους του Σέιχ-Σου για τη χάραξη αυτοκινητόδρομου και η δημιουργία σ' αυτό κυψελών με στόχο την οικογενειακή άναψυχή αποτελεί ένα πρώτο θαρραλέο βήμα.



ΣΚΑΝΔΑΛΟ: Φοιτώντας μέσα στο 1983 ο χριστιανομαρξιστικός διάλογος. Το νεοορθόδοξο ρεύμα κατέκτησε πολλούς νέους πιστούς χάρη στην πρωτοτυπία της σύλληψης και στη φρεσκάδα των επιχειρημάτων. Κορωνίδα του διαλόγου αποτέλεσε η συνάντηση Ανδρέα-Ιακώβου όπου και εκτός των άλλων διαπιστώθηκε ότι η ομογένεια διατηρεί ακόμα αγαπητικές σχέσεις με το πριν σώμα της.

ΑΡΧΑΙΟ ΠΝΕΥΜΑ ΑΘΑΝΑΤΟ: Δύο άτυχες στιγμές του ελληνικού αθλητισμού στο Έλσινκι: Η Σοφία Σακοράφα τραυματίστηκε και δεν αγωνίστηκε. Ο Φίλιππος Φιλίππου δεν τραυματίστηκε και δεν αγωνίστηκε στα 3000 μέτρα μετά φυσικών εμποδίων, διότι δεν δηλώθηκε. Και όχι μόνο, αλλά τόν έβαλαν να τρέξει στα 5000 μέτρα για να μην τόν αφήσουν να... κάθεται. Ο άνθρωπος, τι να κάνει, έτρεξε στα 5 χιλιόμετρα τή πήγε καλά και τή θέμα έληξε. Η έμπειρία φάνηκε χρήσιμη στην αθλητική ήγεςία, ή όποια στους μεσογειακούς αγώνες επανέλαβε τή «λάθος», δηλώνοντας στόν άκοντισμό τήν έπταθλήτρια Πανταζή, ώστε να συγκεντρωθεί ή απαραίτητος αριθμός τριών (3) διαγωνιζομένων αθλητριών και να άπονεμηθεί χρυσό μετάλλιο στή Βερούλη... Έλληνικόν δαιμόνιον.



Ο ΑΣΠΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΣΤΡΑ: Τή 1983 πρέπει να χαρακτηριστεί ή χρονιά των χαρούμενων πάρτυ και συναυλιών. Πολλές συναυλίες σέ κλειστούς ή και άνοιχτούς χώρους συγκεντρώσαν πλήθος άκροατών. Μουσικολογικοί κύκλοι φέρουν σάν τήν πιό έπιτυχημένη συναυλία ατή τή Μανώλη Άγγελόπουλου στή Λικαβητό. Οί κύκλοι αὐτοί έκτιμούν ιδιαίτερα τήν έξισορρόπηση διαφορετικών μουσικών διαλέκτων, τή νέα σύνθεση τή μυστικού μουσικού ήθους τής Άνατολής με τή μουσική δομή τής Δύσης, τήν άμεσότητα των μηνυμάτων και τήν καθαρότητα τής μορφής πού αναδύεται μέσα από τή έρωτικό παιχνίδι των μουσικών δρόμων, τήν άρνηση τής έκζητησης στή χρήση όλων των ήχοχρωμάτων και άποχρώσεων τής μουσικής παλέτας τή δημιουργού.



ΝΑΝΑΚΙΑ: Άναβρασμός παρατηρήθηκε στή φοιτητική κίνηση τής χώρας τή χρονιά πού πέρασε. Παραιτήθηκε ή Ρόκκος. Παρέμεινε ή Παπαθεμελής. ή Γιανναράς πήρε έδρα φιλοσοφίας στήν Πάντειο. Παραιτήθηκε ή πρύτανις τής Παντείου Πετραλιάς. Παραμένει ή Φίλιας. Τά ΚΑΤΕΕ μετονομάστηκαν σέ ΤΕΙ. ή Δεσύλλας κατέβηκε στή πεζοδρομία. Κατατέθηκαν στή Βουλή τροπολογίες γιά τόν Νόμο Πλαίσιο. Καταπατήθηκε τή Πανεπιστημιακό Άσυλο. Άποσύρονται ή τροπολογίες γιά τή Νόμο Πλαίσιο. ή πρύτανις τής Σορβόνης Γλ'κατζί-Άρβέλέρ άπονέμει τήν άνώτατη διάκριση των γαλλικών πανεπιστημίων στήν Κ. Καραμανλή. Σέ άλληπάλληλες συνεδριάσεις των νέων πανεπιστημιακών όργάνων, ή φορείς τής πανεπιστημιακής ζωής καταθέτουν τόν πλούτο των προβλημάτων τους. Κρίσιμη συνάντηση εκπροσώπων τής ΕΦΕΕ με τόν πρωθυπουργό Άνδρέα Παπανδρέου. Μετά τή τέλος τής συνάντησης και ή δύο πλευρές τόνισαν ή οι συνομιλίες πραγματοποιήθηκαν σέ κλίμα συνεργασίας και άμοιβαίας κατανόησης.



(Σκίτσο τή Κ. Μητρόπουλου δημοσιευμένο στήν Ταχυδρομή)

ΟΣΟΙ ΕΧΕΤΕ ΠΡΟΘΕΣΗ ΝΑ ΣΤΕΙΛΕΤΕ ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΓΙΑ ΣΕΙΣΜΟ ΕΝΕΡΓΗΣΤΕ ΕΓΚΑΙΡΩΣ ΔΙΟΤΙ ΛΟΓΩ ΕΟΡΤΩΝ ΤΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ ΕΧΟΥΝ ΦΟΡΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

- Κοσμοσυρροή παρατηρήθηκε φέτος τή καλοκαίρι στήν ευρύτερη περιοχή τή μπάρ Bright Shoe ή Θάνος. Στή τέλος τή καλοκαιριού τή μπάρ κάηκε έλαφρώς και ή χειμερινή σαιζόν βρίσκει συγκεντρωμένους τούς θαμώνες στή «πλούσια έλέη» τή μικρού μπάρ Πήγασσος.
- Άποτυχία των ελληνικών χρωμάτων στή διαγωνισμό Νόμπελ: πάνω στή νήμα ή Λέχ Βαλέσα άπέσπασε τή νίκη από τόν Έλληνα πρωθυπουργό. Και ή πιό άπαιτητικο ή όμως άποζημιώθηκαν από τήν άπνομή τή βραβείου Λένιν στή Μική Θοδωράκη και τή χάλκινου παπουτσιού στή Νίκο Άναστόπουλο.
- Κουτσόγιωργας-Μητσοτάκης: πρωταγωνιστές τής τηλεοπτικής σειράς «ή ΕΡΤ-2 στή Βουλή κάθε Σάββατο» κράτησαν και φέτος άμείωτο τή ένδιαφέρον των τηλεθεατών, εύθυμη νύτα στήν ήρεμία τής εθνικής όμοψυχίας.
- Στήν ΑΓΕΤ, πού ως γνωστόν τήν έλέγχει κατά τή μεγαλύτερο μέρος τής τή ελληνικό δημόσιο, ξεσπάσσε ή «ιδιωτική πρωτοβουλία» έν τώ προσωπώ τής οικογενείας Τάσσων. Άντιθέτως τή MINION, σύμβολο και «ιδέα» τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας στή πρόσφατο παρελθόν, αὐτομόλησε και παρεδόθη στήν κρατική διαχείριση.
- Άβέβαια παφαιμένει ή έκβαση τή ανταγωνισμού των δύο υπερδυνάμεων σέ επίπεδο κορυφής. Ένώ όλες ή ένδειξεις στήν κατάρρευση τής υγείας τή, κατέτειναν στή συμπεέρασμα ή ή Άνθρώπω είχε σταθερά τή προβάδισμα, ή πρόσφατη έπιβεβαίωση τής γεροντικής άνοιας τή Ρήγκαν άνατρέπει κάθε προγνωστικό.
- ή αλοπούλες-έλαπα αγώνας κοινός. Ένώ όλοι ή εύαισθητοποιημένοι πολίτες δικαίως άγανακτούν γιά τήν καταστροφή των έλατων, έλάχιστοι άντιδρούν στή σφαγή των γαλοπούλων. Μαζί με τή πλαστικό έλατο, άγόρασε και μία γαλοπούλα ίμιτασιόν. Κάνει έξ ίσου καλά τή δουλειά τής. Προστατεύστε τή φυσική πανίδα τής χώρας, πού είναι άδικο να καταστρέφεται έξ αίτιας ένός ξενοφερτου, δυτικού έθιμου. ή καλομαγειρεμένη γαλοπούλα έχει γέμιση από κουκουνάρι έλατου.

4

Στά πλαίσια των προσπαθειών να ζωντανέψουν ή έλεύθεροι χώροι τής Άθήνας παραχωρήθηκε με τήν έκπνοή τή έτους ή ευρύτερη περιοχή τή Παναθηναϊκού Σταδίου σέ άμερικανικό συνεργείο έξωτερικών μεταδόσεων, γιά τήν άπ' ευθείας κάλυψη των Όλυμπιακών Αγώνων τή 1996.

5

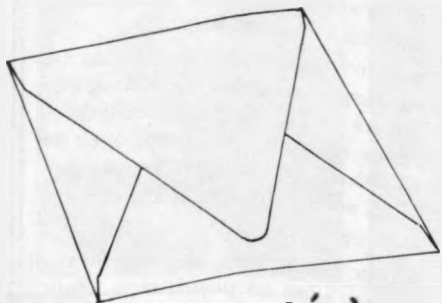
Με τή δέουσα έπισημότητα εορτάστηκαν φέτος τά 150 χρόνια από τήν ίδρυση τή σώματος τής Έλληνικής Χωροφυλακής. Σύμπας ή πολιτικός, πνευματικός αλλά και καλλιτεχνικός κόσμος συνεχάρη και έξέφρασε τήν εύγνωμοσύνη πού τρέφει γιά τά όργανα τή Σώματος.

ΚΑΙ Σ' ΑΛΛΑ
ΜΕ
ΥΓΕΙΑ

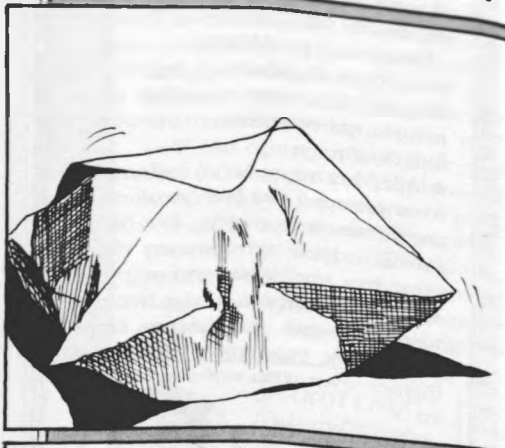
Άντα Θεοδωρίδου,
Τάκης Μαστραντώνης,
Σπύρος Παντελάκης

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ

Ἀπό τό ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ



μέ ἀγάπη



ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ Ἀρης Δαβαράκης
«Μέ υπογραφή τᾶ ἀρχικά Α.Θ. (ἀνήκουν ἀν δέν κάνω λάθος σέ μιά κυρία λίγο νευρική καί ἐντόνως σκεπτόμενη), ὁ τελευταῖος «Σχολιαστής» δημοσιεύει τό παρακάτω σχόλιο... Τίτλος: «Τρέμε Ἰακχε»!
● Ἐγώ τί νά πῶ; Ἡ κυρία Α.Θ. μοιάζει ἐξαλλή, θυμωμένη καί ἔχει ἐξαντλήσει ὅπως λέει ἡ ἴδια «κάθε ὄριο ἀνοχῆς καί ὑπομονῆς». Ὁ «Σχολιαστής» πού εἶναι τόσο ὠραῖο περιοδικό καί φροντίζει τούς συνεργάτες του, γιατί δέν κάνει κάτι γιά τήν περίπτωσή της; Θέλω νά πῶ -μιά δόεια μετ' ἀποδοχῶν, νά ξεκουραστεῖ λίγο ἡ γυναίκα, νά ἡρεμήσουν τά νεύρα της...

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ τ.1.



Χαίρομαι πού ἡ ἀναφορά σου στόν Πέτρο Ἐκλογικό μου ἐπιτρέπει νά διευκρινίσω ὀρισμένα θέματα, πού ὁ ἐκχυδαϊσμός τους ἀπό περιοδικά ποικίλης ὕλης (ΕΝΑ-Σχολιαστής) μου ἀπαγόρευε νά ἀσχοληθῶ.
Πέτρος Εὐθυμίου

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ τ. 1



«Ἐπιδεικτική λεηλάτηση φημισμένων ὀνομάτων καί κειμένων: λεηλάτηση ἐννοῶ τήν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἰδεολογική τους χρήση, διότι, ὄντας πάντοτε τοῦ συρμού, ἀποτελοῦν μιά ἀσφαλῆ ἐτικέτα κάποιας ψυχοθγαλτικῆς «πρωτοποριακῆς» ταυτότητας (βλ. π.χ. στόν Σχολιαστή τήν πεσοκομμένη μετάφραση ἐνός ἐπιστημονικοῦ κειμένου τοῦ Ἐμπειρίκου καί τό σημείωμα πού τή συνοδεύει)».

Μαριάννα Δήτσα

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ τ.63



«Μέ τᾶ παρακάτω, ἀνεπαρκή ὁπωσδήποτε, λόγια δά ἤθελα νά εὐχαριστήσω τούς φίλους Τάκη Μαστραντώνη, Γιάννη Μηλιό, καί Δημήτρη Ψαρρά γιά τή συμβολή τους «Στήν Ὑπηρεσία τῆς Ἀλλαγῆς» Σχολιαστής τ. 7. Ἡ συμβολή τῶν τριῶν φίλων, μέ τό νά περιορίζεται νά θγάλει στή φόρα ἓνα -ὅπως οἱ ἴδιοι τό χαρακτηρίζουν- «κοινό μυστικό», μέ τό νά ἀρκεῖται, δηλαδή, στή δῆρεση καί τό σερβίρισμα ἐνός δευτέρου, μετά τήν Ὁρδοδοξία, ἀριστεροῦ σκανδάλου ἀπαλλάσσει, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, τούς ἀριστερούς ἀπό τό θάρος νά καταπιαστούν σοβαρά μέ τό ζήτημα».

Ἀριστείδης Μπαλτάς

ΛΕΞΗ τ. 28

«Είχαν δέν είχαν τη σκαρώσανε την όμά-
δα και τη σπείρανε εκεί που δέ φυτρώνει.
Τη «νεορθοδοξία», ντέ! Ποιός τη σκάρω-
σε; Οί πλήττοντες νεανίακοί, οί παροικου-
ντες τά πρανή του Λυκαθηττού και τίς
καφετέριες της «πλατείας Φιλικής Έται-
ρείας». Δουλειά δέν είχαν, ανένταχτοι ή-
ταν, λεφτά είχαν, αποφάσισαν νά εκδώ-
σουν περιοδικό. Τί λές και τί γράφεις;
Σκάρωσε έναν έχθρό, εκ του μηδενός.
Μόδα; Καί μόδα. Κουθέντα νά γίνεται.
Ευκαιρία κάποια μειράκια νά φορέσουν
τα σπαδάκια τους και νά στάζουνε τό
μανικιούρ τους. Χρυσόφαρα της γνάλας
πού δέν αισθάνονται καλά, αν δέν εφεύ-
ρουν άγριες γάτες νά τά απειλούν. Έχουν
ανάγκη από θαρβάρους. Φορέσαν τίς τό-
γες τους και περιμένουν μέ τό ούισοι στό
χέρι. Ή κουθέντα, θέβαια, δέν πήγε χαμέ-
νη, και θυγήκε. Σεχώρισαν τό πλαγκτόν, τά
φύκια και τά κνώδαλα, τά θαλάσσια κήτη
από τίς σουπιές, τά δασρακα, τά μαλάκια
και τά πολυτρίχια».

Κώστας Γεωργουσόπουλος



1904



ΕΞΟΡΜΗΣΗ 12.11.83

«Προτού ακόμη καλά-καλά καταλαγιάσει και σθήσει -όπως άλλωστε
αναμενόταν ο θόρυβος που δημιουργήθηκε γύρω από τη «νεο-ορθόδο-
ξη» επιστροφή (παράδοση), ξεκινώντας από τον ίδιο χώρο, τό χώρο της
«αυτόνομης» Άριστεράς, άρχισε νά καλλιεργείται μέ όλα τά γνώριμα
πιά χαρακτηριστικά προβολής και δημοσιοποίησης τό «νέο πολιτικό
ζήτημα». Γιατί ο χώρος τροφοδοτεί μέ στελέχη του την υπόθεση της
Άλλαγής και ποιά είναι τό «αντάλλαγμα» αυτής της συμπαράταξης;
Αυτά τά έρωτήματα αν έμεναν σ' ένα διάλογο έσωτερικό της λεγόμενης
αυτόνομης Άριστεράς δέ δά είχαν ίσως κάποια ιδιαίτερη πολιτική
βαρύτητα και σημασία. Όμως στην άρχική τοποθέτηση του «Σχολιαστή»
προστέθηκε ένα άρθρο του περιοδικού «ΕΝΑ» για ν' ακολουθήσει
σχόλιο στην Έλευθεροτυπία».

Κώστας Σκανδαλίδης

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ τ. 15

«Ο Σχολιαστής θρήκε τό μυστικό της δημο-
σιογραφικής επιτυχίας: γράφε για πρόσωπα.
Μεταλαβαίνει ή όχι ο τάδε; Έξομολογείται ή
όχι ο δεινά; Τί ρόλο έπαιξε ή γκόμενα του γάμα;
Είναι αλήθεια πώς πήγες κι είπες κι έλεγες
πώς πήγε κι είπες κι έλεγες...; Ο.τι δά δώσει
υπόσταση στά κουτσομπολιά της ταβέρνας ή
του μπάρ. Παμπάκη δημοσιογραφική πρα-
κτική, που όμως ως τώρα τά περιοδικά κι οί
έφημερίδες της άριστεράς την απέφευγαν.
Έπειδ' όμως υπάρχουν και οί άγριες στρου-
θοειδείς που γινέι παραδίπλα και κάποια δε-
σφητική τσόντα».

Δημήτρης Ψυχγιός

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 1.11.83

«Τς μήν αναζητάει ο Σχολιαστής
μάγισσες στον υγιή χώρο του άγωνα
για ίσοτιμία, ειρήνη και άλλαγή. Οί
μάγισσες του άποπροσανατολισμού
κρύβονται μέσα στις σελίδες του».

X.



Καλα
Χοιροτού

SHOW BUSINESS του Άρκά



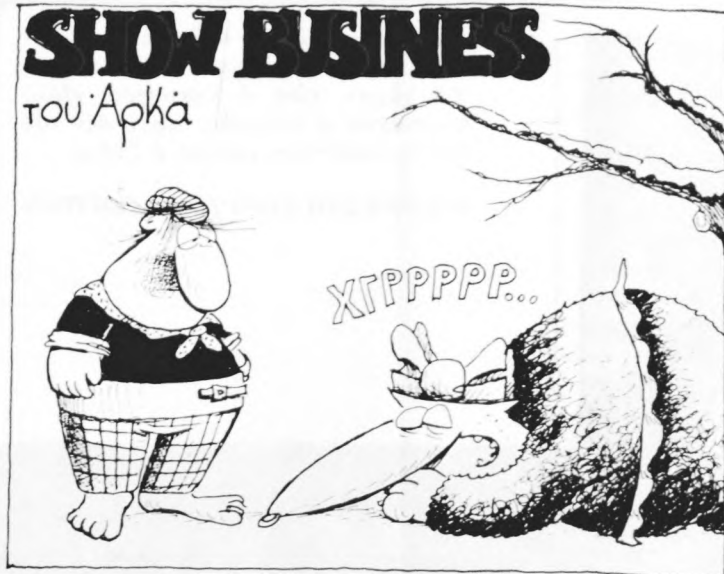
SHOW BUSINESS

του Άρκά



SHOW BUSINESS

του Άρκι



SHOW BUSINESS

του Άρκι





«Όταν εμφανίζεται ο Βασιλιάς, ο κόσμος πέφτει μπροστά με το κεφάλι στο χώμα», είπε ο Κηπουρός. «Πώς εμφανίζεται ο Βασιλιάς, αφού δεν τον βλέπει κανένας;» ρώτησε ο Γάτος.

Η ΑΛΙΚΗ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ

‘Ο’ Αντρώπωφ

καί αναγνώριζαν κάποια ανηθικότητα στο γεγονός ότι οι δυτικοί παρατηρητές αντλούσαν τό δικαίωμα νά εκφράσουν εύλογες απορίες, μόνο καί μόνο από μία προσωρινή εξαφάνιση του Γενικού Γραμματέα. «Άπλο κρυολόγημα!», άπεφάνθη λίγες μέρες αργότερα μία επίσημη Σοβιετική πηγή. Ο Ρώσος Υπουργός Βαρίας Βιομηχανίας Νικολάι Γκόλντεν, πού ρωτήθηκε στο Νέο Δελχί, επανέλαβε τήν έκδοχή τής γρίπης, συμπληρώνοντάς τήν μ' ένα χιουμοριστικό επίμυθιο πού όμως επιτρέπει στο δράμα νά διατηρήσει κάτι άπ' τό μυστήριό του: «Δέν είναι άπαραίτητο ό κ. Αντρώπωφ νά κάνει συνεχώς δημόσιες εμφανίσεις γιά νά μήν... άνησυχούν οι δυτικές έφημερίδες». Τό ίδιο μυστήριο διαβλέπουν μέ δικαιολογημένη καχυποψία καί οι άρμόδιοι του Σταίητ Ντηπάρτεμεντ, δηλώνοντας ότι «πιθανόν, ατή τή στιγμή -άν ό Αντρώπωφ έχει πεθάνει- νά διεξάγεται μάχη έξουσίας στο Κρεμλίνο» ή «Άν ό Πρόεδρος είναι νεκρός, ή Σοβιετική Ένωση βρίσκεται σέ δύσκολη θέση γιατί δέν είναι σαφές ποιός κατέχει τήν έξουσία». Όπως γνωρίζει ό καθένας, ή στιγμή τής διαδοχής (ή όποια άποτελεί τήν τελική έκβαση μιάς παρασκηιακής άναμέτρησης δυνάμεων σέ μεγάλη κλίμακα) είναι γιά τά καθεστώτα αυτού του είδους μία στιγμή άδυναμίας, μία νευραλγική φάση κατά τήν όποια τά πάντα μπορεί ν' ανατραπούν. Τό βασικό πρόβλημα λοιπόν -καθώς μάς πληροφορεί ή κοινή λογική- δέν είναι τόσο ό πιθανός θάνατος του ήγέτη, όσο ή δυσκολία νά διατυπωθεί *εγκαίρως* μία άπάντηση στο έρώτημα τής διαδοχής. Στήν ύπαρξη αυτού του πολύπλοκου καί άπειλητικού έρωτήματος όφειλούμε έν μέρος τό περιεργο σενάριο του θανάτου του Τίτο (πού κράτησε μέρες), του θανάτου του Μπέζνιεφ (πού κράτησε μήνες), καί του θανάτου του Μάο (πού κράτησε χρόνια, αφού όρισμένοι έφτασαν στο σημείο νά διατυπώσουν τήν άποψη -ήλίθια μέν, αλλά χρήσιμη σέ τόπη τήν άνάλυση- πώς ό ήμειθεος αυτός ήταν νεκρός από καιρό καί πώς δήθεν τά συμφέροντα τής Κίνας ένέπνευσαν στήν άριστοκρατία του Κόμματος τήν ιδέα νά τόν παρουσιάζουν γιά ένα διάστημα σάν ζωντανό- όπως οι Ισπανοί παρουσίαζαν σάν ζωντανό τόν Έλ Σίντ γιά νά άποθαρεύουν τούς Άραβες).

Προκειμένου γιά τόν Γιούρι Αντρώπωφ, όπως παλιότερα γιά τόν Μπρέζνιεφ καί ακόμα πιό παλιά γιά τόν Στρατάρχη Τίτο (για νά μήν πούμε καί γιά τόν Στάλιν ή τόν Μάο, όποτε θά έπρεπε νά γραφτεί ένας τόμος), ύπηρεξαν στιγμές πού ή ανθρωπότητα άναγκάστηκε νά επαναλάβει, έλαφρώς παραφρασμένο, τό δίλημμα του Άμλετ: Νά ζει άραγε ή μήπως δέν ζει; Ο θάνατος ενός κομμουνιστή ήγέτη άποτελεί λίγο-πολύ ένα μυστηριακό γεγονός, είναι μία παρασκηιακή διαδικασία, ένα κρυφό ξεκαθάρισμα λογαριασμών μέ τό πεπρωμένο. Ποτέ δέν διαδραματίζεται στή σκηνή, όπως ό θάνατος των βασιλιάδων στα έργα του Σαίξπηρ καί οι δολοφονίες των Προέδρων στήν Ιστορία τής Άμερικής. Ο ήγέτης εδώ, δέν είναι άπλώς ό πρώτος στήν ιεραρχία, αλλά ένα πλάσμα μυθικό: συμβολίζει τό Κόμμα καί τήν ένότητά του, ταυτίζεται μέ τό Κράτος, άποτελεί τή συμπυκνωμένη εικόνα του ίδιου του Έθνους. Έτσι, τό νά πληροφορούσε ή κρατική τηλεόραση τόν λαό τής ΕΣΣΔ γιά τήν άκριβή στιγμή κατά τήν όποια ό γηραιός Λεονίντ διαπίστωσε άν υπάρχει ή όχι μετά θάνατον ζωή, θά ισοδυναμούσε μέ κάτι περισσότερο από ιεροσυλία, θά ήταν ένας παραλογισμός, ένα σκάνδαλο: όσο ζει ή Ρωσία θά ζούν καί οι ήρωες τής Σοσιαλιστικής Έργασίας, οι πρωτεργάτες τής Κομμουνιστικής Πολιτικής, οι άνθρωποι τής έξουσίας. Ο θάνατός τους δέν είναι πλέον ένα βιολογικό γεγονός (καί σάν τέτοιος δέν υφίσταται, δέν μπορεί νά «διαπιστωθεί»), αλλά μία πολιτική άλλαγή καί

μάλιστα (όπως θά δούμε) μία άλλαγή πού θά παρουσιαστεί, μακιαβελικά, σάν έπουσιώδης, σάν ένα άσήμαντο έπισόδιο στή λαμπρή ιστορία μιάς χώρας όπου τά «ορόσημα» είναι τόσα ώστε νά περνούν άπαρατήρητα καί όπου άπόλυτα ικανοί πρωτεργάτες άντικαθίστανται, όταν πρέπει, από άλλους ακόμα περισσότερους ικανούς, μέ δυό λόγια ένα γεγονός πού ή αϊγλή του έκλιπόντος, ή έξωραϊσμένη άνάμνηση τής φήμης καί τής άκτινοβολίας του θά τό εξαφανίσει άπ' τά αρχεία: ό νεκρός θά ζει γιά πάντα στίς μνήμες (καί «στίς καρδιές») των συντρόφων του.

Ένα ντοκουμαντέρ γιά τήν ΕΣΣΔ (παργωγή τής ίδιας τής ΕΣΣΔ), πού προβλήθηκε πέρσι στήν έλληνική τηλεόραση, μάς πληροφορεί (μέ άνεξήγητη ειλικρίνεια) ότι οι συγγενείς του μέσου Σοβιετικού πολίτη πού πεθαίνει άντιμετωπίζουν ένα σωρό δυσκολίες προκειμένου νά εξασφαλίσουν έναν καθωσπρέπει τάφο. Οι ήγέτες ατής τής χώρας φαίνεται όμως πώς δυσκολεύονται νά εξασφαλίσουν τόν ίδιο τό θάνατο. «Φήμες», έγραψαν στίς 11 Νοεμβρίου οι έφημερίδες σ' όλο τόν κόσμο, «ότι ό Αντρώπωφ δέν ζει». «Όχι, ζει», άπάντησαν μέ έμφαση όρισμένοι πιστοί τής ιδέας ότι ό Ηγέτης δέν μπορεί παρά νά είναι άθάνατος. Ο Άμερικάνος Υπουργός Έξωτερικών κ. Σούλτς πού ρωτήθηκε σχετικά μ' αυτό τό θέμα στο Τόκιο, προσπάθησε νά έπισημάνει γιά μία ακόμη φορά τό μυστήριο πού τυλίγει στο πέπλο του τή ζωή κάθε Σοβιετικού έπισήμου («Δέν μπορούμε νά γνωρίζουμε τί γίνεται μέσα στίς αίθουσες του Κρεμλίνου»). Οι ίδιοι οι Σοβιετικοί άρνήθηκαν νά άντιδράσουν καί προτίμησαν τή σιωπή, φανερά ένοχλημένοι, λές

Τ

ό φαινόμενο αυτό μπορεί φυσικά νά έρμηνευθεί χωρίς σέ όρισμένες στοιχειώδεις γνώσεις γιά τή φύση τής ταξικής έξουσίας, όπως έχει διαμορφωθεί σέ τέτοιου είδους κοινωνίες. Στή χρυσή εποχή τής άμφισβήτησης, στα μέσα τής δεκαετίας του '60, μερικοί θεωρητικοί, κυρίως Γάλλοι, έπεξε-

... ζεϊ

γιάστηκαν μία θεωρία της γραφειοκρατίας, που έμελλε να επιβεβαιωθεί απ' την Ιστορία τόσες φορές ώστε σήμερα ν' αποτελεί, λίγο πολύ, κοινοτυπία. Ήδη, από την εποχή εκείνη, είχε αρχίσει να φαίνεται πιθανή μία διάσπαση της Κινέζικης γραφειοκρατίας μετά το θάνατο του Προέδρου Μάο. Ήδη η προπαγάνδα για μία «πρωτοπορία της εργατικής τάξης» έπαψε να είναι πειστική, τουλάχιστον σέ ανθρώπους με ικανοποιητικό δείκτη νοημοσύνης. Ήδη ο μύθος του άνοιχτου ταξικού πολέμου, ο λενινισμός, η ιδεολογία (που αποτελούσε, ιστορικά μιλώντας, τό αλλοθι της γραφειοκρατίας, την πηγή της νομιμότητάς της) είχε αρχίσει να εκφυλίζεται με φανερό αποτέλεσμα (ένα απ' τ'α πολλά) να χρεωκοπήσει η σχέση επιτροής, βάσει της οποίας τό προλεταριάτο των Ευρωπαϊκών χωρών «αποτελούσε απλώς μία εφεδρική δύναμη της ρώσικης διπλωματίας». Οι ιδεολογικές-διακηρύξεις-που-πρέπει-να-πειθούν αντικαταστάθηκαν από πολιτικές-αποφάσεις-που-πρέπει-να-επιβάλλονται. Η γραφειοκρατία γνωρίζει πώς δεν υπάρχει πια ένα επαναστατικό ιδεώδες αλλά μόνον ένα κομματικό κίνητρο (που δεν αρκεί φυσικά) για να δικαιολογήσει τόσα και τόσα πράγματα, απ' τίς έπεμβάσεις στις χώρες του Συμφώνου, μέχρι την έλλειψη καταναλωτικών αγαθών και τη λογοκρισία. Μετά την κατάρρευση αυτών των ψευδαισθήσεων, η κομματική εξουσία στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού μοιάζει να παραδέχεται σιωπηλά ότι τό ζήτημα της επιβιώσής της δεν είναι άλλο απ' τό αίτιο ζήτημα της ίδιας της της φύσης: δημιουργήθηκε από ένα επαναστατικό πρότυπο που σήμερα αποδεικνύεται αναχρονιστικό, και πολέμησε στις έπαλξεις μιάς επιχειρηματολογίας που σήμερα έπαψε να ισχύει. Η εξουσία πρέπει να διατηρηθεί, αλλά πώς; Η Ιστορία επιμένει πώς η απάντηση βρίσκεται (μέχρις ενός σημείου) στην ένότητα αυτής της διασπασμένης τάξης που πρόδωσε (τόσο άπεφραστα) τόν μύθο της και έχασε (τόσο άδοξα) τό γόητρό της. Τό πρόβλημα της γραφειοκρατίας είναι πρόβλημα συνοχής. Αυτή η συνοχή, αυτό τό δαπανηρό έπιτευγμα, αυτό τό τελευταίο χαρτί, εκφράζεται (επιφανειακά τουλάχιστο) με την πειθαρχημένη άφοσίωση στο πρόσωπο του Ήγέτη, μία πίστη που οδηγεί μοιραία σέ κωμικοτραγικές εκρήξεις προσωπολατρίας. Ο ήγέτης ένσαρκώνει όλα εκείνα τά τρομερά πράγματα των οποίων ένα συγκεχυμένο άθροισμα αποτελεί την εξουσία: τό Κόμμα, τό Κράτος, τό λαό, τό στρατό, τόν μαφισμό, την έξωτερική πολιτική, την προλεταριακή Ίδέα. Ο θάνατος του ήγέτη, αν προηγουμένως δεν έχει βρεθεί ο αντικαταστάτης του, θά σήμαινε κάτι τόσο πρωτάκουστο όσο και ο θάνατος της Ρωσίας. Πράγμα πολύ φυσικό, η αντίφαση αυτή δεν μπορεί παρά να κρύβεται με τρόπο αντιφατικό: απ' τη μία μεριά

δίνουν στο θάνατο μελοδραματικές και μυστηριώδεις διαστάσεις, απ' την άλλη σχεδόν τόν αποσιωπούν, αφού ο διάδοχος εμφανίζεται, ως διά μαγείας, σάν η φυσική προέκταση του προκατόχου του (όπως εκείνη η δυναστεία των Αφρικανών βασιλιάδων που τά μέλη της εναλλάσσονταν μυστικά και κυβερνούσαν πίσω από μία άρχαία μάσκα, ώστε να φαίνεται στο λαό ότι όλοι τους ήταν ένας: ο ίδιος άθάνατος άνθρωπος), εκτελώντας τά καθήκοντά του με τη δοκιμασμένη και υπεράνθρωπη άφοσίωση μιάς μηχανής πανομοιότητας με την προηγούμενη σέ ό,τι άφορά την ουσία του δέματος. (Φυσικά, αυτό δεν έμποδίζει τόν διάδοχο, ίσα-ίσα του επιβάλλει, να διατάξει άργότερα να άποκαθλωθούν, σεννά, τά πορτραίτα του προκατόχου).

Τό πρόσωπο του Άρχηγού δεν είναι λοιπόν, καθ'εαυτό, και τόσο σημαντικό, όσο η Ίδέα της οποίας αποτελεί τη συμβολική επάλθηση. Στο μέτρο που δεν υπάρχει καμία ιστορική αναγκαιότητα για την ύπαρξη της γραφειοκρατικής εξουσίας, αυτή η εξουσία είναι (και δεν μπορεί παρά να είναι) μία *Εικόνα*. Τό ότι δεν γίνεται πια να *άντλει* τό κύρος της απ' την ιδεολογία, αλλά μόνο να επιβάλλεται με την ασυνόμευση, δεν χρειάζεται ν' αποδειχθεί. «Ο κ. Άνθρώπων δεν έχει εμφανιστεί εδώ και τρεις μήνες», λένε οι δυτικοί παρατηρητές. «άρα πρέπει να είναι βαριά άρρωστος, ή ίσως και νεκρός» τρανή επιβεβαίωση του ότι η ύπαρξη του Γενικού Γραμματέα ταυτίζεται άπλουστάτα με την εικόνα του - υπό την προϋπόθεση, βέβαια, να μάς την προσφέρουν συχνά.

Ετσι, σά να μην έπρόκειτο για άληθινούς ανθρώπους, αλλά για ρόλους που παίζονται πάνω σ' ένα έπισημο προσκήνιο, ή αλλαγή των προσώπων (δηλαδή αυτό που θα μπορούσε ν' άποκαλύψει τη φύση τέτοιων ρόλων) πρέπει να γίνεται άθόρυβα, στη σκιά, με τρόπο που κανείς δεν αντιλαμβάνεται έπακριβώς. Έρχεται μία στιγμή όπου ο ήγέτης έξαφνίζεται αινιγματικά και, άφοσιωμένος στις ίδες του, παλεύει σάν άληθινός ήρωας με τό θάνατο, για μήνες ολόκληρους, κρυμμένος κάπου σ' ένα πολυτελές προάστειο της Μόσχας. Αν τό αποτέλεσμα της πάλης είναι υπέρ του, ξαναεμφανίζεται σά να μην είχε συμβεί τίποτα («άπλό χρονολόγημα»), αν όμως δεν είναι υπέρ του, τότε ανακοινώνεται ξαφνικά και με συγκινητική ειλικρίνεια ότι ναι, δυστυχώς, «άπεβίωσε». Την ίδια στιγμή, και στο καταθλιπτικό ήμίφως ενός πένθους, που όμως τό είχαν ζήσει προκαταβολικά εκατομμύρια άνθρωποι, ολοκληρώνεται έπιτυχώς ο άγώνας δρόμου για την ανάδειξη του διαδόχου. Στην πραγματικότητα, αυτός ο άγώνας αποτελεί τό πρώτο ενδιακρίτο σύμπτωμα της «ασθένειας» του εκλιπόντος.

Βλεπουμε λοιπόν τους λόγους για τους οποίους αυτή η «καφκική» αντιμετώπιση του θανάτου των ήγετών είναι τόσο άναγκαια στις γραφειοκρατικές κοινωνίες. Η Δύση, για τό σύμφερον της, έχει άλλες άπόψεις επί του θέματος. Άκόμα και ο Λουδοβίκος ΙΣΤ' άνέβηκε στη λαμψητόμο μπροστά στο λαό του, όπως είχε άνεβεί και στο θρόνο. Η παράδοση ενός τέτοιου «θεαματικού» θανάτου (αν μπορούμε να τόν χαρακτηρίσουμε έτσι) συνεχίστηκε και συνεχίζεται έπιτυχώς απ' τά φιλελεύθερα καθεστώτα στην Ευρώπη και την Άμερική, τά οποία επιδιώκουν να διατυμπανίζουν τό γεγονός ότι οι άρχηγοί κρατών είναι ίσοι πρós τους άλλους ανθρώπους σέ όλα τά πράγματα ακόμα και στο θάνατο, αυτή την κοινή και άναπόφευκτη μοιρα: οι ήγέτες άπει-

θύνουν διαγγέλματα απ' τό κρεβάτι τους, διατυπώνοντας έτσι ένα είδος πολιτικής διαθήκης: άλλοι δίνουν συνεντεύξεις την παραμονή του θανάτου τους (με τη σοβαρότητα και την αξιοπρέπεια που χαρίζει συγκινητικά σέ κάποιον ή σκιά του Τέλους) τά κακά πνεύματα για μετριοπάθεια και πίστη στα δημοκρατικά ιδεώδη: άλλοι θναιάζονται ακούσια για να καταγγείλουν την τρομοκρατία. Μερικοί πεθαίνουν ένω γράφουν τά Άπομνημονεύματά τους, δουλεύοντας ακούραστα μέχρι την τελευταία στιγμή σάν καλοί δημόσιοι υπάλληλοι: άλλοι (όπως ο Κένεντυ και παρ' όλιγο ο Ρήγκαν) αφήνουν την τελευταία τους πνοή, δολοφονημένοι, μπροστά στις κάμερες που άποθανατίζουν τη στιγμή. Για τη δημοκρατία, ο θάνατος του ήγέτη όχι μόνον δεν είναι μυστηριώδης αλλά μπορεί ν' αξιοποιηθεί διαφημιστικά. Άφού ο ήγέτης άντλεί τη δύναμή του από κάτι τό τόσο αϊτόνητο όσο η ψήφος, του επιτρέπουν να πεθάνει δημόσια, σάν αυτό ν' αποτελούσε μία ευχάριστη και καθησυχαστική απόδειξη του ότι δεν είναι άναντικατάστατος (μία υποθετική ιδιότητα που διακηρύσσεται έντονα μετά την άνάληψη των καθηκόντων του, όχι όμως και μετά άφ' έφραγμα).

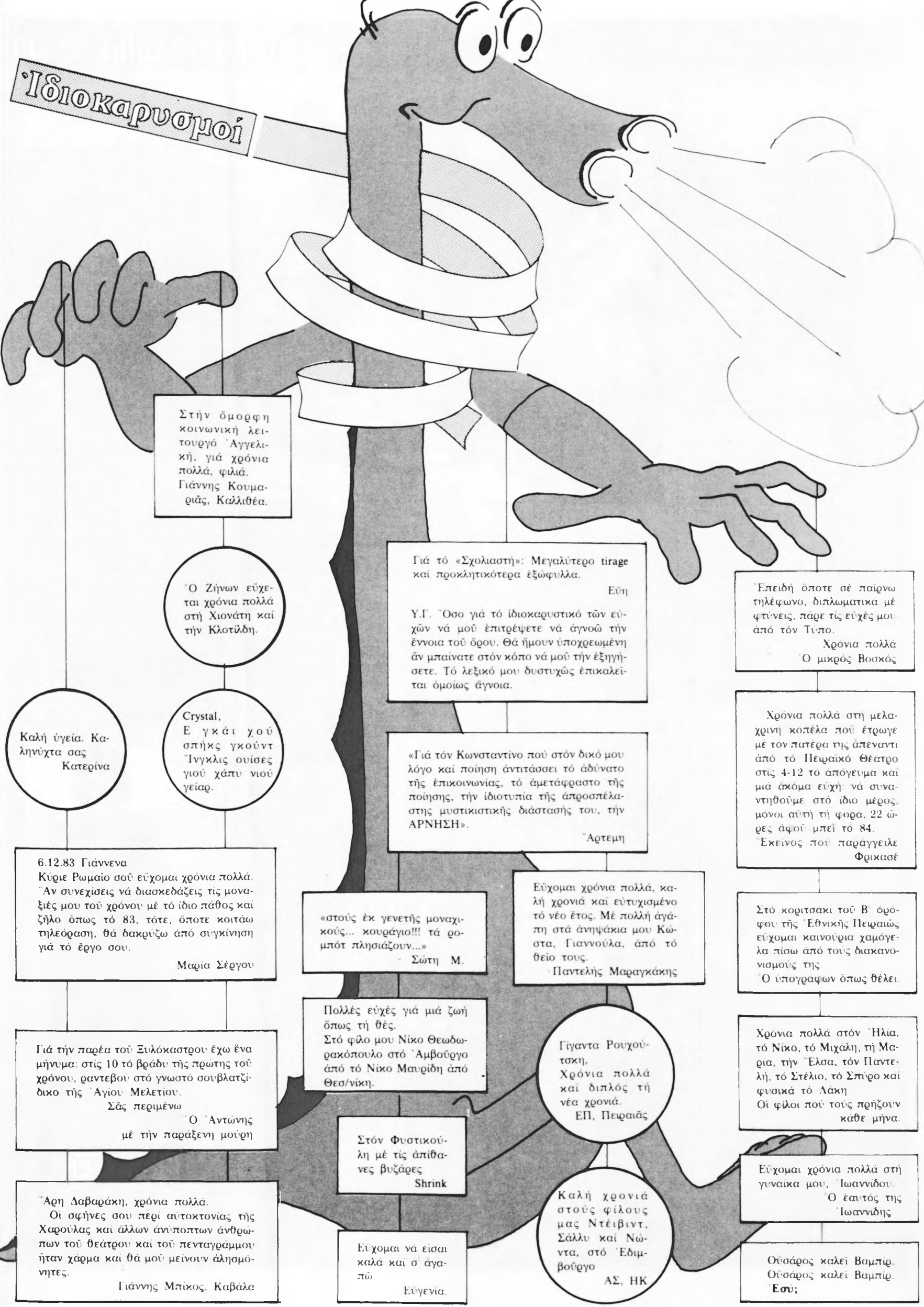
Αντίθετα, οι ήγέτες στις γραφειοκρατικές κοινωνίες πρέπει να συμπληρώσουν με τό μυστήριο του θανάτου τους (που συντελείται στο λαβυρινθώδες άδυτο του Κρεμλινού ή των προην-άνεκτόρων-του-Κιτρινού-Ούρανού) τό μυστήριο της άναρχικής τους στην εξουσία. Μία συνωμοσία τους προσφέρει τό θρόνο, μία συνωμοσία τους τόν άφαιρεί. Έπειδή άνέρχονται στην εξουσία μόνον εφόσον ο προκατόχος τους πεθάνει, ο θάνατος αυτός γίνεται ένα γεγονός πολιτικό. Ο ιδεολογικός μύθος (που δεν είναι πια τόσο εύρωστος όσο την εποχή του Λένιν) έχει έπιφοτιστεί με τό καθήκον να καλύψει με τά φτερά του μία τόσο όδυνηρή άπώλεια όσο ο θάνατος του Προέδρου - αλλά η ίδια η γραφειοκρατία (που, δυστυχώς γι' αυτήν, ταυτίζεται όλο και λιγότερο μ' έναν τέτοιο μύθο) βλέπει την πολιτική ουσία του θανάτου σάν κάτι που προδίδει τό ψέμα πάνω στο οποίο στηρίζει την ύπαρξη της, τόν βλέπει σάν κάτι τό επικίνδυνο και έξω απ' τά δεδομένα της ψευτικής Ιστορίας που η ίδια δημιουργεί, σάν κάτι που πρέπει να διασπρεβλωθεί τό νόημα του, και, σέ τελευταία άνάλυση, σάν κάτι (έτσι οφείλει, τουλάχιστον, να τό παρουσιάσει) που συντελείται βαθμιαία και με τρόπο που δεν πρόκειται να βλάψει καμία ισορροπία. Έτσι, στην περίπτωση του Μπρεζνιεφ, για παράδειγμα, τά συμπτώματα της σήψης, οι πρώτες ένδείξεις της άποσύνθεσης άρχισαν, συμβολικά μιλώντας, να εμφανίζονται πριν από τόν βιολογικό θάνατο, όταν οι έντολές του Ήγέτη άρχισαν να λογοκρίνονται, όταν όρισμένοι άνθρωποι του στενού του περιβάλλοντος έπεσαν σέ δυσμένεια, όταν ο άνηψιός του καθιγορήθηκε για σκάνδαλα. Κατά κάποιο τρόπο, στην πολυτελή έξοχική του έπαυλη, όπου προσπαθούσε να άναρρώσει, ο σύντροφος Λεονίντ θρισκόταν ήδη στόν άλλο κόσμο.

Όσο για τόν αινιγματικό Άνθρώπων, η ψήμη του άποδίδει την ικανότητα να ξεφυλάει κατά καιρούς και ν' άνασταίνεται πάλι, έξουδετερώνοντας τους ίους της γρίπης και τά γεωατιά σάν να ήταν πραγματικοί έχθροι του Λαού, και έπιδεικνύοντας μ' αυτό τόν τρόπο μια όμολογούμενως άξιοθαύμαστη «ζωτικότητα» που η άνεξχνίαστη προέλευση της (ας μ' η γελιάμαστε) δεν είναι βιολογική, ούτε μεταφυσική, αλλά *πολιτική*: η ίδια η πηγή της εξουσίας, της Ιδεολογίας που έγγράται γι' αυτήν, και της Καταστολής που έχει αναλάβει (άσχετα με τό ποιός καθεται στο θρόνο) να τη συντηρεί επ' άπειρο.

Ευγένιος Άρανίσης

Οί γραφειοκρατικές κοινωνίες αντιμετωπίζουν τό θάνατο των ήγετών τους με «καφκικό» τρόπο.

Ίδιοκαρυσμοί



Στήν όμορφη κοινωνική λειτουργό Άγγελική, γιά χρόνια πολλά, φίλιά, Γιάννης Κουμαριάς, Καλλιθέα.

Ο Ζήνων εύχεται χρόνια πολλά στή Χιονάτη και τήν Κλοτύδη.

Καλή υγεία. Καληνύχτα σας Κατερίνα

Crystal, Ε γκάι χού σπήκς γκούντ Ίνγκλινς ούισες γιού χάπυ νιού γειαρ.

6.12.83 Γιάννενα
Κύριε Ρωμαίο σου εύχομαι χρόνια πολλά. Άν συνεχίσεις νά διασκεδάσεις τίς μοναξιές μου τού χρόνου μέ τό ίδιο πάθος και ζήλο όπως τό 83, τότε, όποτε κοιτάω τηλεόραση, θά δακρυζώ από συγκίνηση γιά τό έργο σου.
Μαρία Σέργου

Γιά τήν παρέα τού Ξυλόκαστρου έχω ένα μήνυμα: στίς 10 τό βράδυ τής πρώτης τού χρόνου, ραντεβού στό γνωστό σουβλατζίδικο τής Άγίου Μελετίου.
Σας περιμένω
Ο Άντώνης μέ τήν παραξενή μούρη

Άρη Δαβαράκη, χρόνια πολλά.
Οί αφήνες σου περι αυτοκτονίας τής Χαρούλας και άλλων άνήποπτων ανθρώπων τού θεάτρου και τού πενταγράμμου ήταν χάσμα και θά μου μείνουν αλησμόνητες.
Γιάννης Μπικός, Καβάλα

Γιά τό «Σχολιαστή»: Μεγαλύτερο tirage και προκλητικότερα εξώφυλλα.
Εύη
Υ.Γ. Όσο γιά τό ίδιοκαρυστικό τών εύχών νά μου επιτρέψετε νά άγνοώ τήν έννοια τού όρου. Θά ήμουν ύποχρεωμένη άν μπαίνατε στόν κόπο νά μου τήν έξηγήσετε. Τό λεξικό μου δυστυχώς έπικαλείται όμοίως άγνοια.

«Γιά τόν Κωνσταντίνο πού στόν δικό μου λόγο και ποίηση αντίτάσσει τό αδύνατο τής έπικοινωνίας, τό άμετάφραστο τής ποίησης, τήν ιδιότητα τής άπροσπέλαστης μυστικιστικής διάστασης του, τήν ΑΡΝΗΣΗ».
Άρτεμη

«στούς έκ γενετής μοναχικούς... κουράγιο!!! τά ρομπότ πλησιάζουν...»
Σώτη Μ.

Πολλές εύχές γιά μία ζωή όπως τή θές.
Στό φίλο μου Νίκο Θεωδωρακόπουλο στό Άμβούργο από τό Νίκο Μαυρίδη από Θεσ/νίκη.

Στόν Φυστικούλη μέ τίς άπίθανες βυζάρες
Shrink

Εύχομαι νά είσαι καλά και σ' αγαπώ.
Ευγενία.

Εύχομαι χρόνια πολλά, καλή χρονιά και εύτυχισμένο τό νέο έτος. Μέ πολλή αγάπη στά άνηψάκια μου Κώστα, Γιαννούλα, από τό θείο τους.
Παντελής Μαραγκάκης

Γίγαντα Ρουχούτσκη,
Χρόνια πολλά και διπλός τή νέα χρονιά.
ΕΠ, Πειραιάς

Καλή χρονιά στόύς φίλους μας Ντέιβιντ, Σάλλυ και Νάοντα, στό Έδιμβούργο
ΑΣ, ΗΚ

Επειδή όποτε σέ παίρνω τηλέφωνο, διπλωματικά μέ φτύνεις, πάρε τίς εύχές μου από τόν Τύπο.
Χρόνια πολλά Ο μικρός Βοσκός

Χρόνια πολλά στή μελαγχρινή κοπέλα πού έτρωγε μέ τόν πατέρα της άπέναντι από τό Πειραικό Θέατρο στίς 4-12 τό άπόγευμα και μία ακόμα εύχή: νά συναντηθούμε στό ίδιο μέρος, μόνοι αύτή τη φορά, 22 ώρες άφού μπει τό 84.
Εκείνος πού παραγγείλε Φρικασέ

Στό κοριτσάκι τού Β' όρόφου τής Έθνικής Πειραιώς εύχομαι καινούρια χαμόγελα πίσω από τούς διακανονισμούς της.
Ο ύπογράφων όπως θέλει.

Χρόνια πολλά στόν Ήλια, τό Νίκο, τό Μιχάλη, τή Μαρία, τήν Έλσα, τόν Παντελή, τό Στέλιο, τό Σπύρο και φυσικά τό Λάκη
Οί φίλοι πού τούς πηξουν κάθε μήνα.

Εύχομαι χρόνια πολλά στή γυναίκα μου, Ίωαννίδου.
Ο έαυτός της Ίωαννίδης

Ουσάρος καλεί Βαμπή.
Ουσάρος καλεί Βαμπή.
Εσύ;



**Η ΜΟΥΣΙΚΗ,
ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ,
ΤΟ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟ
ΚΑΙ Η ΜΕΛΙΝΑ**

« Ἡ κυρία Μερκούρη καλεῖ τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα ἐκπροσώπους τῶν ἐνδιαφερομένων φορέων σὲ κοινὴ συνάντησιν προκειμένου νὰ σταματήσει ἡ κακοπιστία πού δημιουργήθηκε... » (ἐφημερίδες 8.12.83).

Μά γιά ὄνομα τοῦ Θεοῦ, γιατί νά
ὑπάρχουν τόσοι κακόπιστοι Ἕλλη-
νες...

Η κυρία Ύπουργός υποστηρίζει πως «δέν υπάρχει νομοσχέδιο έτοιμο για τη Μουσική Παιδεία αλλά σχέδιο νόμου» και ρίχνει τις ευθύνες στα σωματεία Καθηγητών-σπουδαστών που άπληγρησαν στις 12 και 13 Δεκεμβρίου και «δέν τήρησαν τις δημοκρατικές διαδικασίες διαλόγου».

Τά σωματεία κατηγορούν τό ΥΠ.Π.Ε. για τήν άδιαφορία πού δείχνει, νά μήν τά ρωτάει καί νά όριοθετεί άντιδραστικά σχέδια νόμου.

Αυτό το αιώνιο κυνήγι της γάτας
μέ το ποντίκι είναι συνηθισμένο
φαινόμενο κάθε Κυβερνητικής έ-
ξουσας, που αφήνει το αίτημα να
ωρμάσει και να φουντώσει για να
δείξει την αντίληψη της περί δημο-
κρατικότητας...

Κακόπιστοι οι "Έλληνες κυρία Μερκούρη" κακόπιστοι και με έλλειψη δημοκρατικότητας ίσως αλλά προσέχτε, γιατί έτσι όπως πάει το πράγμα, θά ξεφουρνιάσετε και κείνο τό παλαιό γνώριμο περί... «σκοτεινών δυνάμεων που υποκινούν κτλ, κτλ.»

Ἀλήθεια, τό θυμόσαστε;

Νότης Μαυρουδής

...Ο ΚΡΥΜΜΕΝΟΣ ΑΣΣΟΣ!

Βέβαια, κανείς δε βρέθηκε μέχρι στιγμής να υπερασπιστεί τό περιφημο Ν.Σ. για τη «μουσική παιδεία». Κι όλοι σχεδόν οι μουσικοί και οι συντάκτες τόνισαν πόσο απαράδεκτο είναι να παραμείνει σέ ιδιωτικά γέρια.

Ἀρκετά στριμωγμένη λοιπόν, η
Μελίνα ἔβγαλε ἀκόμα ἓναν ἄσσο
ἀπὸ τὸ μανίκι:

«Θά ιδρυθούν 5 δημόσια μουσικά εκπαιδευτήρια σε διάφορες πόλεις»!

Γιά ποιά ιδιωτική παιδεία λοιπόν μιλάτε!

Θά μπορούσαμε βέβαια νά πούμε
ὅτι ἐπιμελῶς ἀποφεύγει νά προσ-
διορίσει τόν χαρακτήρα τῶν «ἐκπαι-



δευτηρίων». *Ανώτερα (ΑΣΜΕ όπως ορίζει τό ΝΣ); Προπαιδευτικά; Ποιάς δυναμικότητας;

‘Αλλά μάλλον αυτά έχουν πολύ μικρή σημασία. Γιατί τὰ 5! μουσικά εκπαιδευτήρια, αντιπροσωπεύουν κάτι πολύ λιγότερο από τὸ 0,5% τῶν ὑπαρχόντων μουσικῶν ιδρυμάτων. Ἀς τὰ μαζέψουν τουλάχιστον σὲ μιά πόλη μήπως καὶ φανοῦν λιγάκι, γιατί ἂν σκορπιστοῦν τὸ ἓνα στὴν Ξάνθη τὸ ἄλλο στὴν Καλαμάτα, κλπ. θὰ χρειαστεῖ ἐξόρμηση φοιτητῶν, τύπου «Χάλκης», γιὰ νὰ ἀνακαλυφθοῦν!

Δ.Ο.

ΑΜΕΛΕΤΗΤΗ Η κ. ΜΕΡΚΟΥΡΗ

Θεωρεί ακόμη ἡ κ. Μερκούρη ὅτι οἱ ἀπεργιακές κινητοποιήσεις τῶν σπουδαστῶν-καθηγητῶν ἔγιναν «χωρὶς κανένα λόγο» καὶ σὰν «ἀρνηση στὴν πρόταση τοῦ διαλόγου!»

Τό γεγονός ὅτι ἡ πόρτα τοῦ διαλόγου ἀνοίξε ἀφοῦ πρῶτα ἐξαγγέλθηκαν οἱ ἀντιδράσεις καὶ οἱ κινητοποιήσεις ἴσως ὀφείλεται σέ καθαρὴ σύμπτωση!

Πάντως, η κ. Μερκουρή επιμένει ότι το Ν.Σ. βάζει τη μουσική παιδεία σε ...«νέες βάσεις» και εισάγει νέους επαναστατικούς θεσμούς όπως οι... «πανελλήνιες εξετάσεις», και τα «νέα συστήματα διδασκαλίας»!

Καί οι πανελλήνιες εξετάσεις είναι πράγματι...επανάσταση στο χώρο της μουσικής, ψάχνουμε όμως ακόμη να βρούμε τίς... «νέες βάσεις και συστήματα»!

Τό πιο πιθανό πάντως είναι ότι η κ. Μερκούρη δεν έχει διαβάσει ακόμα τό Ν.Σ.!

Δ.O.

ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ Ή ΜΑΖΟΧΙΣΜΟΣ:

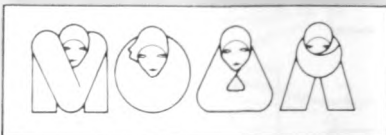
Ἡ παραπάνω ἀποψη ἐνισχύεται ἀπὸ τὴ φράση τῆς ἀνακοίνωσης τοῦ ΥΠΠΕ... «οἱ θέσεις τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ μουσικὴ ἐκπαίδευση εἶναι διαμετρικὰ.. ἀντίθετες ἀπ' αὐτές γιὰ τίς ὁποῖες ἐπικρίνεται».

Μάλλον πρόκειται για άποψη της κ. Μερκούρη που βιάζεται να καθισχύσει τη γενική κατακραυγή. Γιατί αν πρόκειται για άποψη και της επιτροπής τα πράγματα περιπλέκονται.

Ἄμα τὰ μέλη της εἶναι ἀντίθετα
στὶς θέσεις γιὰ τὶς ὁποῖες ἐπικρίνο-
νται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐνδιαφερόμε-
νους, συλλόγους καὶ ἄτομα, ἀφα-
νεῖς καὶ ἐπιφανεῖς, τότε προκύπτει
ἓνα εὐλόγο ἐρώτημα: γιατί αὐτοὶ οἱ
ἀνθρωποι ἐφταῖξαν ἓνα Ν.Σ. μὲ ἀ-
ποφθεῖς... ἀντίθετες ἀπὸ αὐτὲς πού
πιστεύουν; Δὲν εἴμαστε καλὸ!

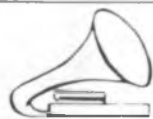
Ἐκτός καί ἂν ἀπλῶς ἤθελαν νὰ
μᾶς δοκιμάσουν...

A.O.



ΤΟ ΨΩΝΙΟ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Πολύ γυναίκα ρε φιλάρα νά' ού-
με... "Εμεινα ιχθύς άφωνος! Καί
μετά σου κουνιέται ή άλλη περί τήν
πλατεία καί παριστάνει τήν γκόμε-
να. Που πάς μωρή πατσούρα μέ
ρολόι στό λουράκι καί άνευ Νίκον,
μηδέ Χάξελμπλαντ; "Εγίνα άντίλη-
πτός;



ΚΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Καί για όσους δέν πήραν είδηση, κυκλοφόρησε τό μεγαλειώδες έργο του Γ. Μαρκόπουλου «Σειρήνες» σέ ποιηση Κ. Μύρη, ή Πορφύριου, ή Γεωργουσόπουλου. Τήν έννοια του μεγαλειώδους αποδίδει τό σλό-γκαν.. «έπιτέλους! τό έργο σταθ-μός» πού διαφημίζει τό δίσκο. Κι από έγκυρες πληροφορίες πού έ-χουμε, ό τίτλος αυτός δέν είναι διαφημιστική ύπερβολή αλλά από-λυτη πεποίθηση του συνθέτη, πού τή διαδίδει όπου σταθεί κι όπου βοηθεί.

Πώς αλλιώς μπορούσε να 'τανε
 εξάλλου; Γιατί τό ξργο σταθμός ά-
 ποτελεί την... άπάντηση στους Pin-
 ckfloyd (!) πού είχε προαναγγείλει
 ό συνθέτης.

Περιμέναμε λίγο αλλά αξίζει.
Κι ανάμεσα στους συντελεστές
του δίσκου, τραγουδιστές, χορωδίες
καί... «παλιοί ρεμπέτες!»

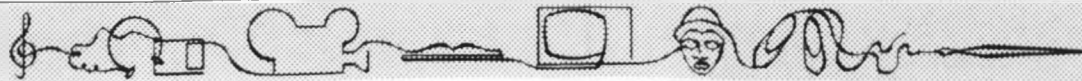
Ἀνώνυμοι, σκιές, μιά ιδέα, ὁ ἀ-
παραίτητος μαϊντανός πού δένει τό
παλιό μέ τό καινούριο. Κι αὐτοί
ἐναντίον τῶν Pinckfloyds.

Δ.Ο.

[illegible]

Βάγγος

ΓΥΝΑΙΚΑ, Δεκέμβριος 1983



Πού βρίσκεται σήμερα ή μουσική σκηνή της τζάζ



Δέκα χρόνια μετά

του Σάκη Παπαδημητρίου.

Αποτέλεσμα, εξακολουθούν να ακούγονται έκπομπές του στυλ «τζάζ στο Δ'» όπου μαζεύει ο καθένας την παρέα του στο στούντιο, τάζε, βάζουνε και κανά δίσκο ECM που είναι IN τώρα τελευταία, και στο τέλος μάζε ανακινώνουν ότι ακούσαμε ένα άφιέρωμα στον τάδε μουσικό ή στυλ, και οι άνθρωποι που πραγματικά μπορούν να κάνουν δουλειά στο ραδιόφωνο, έχουν πάρει διαζύγιο με τη ραδιοφωνία.

Εκεί που τάζε πράγματα έχουν μπλέξει, είναι στις διακογραφικές εταιρείες. Όλοι οι δίσκοι είναι άνε-

ξάρητες ιδιωτικές παραγωγές (PRAXIS RECORDS, FALIREAS).

Κανείς δε δέχεται να δώσει την ευκαιρία στους μουσικούς που ασχολούνται με την τζάζ και τον αυτοσχεδιασμό να δοκιμάσουν τις ιδέες τους στο βινύλιο. Αντίθετα όμως δε διατάζουν να χρησιμοποιούν τους ίδιους μουσικούς στις ηχογραφήσεις και τάζε συγκροτήματα εθνικών συνθετών γιατί αδιαμφισβήτητα οι μουσικοί της τζάζ είναι οι καλύτερα καταρτισμένοι.

Έτσι φτάνουμε στο σημείο να ένορχηστρώνει ο Μικέλης τους δι-

σκους της Άννας Βίσση, ή Ήδύλη Τσαλίκη να έχει ήχο Ραί Μεθενύ χάρις στον Ζώη και τον Άλεξιάδη, και ο Θάνος Μικρούτσικος να εκδίδει την Άραπιά χρησιμοποιώντας τον Γιώργο Φακανά, τον Τάκη Φαρατζή, τον Νίκο Τουλιάτο, μουσικούς που είναι γνωστοί για τη δραστηριότητά τους στον χώρο της τζάζ, και να μάζε παρουσιάζει ένα δίσκο με τζαζοειδείς προεκτάσεις, θέλοντας να μάζε πείσει ότι προκειται για δικές του έμπνευσεις.

Τήν παρουσίαση της τζάζ βέβαια σαν ζωντανής μουσικής, όπως πραγματικά είναι, δεν τη συζητάμε. Υπάρχει απόλυτη έλλειψη χώρων.

Εκτός από το jazz-club και άλλους δυο-τρεις χώρους, δε δίνεται η δυνατότητα στους μουσικούς να εφαρμόσουν και να ανταλλάξουν τις ιδέες τους, παίζοντας σε κάποια μόνιμη βάση. Για βιοπορισμό από την ίδια τη μουσική ούτε σκέψη να γίνεται, πράγμα που αναγκάζει τους μουσικούς να επανδρώνουν τάζε διάφορα «σκιλάδικα» και για να χρησιμοποιήσω την έκφραση γνωστού κιθαρίστα της τζάζ που έπαιξε... κόντρα μπάσσο με την Οπισθοδρομική Κομπανία, «πέντε χιλιάρικά τη μέρα τάζε γιατρό τόν κάνουν πέρα»!

Στο κατώφλι μιάς νέας περιόδου

Στο κατώφλι του 1984 ο χώρος που αποτέλεσε την καρδιά της ελληνικής σκηνής της τζάζ, το jazz-club, με απόφαση του Υπουργείου, που θέλει να ξεκαθαρίσει την Πλάκα από τάζε «διαφθορεία», σταμάτησε να λειτουργεί στην Πλάκα, και μεταφέρθηκε στην Πλατεία Κυψέλης.

Αυτό που χαρακτηρίζει τη σκηνή της τζάζ είναι μιά ύφεση, που έχει σαν αποτέλεσμα, η πρώτη γενιά μουσικών να έχει απογοητευτεί και να έχει χάσει τόν ένθουσιασμό της (πόσο καφρ έχουν να εμφανισθούν οι Sphinx) και η δεύτερη γενιά μουσικών ψάχνει να βρεί τόν δρόμο της μέσα σ' έναν καταγιασμό προβλημάτων. Ένας σπύλλογος μουσικών και φίλων της τζάζ, που όλοι συμφωνούν ότι τάζε ήταν τόνωση και τάζε προσέφερε λύσεις σ' αυτή την ύφεση, έχει παγώσει, ένα χρόνο τώρα, μέσα σε συζητήσεις.

Όπως λέει και ο Μπαράκος, για όλους εμάς που παρακολουθήσαμε την υπόθεση της τζάζ να προσπαθεί να ανθρωθεί μέσα από προβλήματα και αντιξοότητες που αντιμετώπιζε και αντιμετωπίζει, μιά νέα περίοδος αρχίζει, πράγμα που σημαίνει περισσότερη δουλειά, για την υπόθεση που λέγεται, τζάζ και αυτοσχεδιασμός.

Γιώργος Ζαχαρίου

Στις αρχές του 1974 ο Γιώργος Μπαράκος έπαυσε την απόφασή του να ανοίξει ένα μαγαζί όπου τάζε διοχέτευε την αγάπη του για την τζάζ, μιά αγάπη που, όπως ο ίδιος λέει, ξεκίνησε από ένα δίσκο, που του χάρισε ένας γείτονας του. Τό μαγαζί αυτό τάζε «τζάζ-ρόκ» μετέπειτα «Jazz-club» έμελλε να γίνει ή αρχή μιάς προσπάθειας για τη δημιουργία μιάς σκηνής γύρω από την τζάζ και τόν αυτοσχεδιασμό στη χώρα μας. Σήμερα, 10 χρόνια μετά, βρισκόμαστε στο τέλος της πρώτης περιόδου (αν μπορεί να χαρακτηριστεί έτσι) της τζάζ στη χώρα μας.

Μιάς περιόδου που έχει στο ενεργητικό της τάζε μεγάλωμα της πρώτης γενιάς Ελλήνων μουσικών της τζάζ και του αυτοσχεδιασμού. Ένα πλήθος από συναντήσεις, ένα περιοδικό με τόν τίτλο «τζάζ» τάζε όποιο, αν και δεν κατόρθωσε να επιβιώσει, κατάφερε να παίξει σωστά τάζε ρόλο του σαν μέσο πληροφόρησης των ενδιαφερομένων, μουσικών και ακροατών, οι όποιοι προσπαθούσαν να κάνουν τάζε πρώτα τους βήματα στον μέχρι τότε άγνωστο αυτό χώρο.

Ακόμα, μέσα σ' αυτήν την περίοδο υπήρξε μιά μεγάλη προσπάθεια να έναρμονιστεί ή δραστηριότητα γύρω από την τζάζ μ' αυτή των άλλων χωρών, με τάζε να παρουσιασθούν αρκετοί ξένοι μουσικοί και στην Ελλάδα.

Εδώ βέβαια αρχίζουν τάζε προβλήματα, γιατί ή πρωτοβουλία μιάς ομάδας ανθρώπων, όσο καλά αποτελέσματα και να είχε, ανάλογα με τάζε μέτρο των δυνατοτήτων τους, δεν παύει να σκοντάφτει σε θεμελιακά προβλήματα, γιατί κανείς από αυτούς που ασχολούνται με την τζάζ δεν είχε και δεν έχει τη δυνατότητα να διαθέτει εκατομμύρια, σε αντίθεση με τούς κρατικούς φορείς (Ε.Ο.Τ.), αλλά και να τάζε είχε, δε τάζε τάζε διέθετε εν έτει 1983 για τόν Lionel Hampton, 40 χρόνια μετά τούς Αμερικανούς, ούτε τάζε παρουσίαζε τόν Dizzy Gillespie στο Hilton αντί εισιτηρίου 3.500 δραχ.

Η γεροντοκρατία που μαστίζει αυτούς τούς φορείς αρνιόταν και αρνιέται πεισματικά να καταλάβει την τζάζ σαν μιά συνεχώς εξελισσόμενη τέχνη.

Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι ο μοναδικός δημόσιος οργανισμός που δέχτηκε να παρουσιάσει τούς Έλληνες μουσικούς και τη δουλειά τους, δεν ήταν ελληνικός, αλλά... Γερμανικός, τάζε Ίνστιτούτο Γκαίτε (Βλέπε PRAXIS).

Ραδιόφωνο και διακογραφικές εταιρείες

Σ' αυτή τη δεκαετία ακόμα έγιναν αρκετές προσπάθειες για παρουσίαση της τζάζ από τάζε ραδιόφωνο.

Εκπομπές γίνανε αρκετές, από απαράδεκτες, μέτριες έως την αξεπέραστη «παγκοσμιοότητα της τζάζ»

Η σημερινή ύφεση έχει διαδεχθεί τόν ένθουσιασμό και τη ζωντάνια των πρώτων προσπαθειών.

Ο Γκαστόν Μπασελάρ (1884-1962) φιλόσοφος που σφράγισε με την παρουσία του τη δημιουργία της γαλλικής επιστημολογικής «σχολής» (Κανγκιλέμ, Φουκώ, Λεκούρ) άφησε ένα ευρύτατο έργο που ελάχιστα είναι γνωστό στη χώρα μας. Το άποσπασμα που δημοσιεύουμε από το βιβλίο του «Η ψυχανάλυση της φωτιάς» δείχνει τον τρόπο που επιχείρησε να έρευνήσει την ανάπτυξη των επιστημών. Πρόκειται για μία νέα μέθοδο ανάλυσης στα σύνορα μεταξύ της ποίησης και της επιστήμης. Με την «Ψυχανάλυση της φωτιάς» ο Μπασελάρ κάνει την πρώτη του προσπάθεια να αναλύσει τα στοιχεία της φύσης και την ιστορία των έρμηνειών που τους δόθηκαν.

Ακολουθήσε ο άερας, η γη και το νερό.

Η μετάφραση έγινε από το γαλλικό πρωτότυπο: «*La psychanalyse du feu*», Ed. Gallimard, 1949, σ. 23 κ.ε...

Τό σύμπλεγμα του Προμηθέα

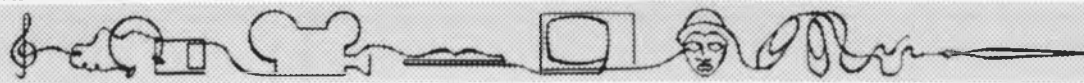
Η φωτιά είναι περισσότερο ένα κοινωνικό παρά ένα φυσικό όν. Για να διαπιστώσουμε αν αυτή η παρατήρηση είναι θεμελιωμένη, δεν είναι απαραίτητο να αναπτύξουμε συλλογισμούς για το ρόλο της φωτιάς στις πρωτόγονες κοινωνίες, ούτε να επιμεινουμε στις τεχνικές δυσκολίες διατήρησης της φωτιάς. Αρκεί να κάνουμε θετική ψυχολογία εξετάζοντας τη δομή και την εκπαίδευση ενός πολιτισμένου πνεύματος. Πράγματι, το δέος μπροστά στη φωτιά είναι ένα διδασκόμενο δέος, δεν είναι ένα φυσικό δέος. Το αντανάκλαστικό που μάς κάνει ν' αποσύρουμε το δάχτυλο απ' τη φλόγα ενός κεριού δεν παίζει κανένα ενσυνείδητο ρόλο μέσα στη γνώση μας. Μπορούμε μάλιστα ν' απορήσουμε που του δίνουν τόση σημασία στα βιβλία στοιχειώδους ψυχολογίας, όπου παρουσιάζεται ως αδιάκοπη παρέμβαση ενός είδους σκέψης μέσα στο αντανακλαστικό, μιάς γνώσης μέσα στην πιο άγρια αίσθηση. Στην πραγματικότητα, πρώτες έρχονται οι κοινωνικές απαγορεύσεις. Η φυσική έμπειρία έρχεται μόνο σε δεύτερη μοίρα για να προσφέρει μία αίφνιδια ύλική απόδειξη, συνεπώς πολύ σκοτεινή για να θεμελιώσει μία αντικειμενική γνώση. Τό κάψιμο, δηλαδή η φυσική απαγόρευση, πιστοποιώντας τις κοινωνικές απαγορεύσεις, δίνει, στα μάτια του παιδιού, μεγαλύτερη αξία στην πατρική διάνοια. Στη βάση, επομένως, της παιδικής γνώσης της φωτιάς, υπάρχει μία αλληλεπίδραση του φυσικού και του κοινωνικού, όπου το κοινωνικό είναι σχεδόν πάντοτε κυρίαρχο. Ίσως το δει κανείς καλύτερα αν συγκρίνει το τρύπημα και το κάψιμο. Και τό ένα και τό άλλο προκαλούν αντανάκλαστικά. Γιατί όμως οι καρφίτσες δεν είναι, όπως η φωτιά, αντικείμενο δέους και φόβου; Ακριβώς διότι οι κοινωνικές απαγορεύσεις που άφορούν τις καρφίτσες είναι πολύ πιο άσθενείς από τις απαγορεύσεις που άφορούν τη φωτιά.

Ίδου, λοιπόν, η αληθινή βάση του δέους μπροστά στη φλόγα: μόλις τό παιδί πλησιάσει τό χέρι του στη φωτιά, ο πατέρας του του δίνει μιά ξυλιά στα δάχτυλα. Η φωτιά χτυπά χωρίς να χρειάζεται να κάψει. Ό,τι κι αν είναι αυτή η φωτιά, φλόγα ή θερμάστρα, λάμπα ή φούρνος, η επαγρύπνηση των γονιών είναι ή ίδια. Η φωτιά είναι επομένως πρώτ' απ' όλα τό αντικείμενο μιάς γενικής απαγόρευσης. Έξ ου και τό συμπέρασμα αυτό: ή κοινωνική απαγόρευση είναι ή πρώτη μας γενική γνώση για τη φωτιά. Τό πρώτο που μαθαίνουμε για τη φωτιά είναι ότι δεν πρέπει να την άγγιζουμε. Καθώς μεγαλώνει τό παιδί, οι απαγορεύσεις παίρνουν πνευματικό χαρακτήρα: ή ξυλιά αντικαθίσταται απ' την όργι-

Γκαστόν Μπασελάρ

σμένη φωνή, ή οργισμένη φωνή απ' τη διήγηση των κινδύνων του έμπρησμού, απ' τους θρύλους για τη φωτιά του ούρανού. Έτσι, τό φυσικό φαινόμενο γρήγορα έμπλέκεται σε σύνθετες και συγκεκριμένες κοινωνικές γνώσεις, που δεν αφήνουν καθόλου χώρο για την άπλή γνώση.

Εφόσον, λοιπόν, οι αναστολές είναι οι πρώτες συνέπειες των κοινωνικών απαγορεύσεων, τό πρόβλημα της προσωπικής γνώσης της φωτιάς είναι τό πρόβλημα της επιτήδειας άνυπακοής. Τό παιδί θέλει να κάνει σαν τόν πατέρα του, μακριά απ' τόν πατέρα του, και σαν ένας μικρός Προμηθέας κλέβει σπέρτα. Τρέχει τότε στα χωράφια, και στο βάθος μιάς χαράδρας θεμελιώνει την έστια του σκασιαρχείου. Τό παιδί της πόλης δεν γνωρίζει τίποτα γι' αυτή τη φωτιά που ανάβει ανάμεσα σε τρεις πέτρες. Δεν δοκίμασε ποτέ ψητά δαμάσκηνα, ούτε σαλιγκάρια στην κόκκινη θράκα. Μπορεί να διαφύγει απ' αυτό τό σύμπλεγμα του Προμηθέα που έγω έχω συχνά αισθανθεί. Μόνο αυτό τό σύμπλεγμα μπορεί να μάς κάνει να καταλάβουμε τό ενδιαφέρον που προκαλεί πάντα ο τόσο φτωχός μύθος του πατέρα της Φωτιάς. Δεν πρέπει εξάλλου να βιαστούμε να μπερδέψουμε αυτό τό σύμπλεγμα του Προμηθέα με τό οιδιπόδαιο σύμπλεγμα της κλασικής ψυχανάλυσης. Τό δίχως άλλο οι σεξουαλικές σινιστώσες των όνειροπολήσεων πάνω στη φωτιά είναι ιδιαίτερα έντονες, και θά επιχειρήσουμε στη συνέχεια να τις αποκαλύψουμε. Ίσως όμως αξίζει περισσότερο να χαρακτηρίσουμε όλες τις αποχρώσεις των ενσυνείδητων πεποιθήσεων με διαφορετικές εκφράσεις, και να εξετάσουμε στη συνέχεια πώς συγγενεύουν τά συμπλέγματα. Ένα απ' τά προτερήματα ακριβώς της ψυχανάλυσης της αντικειμενικής γνώσης που προτείνουμε, νομίζουμε ότι βρίσκεται στην εξέταση μιάς λιγότερο βαθιάς ζώνης από εκείνην όπου αναπτύσσονται τά πρωτόγονα ένστικτα. Καί επειδή αυτή ή ζώνη είναι ένδιάμεση, έχει έναν καθοριστικό ρόλο για την καθαρή σκέψη, για την επιστημονική σκέψη. Η γνώση και ή δημιουργία είναι άνάγκες που μπορούμε να τις



Η ψυχανάλυση τῆς φωτιᾶς



προσδιορίσουμε καθ' εαυτές χωρίς να τις θέσουμε υποχρεωτικά σέ σχέση με την επιθυμία για δύναμη. Υπάρχει στον άνθρωπο μία αληθινή δέληση πνευματικότητας. Υποτιμούμε την ανάγκη για γνώση, όταν την θέτουμε, όπως κάνει ο πραγματισμός κι ο μπεργκσονισμός, κάτω απ' την απόλυτη εξάρτηση της άρχῆς της χρησιμότητας. Προτείνουμε λοιπόν να καταταγοῦν κάτω απ' τὸ ὄνομα *σύμπλεγμα τοῦ Προμηθέα* ὅλες οἱ τάσεις ποὺ μᾶς ὠθοῦν νὰ μάθουμε ὅσα οἱ πατεράδες μας, περισσότερα ἀπ' τοὺς πατεράδες μας, ὅσα οἱ δασκάλοι μας, περισσότερα ἀπ' τοὺς δασκάλους μας. Μόνο ψηλαφώντας τὸ ἀντικείμενο, τελειοποιώντας τὴν ἀντικειμενική μας γνώση μπορούμε νὰ ἐλπίζουμε ὅτι θὰ σταθούμε πιὸ καθαρά στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο ποὺ ἔχουμε θαυμάσει στοὺς πατεράδες μας καὶ στοὺς δασκάλους μας. Ἡ ὑπεροχή τῶν πιὸ δυνατῶν ἐνστικτῶν καλύπτει φυσικά ἓνα πολὺ μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ τὰ πιὸ σπάνια πνεύματα πρέπει κι αὐτὰ νὰ ἐξεταστοῦν ἀπ' τὸν ψυχολόγο. Ὅσο κι ἂν ἡ καθαρὴ πνευματικότητα εἶναι ἐξαιρεση δὲν παύει νὰ χαρακτηρίζει μιὰ εἰδικὰ ἀνθρώπινη ἐξέλιξη. Τὸ σύμπλεγμα τοῦ Προμηθέα εἶναι τὸ οἰδιπόδειο σύμπλεγμα τῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Τὸ σύμπλεγμα τοῦ Ἐμπεδοκλῆ

Ἡ μοντέρνα ψυχιατρικὴ ἀποσαφηνίσε τὴν ψυχολογία τοῦ ἐμπρηστή. Ἐδειξε τὸν σεξουαλικὸ χαρακτήρα τῶν τάσεών του. Φανέρωσε τὸν σοβαρὸ τραυματισμὸ ποὺ μπορεῖ νὰ ὑποστεί ἓνας ψυχισμὸς ἀπ' τὸ θέαμα μιᾶς φλεγόμενης θημωνιάς ἢ στέγης, τὸ θέαμα μιᾶς μεγάλης πυρκαγιᾶς στὸν νυχτερινὸ οὐρανό, μέσα στὸ ἀπειρὸ τῆς ὀργωμένης πεδιάδας. Σχεδὸν πάντα, ὁ ἐμπρησμὸς στὰ χωράφια εἶναι τὸ πάθος ἐνὸς βοσκού. Σὰν λαμπαδηδρόμοι τῆς συμφορᾶς, οἱ δυστυχιοὶ ἄνθρωποι μεταδίδουν ἀπὸ γενιά σὲ γενιά τὸ μικρόβιο τῶν ὀνείρων τῆς μοναξιάς τους. Μία πυρκαγιά προσδιορίζει ἓναν ἐμπρηστὴ σχεδὸν

τόσο μοιραία ὅσο κι ἓνας ἐμπρηστὴς ἀνάβει μιὰ πυρκαγιά. Ἡ φωτιά διατηρεῖται μέσα στὴν ψυχὴ πιὸ σίγουρα ἀπ' ὅ,τι κάτω ἀπ' τίς στάχτες. Ὁ ἐμπρηστὴς εἶναι ὁ πιὸ ὑποκριτικὸς ἀπ' τοὺς ἐγκληματίες. Στὸ ἀσπλο τοῦ Σίντ-Υλι, ὁ πιὸ χαρακτηριστικὸς ἐμπρηστὴς εἶναι πολὺ ἐξυτηρικὸς. Δὲν ὑπάρχει παρὰ μόνο ἓνα πράγμα ποὺ προσποιεῖται ὅτι δὲν ξερεῖ νὰ κάνει: νὰ ἀνάβει τὴ σόμπα. Ἐξω ἀπὸ τὴν ψυχιατρικὴ, ἡ κλασικὴ ψυχανάλυση μελέτησε ἐπὶ μακρὸν τὰ ὀνείρα τῆς φωτιᾶς. Ἀνήκουν στὰ πιὸ διανοή, τὰ πιὸ καθαρὰ, ἐκεῖνα ποὺ ἡ σεξουαλικὴ τους ἐρμηνεία εἶναι ἡ πιὸ σίγουρη. Δὲν θὰ ἐπανελθούμε συννεπῶς στὸ πρόβλημα αὐτό.

Ἐμεῖς ποὺ ἐπιχειροῦμε νὰ ψυχαναλύσουμε ἓνα ψυχικὸ στρῶμα λιγότερο βαθύ, πιὸ διανοητικὸ, ὀφείλουμε νὰ ἀντικαταστήσουμε τὴ μελέτῃ τῶν ὀνείρων ἀπ' τὴ μελέτῃ τῆς ὀνειροπόλησης, καὶ πιὸ εἰδικά, μέσα σ' αὐτὸ τὸ μικρὸ βιβλίο, ὀφείλουμε νὰ μελετήσουμε τὴν ὀνειροπόληση μπροστὰ στὴ φωτιά. Κατὰ τὴ γνώμη μας, αὐτὴ ἡ ὀνειροπόληση εἶναι ἐξαιρετικὰ διαφορετικὴ ἀπὸ τὸ ὄνειρο γιὰ τὸ λόγο ἀκριβῶς ὅτι πάντοτε εἶναι λιγότερο ἢ περισσότερο συγκεντρωμένη πάνω σ' ἓνα ἀντικείμενο. Τὸ ὄνειρο προχωρᾷ γραμμικά, λησιμονώντας καθ' ὁδὸν τὸ δρόμο του. Ἡ ὀνειροπόληση λειτουργεῖ σὰν ἄστρο. Ξαναγυρίζει στὸ κέντρο τῆς γιὰ νὰ ἐξαπολύσει νέες ἀκτίνες. Καὶ ἰδιαίτερα ἡ ὀνειροπόληση μπροστὰ στὴ φωτιά, ἡ γλυκιά συνειδητὴ ὀνειροπόληση τῆς εὐεξίας, εἶναι ἡ ὀνειροπόληση ποὺ συγκεντρώνεται κατὰ τὸν πιὸ φυσικὸ τρόπο. Προσηλώνεται ἐντὸν στὸ ἀντικείμενό της ἢ, ἂν θέλετε, στὴν προφασί τοῦ ἀντικειμένου της. Ἀπὸ κεῖ ἀντλεῖ αὐτὴ τὴ σταθερότητα καὶ τὴν ὁμοιογένεια ποὺ τῆς προσδίδουν μιὰ τέτοια χάρι ὥστε κανεὶς δὲν

μπορεῖ νὰ ἀποστρέψει τὸ πρόσωπό του. Εἶναι τόσο καλὰ καθορισμένη ποὺ ἔχει καταντήσει κοινοτυπία νὰ πεῖ κανεὶς ὅτι τοῦ ἀρέσει ἡ φωτιά τοῦ ξύλου στὸ τζάκι. Πρόκειται γιὰ τὴν ἡσυχί, κανονικὴ, ἐλεγχόμενη φωτιά, ὅπου τὸ χοντρὸ κούτσουρο ἀνάβει μὲ μικρὲς φλογίτσες. Εἶναι ἓνα μονότονο καὶ λαμπρὸ φαινόμενο, ἀληθινὰ συνολικὸ: μιλάει καὶ πετᾷ, τραγουδαίει.

Ἡ φωτιά ποὺ κλείνεται στὸ τζάκι, ἦταν ἀναμφίβολα γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸ πρῶτο θέμα ὀνειροπόλησης, τὸ σύμβολο τῆς ἀνάπαυσης, ἡ πρόσκληση γιὰ ἀνάπαυση. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συλλάβουμε μιὰ φιλοσοφία τῆς ἀνάπαυσης διχῶς μιὰ ὀνειροπόληση μπροστὰ στὰ φλεγόμενα ξύλα. Θὰ μπορούσαμε ἀκόμη νὰ ποῦμε ὅτι ἂν στερεῖσαι τὴν ὀνειροπόληση μπροστὰ στὴ φωτιά, χάνεις τὴν πραγματικὰ ἀνθρώπινη καὶ πρώτη χρῆση τῆς φωτιᾶς. Χωρὶς ἀμφιβολία ἡ φωτιά θερμαίνει καὶ ξεκουράζει. Δὲν εἶναι ὁμῶς δυνατόν νὰ συνειδητοποιήσει κανεὶς αὐτὴ τὴν ξεκούραση παρὰ μετὰ ἀπὸ ἓναν ἄρκετὰ μεγάλο ρεμβασμὸ. Δὲν νιώθει κανεὶς τὴν εὐεξία τῆς φωτιᾶς παρὰ μόνο ἂν βάλει τοὺς ἀγκῶνες στὰ γόνατα καὶ ἀκουμπήσει τὸ κεφάλι στὰ χέρια του. Αὐτὴ ἡ στάση ἐρχεται ἀπὸ μακριά. Τὴν παίρνει ἐντελῶς φυσικά τὸ παιδί στὴ φωτιά. Δὲν εἶναι καθόλου ἡ στάση τοῦ Στοχαστῆ. Προσδιορίζει μιὰ ἐντελῶς ξεχωριστὴ προσοχὴ ποὺ δὲν ἔχει τίποτα νὰ κάνει μὲ τὴν προσοχὴ τῆς ἐποπτείας ἢ τῆς παρατήρησης. Πολὺ σπάνια χρησιμοποιεῖται γιὰ ἓναν ἄλλο ρεμβασμὸ. Κοντὰ στὴ φωτιά πρέπει νὰ καθόμαστε. Πρέπει νὰ ἀναπαυόμαστε χωρὶς νὰ κοιμόμαστε. Πρέπει νὰ ἀποδεχόμαστε τὴν ἀντικειμενικὰ εἰδικὴ ὀνειροπόληση.

Φυσικά, οἱ ὑποστηρικτὲς τοῦ ὠφελιστικοῦ σχηματισμοῦ τοῦ πνεύματος δὲν θὰ ἀποδεχτοῦν μιὰ θεωρία τόσο εὐκόλα ἰδεαλιστικὴ καὶ γιὰ νὰ καθορίσουν τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ μᾶς προκαλεῖ ἡ φωτιά θὰ μᾶς ἀντιτείνουν τίς πολλαπλὲς χρήσεις τῆς ἡ φωτιά ὅχι μόνο θερμαίνει ἀλλὰ καὶ ψήνει τὰ κρέατα. Δεῖς καὶ τὸ σύνθετο τζάκι, τὸ τζάκι τοῦ χωρικοῦ, ἐμποδίζει τὴν ὀνειροπόληση!

Ἡ ὀνειροπόληση ὁμῶς στὴ γωνία τῆς φωτιᾶς ἔχει καὶ πιὸ φιλοσοφικοὺς ἀξόνες. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ρεμβαίνει, ἡ φωτιά εἶναι ἓνα παραδειγμα τοῦ γοργοῦ γίγνεσθαι, καὶ ἓνα παραδειγμα τοῦ λεπτομεροῦς γίγνεσθαι. Λιγότερο μονότονη καὶ λιγότερο ἀφηρημένη ἀπ' τὸ νερὸ ποὺ κυλά, πιὸ γρήγορη στὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἀλλαγὴ ἀπ' τὸ ποῦλι στὴ φωλιά του ὅπως τὸ παραμυνοῦμε στὰ χαμόκλαδα, ἡ φωτιά ὑποβάλλει τὸν πόθο νὰ ἀλλάξει, νὰ παραβιαστεῖ ὁ χρόνος, νὰ φτάσει ὅλη ἡ ζωὴ στὸ τέρας, στὸ ἐπέκεινα. Ἡ ὀνειροπόληση, λοιπόν, εἶναι πραγματικὰ συναρπαστικὴ καὶ δραματικὴ· μεγεθύνει τὸ ἀνθρώπινο πεπρωμένο· συνδέει τὸ μικρὸ μὲ τὸ μεγάλο, τὴν ἐστία μὲ τὸ ἡφαίστειο, τὴ ζωὴ ἐνὸς κούτσουρου μὲ τὴ ζωὴ ἐνὸς κοσμοῦ. Τὸ μαγεμένο ὄν ἀκούει τὸ κάλεσμα τῆς πυρᾶς. Γι' αὐτόν, ἡ καταστροφή εἶναι κατὰ περισσότερο ἀπὸ μιὰ ἀλλαγὴ, εἶναι μιὰ ἀνανέωση.

Αὐτὴ ἡ πολὺ εἰδικὴ κι ὠστόσο πολὺ γενικὴ ὀνειροπόληση καθορίζει ἓνα πραγματικὸ σύμπλεγμα ὅπου ἐνώνονται ὁ ἔρωτας καὶ τὸ θεὸς τῆς φωτιᾶς, τὸ ἐνστικτὸ τῆς ζωῆς καὶ τὸ ἐνστικτὸ τοῦ θανάτου. Γιὰ συντομία, θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ ὀνομάσουμε τὸ *σύμπλεγμα τοῦ Ἐμπεδοκλῆ*.

Ποῦ ὀφείλεται αὐτὴ ἡ ἀκατανίκητὴ ἔλξη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν φωτιά; Πῶς ἐξηγεῖται ἡ γοητεία ποὺ ἀσκεῖ πάνω μας ἓνα ἀναμμένο τζάκι;

Γιά τον «Θίασο της 'Αθήνας»

Συναντήσαμε τον Πέτρο Μάρκαρη, δραματουργό και πρόεδρο της άστικής εταιρείας του «Θιάσου της 'Αθήνας» στο καινούργιο θέατρο ΑΜΟΡΕ λίγες μέρες πριν την πρεμιέρα του έργου του Μπ. Μπρέχτ «Μπάαλ»



Μπέρτολτ Μπρέχτ:

«Μπάαλ»

Συνέντευξη του Πέτρου Μάρκαρη

Πώς ξεκίνησε ο «Θίασος της 'Αθήνας»;

Τά κίνητρα είναι γνωστά. Μία ομάδα που θέλει να κάνει θέατρο με το δικό της τρόπο.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση ένα μέρος του «Θιάσου της 'Αθήνας» είχε ήδη δουλέψει στο παρελθόν μαζί.

Έννοείς βέβαια το «Ελεύθερο Θέατρο».

Ναι. Αυτοί είχαν ήδη μία μακρόχρονη εμπειρία αυτού του είδους δουλειάς. Περίπου ξέρανε πώς να ξεκινήσουν. Βέβαια ένας πυρήνας δεν μπορεί εύκολα να εντάξει νέους συνεργάτες, γιατί ψάχνει στόχους που θα τους ανακαλύψει εκ των υστέρων, και η απόσταση που χωρίζει το να φτιάξεις ένα θέατρο μέχρι το να καθορίσεις προγραμματικούς στόχους είναι μεγάλη.

Για το «Θίασο της 'Αθήνας», αυτό που μέτρησε πρώτα ήταν ο θεατρικός χώρος. Η εμπειρία άλλων θιάσων χωρίς στέγη που αναγκάζονται να τρέχουν δεξιά κι αριστερά, που πολλές φορές ή προσωποκίνητά τους όχι μόνο δε χωράει σε ουδέτερους χώρους αλλά αυτός ο ίδιος χώρος επιβάλλει τη δική του προσωπικότητα, ήταν ίσως ο βασικός λόγος που το πρώτο βήμα του θιάσου ήταν η άνευρεση και διαμόρφωση θεατρικού χώρου. Αυτό είχε και ένα δεύτερο καλό. Πολλές ομάδες, εκεί που τα χάνουν, είναι στις φοβερές συζητήσεις θολών στόχων ελλείπει δουλειάς. Στη δική μας περίπτωση η χειρωνακτική δουλειά, του να φτιαχτεί ένα θέατρο, αυτή την ομάδα την προστάτευε. «Ο,τι βλέπουμε εδώ μέσα είναι φτιαγμένο εξολοκλήρου από το θίασο. Με δικά τους χρήματα και με δανεικά. Όταν τέλειωνε μία το θέατρο, άρχισε η διαδικασία των συζητήσεων. Τι στόχους έχουμε, που απειθύνουμε κ.λ.π. Και εδώ έπεσε μία ωραία ιδέα. Είπαν: «'Αφού φάγαμε τόσο χρόνο, αντί να δείξουμε μία δουλειά προς τα έξω, δε δείχνουμε μία δουλειά προς τα μέσα;» Με στόχο να βοηθήσει τους ήθοποιους να έρθουν σε επαφή και να μπορούν να παίζουν ο ένας με τον άλλον.

Ήταν μία δουλειά που βασιζόταν σε πολλά διαφορετικά κείμενα;

«Όχι, υπήρχε ένα κείμενο που έπρεπε όμως να συμπληρωθεί από το θίασο. Αυτή η δουλειά δεν έφτασε να γίνει παράσταση. Μετά τη φάση αυτή άρχισε η δουλειά προς τα έξω. Πέρναι το καλοκαίρι, λοιπόν, έγινε η «Λυσιστράτη» με τον Σταύρο Ντουφεξή. Η παράσταση αυτή πήγε περιοδεία. Ταυτόχρονα άρχισε ο προβληματισμός για το ρεπερτόριο που θα ακολουθούσε.

Ο θεατρικός χώρος της 'Αθήνας είναι άχανός. Είναι δύσκολο να μην ακολουθήσεις την πεπατημένη. 'Ας μην γελιόμαστε, δημιουργείται ένας δεύτερος χώρος έμπορικης έπιτυχίας. 'Αν κάποτε υπήρχε μόνο το έμπορικό θέατρο, οι θιασάρχες, τα μεγάλα όνόματα, που εξακολουθούν να υπάρχουν άλλωστε, σήμερα ένας δεύτερος δρόμος «έπιτυχίας» είναι το ελληνικό έργο. Λές: «κάνω ελληνικό έργο έτσι όπως γράφεται τώρα, είμαι κατά 50% εξασφαλισμένος πως θα κάνω έπιτυχία». Αυτό είναι μια γραμμή και μάλιστα με τις εύλογες ενός ολόκληρου κόσμου που έχει απαιτήσεις από το θέατρο. Το πρόβλημα είναι να πιάς σ' ένα χώρο που είναι ακόμα ανοιχτός και όπου μπορείς να κατεβάσεις εναλλακτικές προτάσεις. Και το ελληνικό έργο πρέπει να ένταχθεί σ' αυτές τις εναλλακτικές προτάσεις. 'Αρχίσαμε να ψάχνουμε μ' αυτή τη λογική. Αυτό που είπαμε ήταν ότι η δική μας πρόταση με την οποία θέλουμε να δουλέψουμε, πρέπει να είναι συνδυασμένη με πολλές παρεμφερείς και παράλληλες δραστηριότητες.

Με αυτή τη λογική διαμορφώσαμε και το χώρο. Υπάρχει η κεντρική σκηνή (όπως τη λέμε) 280 θέσεων, ή μικρή σκηνή 80 θέσεων για πειραματικές παραστάσεις με λίγους ήθοποιούς, και το φουγάρι που θα γίνεται και χώρος για video. Δηλαδή ένας χώρος πολυεδρικός διαμορφωμένος για όλα τα γούστα. Σ' αυτή τη λογική έντάσσεται και η οργάνωση του σεμιναρίου. (σ.σ: Πρόκειται για το σεμινάριο που έγινε στο θέατρο ΑΜΟΡΕ με τίτλο «θεατρική γλώσσα και θεατρικό παιχνίδι στον Μπρέχτ-Μεθοδολογικές και πρακτι-

κές ασκήσεις για τρόπους αφήγησης στο θέατρο» και εισηγητές τους Πέτρο Μάρκαρη, Χάντς-Ούβε Χάους, Φόλκερ Μπράουν, Εύα Βινκλερ και Γκλύν Χιούζ). Γιατί πρέπει να ξεκινάμε μόνο με πρόταση παράστασης και όχι και με πρόταση ανάγνωσης των έργων; Όλα αυτά είναι προσπάθειες διαφορετικής επικοινωνίας.

Υπάρχουν ήδη διαμορφωμένες δύο τάσεις στις θεατρικές ομάδες σχετικά με το θέμα σκηνοθεσία. Άλλοι υποστηρίζουν πως πιο εύκολα διαμορφώνεται κοινή θεατρική γλώσσα με μόνιμο σκηνοθέτη και άλλοι ότι με την εναλλαγή σκηνοθετών βοηθιούνται περισσότερο οι ήθοποιοί.

Προσωπικά πιστεύω πως το να δουλεύεις συνεχώς με τον ίδιο σκηνοθέτη είναι η καλύτερη λύση. Πρώτα απ' όλα γιατί αυτό που στην Ελλάδα αβυσσάνισα και παρεξηγημένα λέμε θίασος (ο όρος έχει χάσει το ουσιαστικό περιεχόμενό του - θίασος σήμερα είναι ένα συνονθύλευμα) θα έπρεπε να έχει το νόημα του ensemble, που έχει τη δική του δυναμική, και πρέπει να ενσωματώνει τον σκηνοθέτη όπως έπισης και τον δραματουργό. Αυτή τη στιγμή στο Θίασο της 'Αθήνας δεν έχει τεθεί το πρόβλημα. Μακροπρόθεσμα πάντως θα το αντιμετωπίσουμε. Βέβαια η δουλειά με μόνιμο σκηνοθέτη και δραματουργό περικλείει τον κίνδυνο του να ακολουθήσει η ομάδα μία και μόνη αισθητική γραμμή. Ίσως το πιο ολοκληρωμένο είναι εκτός από τον μόνιμο σκηνοθέτη και η κατά διαστήματα συνεργασία με άλλους.

Εκτός από τον «Μπάαλ» τι άλλο έχετε προγραμματίσει;

Ένα έργο πάνω στον Κάφκ Μάρξ, που βασίζεται στην αλληγορία του με τη γυναίκα του και τον Ένγκελς, ένα έργο της Έντνα Ο' Μπράιαν πάνω στη ζωή της Βιρτζίνια Γούλφ, καθώς και ένα νεοελληνικό έργο που δεν το αποφασίσαμε ακόμη.

Γιάννης Μαργαρίτης
Γιώργος Μακρής

Ακριβώς 60 χρόνια μετά από την πρώτη παγκόσμια παρουσίαση του «Μπάαλ» (πρώτη παράσταση: Λειψία 8 Δεκεμβρίου 1923), ο «Θίασος της 'Αθήνας» παρουσιάζει το έργο αυτό για πρώτη φορά στην Ελλάδα. Τι είναι αυτό που κίνησε το ενδιαφέρον μας στον «Μπάαλ»; Πάνω απ' όλα το γεγονός ότι το έργο αυτό διαφέρει ριζικά απ' όλα τα άλλα έργα του Μπρέχτ που γνωρίσαμε στην Ελλάδα. Θεωρητικά, αν το παίξε κανείς χωρίς ν' αναφέρει τον τίτλο και τον συγγραφέα του, θα μάς ήταν αδύνατο να το συσχετίσουμε με τον Μπρέχτ.

Ο «Μπάαλ» συγκεντρώνει όλα τα «πριν» σε σχέση μ' αυτά που γνωρίζουμε για τον Μπρέχτ: είναι το πρώτο μεγάλο έργο του Μπρέχτ, γραφτηκε πριν από τη στροφή του Μπρέχτ στο έπικό θέατρο, πριν από τη στροφή του στον μαρξισμό, πριν από την εγκατάλειψη της γενέτειρας του, του 'Αουγκσμπουργκ. Ο «Μπάαλ» είναι η βίαιη αντίδραση ενός ποιητή απέναντι σ' έναν άστικό κοινωνικό χώρο, παμφάγο, που καταβροχθίζει και ενσωματώνει τα πάντα. Βία σ' όλες τις φάσεις της ζωής, και σ' όλα τα κοινωνικά στρώματα, ένα σεξουαλικό ένστικτο, άκροεστο και άδηφάγο, 'Αστοί και περιθωριακά στοιχεία, γυναίκες της καλής κοινωνίας και πόρνες, συσσωρεύονται, συγκρούονται και αλληλοεξοντώνονται. Και δίπλα σ' αυτά, η φύση σαν καταφύγιο και χώρος δημιουργίας, μία φύση όμως καθόλου ήρεμη, αλλά σε αδιάκοπη θύελλα, που μαίνεται και μαστιγώνει το άτομο. Κι εδώ βρίσκεται η έπικαιρότητα του έργου: στην ώθηση του ατόμου στο περιθώριο, τη βίαιη αντίδραση, από ένα κοινωνικό σύνολο άδηφάγο, που είναι σε θέση να οικειοποιηθεί τους πάντες και τα πάντα, και να τους φέρει στα μέτρα του.

Το έργο ανεβαίνει σε μετάφραση: Πέτρου Μάρκαρη - σκηνοθεσία: Χάντς-Ούβε Χάους - σκηνικά, κοστούμια: Γκλύν Χιούζ - φωτισμούς: Θόδωρος Μαργκά - επιμέλεια σκηνηκών, κοστούμιών: Μιχάλη Σδούγκου και με βοηθό σκηνοθέτη τον Γιάννη Καλέα.

Παίζουν οι ήθοποιοί: Μιχάλης Γούναρης, Γιάννης Καλέας, Δημήτρης Καμπερίδης, Χάικ Κασσαρτζιάν, Σάσα Κρίστη, Υβόννη Μαλτέζου, Πάνος Ξενάκης, Ανέτα Παπαθανασίου, Γιώργος Σαμπάνης, Κώστας Χαλκιάς και Μαρία Τσομπανάκη.

Ποιά τηλεοπτική μόρφωση

Η προσπάθεια να υποστηρίξω πως η τηλεόραση θα έπρεπε να απευθύνεται κύρια στους πολιτιστικά «μή προνομιούχους» μου έδωσε την ευκαιρία στο προηγούμενο άρθρο (Σχολιαστής Νο 8) να σκιαγραφήσω κάπως την κρατούσα ιδεολογία σχετικά με το «τι είναι μόρφωση και σε τι (!) χρησιμεύει». Έτσι, διαπιστώσαμε πως, για τον μέσο Νεοέλληνα, η μόρφωση σαν διαδικασία είναι μάλλον κουραστική και τέλεια ξεχωρισμένη από την ψυχαγωγία. Ακόμη, πως αφορά τους δλίγους αφού είναι ένα είδος «δικακόσμησης πολυτελείας». Ο πολύς κόσμος αναγνωρίζει σαν «διακόσμηση της λαϊκής ψυχής» την ειλικρίνεια, την τιμιότητα κ.λ.π., ή μόρφωση όμως είναι η «διακόσμηση» όσων έχουν την πολυτέλεια να μη τρέχουν για το καθημερινό ψωμί. Τέλος, η μόρφωση αναγνωρίζεται (από τον μέσο Νεοέλληνα πάντα), σαν συσσώρευση αξιοπεριεργών άλλ' όχι ιδιαίτερα χρήσιμων πληροφοριών.

Οι λεγόμενες «έπιμορφωτικές» εκπομπές στάθηκαν πάντα η τηλεοπτική έκφραση και ίσως επιβολή των παραπάνω αντιδραστικών αντιλήψεων. Θεώρησαν πάντα ότι απευθύνονται σε κάποιο περιορισμένο κοινό που κατά περίπτωση τις παρακολουθεί. Η λογική τους είναι πολύ απλή: Έχοντας αποδεχτεί πως η τηλεόραση πρέπει να καλύπτει τα ενδιαφέροντα ΟΛΩΝ των τηλεθεατών είναι φυσικό να παραδεχτούμε πως το σύνολο των τηλεθεατών θα χωρίζεται σε ποικιλία «ειδικών ενδιαφερόντων» (π.χ. εικαστικές τέχνες, θέατρο, επιστημονικές κατακτήσεις, τεχνολογία, ταξίδια, κοινωνικές επιστημές κ.λ.π.).

Αν λοιπόν για κάθε τέτοιο «ειδικό ενδιαφέρον» μεταδοθεί κι ένα ντοκυμανταίρ που κερδίσει έστω ένα 3% άκροατικότητας, αυτό σημαίνει πως με δέκα τέτοιες εκπομπές καλύφθηκαν οι μορφωτικές ανάγκες περίπου του 30% των τηλεθεατών!!! (τρείς τό λάδι, τρείς τό ξύδι... έξι τό λαδόξυδο).

Χάρη σ' αυτή τη «λογική κότας» κανένας υπεύθυνος ποτέ δεν ενοχλήθηκε από τις χαμηλές άκροατικότητες των έπιμορφωτικών εκπομπών. Υποτιθέται πως η κάθε εκπομπή καλύπτει τα «ειδικά» ενδιαφέροντα κάποιου 3% και φυσικά αυτό αρκεί για να είναι αποδεκτή. Συνακόλουθα έδραιώνεται και το μοντέλο μόρφωσης που περιγράψαμε προωτέρα: «Μόρφωση είναι η συσσώρευση πληροφοριών για έπιμέρους είδικα θέματα». Άλλοι θα «μορφωθούν» μαθαίνοντας πως χτίζει ο δορυκολάπτης τη φωλιά του, άλλοι θα «μορφωθούν» παρακολουθώντας την κίνηση των γκαλερί, κι άλλοι θα «μάθουν» για τα

περίεργα ήθη και έθιμα πρωτόγων λαών! Όλα άπαραίτητα για να άπαντά κανείς σωστά σε τηλεοπτικούς διαγωνισμούς: μόρφωση προσεκτικά άποστειρωμένη από ότιδήποτε θυμίζει στράτευση και «τρόπους ζωής»: άπομένει μονάχα η άκίνδυνη πληροφόρηση-έγκυκλοπαιδική γνώση. Γι' αυτό άλλωστε και τό μήμα που «χρεώνεται» τούτη τη διαδικασία ονομάζεται ΕΠΙμορφωτικό: κάτι σαν τό «κέτσαπ» που προσθέτει κανείς πάνω άπ' τό κυρίως έδεσμα για να «νοστιμίσει»...

Καμιά διάθεση για να άντιμετωπίσει ή Μόρφωση τού λαού σαν συνολική λειτουργία που ή τηλεόραση ΟΦΕΙΛΕΙ να ΧΡΕΩΘΕΙ. Καμιά διάθεση για να ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΕΙ ΠΛΑΤΥ ΚΟΙΝΟ μορφωτικών έκπομπών και να έπιδιωχτούν ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ. Και φυσικά καμιά πρόθεση να αναζητηθούν τρόποι ώστε οι μορφωτικές έκπομπές να άπευθύνονται άκριβώς σ' αυτούς που τις έχουν ανάγκη: σ' όσους δηλαδή ΔΕΝ ενδιαφέρονται να τις δούν: σ' αυτούς που στό προηγούμενο άρθρο όρίσαμε σαν πολιτιστικά «μή προνομιούχους».

Όλα αυτά βέβαια δέν έκπλησσουν κανένα. Μέ ύποπτα φιλελευθερίζουσες άπόψεις, ή έλληνική τηλεόραση έπιμελώς άποφεύγει να άναλάβει ΕΥΘΥΝΕΣ. Γιατί άν δεχτείς πως ή τηλεόραση θα παίζει ΕΝΕΡΓΟ ρόλο στην πολιτιστική άνοδο τού λαού, τότε θα πρέπει να άναλάβεις να ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ στόχους: να ΕΠΙΛΕΞΕΙΣ θέματα και τρόπους. Θα πρέπει δηλαδή να είσαι άνοιχτός στην κριτική τού καθενός και για τις ΕΠΙΛΟΓΕΣ σου και για την ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ σου. Άσε που τέτοιες έπιλογές προϋποθέτουν άνθρώπους με πολιτιστικό αίσθητήριο που θα κινούνται κάπως έλεύθερα («τζιζ») άφου ή στενά κυβερνητική ματιά που ή τηλεόραση έκφράζει στα πολιτικά θέματα, είναι μάλλον άνεπαρκής για να δώσει συνολικές κατευθύνσεις σε θέματα πολιτιστικά.

Γιατί, δυστυχώς, στα Έλληνικά πράγματα συμβαίνει και τούτο: Οι πολιτικοί ενός κόμματος είναι -πολύ σωστά- αυτοί που χαράζουν και προωθούν τις πολιτικές έπιλογές τού κόμματος. Οι πνευματικοί όμως άνθρωποι ενός κόμματος, δέν είναι -όπως θα περίμενε καθένας- αυτοί που έκφράζουν (συνειδητά ή ασυνειδητά) με τό έργο τους την πολιτιστική διάσταση της πολιτικής γραμμής τού κόμματος, αλλά άπλούστατα αυτοί που ψηφίζουν και υποστηρίζουν την ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ τού κόμματός τους άσχετα άν τό έργο τους τούς κατατάσσει σε έντελώς διαφορετικό πολιτικό χώρο.



Δηλαδή, αντί τό κόμμα να λέει «Αυτός είναι δικός μας γιατί τό έργο του μάς έκφράζει», συνήθως λέει «Αυτός είναι δικός μας γιατί μάς ψηφίζει, γιατί δουλεύει στις γιορτές της νεολαίας μας και γιατί μάς προπαγανδίζει». Έτσι, συναντάμε καθημερινά «σοσιαλιστές» δημιουργούς που παράγουν ό,τι πιο δεξιό και συντηρητικό δημιούργημα μπο-

ρεί κανείς να συναντήσει. Μέ τέτοιο λοιπόν δυναμικό, πως να άποφασίσει ή τηλεόραση να άναλάβει ΕΝΕΡΓΗ επέμβαση στό πολιτιστικό-πνευματικό επίπεδο της χώρας; Ποιός θα κάνει τέτοιες έπιλογές;

Ενώ βέβαια με τό μοντέλο τηλεόρασης που καλύπτει τα «ειδικά» ενδιαφέροντα ΟΛΩΝ, ούτε γάτα (και μέ άπειρη άνακοίνηση...) ούτε



γιά ποιόν τηλεθεατή;



ζημιά!

Ο έκφυλισμός της έννοιας Μόρφωση σέ επιμέρους «ειδικές πληροφορίες» καθρεφτίζεται και στην ίδια τη διοικητική οργάνωση της τηλεόρασης. Η παραγωγή, χωρισμένη σε τμήματα κατά θέματα (θέατρο-μουσική-επιμόρφωση κ.λ.π.) παράγει μία χαοτική μορφο-

τική εικόνα που είναι απ' τα πρίν σίγουρο ότι αυτοανατρέπεται από την έλλειψη ιδεολογικής συνέπειας. Για παράδειγμα:

Αν σε κάποια στιγμή δημιουργηθεί ένα σημαντικό θέμα στα θεατρικά πράγματα της χώρας (π.χ. ο Μινωτής κατηγορήσει τη σημερινή Διεύθυνση του Έθνικού ότι καταστρώνει το δραματολόγιο με πολιτικά κριτήρια) και με την αφορμή αυτή δημιουργηθεί ένας γενικότερος προβληματισμός για τη στράτευση στην τέχνη και στον πολιτικό προγραμματισμό, μπορούν κάλλιστα να συμβούν τα παρακάτω:

Τό τμήμα ΕΙΔΗΣΕΩΝ και ΕΠΙΚΑΙΡΩΝ να οργανώσει μία ζωντανή συζήτηση ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΑΣ τους συζητητές χωρίς απαραίτητα το θεατρικό τμήμα να έχει καμιά απολύτως ανάμειξη. Σχεδιασμός και εκτέλεση της μορφωτικής διαδικασίας στα χέρια μερικών δημοσιογράφων που κατά την περίπτωση χειρίζονται θέματα κυβερνητικής πολιτικής, συνδικαλισμού, πολιτιστικά κ.λ.π. («ό καλός ό μύλος όλα τά άλέθει!»).

Τό τμήμα «ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ» (πάλι χωρίς ανάμειξη του θεατρικού) ίσως παρουσιάσει λιγότεπη συνέντευξη κάποιου «ειδήμονα» σε μία έκπομπη τύπου «Πολιτιστικό Μαγκαζίνο», «Περίσκόπιο» κ.λ.π. όπου όμως ο ρεπορταζιακός χαρακτήρας της έκπομπής δεν θά αφήνει περιθώρια για κάποιο συμπέρασμα. Αυτό, ανάμεσα σε άλλες «πολιτιστικές ειδήσεις» και για ένα κοινό που δεν ξεπερνά ένα 5% του τηλεοπτικού κοινού. Άλλωστε, και η προβλεπόμενη απ' τον κανονισμό μορφή παραγωγής αυτού του τμήματος (ντοκυμανταίρ, επιμορφωτικές σειρές, έπετειακές έκπομπές κ.λ.π.) δεν αφήνει περιθώρια για άλλου είδους μεταχείριση ενός τέτοιου θέματος.

Τό ΘΕΑΤΡΙΚΟ τμήμα, μάλλον δεν θά άναμιχθεί καθόλου στην προώθηση σχετικού προβληματισμού, αφού ή άρμοδιότητά του περιορίζεται μόνον στην παραγωγή θεατρικών παραστάσεων απ' την τηλεόραση ή τό πολύ κάποιων ντοκυμανταίρ για θεατρικές προσωπικότητες.

Τό ΜΟΥΣΙΚΟ τμήμα, με πάσα μακαριότητα θά συνεχίσει τά άφιερώματά του σε μουσικές προσωπικότητες χωρίς καθόλου να μπορεί να συνεισφέρει τόν προβληματισμό του στο θέμα αφού κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται.

Κάποια έκπληξη ίσως προκύψει από τό τμήμα ΞΕΝΩΝ ΕΚΠΟ-

ΜΠΩΝ, με τη μορφή σειράς ξένων ντοκυμανταίρ με τόν πιθανό τίτλο «Τέχνη και Κοινωνία» ή «Σύγχρονα καλλιτεχνικά ρεύματα» ή κάτι παρόμοιο. Κι εδώ, ή μορφωτική διαδικασία στα χέρια κάποιων που είναι έξ ίσου υπεύθυνοι για μορφωτικές σειρές, για ξένα μουσικοχορευτικά σώου, για κάθε είδους ξένα σήριαλ, για ξένες παιδικές έκπομπές κ.λ.π. κ.λ.π. (ΠΟΙΚΙΛΑΛΟΝ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΕΜΠΟΡΙΟΝ «Η Άθανατη Ελλάς»).

Τέλος, (όχι συχνά αλλά οπωσδήποτε με υπαρκτά παραδείγματα) ο Γενικός Διευθυντής ή ο Άναπληρωτής του, μπορεί να αναθέσει, με δική του πρωτοβουλία, σε κάποιον δημιουργό εκτός σταθμού την παραγωγή ενός ντοκυμανταίρ για τη στράτευση στην τέχνη!

Σά να μήν φτάνουν αυτά, οι υπεύθυνοι τών τμημάτων ενδέχεται να διαφωνούν μεταξύ τους, και έμπρακτα να εκφράζουν με την παραγωγή τους άλληλοαναρούμενες απόψεις!

ΧΩΡΙΣ ΠΟΤΕ ΟΛΟΙ ΑΥΤΟΙ να συναντηθούν με σκοπό να αποφασίσουν (δηλ. να πάρουν την ΕΥΘΥΝΗ) για κάποια κοινή γραμμή που να εκφράζει την ΠΟΛΙΤΙΚΗ του καναλιού στο θέμα αυτό.

Δημοκρατία και Πλουραλισμός: Κάθε άλλο... Πολυφωνία σημαίνει να γίνει μία πολύ καλά οργανωμένη συζήτηση όπου να ΕΞΗΓΗΘΟΥΝ και να ΥΠΟΣΤΗΡΙΧΘΟΥΝ όλες οι απόψεις ώστε ο θεατής να κρίνει και να αποφασίσει μόναχος του. Παράλληλα, πολυφωνία σημαίνει πώς τό κάθε τμήμα θά προωθήσει-προετοιμάσει τους τηλεθεατές με τις απαραίτητες προσλαμβάνουσες παραστάσεις για τό τι σημαίνει στράτευση στη μουσική, στο θέατρο στη ζωγραφική. Πολυφωνία σίγουρα δεν σημαίνει να κάνει ο κάθε υπεύθυνος τό δικό του και συνολικά να παρουσιάζουν μία εικόνα χάους. Ούτε σημαίνει να αναλάβουν τό θέμα βιαστικά κάποιοι δημοσιογράφοι τών ειδήσεων και ή συζήτηση να έξελιχτεί όπως τύχει. Τούτα τά τελευταία μυρίζουν μάλλον «ΑΦΗΣΤΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΑΚΗ ΣΤΗΝ ΑΙΝΟΙΑ ΤΟΥ». Πλήθωρα αντιφατικών θέσεων και χωρίς φροντίδα κριτικού πλησιάζματος, δεν είναι πολυφωνία αλλά ύποπτο ιδεολογικό χάος που σκορπίζει και αποκαρδιώνει τούς τηλεθεατές, ένισχύοντας την άποψη πώς ή μόρφωση είναι ανασώρευση γνώσεων που συνήθως δεν ταιριάζουν μεταξύ τους («ΔΕΝ ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ»). Έτσι, ο πολύς κόσμος προ-

τιμάει να μένει έξω από τη μορφωτική διαδικασία έχοντας ήδη κορεστεί πριν καν άγγίξει τό θέμα. Και ή «δημοσιογραφική μερίμνη» συζήτηση ειδικών ξετυλίγεται (όταν δεν έχει βέβαια στενά πολιτικό αντίκειμενο) έρήμην τών τηλεθεατών προσπαθώντας να κατευθυνθεί σε θολά αλλά άκίνδυνα νερά που τουλάχιστον εξασφαλίζουν από άνωθεν έπεμβάσεις...

Νά γιατί ή Τηλεόραση βρίσκει την ήσυχία της έρμηνεύοντας τη μόρφωση σάν ΕΠΙ-μόρφωση! δηλαδή συσσώρευση πληροφοριών για «ειδικά» θέματα.

Όμως ή μόρφωση είναι μια και ένια. Όλες οι πολιτιστικές εκφράσεις σ' αυτήν στοχεύουν και απλά παρέχουν μια ποικιλία δρόμων και ερεθισμάτων που τελικά συγκλίνουν και οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα. Έτσι, ή πολιτική (δηλ. οι έπιλογές) ενός θεατρικού τμήματος στην τηλεόραση δεν πρέπει να ναι διαφορετική απ' αυτήν ενός τμήματος Μουσικής ή ενός «Επιμορφωτικού» τμήματος. Όλα αυτά τά τμήματα πρέπει να νοούνται μόναχα σάν μεταφραστές-εκφραστές αυτής της γενικότερης τηλεοπτικής πολιτικής στον κάθε επί μέρους χώρο.

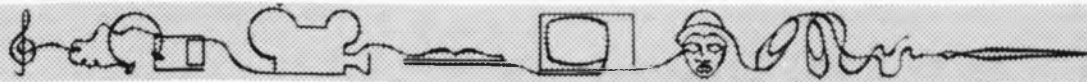
Μόρφωση δεν είναι ή συσσώρευση στατικών πληροφοριών. Μόρφωση είναι τρόπος κοιτάγματος και διατύπωσης έρωτημάτων. Μόρφωση δεν είναι τό άθροισμα πολλών γνώσεων-άπαντησεων. Μόρφωση είναι μέθοδος προσέγγισης τών προβλημάτων και τρόπος οργάνωσης της γνώσης. Μόρφωση τέλος σημαίνει κινητοποίηση ένεργη σχέση και επέμβαση της νόησης στο αντικείμενο της γνώσης. Γι' αυτό ή μόρφωση έχει ανατρεπτική δύναμη, και γι' αυτό οι αντιδραστικοί όλου του κόσμου προτιμούν να την θεωρούν διακόσμηση αντί για εργαλείο.

Αυτά για τό σημερινό μοντέλο που εφαρμόζεται από τις λεγόμενες επιμορφωτικές τηλεοπτικές έκπομπές.

Στό έπόμενο τεύχος θα ασχοληθούμε με ένα εναλλακτικό μοντέλο πάνω στο ίδιο θέμα. Θα δούμε δηλαδή, με μερικά παραδείγματα, πώς περίπου θά πρεπε να μοιάζει ή τηλεοπτική μόρφωση που θά βασίζεται στην άποψη πώς ή μόρφωση είναι ένα εργαλείο· ένα εργαλείο που ή τηλεόραση παραδίδει στα χέρια τών τηλεθεατών για να τό χρησιμοποιήσουν κατά την κρίση τους.

Μένης Θεοδωρίδης

‘Ο έκφυλισμός της έννοιας Μόρφωση καθρεφτίζεται σ' όλους τούς τομείς της τηλεόρασης.



Έρεϊπια ναού, ρωσική ισμπά κι ο συγγραφέας της «Νοσταλγίας» του Ταρκόφσκι.



...Καί τ' αστέρια όδηγοῦν (;)

● Για τους θεατές του κινηματογράφου, τα διαλείμματα δεν σημαίνουν αναγκαστικά το ίδιο: ανάμεσα στην εὐκαιρία για πορτοκαλάδα και την ανταλλαγή νάρκισσων ή αδιάφορων βλεμμάτων, υπάρχει πάντα λίγος χρόνος. Περισσεύει όταν ταξινομούνται οι προηγούμενες εικόνες, μοιάζει λιγοστός στην αναζήτηση του σχήματος ὅσων ακολουθούν. Είναι κι οι μέρες αυτές, πρόσφορες για χώρους ἐσωτερικούς κι ἀρχιτεκτονικές ἀνησιχίες, για φαντάσματα μακρινών ταξιδιών, για οἰκογενειακό σέξ, μετά τη φιλική συγκέντρωση ή την πρόσληψη μετρίων τηλεοπτικών δόσεων. Ἄν στους περισσότερους δημιουργείται ἡ ἀνάγκη κάποιου σύντομου ἀπολογισμού, τὸ σινεμά ἀπωθεῖ τὸν πανικό για νά συγκρατήσει τουλάχιστο τὴν περισυλλογή.

Στά μισά ἀκριβῶς τῆς φετινῆς περιόδου, οἱ ταινίες δανείζονται τ' ὄνομα τους μόνο χάρη στὴν ἀντίθεσή τους στὴ ροή τῆς ἀνίας, στὴν ἠλεκτρονικὴ συνέχεια τῶν εἰκόνων, πού μᾶς κατακλύζουν γενικά καὶ ἀόριστα.

διαφημιστικό πορνό;

-Ἐτσι, ἡ ΤΖΟΥ κερδίζει εὐκολὰ τὸν τίτλο τῆς πιὸ τηλεοπτικῆς ἀπὸ τίς κινηματογραφικῆς ταινίες: δὲ μοιάζει μόνο μὲ συρραφὴ «τολμηρῶν» διαφημιστικῶν γιὰ ἀρώματα, οἰκιακές συσκευές, μοντελάκια καὶ «ποιότητα ζωῆς», ἀλλὰ καταφέρει νά ἐπιφέρει καὶ σύγχυση σ' ἓνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα καθαρᾶιμα εἶδη. Τὰ ὅρια ἀνάμεσα στὸ σκληρὸ καὶ τὸ μαλακὸ πορνό ἦταν, ἔστω, γεωγραφικά. Ἡ Ὁμόνοια δὲ θυμίζει τὴ Βουκουρεστίου ἢ τὴν Πατρίων οὔτε στοὺς τουρίστες, ἀλλὰ ἡ διανομὴ

πέτυχε τὸ θαῦμα. Μὲ τὴ συνδρομὴ τοῦ σενάριου, πού χρησιμοποιεῖ τὴν ἀφήγηση σὰν πρόσχημα γιὰ τὴν παράθεση ἐρωτικῶν σκηνῶν (πράγμα πού ἀποτελεῖ καὶ τὴν εἰδοποιὸ διαφορά τῶν hard πορνό), τὸ φιλμ ἀνατινάζει αὐτὴ τὴ διαφορά, ἀφοῦ οἱ «πράξεις» οἱ ἴδιες οὔτε δείχνουν, οὔτε καὶ ὑπαινίσσονται.

Τὰ 60.000 εἰσιτήρια τῆς πρώτης κιόλας ἐβδομάδας καὶ ἡ ἀπουσία προειδοποιήσεων (ἀπὸ τὴ μεριά τοῦ κοινού) τοῦ εἶδους... «μηχανικὴ θά πεινάσεις!», προδίδουν μειωμένες ἀπαιτήσεις μάλλον, παρὰ συμπάθεια στὸ ναυάγιο τῆς ΕΟΚ.

γιὰ τὸ χειρότερο καὶ τ' ὁμορφότερο

-Ὅμως, πάνω πού σ' ἀνησυχεῖ ὁ ἐφησιχασμός τῶν ἀπογοητευμένων ἡδονοβλεψιῶν, νά ὁ ΠΑΤΕΡΑΣ τοῦ Γκιουνέι καὶ ἡ ΥΠΟΘΕΣΗ ΣΙΩΠΗΣ τῆς Μαρλέν Γκόρις. Τὰ δυὸ φιλμ διεκδικοῦν τὴν πρώτη θέση στὴ λίστα μὲ τὰ χειρότερα τῆς περιόδου. Τὸ πρῶτο ἐπιδεικνύοντας σ' ὅλο τους τὸ μεγαλεῖο τίς κραυγαλέες ἀδυναμίες τοῦ πάντα μονοσύλλαβου «προοδευτικοῦ» μελοδράματος (ὅπως τίς ξέρουμε ἀπ' τὴν Ἰνδία ὡς τὴν Αἴγυπτο, τὴν Τουρκία καὶ τὴν Ελλάδα τοῦ χθές, τοῦ σήμερα καὶ -πολύ πιθανό- τοῦ αὔριο) καὶ τὸ δεύτερο φτιάχνοντας ὁλλανδέζικη σαλάτα μὲ βασικά συστατικά τὸν πρωτόγονο φεμινισμό, τὴν ὑστερικὴ σοβαροφάνεια καὶ τὴν κινηματογραφικὴ ἀγραμματοσύνη.

Στὸ κάτω κάτω, ὁ Φώσκολος δὲν

πείραξε ποτέ τίς σχέσεις καινούριας φόρμας - παλιὺ περιεχόμενου καὶ -τὸ κυριότερο- δὲ δήλωσε, ἐπίσης ποτέ, μαρξιστής.

-Μετά, ἔχεις καὶ τὴν... τυφλὴ πλειοψηφία (ἀφοῦ στὰ σινεμά, ἔτσι κι ἄλλιῶς, οἱ περισσότεροι παραμένουν σιωπηλοὶ) πού πάντα διψαίει γιὰ τὸ ὅλο, ἀλλὰ τοῦ δείχνουν συνήθως μόνο κάποια μέρη (ἢ μέλη). Ἐτσι, οἱ ωραίες ταινίες πρέπει νά διακρίνονται σὰν τέτοιες, συγκρίνοντας τίς πρωταγωνιστρίδες τους. Ἡ Συγκούλα ἐπαίξε σχεδὸν κάθε βδομάδα, ἡ Ντήτριχ δὲ συγκινεῖ παρὰ τὴν «Λέσχη» τῆς ΕΡΤ-1, τῆς Τζέσικα Λάνγκ δὲ τίς βιάζουν τὸ σῶμα στὴ «Φρανσις» ὅπως στὸν «Ταχυδρόμο», ἡ Φαίη Νταναγονέη προσπαθεῖ νά διασκεδάσει ληστεύοντας εἰπωμένες ἱστορίες καὶ μόνο ἡ Γκούντρον Λάντγκερμπε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Βάν Ἀκερεν, εἶναι ὄχι ἀπλὰ τὸ καινούριο ωραῖο πρόσωπο ἀλλὰ καὶ ἡ *Γυναίκα πού καίγεται*.

ἡ πιὸ τελευταία

- Ὡραίες γυναῖκες, βέβαια, κυκλοφοροῦν ἀπαραίτητα καὶ στὸ πλευρὸ τῶν Τζέιμς Μπόντ. Εἰκοσι χρόνια μετὰ τὴν ἐμφάνισή τοῦ τέλειου μυστικοῦ πράκτορα, σίγουρα αὐτὸ πού ἐνδιαφέρει δὲν μπορεῖ νά εἶναι ποιὸς ἀπ' τοὺς δυὸ ἀνταποκρίνεται στὸ πρόσωπο τοῦ τέλειου φασίστα. Ἀκόμα γέλανε κι οἱ θερμοὶ ὁπαδοὶ τῆς παλινόρθωσης τῶν εἰδῶλων, ἐνῶ τὰ στοιχήματα δίνουν καὶ παίρνουν: ὁ παχὺς Μουρ ἢ ὁ φαλακρὸς Κόνερν θά ἐγκαταλείψει ὀριστικά;

Πρὶν συμπληρώσετε τὸ οἰκεῖο τε-

τραγωνίδιο, θυμηθεῖτε πὺς εἶναι Βρετανοὶ, φίλοι καὶ φιλοχρήματοι.

Αὐτὸ γρημέηκ, λοιπόν, «Ὀκτοπούσσιν» καὶ «Ποτέ μὴ λές ποτέ», ὑποψήφια γιὰ τὸ βραβεῖο τῆς πιὸ τελευταίας ταινίας στὴν ἀλυσίδα τῶν ἀρρενωπῶν περιπετειῶν μὲ θηλυκὰ ντεκόρ.

πέραν τοῦ κακοῦ

-Ψηλά ἀπ' τὸν οὐρανὸ, ἢ χαμηλά ἀπ' τὴν... «κατάδυση στὴν κόλαση τοῦ ἀνθρώπινου πάθους», ὁ Φασμπίντερ πολὺ θά τὸ γλεντάει. Μὲ τὴν ψυχὴ του, δηλαδή, σὰν ὅλους τοὺς πολὺ νεκροὺς, ἀκούγοντας γιὰ τὴν πρόκληση, τὸ ἐγκλημα, τὴν ὁμοφυλοφιλία, τὸ κακὸ.

Ὅτε κακὴ δὲ θέλησε νά κάνει τὴν τελευταία του ταινία «Ὁ καινὰ-τῆς», ἀλλὰ νά πού προτίμησε νά πεθάνει ντιμένοσ τὰ χεῖματα τῆς ἀποθέωσης τοῦ φθαρτοῦ, προσθέτοντας τόσο θάνατο στὰ φωτογραφικά ἐργαστήρια πού ἀνδεῖς τὴν ταινία πάνω ἀπὸ τρεῖς φορές, βαριέσαι καὶ ν' αὐτοκτονήσεις. Κοντὰ στὸ πορτοκαλί τοῦ Φασμπίντερ, τὸ κόκκινο στὸ «Στίγμα τοῦ κολαυμένου» ἐρχεται νά θυμίσει τὸ ρόλο του στὰ φιλμ τοῦ Βίνσεντ Μινέλι (ἢ τοῦ Νίκολας Ρέν) καὶ πὺς τὴν ἴδια δόξα μποροῦν νά μοιραστοῦν τ' ἀντιστοιχὰ τοῦ Τζέρεϋ Λιούις.

-Πέραν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ τὸ ΠΑΘΟΣ, μιὰ ἀποτυχημένη προσπάθεια τοῦ Ζάν-Λὺκ Γκοντάρ νά εἰκονογραφῇ τὸ κατακερματισμένο εἶναι τοῦ ἴδιου τοῦ κινηματογράφου. Εὐτυχῶς, τὸ τυχαῖο εἰσβάλλει ἀπὸ τὴν πίσω πόρτα, ἡ ἀπροσδιοριστία συμπληρῶνει τίς σιωπές, οἱ ρυθμοὶ τὴν ἀπουσία τους, τὸ ἀθροῖσμα τῶν προηγούμενων τῇ λατρεία γιὰ τὸ σινεμά, καὶ ἡ γοητεία, ἐπιτέλους, ἀναβλύζει ἐκεῖ πού δύσκολα ἰσορροποῦν τὸ φευγάλεο καὶ τὸ ἀδύνατο.

τὸ φεγγοβόλημα

-Δυσκολὸ γιὰ τ' ἀστεράκια τῶν ἐντύπων νά χωρέσουν τὴ *ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ* τοῦ Ἀντρέι Ταρκόφσκι. Πέρα ἀπὸ φιλμ-γυρισμός / ἐφιάλτης / ὄραμα / κατακόμβη, ἡ «Νοσταλγία» εἶναι κι ἓνα φιλμ-ποταμός, ἔτσι πού νά παρασύρει τὰ πάντα στὸ διάβα του: τὴ μικρόνοη λογικὴ, τὴν πνευματικὴ μίζερια, τὴν ἀδράνεια τῶν σωμάτων, τίς ἰδεολογικῆς προστασίες, τὴν ἀσφάλεια τοῦ πεπερασμένου, τὴ νοσταλγία τοῦ ἀπειροῦ.

Ἐνας πλοῦς ἀγέρωχος, σὰν τὴν ὑστατὴ δοκιμασία τῆς εὐαισθησίας καὶ τὴν προσδοκία τῶν βλεμμάτων, σχίζοντας τὴν ὄχθη τοῦ πραγματικοῦ ἢ τῆς μεταφυσικῆς, ὡς τὴν ἄκρη τῆς νύχτας πρὶν ἀπὸ τὸ καινούριο, λαμπρὸ φεγγοβόλημα.

Ἀνδρέας Τύρος

Στά μέσα τῆς φετινῆς περιόδου γιὰ τὸν Γκιουνέι καὶ τὸν Φώσκολο τὴν Συγκούλα καὶ τὸν Κόνερν.



Κοντά στον Ατλαντικό, σέ ένα έντελως απομονωμένο πορτογαλέζικο τοπίο γίνεται η συνάντηση δύο σκηνοθετών -του Ruiz και του Wenders και δύο ταινιών- του Territoire και της «Κατάστασης πραγμάτων».

Η ταινία του Wenders στιγματίζεται από τη συνάντησή. Αρχίζει με τους «Επιζήσαντες», remake της ταινίας του Ruiz, με τους ίδιους ηθοποιούς, τόν ίδιο όπερατέρ, διατηρώντας την ίδια αίσθηση του χώρου και τη φορτισμένη ατμόσφαιρα που δημιουργεί το έδαφος-λαβύρινθος του φιλμ, πιθανά μετά από κάποια πυρηνική έκρηξη.

Στό Territoire ο Ruiz προτείνει μία εξερεύνηση, με τη γεωγραφική έννοια του όρου, για να προχωρήσει μέσα από αυτή στο ανθρώπινο είδος και σχέσεις. Χρησιμοποιεί ένα «συγκεκριμένο» έδαφος χαρτογραφημένο, που όμως δεν ανταποκρίνεται σε καμία γήινη περιοχή.

Στό έργο οι πρωταγωνιστές ξεκινούν να πάνε εκδρομή σ' ένα δάσος. Τά βήματά τους τους οδηγούν στο ίδιο μέρος, όποια κατεύθυνση και να πάρουν.

Η περιπέτειά τους συνεχίζεται εξαντλητικά. Ο οδηγός τους εξαφανίζεται, τὰ εφόδιά τους σώζονται και μετά από διάφορους διαταγμούς καταλήγουν να φαγωθούν μεταξύ τους. Κουρασμένοι από τη συνεχή περιπλάνηση σέ ένα έδαφος που συνεχώς ανακυκλώνεται, έχουν χάσει κάθε έλπιδα διαφυγής. Ο κανιβαλισμός που ακολουθεί το γεωγραφικό αδιέξοδο τους γίνεται οικείος και αργότερα απολαυστικός, αν εξααιρεθούν βέβαια οι στιγμές έπιλογής του επόμενου θύματος όπου επικρατεί...γενική ανησυχία. Ο αποκαλυπτόμενος χάρτης του Territoire έχει σχήμα έγκεφάλου. Έκεί οι δρόμοι κλίνουν κυκλικά αφήνοντας ελάχιστα σημεία έξοδου-παγίδες.



Ο Wenders εκφράζει διαφορετικά τη δική του περιπλάνηση, αν και κρατάει κοινή την έλλειψη διεξόδου. Ο πρωταγωνιστής της Κατάστασης Πραγμάτων σταματάει το γύρισμα της ταινίας («Επιζήσαντες») γιατί δεν έχει φιλμ. Η μηχανή αρχίζει να κινείται ανάμεσα στα πρόσωπα-ήθοποιούς-που έχουν ήδη παίζει. Μόνο που η ιστορία του Wenders κτίζεται πάνω στην έλλειψη ενός μύθου που προκαλεί ξαφνιάσματα και στέκεται στην ίδια τη ζωή των προσώπων, στο μονόλογό τους, στο «πέρασμα του χρόνου»

W. Wenders

N. Ray

R. Ruiz



‘Η συνάντηση των σκηνοθετών

τους, στους στίχους που γράφουν ή στους φάλτσους ήχους του βιολιού που προσπαθούν να παίξουν. Ο Wenders από τη γνωστή μέθοδο της ταινίας μέσα στην ταινία, έχει προχωρήσει στην «ιστορία της ταινίας», ξεκινώντας από την ιστορία των ανθρώπων που τη συνθέτουν μέχρι την ιστορία της κινηματογραφικής εικόνας και τέχνης, με αναφορές στην παραγωγή και στο τί σημαίνει αυτή ή τελευταία στη σύγχρονη εποχή.

Από την κινηματογράφιση των ήθοποιών πηγαίνει στην κινηματογράφιση του δημιουργού (αυτοκινηματογράφιση). Ο πρωταγωνιστής -εύρωπαίος σκηνοθέτης- πηγαίνει στην Αμερική να βρεί τον παραγωγό -παλιό του φίλο- για να μπορέσει να τελειώσει την ταινία του. Οι προσπάθειές του όμως δεν καρποφορούν. Βρίσκεται αντιμέτωπος με μία βιομηχανία που τον θέλει όργανό της και είναι έτοιμη να κόψει τις συναλλαγές της μ' αυτόν όταν τὰ συμφέροντά της τὸ απαιτούν. Έδώ όλα θυμίζουν τὰ προβλήματα που είχε ο Wenders με τον Copola όταν γύρισε τον Hammet. Ο σκηνοθέτης της «Κ.Π.» συνεχίζει την περιπλάνησή του μέχρι που τον βρίσκει στο δρόμο ο ίδιος ο παραγωγός-φίλος του για να συνεχίσουν μαζί το επόμενο μέρος της περιπλάνησης στους δρόμους του Λός Άντζελες μέσα σέ ένα φορτηγό.

Οι κανόνες του «καλού» σκηνοθέτη απαιτούν συγκεκριμένη αφήγηση. Ο πρωταγωνιστής της ταινίας δεν μπορεί να αποδεχτεί αυτή την κατάσταση των πραγμάτων και αυτή από τη μεριά της τὸν ξεβράζει.

Ο πρωταγωνιστής βγαίνει από το φορτηγό και πυροβολείται από «άγνωστο», προλαβαίνει όμως να κινηματογραφήσει το θάνατό του. Η φίλια με τὸν παραγωγό δεν στάθηκε αρκετή για να διαρρήξει τὸν

κλοιό των ανθρώπων των Πραγμάτων.

Στην ταινία του Wenders η περιπλάνηση εκδηλώνεται και με έναν παραπάνω τρόπο: είναι η περιπλάνηση της ίδιας της κινηματογραφικής εικόνας που κάνει ανασκόπηση του παρελθόντος της.

Μέσα σέ ὅλο τὸ εξαντλητικό ψάξιμο και τὴν προσπάθεια νὰ ἀνακαλυφθῇ και νὰ κατανοηθῇ ἡ κατάσταση τῶν πραγμάτων ξεθάβεται και ἄλλη μία μορφή τοῦ παλιοῦ ἀμερικάνικου κινηματογράφου: ὁ S. Fuller. Ὁ Fuller παρ' ὅλο πὺ εἶναι μέλος τῆς κινηματογραφικῆς ὁμάδας δίνει ταυτόχρονα τὴν ἐντύπωση πὺς βρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτή, παρ' ὅλο πὺ συμπάσχει μὲ τὸ νέο σκηνοθέτη, ἔχει τὸν ἄερα κάποιου πὺ κατόρθωσε νὰ ἐπιβίωσει, ὡπὺς εἶχε ἐπιβίωσει -ἔστω μὲ τὸν τρόπο του- και ἕνας ἄλλος παλιός, ὁ F. Lang στὴν «Περιφρόνηση» τοῦ Godard. Ὁ νέος σκηνοθέτης δὲν φαίνεται νὰ ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια πορεία. Ἐκτὸς ἀν θεωρηθῇ ἐπιβίωση ἡ κινηματογράφιση τοῦ τέλους του.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πὺ ὁ Wenders περιπλανώμενος πλησιάζει κάποιον παλιό ἀμερικάνο σκηνοθέτη. Πρὶν ἀπὸ τὸν Fuller ὑπῆρχε ἡδη ἡ περίπτωση τοῦ N. Ray μὲ τὸ «Nick's mouvie». Σ' αὐτὸ πια ὅλα σωπαίνουν γιὰ νὰ περάσει ὁ θάνατος.

Ἡ κινηματογράφιση τῶν τελευταίων στιγμῶν τοῦ Ray, τὸ video μὲ τὸ πρόσωπό του πὺ «δὲν μπόρεσε νὰ κρύψει αὐτὸ πὺ καμιά φορὰ μὲ γυμνὸ μάτι, περνοῦσε ἀπαράτηρητο», ἡ εἰκόνα πὺ ἡ εὐλικρίνεια τῆς ἀποδείχτηκε ἀνελέητη, ἀφήνουν ὀδυνηρότερη ἴσως ἐντύπωση ἀπὸ τὰ φαγωμένα πρόσωπα τῆς ταινίας τοῦ Ruiz ἡ τὴν κινηματογραφημένη δολοφονία τῆς «Κατάστασης Πραγμάτων». Στὸ Nick's mouvie ὁ θάνατος δεῖχεται ὅσο πια ἀπλά μπόρεῖ, εἶναι ξεκάθαρος, κινηματογραφεῖται ξεκάθαρα. Οἱ ἱντριγκες τῆς

βιομηχανίας, τὰ «κοινωνικά» θέματα περνοῦν σέ δεύτερο πλάνο.

Μέχρι ἕνα σημείο τὰ τρία αὐτὰ φιλμ θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθῶν και αὐτοβιογραφικά. Τοῦ Wenders ἀκόμη πια ἀμεσα ξεκινάει ἀπὸ τὴν προσωπική του ἱστορία στὸν ἀμερικάνικο κινηματογράφο γιὰ νὰ θίξει γενικότερα προβλήματα, πὺ ὅμως παράλληλα συνεχίζουν νὰ βρισκονται και σέ προσωπικὸ ἐπίπεδο.

Τὸ Territoire, μεταφορικά βέβαια, θὰ μᾶς φανῇ κοντινέρο στὸν Ruiz ἀν λάβουμε ὑπ' ὄψη μας τὴν προέλευση του και τὴν ἰδεολογία του: ὁ Ruiz εἶναι ἐξόριστος Χιλιανός.

Τὸ Nick's mouvie εἶναι ἡ ταινία τοῦ Nick ὅχι μόνο λόγω τίτλου ἀλλὰ και συν-σκηνοθεσίας μὲ τὸν Wenders. Ὁ Ray ὡπὺς και ὁ σκηνοθέτης τῆς «Κατάστασης πραγμάτων» μπόρεσε νὰ κινηματογραφησῇ ἀν και μὲ ἐντελὺς διαφορετικὸ τρόπο, τὸ θάνατό του. Αὐτὸς ὅμως κινηματογραφεῖ τὸ φυσικὸ του θάνατο μὲτὰ ἀπὸ μία μακριὰ πορεία στὸν κινηματογράφο, ἐνῶ ὁ θάνατος τοῦ νέου σκηνοθέτη τῆς «Κατάστασης» εἶναι βίαιος, ἀντίστοιχος τῆς «τεθλασμένης» εἰκόνας τῆς ταινίας του.

Στὸ Territoire τὸ βασικὸ πρόσωπο πὺ ἐπιβιώνει εἶναι μία γυναίκα πὺ ἀποφασίζει νὰ γράφει τὴν ἱστορία πὺ ἐξῆσε, ἀφοῦ ἔχει δοκιμάσει μὲ σχετική εὐχαρίστηση πολλὰ κομμάτια τῶν πρώην συντρόφων τῆς. Ὁ Ruiz δίνει μία μικρὴ «ἐξοδο» στὸ ἀδιέξοδο τοῦ θεματὸς του μὲ τὴν καταγραφή τῆς ἱστορίας τῆς ταινίας. Ὁ Wenders μὲ τὴν κινηματογράφιση τῆς. Τὸ ἀνεμφάνιστο ὅμως ἀκόμη φιλμ τῆς ταινίας τοῦ Wenders θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῇ σὰν σημείο ἐξόδου ἡ εἰσόδου στὴ γνωστὴ κατάσταση τῶν πραγμάτων και στὴν ἀδιέξοδη περιοχή τοῦ Ruiz.

Στέλλα Θεοδωράκη

Στά πλαίσια της μελέτης του ορθοδόξου παρελθόντος, παρουσιάζουμε ορισμένους από τους ιερούς κανόνες της Έκκλησίας. Τά κείμενα που δημοσιεύουμε έχουν γραφεί από τόν Ἀγάτιο Ἱερομόναχο καί Νικόδημο Μοναχό. Περιέχονται στό ἔργο τους: «ΠΗΔΑΛΙΟ της νοητής νηός της Μιάς Ἀγίας Καθολικῆς καί Ἀποστολικῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησίας, ἡτοι ἀπαντες οἱ Ἱεροὶ καί θεῖοι Κανόνες τῶν Ἀγίων πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν Ἀγίων Οἰκουμενικῶν τε καί τοπικῶν Συνόδων καί τῶν κατὰ μέρος θεῶν Πατέρων, ἐλληνιστί μὲν χάριν ἀξιοπιστίας ἐκπιθέμενοι, διά δέ της καθ' ἡμᾶς κοινοτέρας διαλέκτου πρὸς κατάληψιν τῶν ἀπλουστέρων ἐρημνεύμενοι».

ΛΗΘΟΛΟΓΙΟΝ

ΙΕΡΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ

Περὶ ἀρσενοκοιτίας

ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΚΑΝΩΝ Ζ'

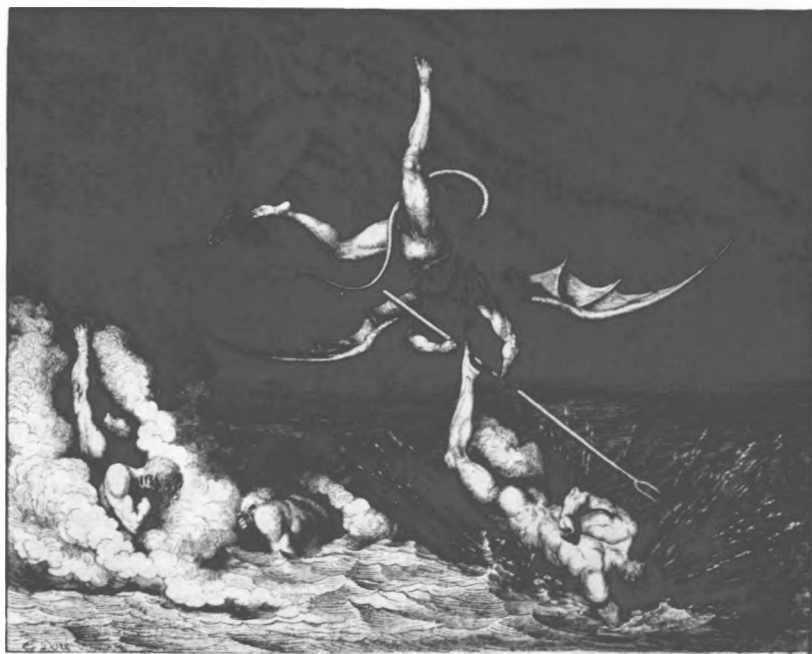
« Ἀρρενοφθόροι καὶ ζωοφθόροι καὶ φονεῖς καὶ φαρμακοὶ καὶ μοιχοὶ καὶ εἰδωλολάτραι, τῆς αὐτῆς καταδίκης εἰσὶν ἡξιωμένοι, ὥστε ὃν ἔχεις ἐπὶ τῶν ἄλλων τύπον, καὶ ἐπὶ τούτων φύλαξον. Τοὺς δὲ ἐν τριάκοντα ἔτεσι μετανοήσαντας ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, ἣν ἐν ἀγνοίᾳ ἐπραξαν, οὐδ' ἀμφιβάλλειν ἡμᾶς προσήκεν εἰς τό παραδέξασθαι. Ἦτε γάρ ἀγνοία συγγνώμης ἀξίους αὐτοὺς ποιεῖ, καὶ τό ἐκούσιον τῆς ἐξαγορεύσεως, καὶ ἡ παράστασις ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ γινομένη· σχεδὸν γάρ ὅλην γενεάν ἀνθρώπου παρεδόθησαν τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ ἀσχημονεῖν. Ὡστε κέλευσον αὐτοὺς ἤδη ἀνυπερδέτως δεχθῆναι, μάλιστα εἰ καὶ δάκρυα ἔχουσι δυσωποῦντά σου τὴν εὐσπλαγχνίαν, καὶ θίον ἐπιδείκνυνται ἄξιον συμπαθείας».

Συμφωνία

Ἐν δὲ τῷ ξβ' εἰς δεκαπέντε χρόνους κανονίζει ἀρσενοκοίτας ὁ αὐτός Βασίλειος, ὡς καὶ τοὺς μοιχοὺς. Ὁ δὲ Νύσσης ἐν τῷ δ εἰς δεκαοκτώ, λέγων, ὅτι αὕτη εἶναι ἀδικία εἰς τό ἄλλότριον, καὶ παρὰ φύσιν. Ὁ δὲ Νηστευτὴς ἐν τῷ ιη' αὐτοῦ Κανόνι τρία ἔτη ἐμποδίζει τὸν ἀρσενοκοίτην ἀπὸ τὴν κοινωνίαν μετὰ νηστείας, ξηροφαγίας καὶ μετανοιῶν. Ἐν τῷ ιθ' λέγει, ὅτι, ἂν παιδίον φθαρή ἀπὸ τινος, Ἱερεὺς οὐ γίνεται, ἐξω μόνον ἂν εἰς μόνους τοὺς μηρούς τὴν ροὴν ἐδέξατο. Ὁ δὲ Θεὸς προστάζει εἰς τό Λευιτικὸν θά θανατώνωνται οἱ ἀρσενοκοῖται. «Καὶ ὅς ἂν κοιμηθῇ μετὰ ἀρσενος κοίτην γυναικός, βδελύγμα ἐποίησαν ἀμφότεροι, θανάτῳ θανατούσθωσαν, ἐνοχοὶ εἰσὶν!».

Ὑποσημείωση Πηδαλίου: (1) Τόσον δὲ φοβερόν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρσενοκοιτία, καθὼς στοχάζεται ἕνας διδάσκαλος, ὥστε ὅπου ὁ ἴδιος Θεὸς ἠδέλησε νά καταβῇ προσωπικῶς διά νά ἰδῇ ἂν τὴ ἀλήθειαν, ἐνεργῆται τοιαύτη ἁμαρτία, ὡσάν νά μὴ ἐπίστευε καλά, ἂν ἦτο δυνατόν νά εὐρεθῇ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν μία τοιαύτη τερατώδης κακία. Οὕτω γάρ ἔλεγε διά τοὺς ἀρσενοκοίτας Σοδόμιτας. «Καταβάς οὖν ὄψομαι, εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συντελοῦνται, εἰδὲ μὴ ἵνα γνῶ» Γενέσ. ιγ'. 13). Ὁ δὲ Ἅγιος Ἱερώνυμος λέγει, ὅτι διά μόνην τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν ἀργοπόρησεν εἰς

τόσας χιλιάδας χρόνους νά γένῃ ἀνθρώπος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· διά τοῦτο καὶ οἱ εὐσεβεῖς Βασίλεις εἰς τὸν θεῖον τοῦτον νόμον ἀκουλοδοῦντες, ἐθανάτωναν τοὺς ἀρσενοκοίτας. Καὶ ὁ μὲν Ἰουστινιανός, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν (βιβλ. γ'), καὶ ὁ μέγας Θεοδοσίος πρότερον ἐγὺμνωναν τοὺς ἀδελφούς ἀρσενοκοίτας ἀπὸ ὅλων τῶν τὰ ὑπάρχοντα, ἔπειτα τοὺς ἐπόμπευον, καὶ οὕτω τοὺς ἐδίδαν πικρόν θάνατον. Ὁ δὲ Οὐαλεντιανὸς ἐνώπιον πάντων κατέκαιε τοὺς ἀρσενοκοίτας. Καὶ Λέων δὲ καὶ Κωνσταντῖνος οἱ Βασίλεις ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν νόμων (τίτλ. κη'. σελ. 128. τῆς βιβλ. Γιουρ. Γραικορ.) λέγουσι νά θανατώνωνται μὲ ξίφη οἱ ἀσελεγεῖς, καὶ ὁ ποιῶν καὶ ὁ ὑπομένων. Ἐάν δὲ ὁ ὑπομένων ἦναι παρακάτω ἀπὸ τοὺς ιθ' χρόνους, νά συγχωρῆται διά τό ἀνήλικον. Ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἀναφέρων τὰ λόγια ὅπου εἶπεν ὁ Θεὸς περὶ τῶν Σοδόμων τό, κραυγὴ Σοδόμων, κτλ. λέγει. «Φρίξμεν οὖν, ἀδελφοί, καὶ τρώμεν περισεχθῶμεν· οὐ γάρ μικρὸς ὁ κίνδυνος, ὅτι ἡ ἁμαρτία αὕτη, λέγει ὁ Θεός, μεγάλη σφόδρα» Ὁ Πλάτων εἶπεν, ὅτι ἡ παιδεραστία δέν εἶναι ἔργον ἀνθρώπων, ἀλλὰ θηριώδες τῶν τετραπόδων, ἀγκαλιὰ καὶ μήτε αὐτὰ τὰ τετράποδα κάμνουσι τοιοῦτον παρὰ φύσιν ἔργον. Ὁ θεῖος Χρυσόστομος λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ νέοι ὅπου στέργουν νά πάθουν τοιοῦτο πρᾶγμα, καλῆτερον ἦτο νά ἀπέθνησκον, παρά νά λαμβάνουν τοιαύτην ἀτιμίαν.



Περὶ εὐνουχισμοῦ

ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΚΑΝΩΝ ΚΑ'

Εὐνούχος, εἰ μὲν ἐξ ἐπηρείας ἀνδρῶπων ἐγένετο, ἡ διωγμῷ ἀφηρεθῇ τὰ τῶν ἀνδρῶν, ἡ οὕτως ἔφυ καὶ ἔστιν ἄγιος. Ἐπίσκοπος γινέσθω.

Ἑρμηνεία

Εἰς τρία διαφoρoῦνται οἱ εὐνούχοι, εἰς σπάδωνας, θλιβίας, καὶ ἐκτομίας. Καὶ σπάδωνες μὲν εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς των, χωρὶς δίδυμα καὶ παιδογόνια μόρια, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Κύριος εἶπεν: «Εἰσὶν εὐνούχοι, οἵτινες ἐγεννήθησαν οὕτως ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτῶν» (Ματθ. ιθ'. 12) καθὼς ἦν ὁ Δωρόθεος, ὁ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίας πρεσβύτερος, ὡς μαρτυρεῖ Εὐσέβιος ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. ζ' κεφ. λβ', θλιβία δὲ εἶναι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων τὰ παιδογόνια μόρια ἐθλίψαν καὶ ἐσφίξαν οἱ γονεῖς των, ὅταν ἦτον νηπια, καὶ τὰ ἔκαμαν ἀχρηστα πρὸς παιδοποιᾶν, μὲ τό σφίξιμο ἐκεῖνο, ἐκτομίας δὲ εἶναι ἐκεῖνοι ὅπου ἐπέβαλον τὰ γεννητικὰ μόρια, ἢ μὲ μαχαίρη, ἢ μὲ ἄλλην τέχνην καὶ μηχανήν. Τούτων οὕτω προεγνωσμένων, λέγει ὁ παρὼν Κανὼν. Ἀνίσως τινος καὶ ἐγενετο εὐνούχος ἀπὸ κακίαν καὶ βλάβην ἀνθρώπων, ἢ εἰς καιρὸν διωγμοῦ ἐκόπησαν ἀπὸ τοὺς διώκτας τὰ παιδογόνια

νά μόρια τῶν ἀνδρῶν· ἡ ἐγεννήθη ἔτσι ἐκ κοιλίας μητρὸς του, εἶναι δὲ ἄγιος διά ἱερωσύνην, ἃς γίνεται Ἐπίσκοπος...

Ὑποσημείωση Πηδαλίου: Ἀπὸ δὲ τοὺς τοιοῦτους ἐκτομίας, ἄλλων μὲν εἶναι κομμένα, καὶ τὰ δίδυμα, καὶ ὁ καυλός, οἱ ὅποιοι δέν δύνανται πλεον με γυναῖκα νά συννευρεθῶσιν, ἄλλου δὲ, εἶναι μόνον κομμένα τὰ δίδυμα, ἀλλ' ὄχι καὶ ὁ καυλός: οἵτινες καὶ με γυναῖκες ἡμποροῦν νά ἁμαρτάνουν, ἀγκαλιὰ καὶ νά μὴ κάμνουν παιδί, καὶ πόλεμον σφοδρότερον αἰσθάνονται ἀπὸ ἐκείνους ὅπου ἔχουσι τὰ μόρια ὅλα καὶ παιδοποιοῦσιν. Καθὼς ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τούτων κατὰ πλάτος ὁμιλεῖ εἰς τὸν περὶ παρθενίας λόγον αὐτοῦ. Περὶ ὧν καὶ ὁ Σεिरάχ λέγει «ἐπιθυμία εὐνούχου ἀποπαρθενῶσαι νεάνιν (κ. ἀ. καὶ λ'. 20) ἴσως δὲ τοιοῦτος νά ἦτο καὶ ὁ Πετεφρῆς ὁ εὐνούχος τοῦ Βασιλέως Φαραῶ, ὁ αὐθέντης Ἰωσήφ τοῦ Παγκάλου, μὲ τό νά ἀναγιγνώσκωμεν, ὅτι εἶχε γυναῖκα τὴν θιασαμένην τόν Ἰωσήφ...

Περί μαλακίας

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΝΗΣΤΕΥΤΟΥ

ΚΑΝΩΝ Η'

Ο μαλακίαν διαπραξάμενος, τεσσαράκοντα ημέρας έπιτιμάται, ξηροφαγία διαιτώμενος και μετανοίας εκάστης ποιών εκατόν.

Ε ρ μ η ν ε ί α.

Ο παρών Κανών διορίζει, ότι όποιος κάμη μαλακίαν, τεσσαράκοντα ημέρας να μή μεταλαμβάνη, άπερνώντας αὐτάς μέ ξηροφαγίαν, ήτοι μέ ψωμί μόνον και νερόν, και κάμνωτας καθ' ημέραν μετανοίας εκατόν. Περί δέ των μαλακών και πόρων απλώς λέγει ο Άγιος Μελέτιος ο Όμολογητής, ότι κάμνουνσι θυσίαν εις τόν διάβολον τό σπέρμα τους, τό όποιον είναι τό τιμώτερον του σώματός των.

Υποσημείωση Πηδαλιού: (1) Τό να παθαίνη τινάς έξυπνος ρεύσιν προέρχεται, ή από μίαν ζωντανήν φαντασίαν και εικόνα του υποκειμένου όπου αγαπά, όταν αυτό δέν ήναι παρόν, ή από μίαν ήδονικήν θεωρίαν του προσώπου, ή ακοήν της φωνής, ή έγγειμιον του έρωμένου υποκειμένου, όταν αυτό ήναι παρόν. Ακολουθεί δέ τούτο ως επί τό πλείστον εις εκείνους όπου είναι θερμής κράσεως και θερμού αίματος, και εις εκείνους όπου έσυνείδισαν εις την πορνείαν πολύν καιρόν· τούτων γάρ οι πόροι του σπέρματος μέ τό να ήναι άνοικτοι, από ολίγην αίτιαν εύκολον άποσπερματίζουνσι, καθώς λέγουσιν οι ιατροί. Σημειώσαι δέ ότι ευρίσκειται έπιγραφόμενη Άναστασίου Αντιοχείας διαιρέσις τοιαύτη περί της ρεύσεως όπου πάθη τινάς έξυπνος ών, ούτω λέγουσα: Τήν έξυπνον ρεύσιν, ή την κάμνει ο άνθρωπος εις τόν έαυτόν του, ή προς άλλον. Η εις τόν έαυτόν του γινομένη, ή γίνεται μέ πιάσιμον της χειρός, και αυτή κανονίζεται εις σαράντα ημέρας (έπειδή είναι ή ίδια μαλακία), ή χωρίς πιάσιμον της χειρός. Αυτή δέ, άλλη γίνεται από μόνην προσβολήν, και κανονίζεται μίαν ήμέραν, και άλλη γίνεται μέ συνδυασμόν του λογισμού. Η μέ συνδυασμόν γινομένη, ή γίνεται χωρίς όμως συγκυλισμόν και χωρίς γαργαλισμόν, και κανονίζεται τρεις ήμέρας, ή και μέ γαργαλισμόν, χωρίς όμως συγκυλισμόν, και κανονίζεται έπτά ήμέρας. Πάλιν ή προς άλλο πρόσωπον γινομένη ή γίνεται μέ συγκυλισμόν, ή χωρίς συγκυλισμόν. Η χωρίς συγκυλισμόν γινομένη, ή γίνεται μέ πιασίματα και φιλήματα, χωρίς όμως γαργαλισμόν, και κανονίζεται είκοσι ήμέρας, ή γίνεται και μέ γαργαλισμόν, και κανονίζεται τριάντα ήμέρας. Η δέ μέ συγκυλισμόν γινομένη, ή γίνεται εις όμογενή, και κανονίζεται έβδομηντα (ή όγδοήντα) ήμέρας, ή γίνεται εις έτερογενή, ζώα δηλ. και κανονίζεται έπτά χρόνους.

Υποσημείωση Πηδαλιού: (2) Εφθάσαμεν τέλος πάντων και εις την κατάρατον μαλακίαν, ήτις την σήμερον αληθώς είναι ή κοινή και ψυχόλεθρος πανούκλα όπου φθείρει και απολλύει τους περισσότερους ανθρώπους του κόσμου, και μάλιστα τους άθλίους νέους, κατά της οποίας όσα και άν είπη τινάς, έχωντας σκοπόν να έκριζώση από τόν κόσμον τοιοϋτον φοβερόν και θεομίσσητον κακόν, ποτέ δέν ήδελαν νομισθούν μάταια και περιττά. Η μαλακία λοιπόν είναι μία άμαρτία τόσον μισητή κοντά εις τόν Θεόν, ώστε όπου έθανάτωσε δι' αυτήν τόν Αύναν τόν υιόν του Ιούδα, όστις πρώτος έδειξε τό κακόν τούτο έπίνω εις την γήν, από του οποίου και ή μαλακία ώνομάσθη αναντισμός...

Η μαλακία, καθώς λέγει ο Ιωάννης ο της Κλίμακος (λόγ. ιε.), είναι πορνεία γινομένη χωρίς άλλου σώματος, υπό της οποίας έπεσεν ο μέγας εκείνος αναχωρητής, ο προστάζων μέν πρότερον τους άγρίους όνους, ύπερον δέ υπό των όναγρων διαβολών έμπαιχθείς, περί ου, είτε τότε ο θεός Αντώνιος, ότι στύλος μέγας έπεσε. Τήν μαλακίαν ο ίδιος Ιωάννης (λόγ. τω αυτώ) θάνατον ονομάζει και άπώλειαν πώματος, ο όποιος άείποτε ευρίσκειται και συμπεριφέρεται εις ήμάς και μαζί μέ ήμάς, και μάλιστα εις την νεότητά μας. Όθεν έπειδή και ή άμαρτία αυτή συμπεριφέρεται μαζί μέ ήμάς, πολλά δύσκολον είναι να κάμη άποχήν από αυτήν, και να μετανόηση όποιος μίαν φοράν πιασθή από αυτήν· προξενεί και ζημίαν εις τό σώμα και εις την υγείαν του σώματος, διά τί καθώς όλοι κοινώς λέγουσιν, οι τε παλαιοί και νεώτεροι ιατροί, οι μαλακοί είναι άθλιοι και έλεεινοί, διά τί Α' κτρινίζουσι, Β' άδυνατεί ο στόμαχος των και να χωνεύσουν δέν ήμπορουν, Γ' άσθενεί ή όρασις των οφθαλμών τους, Δ' χάνουσι την φωνήν, Ε' χάνουσι την εύφύιαν και όξύτητα του νοός, ΣΤ' χάνουσι την μνήμην, Ζ' χάνουσι τόν ύπνον, μέ κάποια ταραχώδη ενύπνια, Η' τρέμει τό σώμα των, Θ' χάνουσιν όλήν την άνδρείαν του σώματος και της ψυχής, και γίνονται ανάνδροι ώσαν γυναίκες, Ι' ακολουθεί εις αυτούς ή αποπληξία, ήτοι ο ταμπλάς, ΙΑ' ακολουθεί εις αυτούς συχνάκις ή καθ' ύπνον ρεύσις, πολλάκις δέ και όταν ήναι έξυπνοι διά τό πολύ άνοιγμα των σπερματικών τους πόρων, και ΙΒ' τέλος πάντων γηράσκουσιν όλίγωρα και

άποδνήσκουσι κακώς. Όποιος δέλει, άς άναγνώση τό νεοτύπωτον βιβλίον τό περί μαλακίας, και εκεί δέλει ιδεί τάς αναριθμήτους άσθενείας και συμπτώματα όπου προξενεί ή άμαρτία αυτή εις τους μα'ακοποιούς, κατά τάς γνώμας των φυσικών και των ιατρών. Εκεί δέλει εύρει ότι είναι άφρονέστατοι εκείνοι όπου διά της μαλακίας και πορνείας χάνουσι τό σπέρμα των, τό όποιον είναι τό θάλασμαν και ή δύναμις, και τό πλέον πολύτιμον υγρόν του σώματός των, τόσον αναγκαίον εις την ζωή και σύστασιν του σώματος, ώστε όπου, κατά πάντας

τους ιατρούς, ένα όράμι σπέρμα αξίζει διά σαράντα όράμια αίμα, και ή δύναμις εκείνου είναι ισόμετρος μέ την δύναμιν των τεσσαράκοντα όραμίων του αίματος.

Αλλά πρέπει και να σημειώσωμεν ότι ή μαλακία γίνεται τριών λογίων, ή μέ τό χέρι τό ίδιον του ανθρώπου, ή μέ τό χέρι άλλου, ή μέ τό κοπάνισμα και κτύπημα εις τά μηρια. Δέν πρέπει και τούτο να λανθάνη τους πνευματικούς Πατέρες, ότι ή κατάρατος μαλακία προχωρεί και εις τάς γυναίκας. Διά τούτο και αὐται πρέπει να κανονίζονται ώσαν και οι άνδρες, ίνα μή λέγω και βαρύτερα.

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΝΗΣΤΕΥΤΟΥ

ΚΑΝΩΝ ΙΑ'

«Αλλά και των γυναικών ή εις άσπασμούς άνδρός έλθουσα και έπαφάς, μή μέντοι διαφθαρείσα, τό της μαλακίας έπιτίμιον δέχεται».

Ε ρ μ η ν ε ί α

Ο Κανών οϋτος μέ τό έπιτίμιον της μαλακίας κανονίζει την γυναίκα εκεί-

νην, όπου έλθη εις φιλήματα και πιασίματα του άνδρός, ήτοι εις τεσσαράκοντα ήμέρας να ξηροφαγή, και μετανοίας καθ' εκάστην να κάμη, εκατόν, άπεχομένη της Κοινωνίας.

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΝΗΣΤΕΥΤΟΥ

ΚΑΝΩΝ Ι'

«Εί δέ τις των του Κλήρου, πρό του ιερωδηναι, τω της μαλακίας περιπέπτωκε πάθει, μή θαρρών ίσως ως παρά τούτο μόνον της Ιερωσύνης άποπεμφθήσεται, άποχρώσαν πρότερον δεξάμενος έπιτίμην, ούτως εις Ιερωσύνην έρχέσθω. Εί δέ τούτω μετά την Ιερωσύνην έάλω, επί ένιαυτόν ένα ταύτης άργήσας, και τοις είωδόσιν έπιτιμίαις σωφρονισθείς, προς την Ιερωσύνη επανιέτω· εί δέ μετά την έπίγνωσιν της άμαρτίας, δίσ ή τρίς τούτο εργάσαιτο, της Ιερωσύνης παυσάμενος, εις Άναγνωστών τάξιν έρχέσθω».

Ε ρ μ η ν ε ί α

Ο παρών Κανών λέγει, ότι άνισως τινάς πρό του να ιερωθή έπεσεν εις τό πάθος της μαλακίας, μή ήξέφρωντας ότι διά τούτο και μόνον έμποδίζεται από τό να ιερωθή, οϋτος άφ' ου ιερωθι, έπεσε πάλιν εις τούτο, να άργή

ένα χρόνο από την Ιερωσύνην, και σωφρονισθείς μέ τά συνήθως διδόμενα εις τους μαλακούς έπιτίμια, άς ένεργή πάλιν την Ιερωσύνην. Ει δέ και μετά την έπίγνωσιν του κακού, δύο, ή τρεις φορές μαλακισθι, να παύη από την Ιερωσύνην, και να καταβαίνη εις τάξιν Άναγνωστών.

Περί συγκυλισμού

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΝΗΣΤΕΥΤΟΥ

ΚΑΝΩΝ Θ'

Η δέ εις άλλήλους μίξις, οία διπλήν εργαζομένη την μαλακίαν μέχρις, όγδοήκοντα ή μερών τό δηλωθέν έπιτίμιον δέχεται.

Ε ρ μ η ν ε ί α

Μίξιν έδώ ο Κανών λέγει όχι την τελείαν άμαρτίαν της άρσενοκοιτίας, αλλά όταν δύο τινές, ένας εις τόν άλλον κάμνουν την μαλακίαν, τό όποιον μέ διπλούν Κανονα κανονίζει ο Άγιος, και τόν τούτο ποιήσαντα εις όγδοήντα ήμέρας έπιτίμα να ξηροφαγή, και να κάμη καθ' εκάστην μετανοίας εκατόν· έπειδή όχι μόνον βλέπει τόν έαυτόν του, αλλά και τόν

άδελφόν του, να κάμνει την άμαρτίαν διπλήν.

Υποσημείωση Πηδαλιού: (1) Μερικοί δέ μίξιν ένόησαν έδώ τόν συγκυλισμόν και την παρατριβήν των μελών, και όχι την τελείαν άμαρτίαν. Γίνεται δέ ο συγκυλισμός ή μετά δύο άνδρών, ή μετά άνδρός και γυναίκος. Είναι δέ ο συγκυλισμός κατά τό θάρος της άμαρτίας, αναμέσον μαλακίας και πορνείας, της μέν μαλακίας μεγαλητερος, της δέ πορνείας μικρότερος.



Αθήνα 5/12/83

Πρός τη Συντακτική Ομάδα
του «Σχολιαστή»
Ενταύθα

Στό τεύχος σας αριθμ. 9 του Δεκεμβρίου ο συνεργάτης σας Τάκης Μαστραντώνης ασχολείται με μία βιβλιοκριτική μου του Γιάννη Μαρίνου στο «Αντί», παραθέτοντας και μερικά «εὐγλωττα», όπως τὰ ονομάζει, αποσπάσματα τῆς κριτικῆς μου, καὶ ὅπου κατονομάζω μερικούς τύπους «αἰρετικών» καὶ «τρελῶν τοῦ βασιλιά», πού χτυπώντας τὰ κακῶς κείμενα, γίνονταν ἡ συνείδησι τοῦ καροῦ τους· σ' αὐτοὺς ἐγὼ κατατάσσω, στοὺς δικούς μας καιροὺς, στὸν τόπο μας, καὶ τὸν Γ. Μαρίνο, καὶ θὰ μπορούσα ν' ἀναφέρω καὶ μερικούς ἄλλους ἀκόμα, πού μετριοῦνται στὰ δάχτυλα τοῦ ἑνὸς χεριοῦ, καὶ πού δὲν ἔχουν γίνει κεκρωκτές κομματικῶν ἢ ιδεολογικῶν σκοπιμοτήτων ἢ σφουγγοκολάριοι τῶν διαφόρων ἐξουσιῶν.

Διαφωνεῖτε μετ' ἐμὴ δική μου ἀξιολόγησι; Δικαίωμά σας εἶναι. Ἀλλὰ ποιές προθέσεις εἶναι «προφανεῖς» καὶ γιατί δὲν ἀντιστάθηκαν καὶ ἐσεῖς στὴν παλιὰ τακτική ὅλων τῶν ὁλοκληρωτισμῶν γιὰ «καταδίκη τῶν προθέσεων». Δὲν εἶχαμε καμιά ἀνάγκη «δημόσιας ἐκφρασης φιλοφρονήσεων» (ὁ Μαρίνος εἶναι φίλος μου, καὶ ὅχι ἐργοδότης μου) οὔτε ἐγὼ οὔτε ἐκεῖνος· τὸ ἔργο μας, πού εἶναι δημόσιο, μαρτυρεῖ γι' αὐτὸ τὸ πράγμα. Δὲν καταδικάζετε μόνο τίς προθέσεις, καταδικάζετε λογοκριτικά καὶ ἕνα σημαντικό βῆμα ἐλευθεροῦ ἀριστεροῦ λόγου, ὅπως εἶναι τὸ «Αντί», ἐπειδὴ δημοσίευσε αὐτὴ τὴν ἐπιλήψιμη στὶς «προθέσεις» τῆς κριτικῆς· αὐτό, κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι ἕνα δεῦτερο καὶ σοβαρότερο ἀτόπημα. Μὲ τὸν Μαρίνο ἔχουμε τόσο ἐγὼ ὅσο καὶ τὸ «Αντί» σημαντικές ιδεολογικές διαφορές· ἕνας λόγος περισσότερο γιὰ νὰ δημοσιευθεῖ ἡ κριτικὴ αὐτὴ στο «Αντί», παρακινώντας τοὺς ἀναγνώστες του νὰ διαβάσουν τὸ βιβλίο του. Ἀκόμα κάτι, τελευταῖο· γιατί «νεκρολογία» ὁ δημόσιος ἔπαινος σ' ἕνα συγγραφέα πού ἔχει πνευματικὴ ἐντιμότητα καὶ πνευματικὴ ἐλευθερία -ἀνεξάρτητα μὲ ὅ, τι γράφει· Οἱ «νεκροὶ δεδικαιούνται», ἀλλὰ οἱ ζωντανοὶ συνεχίζουν τὸ ἔργο τους καὶ κρίνονται, βέβαια, συνεχῶς - ἐντιμὰ ἢ ὄχι.

Ἀς μοῦ ἐπιτραπῇ πάντως νὰ παρατηρήσω ὅτι ἡ βιβλιοκρισία γιὰ τὸ βιβλίο τοῦ Μαρίνου ἦταν ἀφορμὴ γιὰ κάποιες γενικότερες σκέψεις μου πάνω στὰ σύγχρονα προβλήματα τῶν δημοκρατιῶν, καὶ θὰ σὰς παρακαλοῦσα νὰ δημοσιεύσετε ἕνα ἀπόσπασμά της, γιὰ νὰ φανεῖ πόσο λίγο πρόκειται γιὰ «φιλοφρονήσεις».

«Στὰ ἑλληνικὰ ἐσωτερικά, οικονομικά καὶ κοινωνικά θέματα, εἶναι ἀφιερωμένα κυρίως τὰ ἀρθρα του, πού παρακολουθοῦν, κρίνουν, ἀνατέμνουν τὴν οικονομικὴ πολιτικὴ τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ τὴ στάση καὶ τὸν τρόπο συμπεριφορᾶς ὅλων τῶν ὁργανωμένων ὁμάδων συμφερόντων, εἴτε βιομηχάνοι εἶναι αὐτοὶ εἴτε ἐργαζόμενοι, εἴτε ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίες, εἴτε ἀγρότες, καὶ πού ἀποτελεῖ ἡ σύγκρουσί τους τὴν πεμπτοῦσια τῆς

δημοκρατίας - καὶ μάλιστα ὅσο πῶς ἴσα εἶναι τὰ ὅπλα τους ὅσο μεγαλύτερη ἢ διαφάνεια στὴν ταξικὴ πάλι καὶ καλύτερη ἢ πληροφόρησι, τόσο καὶ πληρέστερη εἶναι ἡ δημοκρατία καὶ πλήρως διαφανὴς εἶναι ἡ δημοκρατικὴ κοινωνία - γι' αὐτὸ ἐπιτρέπει τίς πολιτικές καὶ ἀτομικὲς ἐλευθερίες - ἐνῶ μέσα στὸ σκοτάδι, ἀπὸ ἀποψη πληροφόρησις, βρίσκεται καθεὶς ὁλοκληρωτικὴ κοινωνία, «καπιταλιστικὴ» ἢ «σοσιαλιστικὴ». Ἡ συνεργασία τῶν ταξέων, στὰ πλαίσια τοῦ δημοκρατικοῦ παιχνιδιοῦ, δὲν μπορεῖ παρά νὰ εἶναι συγκρουσιακὴ. Στὸ κάτω-κάτω, τὴν ἀστικὴ δημοκρατία στὸν 19ο αἰῶνα ἦταν ἡ ἐργατικὴ τάξη ἐκεῖνη πού πάλεψε γιὰ νὰ διευρυνθεῖ, καὶ τοὺς φασισμοὺς τοῦ 20οῦ αἰῶνα δὲν τοὺς ἐπέβαλε ἡ ἐργατικὴ ἀλλὰ ἡ μεγαλοαστικὴ τάξη - ἄσχετα ἂν στὸ ὄνομα τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἐπιβλήθηκε ὁ σταλινικός ὁλοκληρωτισμός. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη τίποτα δὲν ἦταν πῶς γονιμοποιό γιὰ τὴν ἀστικὴ δημοκρατία ἀπὸ τὸ ἐργατικὸ κίνημα, μὲ τίς κινητοποιήσεις του μέσω τῶν ἀπεργιῶν - ὅπλο πού πολλοὶ θέλησαν ν' ἀντιμετωπίσουν μὲ τὰ τάνκς καὶ τὰ στρατόπεδα συγκέντρωσις. Μαζὶ μὲ τὸ Habeas Corpus, τὴν ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία, τὴν ἐλευθερία τοῦ Τύπου καὶ τῶν ἄλλων μαζικῶν μέσων ἐπικοινωνίας (τὴν πραγματικὴ ἐλευθερία καὶ ὅχι τὴν κολωβομένη πού ζοῦμε, ἀπὸ πλουτοκρατικὰ συμφέροντα ἢ ἀπὸ κρατικὲς καὶ κομματικὲς γραφειοκρατικὲς), ἡ ἐλευθερία τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ἀποτελεῖ τὴν τέταρτη θεμέλια κολώνα ὁποιασδήποτε δημοκρατίας, ἀστικῆς ἢ σοσιαλιστικῆς. Scripta manent - ὅπως ἐπιγράφεται καὶ ἡ σχετικὴ στήλη σας.

Εὐχομαι, παρὸν αὐτὰ, εὐόδωσι καὶ συνέχισι τῆς προσπάθειάς σας. Δὲν εἶναι ἀπλὴ φιλοφρονήσι.

Σπῆλιος Παπασηπλιόπουλος

Αθήνα, 8 Νοεμβρίου 1983

Ἀγαπητέ Σχολιαστή,

Ἀτύχησε, καὶ μὲ τρόπο μᾶλλον βανυσσο, ὁ συνεργάτης σου κ. Τάκης Μαστραντώνης (τεύχος Δεκεμβρίου 1983) παρουσιάζοντας κατάλληλα ἐπιλεγμένα ἀποσπάσματα ἀπὸ κριτικὴ τοῦ Σπῆλιος Παπασηπλιόπουλου στὸ «Αντί» γιὰ τὸ τελευταῖο βιβλίο μου «Γιὰ μιὰν ἀλλαγὴ στὸ καλύτερο», ἐτοίμου πού νὰ τὸν δείχνει λιβανιστὴ μου μὲ «προφανεῖς προθέσεις» ὅπως εὐκόλα συμπεραίνει.

Γιὰτί ναι μὲν ὁ Σπ. Παπασηπλιόπουλος εἶναι συνεργάτης τοῦ «Οἰκονομικοῦ Ταχυδρόμου» πού ἔχω τὴν τιμὴ νὰ διευθύνω, ἀλλὰ χωρὶς ἀντιμισθία. Συνεπῶς ἐγὼ εἶμαι ὑποχρεωμένος σὲ κείνον πού μὲ τίς πολυτίμες συνεργασίες του ἐδῶ καὶ πάνω ἀπὸ 20 χρόνια ἀνεβάζει τὸ ἐπίπεδο τοῦ περιοδικοῦ, καὶ ὄχι ἐκεῖνος σὲ μένα. Συνεπῶς οἱ προφανεῖς προθέσεις πού τοῦ ἀποδίδονται εἶναι ἀνυπαρκτές.

Ἐξ ἄλλου εἶμαστε μὲν σίγουρα φίλοι γιὰ δύο καὶ πλέον δεκαετίες, ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης σίγουρο πῶς πολλὲς φορές διαφωνοῦμε σὲ σημαντικὰ θέματα χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ διαταράσσει καὶ τὴν φιλία καὶ τὴν συνεργασία μας. Γιὰτί

καὶ οἱ δύο (ὅπως καὶ ὅλοι οἱ συνάδελφοι τοῦ Ο.Τ.) προσπαθοῦμε νὰ περιγράψουμε καὶ ἀναλύουμε αὐτὸ πού βλέπομε χωρὶς ὠραιοποιήσεις, ἀποσιωπήσεις καὶ ἄλλες ἀβάρεις χάριν τῶν ὁποίων σκοπῶν. Ἐπειδὴ εἶμαστε ἀπόλυτοι στὴν ἀντίθεσί μας στὴν κυριαρχοῦσα συνταγή: «ὁ σκοπὸς ἀγιάζει τὰ μέσα». Κι ἐπειδὴ εἶμαστε πολὺ λίγοι αὐτὰ τὰ σπανίως συννομοταξίας ὄντα ἴσως ὑποσυνειδήτα αἰσθανόμεστε τὴν ἀνάγκη νὰ ἐνθαρρύνουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο μιὰ καὶ κατὰ κανόνα βαλλόμεστε ἀπ' ὅλες τίς πλευρές ἀφ' οὗ τοὺς χαλάμε τὴν μανέστρα. Φρονῶ ἐξ ἄλλου ὅτι μιὰ πού ὁ συνεργάτης σου καταπιάστηκε μὲ τὸ βιβλίο μου θὰ ἦταν προτιμότερο, δικαιοτέρο καὶ χρησιμότερο νὰ κρίνει αὐτὸ τὸ ἴδιο καὶ ὄχι τὸν κριτὴ του. Καὶ γιὰ νὰ τὸ καταστήσω αὐτὸ τεχνικὰ ἐφικτό σοῦ στέλνω ἕνα ἀντίτυπο ἀπὸ τὴ μόλις κυκλοφορήσασα β' ἐκδόσή του, μιὰ καὶ ἡ πρώτη ἐξαντλήθηκε πολὺ γρήγορα καὶ πάντως, πρὶν δημοσιευθεῖ ἡ κριτικὴ τοῦ Σπ. Παπασηπλιόπουλου στὸ «Αντί», τὸ ὁποῖο ἐπίσης δὲν ἔχει κανένα λόγο νὰ ἀπειθύνει φιλοφρονήσεις σὲ μένα ἢ τὸν «Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο» μιὰ καὶ σὲ κάποια ἐκτασι θεωροῦνται ἀνταγωνιστικά ἐντυπα.

Τέλος, θὰ ἠθελα νὰ σχολιάσω τὴν μᾶλλον μακαβρία κατακλείδα τῆς «κριτικῆς» τοῦ κ. Μαστραντώνη: «Ὁ Μαρίνος ἀνῆκε στὴν κατηγορία ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων πού διάβασαν δημοσιευμένη τὴ νεκρολογία τους». Μιὰ πού δὲν ἀνῆκω -δυστυχῶς- στοὺς εὐτυχεῖς θνητοὺς πού πιστεύουν στοὺς ἐπίγειους ἢ τοὺς ἐπουράνιους παραδείσους, ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων, φρονῶ ταπεινὰ πῶς ὅταν ἔχει κάποιος νὰ πεῖ ἕνα καλὸ λόγο γιὰ σένα (ἂν πιστεῖς ὅτι εἶναι δικαίος καὶ ὄχι ἐξ ἰδιοτελείας) γιατί νὰ μὴν τὰ κάνει ὅταν ζῆς ἀκόμα ὥστε νὰ τὸν χαρεῖς καὶ ἐσὺ πού εἶσαι ὁ ἄμεσος ἐνδιαφερόμενος; Ὁ συνεργάτης σου προτιμᾷ τὴ μεταθανάτια δικαιοσύνη.

Μὲ θερμούς χαρετισμούς καὶ εὐχαριστίες γιὰ τὴ δημοσίευσή καθώς καὶ τὴν προσοχὴ πού δείχνουν οἱ σχολιογράφοι σου γιὰ τὰ δημοσιεύματα τοῦ «Οἰκονομικοῦ».

Γιάννης Μαρίνος

Διευκρίνιση τοῦ συνεργάτη μας

Δὲν ἀποτελοῦν πρόβλημά μου οἱ φιλικὲς σχέσεις πού ἀμοιβαίως τρέφουν οἱ ἐπιστολογράφοί μας, ὅσοι καὶ εἶναι πρόθεσι νὰ ἐμπνεύσουν τὴν ἀμείωτα ἐκφρασὴ τους. Ἐπισημάνω ἀπλῶς ὅτι πρὸς τὸν συνεργάτη τοῦ Σχολιαστή, ὅτι ἡ διδασκαλία, δὲν εἶναι ἡ πλέον κατάλληλη μέθοδος γιὰ νὰ ἐξάγει κανεὶς τίς ἀρετὲς τοῦ φίλου του. Καὶ ἐπειδὴ, ὅτι οἱ μέρες μας τέτοια κριτικὴ λειτουργία ἐπιτελεῖ ἡ διδασκαλία. Καὶ πρὸς τοῦτο πᾶν νὰ προσομοιάσει σὲ ἕνα ἄλλο εἶδος, ὁμοίως εἰς πρὸς τὴν στήλῃ καὶ ἀρετὴ εἰς πρὸς τὸ ὄφελος τῆς νεκρολογίας.

Μὲ τίς εὐχὲς μου γιὰ τὸ 1984
Τ. Μαστραντώνης

Προφίλε Καπιταλισμός

Ἀγαπητέ Σχολιαστή,

Ὁ Χ. Δημάκης ἐπιχειρηματολογεῖ περὶ τὴν ἀνικανότητα τῆς ΕΚΤΕΝΕΠΟΑ (τ. 7, Ὀκτ. 83). Κάνοντας χρῆσι καὶ ρήματος τοῦ κειμένου, ἀξιοῖμαι μὲ αὐτὴν τὴν θέση. Δὲν χρειάζεται ὅμως τόσο πολιτικο-οικονομικὸ παραγέμισμα γιὰ συμπεράσματα πού ἀσφαλῶς μποροῦν νὰ ἔχουν ἀπλούστερη καὶ ἐπομένως κομψότερη αἰτιολογία. Ὅταν προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ἐπιβεβαιώσει τὸ ἀσκήσιμο πρόσωπο τοῦ καπιταλισμοῦ σὲ κάθε μικροφαινόμενο χωρὶς σωστά στοιχεῖα διακινδυνεύει τὴν ἐγκυρότητα καὶ τῶν πῶς ἀπλῶν διαπιστώσεων.

Συγκεκριμένα ὁ Χ.Δ. ἀναφέρεται στὴν ἀνεπάρκεια τῶν ἐργατικῶν κινητοποιήσεων νὰ ἀνατρέψουν τὴν πραγματικότητα (δηλ. τὸν πλουτισμὸ τῶν βιομηχάνων) καὶ σὰν παράδειγμα παίρνει τὸ κλείσιμο τῆς ἐταιρείας Προφίλε. Ἡ κατάληψις τῆς πλατείας τῆς Κομοτηνῆς γιὰ μεγάλο διάστημα ἀπὸ τὰ μηχανήματα μὲ τοὺς ἐργάτες τῆς βιομηχανίας ἀλουμινίου Προφίλε δὲν ἀνέτρεψε τὴν ἀπόφασις τῆς ἐταιρείας νὰ κλείσει τὸ ἐργοστάσιον στὴν παραμεθόριον γιὰ νὰ δουλεύει καλύτερα ἄλλο πού βρίσκεται στὴν κεντρικὴ Ελλάδα. Αὐτὴ ἡ φράσις εἶναι τελείως ἀνακριβής καὶ φανερώνει ἀγνοία τῆς περιπτώσεως ἢ ἔστω ἀφέλεια. Περιέργως ἡ ἀλήθεια θὰ μπορούσε νὰ ἀποκατασταθεῖ μὲ τὴν διαγραφή ἀπλῶς τῆς λέξεως «ἐταιρεία» καὶ τὴν ἀντικατάστασις τῆς μὲ τὴν λέξη «πολιτεία».

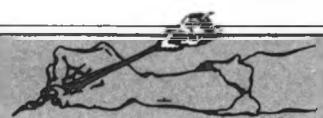
Ἡ ἐταιρεία Προφίλε δὲν ἠδεδε διόλου νὰ κλείσει καὶ αὐτὸ προκύπτει εὐκόλα ἀπὸ τίς προσπάθειες τοῦ ἐπιχειρηματία νὰ βρεῖ πρόσθετα κεφάλαια γιὰ νὰ ἀνατρέψει τίς δυσμενεῖς συνθήκες πού τοῦ ἐπέβαλε ὁ ἀνταγωνισμός (ἡ κεντρικὴ Ἑλλάδα τοῦ κειμένου). Εἶναι ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον καὶ θὰ πρεπε νὰ ἀπασχολήσει κάποτε τὸν Σχολιαστή, πῶς τελικὰ τὸ Ὑπ. Ἐθν. Οἰκονομίας ἔμεινε ἀσυνκίνητο ἀπὸ τὴν ἀπίθανα εἰρηνικὴ πρότασι γιὰ ὑποκατάστασι τῆς Ἑθνικῆς μὲ ξένη τράπεζα ὡς δανειοδότης τῆς ἐταιρείας, πού ὅπως εἶχα ἐκτιμῆσει πρὸ ἔτους περιορίζε τὴν κοινωνικο-λογιστικὴ ζημιὰ (Ἑθνικὴ Τράπεζα καὶ Δημόσιο) κατὰ 250 ἐκ. δρχ. τουλάχιστον.

Ἀλλὰ καὶ ἀπλούστερα, εἶναι σուρεαλιστικὸ νὰ κλείνει ἕνα ἐργοστάσιον οἰκιοθελῶς γιὰ νὰ δουλεύει καλύτερα ἕνα ἄλλο ἀνταγωνιστικὸ ἐκτὸς ἂν γίνῃ δεκτὸ ὅτι σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις ὑπάρχει πάντα συμπαιγνία.

Στέλιος Κανφάνταρης

ΜΙΑ ΠΑΡΑΛΕΙΨΗ

Τὸ ἀφιέρωμα τοῦ προηγούμενου τεύχους «Ἡ κριτικὴ τῆς θεατρικῆς κριτικῆς» ἐπιμελήθηκαν οἱ Γιάννης Μαργαρίτης καὶ ὁ Γιώργος Μακρῆς.



Πού ήταν τόσο καιρό ό 'Ορέστης;

Γερό μένος με κατέλαβε, όταν διάβασα το άρθρο του κ. Δαβέτα για το Zeitgeist. Θά γράψω, είπα. Θά γράψω ένα γράμμα, για να δούμε κατά πόσον γύρισε ο 'Ορέστης. Ή εν πάση περιπτώσει, πού ήταν τόσο καιρό πού έλειπε, και τώρα γύρισε, και μās τó παίζει εικαστικά.

Άρχή του παραμυθιού λοιπόν, καλησπέρα σας.

Αγαπητέ Δημοσθένη, και σεις όλοι κυρίες και κύριοι εγώ θά λέω άποριες, θά βγάζω συμπεράσματα, και σ'υ θά μου λές πού είμαι άουτ. Έντάξει.

Τι άκριβώς σημαίνει «ένas τρίτος δρόμος, άπ' τόν δρόμο τών ύποκειμενικών έντυπώσεων»; Μήπως ένα λογοτεχνικό κείμενο με τίτλο «ή έπιστροφή του 'Ορέστη», πού από σπόντα γίνεται παρουσίαση χωρίς να παρουσιάζει τίποτα άλλο, πέρα άπ' τή διάθεση του συγγραφέα πάνω σ' ένα δεδομένο θέμα (Zeitgeist); Πράγμα gratuit κατά τή γαλλική έκφραση, και με κανένα λόγο ύπαρξης τελικά, άφού αν ήθελες να γράψεις τó κειμενάκι σου για τόν 'Ορέστη τί χρειαζόταν τó Zeitgeist; Γιατί έπιτρεπέ μου να σου πώ, πώς έλάχιστα κατάλαβα στη συνέχεια του κειμένου. Άρχίζουν να παραλαύνουν μάγισσες, σώματα, δίδυμα, νεκροί, τραυματίες, όπλα, για να συνεχίσουν εκδικήσεις, πόρνες, άρματα πού μπαινουν σε θέατρα, άγωνίες, Διόνισοι, Απόλλωνες, και ξαφνικά ο Peter Handke ινδιάνος, γεία σου Δημοσθένη με τσάκισες.

Ήδη ο δημιουργός είναι βορά του κάθε κριτικού πού μπορεί να πει τήν

κάθε κουταμάρα μέσα άπ' τις στήλες του περιοδικού του ή τής έφημερίδας του, και δέν μπορεί να τού πει κουβέντα κανείς. Άρα έξ όρισμού ο ζωγράφος μούγγα, και όπως διάβασα πρόσφατα, «έτσι είναι τó παιχνίδι, πού τήν τελευταία κουβέντα έχει ο κριτικός». Τι κάνει τώρα με σένα πού δέν θά γράψεις μία κακή κριτική (πιθανόν), μά κάποιες σκέψεις «στόν τρίτο δρόμο άπ' τó δρόμο τών ύποκειμενικών έντυπώσεων»; Να μου πεις έτσι δέν συμβαίνει; Συνήθως οι κριτικοί δέν γράφουν κάτι λογοτεχνίζοντα άκαταλαβίστικα κείμενα πού ικανοποιούν μόνο τόν συναχωμένο δημιουργό πού ύπάρχει μέσα τους;

Ναι βρέ παιδί μου, αλλά μία και έσύ βγαίνεις και τó δηλώνεις ξεκάθαρα πώς γράφεις σε τρίτο δρόμο, σε σένα βγαίνω με καθαρά τροχονομικές τάσεις. Έτσι είναι. Και ή τροχαία πιάνει τά 50άρια με άριθμό για καμικάζι, και τής φεύγουν οι 1000άρες οι κλεμμένες πού δέν έχουν άριθμό.

Και συνεχίζω, κάνοντας μία μικρή παρενθετούλα - άναφορά σε εκείνο τó άνεκδιήγητο «Let's dance τραγουδά ο Bowie (σπέρμα τής ίδιας γενιάς)». Παιδιά, προσοχή, θά διαβάσει τó κείμενο ο Βακαλόπουλος και δέ θά μās γλυτώνει τίποτε. Άσε πού καρδοκούν οι κρυπτοροκάδες του «Ντεφιού» για κάτι τέτοια μας γλιωτρήματα. Πάλα θά έχει να νιώσει ο Φαληρέας σπέρμα του '80 και να φανεί στο Έβερεστ για χωνάκι. Γι' αυτό προσοχή στις έκφράσεις μας πού άφορούν άνθρώπους μιάς κάποιας, περασμένης κυρίως, ηλικίας. Όχι έπειδή πρέπει να γράψουμε κάτι για ρόκ, άντε ποιος είναι φέτος τής μόδας, Let's dance him... Γιατί ύπάρχουν και κάτι

20άρικα, 25άρικα άγγλάκια, πού ναί μεν τραγουδάνε πώς νιώθουν πίθηκοι «ten feet tall», αλλά άμα τούς μιλήσει για Bowie και Let's dance δέρνουν, και έσύ πιά νομίζεις πώς βλέπεις, «The life on Mars». Έχω φάει τέτοιο ξύλο, και ξέρω. Χούλιγκανς παιδί μου, χούλιγκανς. Και μία και πήγε ή κουβέντα προς τά εκεί, άς πούμε κάτι και για «τούς νεώτερους πού συνηθίζουν τήν εικόνα του ειδώλου τους... γελούν σαρκάζουν... έκαναν τó κάθε μέρα καρναβάλι... χορό, θέατρο, μεταμφέιση στη καθημερινότητα... ακολουθούν τó άρμα, γελούν, παίζουν, κι έχουν πλήρη έκφραση έπίγνωσης... Μά τί λέμε έδώ... Νιώθω πώς έρχομαι από άλλο πλανήτη. Ξαφνικά οι punes, οι new waves, οι skin heads ακόμα και οι new romantics, βγαίνουν χαρούμενοι νεολαίοι, πού κάνουν λίγο προς «παιδιά τών λουλουδιών», αλλά στο άμπιγέ του.

Έκτος κι αν εγώ καταλαβαίνω λάθος τήν έννοια τών λέξεων γελώ, παίζω, χορός, θέατρο, μεταμφέιση, καρναβάλι. Να τó διαβάσει δηλαδή και καμιά κυρία πού μένει γύρω άπ' τó Σπόρτιγκ, και να πει με τó δικίο της... «γιατί οι Έλληνες πάντ τά σπάνε, ένw οι ξένοι γελούν και παίζουν»...

Τό τίποτα, πού λές πώς: «έπαψε να γράφεται σάν γενική λέξη στα ποιήματα και στα φιλοσοφικά δοκίμια, έπαψε να προσφέρεται σάν κατάρα και άπειλή από τούς «άριστερους θεολόγους»: ήρθε μόνο του: μέσα από τις θεατρικές χειρονομίες, τις performances, τó γέλιο, τήν ειρωνεία, τόν σαρκασμό, και τήν άπομυθοποίηση», δέν είναι μόνο αυτά τά ώραία. Είναι ή φοβερή, και χωρίς καμιά πιθανότητα άπόδρασης, πραγματικότητα αυτών τών παιδιών. Αυτά τά παιδιά αισθάνονται τίποτα, είναι τίποτα, και φωνάζουν τó τίποτα. Σου θυμίζω τά graffiti πού ύπάρχουν παντού, και πιο πολύ στο μετρό τής Νέας Υόρκης, τά graffiti αυτά πού δέ λένε τίποτα. Τά 25άρικα του '83 δέ γράφουν φρασούλες στους τοίχους, γράφουν σκόρπια γραμματα, ή ούτε κι αυτά. Γραμμές, μουτζούρες, και μυστήρια σύμβολα και σχέδια. Φωνάζουν αυτό τó τίποτα, και τά σπάνε...

Ότι ύπάρχει γύρω τους, έτσι για πλάκα. Σου θυμίζω τó 79 στο Άμστερνταμ, τούς τηλεφωνικούς θαλάμους του Παρισιού, πέρουν, (γεγονός πού άνάγκασε τόν Σιράκ να διπλασιάσει τήν τιμή του άστικού τηλεφωνήμα-

τος, μετά τά 6 λεπτά συννομίας). Σου θυμίζω επίσης και τó γνωστό παιχνιδάκι τών πάνκ, ποιος θά σπρώξει στις ράγιες του μετρό τόν κυριούλη με τή γραβάτα και τήν Samsonite. Όλα αυτά Δημοσθένη, σ υ μ β α ι ν ο υ ν.

Και έμεις δέ μπορούμε να τούς λέμε Let's dance. Αυτά τά παιδιά πρεσβεύουν μία βία, πού άπλώς τήν ατιολογεί; τήν δικαιολογεί; Πάντως πρέπει να πάρεις άπέναντί της μία θέση. Τά παιδιά έξw άπ' τó Martin-Gorpius-Bau έχουν θέση: No futur destroy. Γραμμένο στους τοίχους. Ό Kiefer μιλά για ιστορική βία, ο Hacker έννοιολογική βία. Έσύ τί λές;

Και φτάνω στην γκαγκάν «έπιστροφή του 'Ορέστη». Λές λοιπόν: «Μπροστά στην τελμάτωση τών έκφραστικών γλωσσών τó πάθος για μία νέα γλώσσα συνεχώς μεγαλώνει... ή έπιστροφή στη ζωγραφική έχει άμεση σχέση με τήν αισθησιακή άναζήτηση προς τó έργο, τόν άκρατο ύποκειμενισμό τó μύθο, τó όραμα και τήν έπιστροφή στη μαγεία». Λές πώς: «πρώτος ο Benys», (λάθος κανείς δέν είναι αυτός πρώτος), «κήρυξε πριν χρόνια: έπιστροφή στους Βορειοευρωπαϊκούς μύθους. Ή άνάγκη μιάς νέας μυθολογίας μπαίνει σήμερα περισσότερο παρά ποτέ έπιτακτική. Όραμα: ή άποδοχή τής παρακμής, τών θεατρικών χειρονομιών, τής μουσικής, τής συνειδητής πολλαπλότητας τών ρόλων». Μάλιστα. Τό διαβάσατε κύριε Μηλιέ, πού όταν σās τά λέγαν οι δικοι μας, φωνάζατε: Όρίστε, τώρα και εις τήν Εύρώπη όρθόδοξοι. Δέν προλάβαμε να σκίσουμε τόν καπιταλιστή πού έχει μέσα του ένas γνωστός μας, έχουμε και ξεσκίσματα εισαγωγής. Δέ θέλουμε ρέ φιλε ξένο. Έχουμε έγχώριους μύθους θαυμάσιους. Έχουμε άποδεχτεί τήν παρακμή, και στην Όρθόδοξο Ανατολική Έκκλησία ύπάρχουν θεατρικές χειρονομίες, μουσική, και συνειδητή πολλαπλότητα τών ρόλων. Θά φωνίσω έλληνικά.

Αυτά φιλε Δημοσθένη, και εις άλλα με ύγεια.

Πάντα στο ίδιο τηλέφωνο, και στη γνωστή διεύθυνση, με τις ίδιες γνωστές λίγο-πολύ άσχολίες...

Μανώλης Χάρος
Ζωγράφος

Παλιά τεύχη του «Σχολιαστή» μπορείτε να βρείτε:

ΑΘΗΝΑ:

-Βιβλιοπωλείο «ΕΣΤΙΑ» Σόλωνος 60

-Βιβλιοπωλείο «ΘΕΜΕΛΙΟ» Σόλωνος 84

-Βιβλιοπωλείο «ΝΕΦΕΛΗ» Μαυρομυχάλη 9

-Βιβλιοπωλείο «ΠΟΛΙΤΕΙΑ» Ακαδημίας 57 (έντός στοάς τής Όπερας)

-Βιβλιοπωλείο «ΠΟΡΕΙΑ» Σόλωνος 77

-Στά γραφεία του περιοδικού, Ίσσυρων 10 - Δαφνομήλη.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Κεντρική διάθεση, Βιβλιοπωλείο «ΚΟΤΖΙΑ» Τσιμισκή 78

ΓΙΑΝΝΕΝΑ: Βιβλιοπωλείο «ΩΔΩΝΗ 2» 28ης Όκτώβρη 25

ΗΡΑΚΛΕΙΟ: Βιβλιοπωλείο «ΠΡΑΞΙΣ» Βασ. Ανδρεαδάκη 4

ΚΑΡΔΙΤΣΑ: Βιβλιοπωλείο «ΠΑΤΖΑΚΗ ΒΑΣΙΛΗ» Σμύρνης 17

ΚΑΤΕΡΙΝΗ: Βιβλιοπωλείο «ΜΑΤΙ» Άγ. Λαύρας 18

ΠΑΤΡΑ: «ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ-ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ» Κανακάρη 69

ΛΑΡΙΣΑ: Βιβλιοπωλείο «ΚΕΡΑΜΟΣ» Κούμα 34

σχολιαστής

Ίσσυρων 10 - Δαφνομήλη, τηλ. 3630.781 Κυκλοφορεί κάθε 1η του μήνα, Τεύχος 10, 1η Ιανουαρίου 1984, Δρχ. 100

Ίδιοκτησία «Γ. Πιτουρόπουλος και ΣΙΑ» ΕΕ. Φωτοσύνθεση: «Γ. Αεοντακιανάκος και Υίοι Ο.Ε.» Δουκ. Πλακεντίας 31. Φωτογράφιση: Α. Μαστραντώνης, Σκουφά 36. Εκτύπωση: «ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ» Πάρνηθος 57 Συνδρομές: Έσωτερικού: 6 τεύχη Δρχ. 600 - 12 τεύχη Δρχ. 1.200. Έξωτερικού: 6 τεύχη Δρχ. 850 - Άμερική: 6 τεύχη Δρχ. 1.100 Δhm. Όργανισμοί: 12 τεύχη Δρχ. 4.000. ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Γιώργος Πιτουρόπουλος, Ίσσυρων 10 - Δαφνομήλη, Άθήνα.

Έκδότης: Γιώργος Πιτουρόπουλος. Διεύθυνση: Κώστας Βουρνάς, Παναγιώτης Παναγιώτου, Δημήτρης Ψαρράς. Πολιτικά θέματα: Άννασασια Λαζαρίδου, Χρύσανθος Λαζαρίδης Τάκης Μαστραντώνης, Γιάννης Μηλιάς. Διεθνή: Κ. Ανατολίτης, Δημ. Δεληολάνης Στ. Δελής, Όράτιος Σαβρόνης. Εκπαίδευση: Χρ. Βερναρδάκης, Αεων Καστάνας, Χρήστος Μαχαίρας, Μ. Παπαδάκη, Τάκης Υπέρμαχος. Έλευθερη Έρευνα: Νίκος Βαφειάδης, Άντα Θεοδωρίδου, Γιώργος Οικονομάς, Τασούλα Χριστοδουλοπούλου. Κοινωνικά θέματα: Κατερίνα Ίατροπούλου, Γιώργος Καραζάνος, Άντιγόνη Μαυρομάτη, Βαγγέλης Χατζηβασιλείου. Άγγέλικο Ψαρρά. Μουσική: Νότης Μαυρουδής, Δημήτρης Οικονομάκης, Άκης Περγίτης, Γιώργος Σταυρίδης. Θεάματα: Θρασύβουλος Γιτάκος, Μένης Θεοωριδής, Γιώργος Μακρής, Γιάννης Μαργαρίτης, Άντρέας Τύρος. Ίδιοκτησίες: Νώντας Παπαμιχαήλ, Άρης Σαπουνάκης. Καλλιτεχνική έπιμέλεια: Άκης Άηδόνης, Άντα Θεοδωρίδου, Ματίνα Καλαγεράκου, Άποστόλης Μπουραινός, Σπύρος Παντελάκης, Άρης Σαπουνάκης. Σχίτση: Βαγγέλης Έλευθερίου Πέτρος Ζερβός, Γιάννης Κουρούδης Σπύρος Παντελάκης, Γιάννης Χατζάκος. Κάμικ: Άρκας. Σελίδα γελοιογραφίας: Γιάννης Ίωάννου.

Φωτογραφία: Κώστας Έλευθεράκης